

KÉPVISELŐHÁZI, KORONA- ÉS TESTŐRSÉGEK A KEZDETEKTŐL 2015-IG

Hegedűs Ernő

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
BUDAPEST

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

KÉPVISELŐHÁZI, KORONA- ÉS TESTŐRSÉGEK A KEZDETEKTŐL 2015-IG

Projekt szakmai vezető:
Prof. Dr. Sallai János PhD

Szerző:
Dr. Hegedűs Ernő PhD

Lektorálta:
Dr. Christián László PhD

A kézirat lezárásának dátuma:
2017. december 29.

Kiadó:
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:
Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt
keretében készült el és jelent meg.

© Hegedűs Ernő, 2020

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2019

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés
és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem
reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel,
azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
1. FEJEZET. A KORONAŐRZÉS SZERVEZETEINEK FEJLŐDÉSE 1001–2015	10
1.1. A koronaőrzés egyházi korszaka (1001–1309)	10
1.2. A koronaőrzés bizalmi korszaka (1310–1463)	13
1.3. Várnagyok őrzik a koronát a rendek által választott a koronaőr főurak irányításával (1463–1608)	14
1.4. A II. Mátyás által alapított pozsonyi „koronaőrző őrcsapat” (1608–1751)	15
1.5. A Mária Terézia által felállított Königlich Ungarische Kronwache (Királyi Magyar Koronaőrség) Pozsonyban és Budán (1751–1871)	18
1.6. A Magyar Királyi Koronaőrség (1861–1871–1945)	21
2. FEJEZET. TESTŐRSÉG TÍPUSÚ SZERVEZETEK MAGYARORSZÁGON	26
2.1. Testőrség Géza fejedelem korában	26
2.2. Testőrség Szent István király uralkodásától a XII. századig	27
2.3. IV. Béla király testőrségétől az Anjou-uralkodók testőrségéig	28
2.4. Az erdélyi fejedelmek testőrsége	29
2.5. II. Rákóczi Ferenc nemesi testőrsége (1707–1711)	30
2.6. Magyar Nemes Testőrség (1760–1849)	31
2.7. Magyar Királyi Nemesi Testőrség (1867–1918)	35
2.8. A Magyar Királyi Darabont Testőrség (1904–1918)	37
2.9. A Magyar Királyi Testőrség (1920–1945)	39
2.10. Köztársasági Elnöki Testőrség (1946–1949)	50
3. FEJEZET. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉG SZERVEZETEINEK FEJLŐDÉSE	52
3.1. Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912–1919)	52
3.2. Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség (1920–1927)	54
3.3. Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1928–1945)	55
3.4. A Nemzetgyűlési Őrség (1945–1946)	56
3.5. Országgyűlési Őrség (2013–)	56
4. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉGI, TESTŐRSÉGI ÉS KORONAŐRSÉGI FELADATOKAT INTEGRÁLÓ RENDVÉDELMI SZERVEZETEK (1949–2015)	59
4.1. A BM Kormányőrség (1949–1990) és a Magyar Köztársaság Kormányőrsége (1990–1992)	59
4.1.1. A Kormányőrség személy- és objektumvédelmi feladatai	59
4.1.2. A BM Kormányőrség szerepe a kormányvonat és a kormányzati repülőgép biztosításában	60

4.1.3. A Kormányőrség koronaőrző tevékenysége (1978–2000)	61
4.2. A Köztársasági Őrezred (1992–2010)	62
4.2.1. Az ORFK Köztársasági Őrezred személy- és objektumvédelmi feladatai	62
4.2.2. A Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrség (2000–2010)	64
4.2.3. Országos Rendőr-főkapitányság Köztársasági Őrezred Nemzeti Lovas Díszegysége (2001–2010)	65
4.3. A Terrorelhárítási Központ Személyvédelmi Igazgatósága (2010–)	67
4.4. A Készenléti Rendőrség személy- és objektumvédelmi, illetve protokolláris szervezeti elemei	68
4.4.1. A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság (2012–)	68
4.4.2. A Készenléti Rendőrség Lovas Alosztály Nemzeti Lovas Díszegység (2010–)	71
4.4.3. Készenléti Rendőrség Köztársasági Elnöki Őrség (2015–)	71
5. A KORONAŐRSÉG ÉS A PALOTAŐRSÉG FELADATRENDSZERÉT ELLÁTÓ KATONAI SZERVEZET, A MAGYAR HONVÉDSÉG 32. NEMZETI HONVÉD DÍSZEGYSÉG	72
5.1. Történeti előzmények a budapesti 32-es helyőrségi ezredtől az MH 32. Budapest Őr- és Díszezredig (1781–2011)	72
5.2. A Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegység (2011–)	75
5.2.1. A 32. Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Koronaőrség (2011–)	76
5.2.2. A 32. Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Palotaőrség (2012–)	80
BEFEJEZÉS	81
FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK	82
Monográfiák, kismonográfiák és hasonló jellegű kötetek	82
Tankönyvek	83
Tanulmányok	83
Cikkek	86
Kéziratok	86
Lexikonok, adattárak	86
Albumok, emlékkönyvek	87
Országgyűlési- nemzetgyűlési napló	87
Levél-, irat- és dokumentumtári gyűjtemények	87
Szabályzatok	88
Jogszabályok	88
RÖVIDÍTÉSEK OLDÁSA	91
MELLÉKLETEK JEGYZÉKE	92
TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ	145
SZERZŐI BEMUTATKOZÁS	146

BEVEZETÉS

Királyok és uralkodói családok, államiságot kifejező szakrális tárgyak környezetében Európában már a késő középkorban feltűntek díszes küllemű, speciális rendeltetésű fegyveres csapatok. Nem volt ez másképpen az 1001. évben megalapított keresztény magyar királyságban sem, ahol Szent István király koronája és az uralkodó személye körül fokozatosan kialakultak a koronaőrzés és a királyi testőrség szervezetei. Az Árpád-házi uralkodók korszakában ezek a szervezetek még nem intézményesültek teljes mértékben. A XV. századra a koronaőrzés tevékenységét azonban már részletes törvények szabályozták. A XVII. századra megjelent az első koronaőrző szervezet, illetve a fokozatosan regularizálódó haderőben az állandó testőrsegek. Az 1848-as forradalom és szabadságharc idején megszülető magyar parlamentarizmus a kiegyezést követően intézményesült és a századforduló után már megkövetelte egy parlamenti őrszervezet létrehozását is.

A koronaőrség, a testőrség és a parlamenti őrség hasonló elvek mentén szerveződő, „testőrség típusú”, más terminológia szerint „palotaőrség típusú” rendvédelmi feladatrendszerű szervezetek. Ezek a szervezetek – működésük sajátos jellegénél fogva – nem tartoztak sem a haderő, sem a rendvédelmi szervek alárendeltségébe, hanem magasabb szintű vezetési elemek irányítása alá tartoztak. A békeidős alkalmazás során az ilyen típusú szervezetek alkalmazási elvei, ruházata és fegyverzete sok tekintetben a reprezentatív protokolláris feladatok igényei szerint alakultak. A testőrség típusú szervezetek – a testőrség, a koronaőrség és a képviselőházi őrség feladatait ellátó különböző alakulatok – a haderő és a rendvédelmi szervezetek határterületén elhelyezkedő szervezeti modellt képviseltek és képviselnek ma is. „Mindazon magyarországi fegyveres szervezetek (a testőrsegek, a képviselőházi őrség, a koronaőrség és a csendőrség) tagjai, akik személyükben katonának minősültek – tekintet nélkül arra, hogy melyik tárca alárendeltségébe tartoztak és a testület feladata honvédelmi vagy rendvédelmi jellegű volt – katonai rendfokozatot viseltek.”¹

Ugyanakkor az, hogy ezek a speciális – a klasszikus harcoló katonai feladatrendszerétől merőben eltérő – feladatkört ellátó szervezetek személyükben katonának minősülő, katonai rendfokozatot viselő állománnyal volt feltöltve, rendszerint mégsem jelentette automatikusan azt, hogy szervezeti értelemben a haderő részét képezték volna. „A dualizmus időszakában a katonák valóban valamennyien a védelmi tárcák felügyelete alatt álltak személyükben, azonban azok a testületek, ahol szolgálatot teljesítettek, már az alapfeladatuk szerinti tárcához, az uralkodóhoz vagy az országgyűléshez tartoztak. Az érintett testületek belső függelmi viszonyai, a testületek személyi állományának kötelezettségei és jogosultságai katonaiak voltak. Külsőségeikben a katonai jelleg dominált, bár sokkal szín pompásabban, mint a haderőnél. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a hadsereg részét képezték volna. Alapfeladatukat nem a külső támadásokkal szembeni védelem képezte, hanem a belső rend fenntartása a hatalom csúcsain tevékenykedők és az állami szimbólumok biztonságának a szavatolása által. Feladatkörükből fakadóan egyértelműen rendvédelmi tevékenységet láttak el, bár a rendvédelemnek kétségkívül speciális részterületét gyakorolták.”²

---

¹ Olasz – Parádi – Zeidler (2008): 29. p.

² Parádi (2010): 69. p.

A háborús mozgósítás esetén azonban a testőrség harci alkalmazása – egyes korszakokban – a haderő harcoló lovas- vagy gyalogosalakulataival közel egyező volt (még akkor is, ha a harctéren a király személyes védelme érdekében, futárfeladatokra vagy speciális tartalékként kerültek alkalmazásra).

A magyar pártállam létrejöttét megelőzően kétféle fegyveres őrtestületet különböztettek meg. Az egyik a katonailag szervezett fegyveres őrtestület, a másik pedig a polgári fegyveres őrtestület volt. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületekben szolgálatot teljesítő személyi állomány tagjainak alá- és fölérendeltségi viszonyai katonaiak voltak, katonai rendfokozati rendszer szerinti rangokat viseltek, őket a katonákra általában érvényes jogosultságok megillették, illetve kötelezettségek terhelték. Személyükben katonának minősültek, így a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak függetlenül attól, hogy a testület, ahol szolgálatukat ellátták, mely tárca irányítása alatt állt, továbbá milyen feladatkört, valamint milyen jogosultságokkal és milyen szervezeti felépítéssel látott el.

Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestületekben szolgálatot teljesítő személyi állomány tagjainak alá- és fölérendeltségi viszonyai hivatalnokiak voltak. Ezen testületek tagjai nem a katonai rangrendszer szerinti rendfokozatokat, hanem a testületi rangrendszer szerinti rangokat viselték. Rájuk a katonákra általában érvényes jogosultságok, illetve kötelezettségek nem vonatkoztak. Személyükben nem katonának, hanem hivatalnoknak minősültek. Annak a tárcának a kompetenciájába tartoztak, amelynek az irányítása alatt állt az őket foglalkoztató testület.

A testőrség típusú magyar szervezetek a katonailag szervezett őrtestületek csoportjába tartoztak.³

A testőrség típusú magyar szervezetek körébe sorolhatók a

- koronaőrsek (két választott koronaőr főúr, illetve nádor, miniszterelnök vagy belügyminiszter alárendeltségében, majd 2010-től a honvédelmi miniszter alárendeltségében, a Szent Korona Testület felügyeletével);
- testőrsek (Udvari Haditanács, ill. Főudvarmesteri Hivatal alárendeltségében);
- illetve a Parlamenti Őrség és az Országgyűlési Őrség (a házelnök alárendeltségében).

A magyar koronaőrsek története nyolc szervezetet ölel fel. A XI–XIII. század a koronaőrzés egyházi korszaka, ekkor egyházi tisztviselők (érsékek, prépostok, kanonokok), illetve az egyházhoz kötődő katonai erők (várjobbágyok, egyházi nemesek, ill. az egyházi lovagrendek) végezték a korona őrzését. A XIV–XVII. század a koronaőrzés bizalmi korszaka volt, amikor a király bizalmasai közül kért fel egy-egy főurat a Magyar Szent Korona őrzésére. A XV–XVI. században – immár részletes törvények alapján – várnagyok őrizték az uralkodói koronát a rendek által választott koronaőr főurak irányításával. 1608-tól már a II. Mátyás király által alapított pozsonyi „koronaőrző őrcsapata” – az első szervezetszerű koronaőrseg – őrizte a Magyar Szent Koronát. A Mária Terézia által felállított Königlich Ungarische Kronwache (Magyar Királyi Koronaőrseg) 1751–1871 között őrizte a koronát Pozsonyban és Budán. 1871-től 1945-ig a Magyar Királyi Koronaőrseg végezte a Szent Korona őrzését a budavári uralkodói palotában. A II. világháború után 1978-ig a korona az Egyesült Államok védelme alatt állt. (Hazaszállítását követően a Magyar Nemzeti Múzeumban megvalósult koronaőrzésben bizonyos fokig a Rendőrseg és a BM Kormányőrseg is részt vett.) 2000-től a Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrség őrizte a koronát az Országházban, majd 2010-től a Honvéd Koronaőrseg vette át a Magyar Szent Korona őrzését.

³ Idem (2015): A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. 77–80. p.

A magyar testőrségek története egyidős a magyar államisággal. Egy-egy uralkodó személyének őrzésére már az ókorban külön őrcsapat – testőrség – alakult. Ilyen volt a római császárok praetoriánus gárdája, a korai középkorban pedig a bizánci császárok alabárdos varég testőrsége. Áttételesen mindkét nagyhatalom államigazgatási gyakorlata – így az uralkodói testőrség szervezésére vonatkozó elképzelések is – hatással voltak a formálódó magyar keresztény királyság államszervezetére a XI. században. Géza fejedelemnek már volt testőrsége, ám ez még nem nevezhető állandónak. Már Géza korában kialakult egy, a szűk értelemben vett testőrségnél nagyobb létszámú fejedelmi katonai kíséret, amelynek tagjai rendszerint idegen törzsekből származtak. A X. század második és a XI. század első felében a magyar királyok testőrségét varég-rusz harcosok alkották. Géza fejedelem uralkodása alatt már német lovagok is feltűntek a fejedelem katonai kíséretében. A magyar történelem folyamán Szent István király környezetében bukkannak fel először testőrök, a Gizella királynét kísérő német lovagok személyében. Később – immár szabályos szervezetszerű testőrségként – megjelentek normann zsoldosok is. A királyok továbbra is külhoni származású testőrséggel vették körül magukat az Árpád-házi uralkodók időszakában. IV. Béla király testőrsége egyrészt magyar nemesi ifjak szűk köréből, másrészt az egyházi lovagrendek állományából tevődött össze. A királyi alapítású Szent György Lovagrend bizonyos szempontból úgy működött, mint Károly Róbert királyi testőrsége, illetve a király kísérete. A XVI. század végén az erdélyi fejedelmeknek már állandó testőrségük volt. A Báthory-fejedelmek udvarában volt a legnagyobb létszámú az udvari katonaság. Az udvari gyalogság a testőrgyalogságot (peditatus praetorianus) jelentette. Az erdélyi fejedelmek testőrségét a kék darabontok adták a XVI–XVII. században (elnevezésük kékszínű posztó ruhájukból eredt). Az első hivatásosnak nevezhető testőrség megalakulása II. Rákóczi Ferenc regnálása idejére tehető. A fejedelem udvari hadai egy lovas- és egy gyalogos gránátos ezredből, egy karabélyos és egy székely kopjás lovas testőr-, valamint egy palotás gyalogos testőrezredből álltak. Az erdélyi fejedelmek testőrségei közül kiemelkedett II. Rákóczi Ferenc „nemesi kompániája” – lényegében nemesi testőrszázada. A „nemesi kompánia” testőrség funkciója mellett azonban már rendkívül jelentős célkitűzés volt a korszerű katonai ismeretek művelésének meghonosítása is. Az első, a reguláris haderő keretei között működő – onnan kiegészített, de attól független alárendeltségű – magyar testőrség a Magyar Nemesi Testőrség volt 1760–1850 között, a második az ennek utódszervezeteként nevesíthető Magyar Királyi Nemesi Testőrség 1867–1918 között, a harmadik a Magyar Királyi Darabont Testőrség, melynek tevékenysége 1904-től ugyancsak 1918-ig tartott. Amikor 1918-ban a Monarchia széthullott, a két testőrség jogalap nélkül maradt, feloszlatták őket. A negyedik reguláris testőrszervezet az ezek maradványaiból az I. világháború után alapított Magyar Királyi Testőrség, amely 1920 és 1945 között tevékenykedett.

A Képviselőházi Őrség által védendő objektum, az Országház, épületét 1885 és 1902 között építették. A Képviselőházi Őrség megszervezése 1913-ban kezdődött meg. Az üléstermi rendfenntartással is foglalkozó szervezet feladata volt az őrzés-védelen túl a képviselőház tagjai és a hallgatóság körében a rend fenntartása, valamint protokolláris, díszöri tevékenységek ellátása. Az őrséget a házelnök hatásköre alá rendelték. Az 1920 és 1927 közötti időszakban a korábbi Képviselőházi Őrség Nemzetgyűlési Őrség néven működött. 1927 januárjában ült össze az új országgyűlés, ennek következtében a korábbi Nemzetgyűlési Őrség Képviselőházi Őrség néven működött tovább. A Képviselőházi Őrség helyett 1945 májusában megalakuló Nemzetgyűlési Őrség 1946-ban felszámolásra került.

A II. világháború utáni időszakban a parlamenti őr-, testőr- (és 1978-tól részben koronaőrző-) feladatokat integráló rendvédelmi szervezet, a BM Kormányőrség (1949–1993), majd a Köztársasági Őrezred (1993–2010) volt.

Az 1949-ben létrejött Belügyminisztérium Kormányőrség egészen a rendszerváltásig működött (1949–1990). Szervezete különböző (személy- és objektum-) őrzési feladatokat ellátó elemekből állt. A honvédség egyenruháját

viselték. A Kormányőrség feladata volt az állampárt, illetve a kormány vezetőinek, továbbá a hazánkban tartózkodó vagy átutazó hasonló szintű külföldi párt-, állami és kormányvezetők védelme. A BM Kormányőrségből 1990-ben állt fel a Magyar Köztársaság Kormányőrsége, amely 1992-ig funkcionált ezen a néven.

A rendszerváltás után előbb 1992-ben a Köztársasági Őrezred, majd 1993-ban – a rendőrségbe történő integrációt követően – az ORFK Köztársasági Őrezred nevet kapta a szervezet. Az állami vezetés személyvédelmi feladatain kívül objektumvédelemmel is foglalkozott, mivel az Országház őrzéséért is felelős volt, emellett további 13 kiemelt létesítmény védelmét is ellátta. A Köztársasági Őrezred 2012-ben szűnt meg.

A Terrorelhárítási Központ Személyvédelmi Igazgatósága 2010. szeptember elsején kezdte meg működését a Terrorelhárítási Központ (TEK) létrejöttékor. A TEK személyvédelmi feladatokat is ellát, így 2010 és 2015 között védte a köztársasági elnököt és 2012-ig a miniszterelnököt is. A TEK ellátja a kiemelten fontos kritikus infrastruktúrák védelmét is.

A koronaőrség és a palotaőrség feladatrendszerét ellátó katonai szervezet napjainkban a Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegység, amely a Honvéd Koronaőrséget és a Honvéd Palotaőrséget is magában foglalja. A testőrség típusú szervezetek fejlődésének egy önálló vonala a budapesti helyőrségi ezred tevékenysége és szervezeti fejlődése a budapesti 32-es helyőrségi ezredtől az MH 32. Budapest Őr- és Díszezredig. A koronaőrség és a palotaőrség feladatrendszerét ellátó katonai szervezet történeti előzményei elsősorban a 32-es gyalogezredhez köthetők. A helyőrségi ezred őr-, díszelgő és protokollfeladatai során gyakran látott el szolgálatot a Szent Korona és a Szent Jobb körül.

2013. január 1-jével megalakult az Országgyűlési Őrség. A házelnöknek, rendfenntartási feladatai ellátásában, segítségére van az Országgyűlési Őrség. Ezen fegyveres szervezet kizárólag az ő irányítása alatt áll.

1. FEJEZET. A KORONAŐRZÉS SZERVEZETEINEK FEJLŐDÉSE 1001–2015

1.1. A KORONAŐRZÉS EGYHÁZI KORSZAKA (1001–1309)

Az első keresztény magyar király, Szent István (1000–1038) számára a pápa az 1000. esztendőben koronát küldött, amelyet egészen a XIV. századig az egyház őrzött Székesfehérvár városában, a Szűz Máriáról elnevezett székesegyházban, ez az Árpád-házi királyok koronázótemploma, magánegyháza és temetkezőhelye volt. A középkor folyamán kialakult és megerősödött az a királykoronázással kapcsolatos szokás Magyarországon, amely szerint csak az az uralkodó bír valódi királyi hatalommal, akit ebben a fehérvári bazilikában koronázott királlyá a magyar egyház első embere, az esztergomi érsek, mégpedig a pápa által küldött, Szent István koronájaként tisztelt Szent Koronával. A magyar királyok hatalomra jutását sok száz éven keresztül szabályozták ezek a koronázással kapcsolatos feltételek, amelyek közül a Szent Koronával koronázás kritériuma vált a legerősebbé. Ez adta a koronaóri tevékenység kiemelt fontosságát. Kiemelt jelentőséget egy konkrét tárgynak – Szent István király koronájának – tulajdonítottak, így az pótolhatatlanná vált, és ebből fakadt a koronaóri intézmény kialakulása. A Szent Korona őrei egyrészt az első, szent királyunk személyéhez kötődő, ereklyeként tisztelt pótolhatatlan korona fizikai épségéért feleltek, másrészt rajta tartották a kezüket a királyi hatalom legitimitásának biztosításához feltétlen szükséges beavatási jelvényen.

A Szent Koronát államiságunk első századaiban a székesfehérvári székesegyházban egyházi személyek őrizték. Ezt tanúsítja a Szent Korona őrzéséről szóló első okleveles emlékünkből az 1198. évből és IV. Béla 1254. évben kelt oklevele, mely az egyházat a koronaőrzés jogában megerősíti.

A magyar történelem korai szakaszában a királykoronázással kapcsolatos összes mozzanat felett az egyház rendelkezett: a királyi kápolna – később a kancellária – vezetésével megbízott esztergomi érsek a koronázás jogát birtokolta, a koronázási szertartáshoz szükséges Szent Koronát pedig helyettese, az alkancellár őriztette abban a székesfehérvári Szűz Mária-egyházban, ahol – egy 1254-ben kelt oklevél szerint – a királyi trónus is állott, és a királykoronázás egyetlen lehetséges helyszíne volt. Az Árpád-házi királyaink korában az uralkodói korona őrzésének feladatát a király magánegyháza, a székesfehérvári koronázótemplom látta el. A fehérvári prépost nevezte ki a korona őrzéséért közvetlenül felelős örkanonokot. Fennmaradt egy XII. századi pápai levél is, amelyben a pápa a Szent Korona őrzésének körülményeit szabályozta: ez megerősítette a fehérvári prépostnak az örkanonoki tisztséggel kapcsolatos kinevezési jogát. A prépost és a fehérvári káptalan fontosságát jelző esemény volt, amikor a pápa a székesfehérvári káptalant a teljes magyar egyházi hierarchiából kiemelte és egyházi ügyekben saját alárendeltségébe helyezte.

Hasonlóképpen kizárólag a pápának volt alárendelve a Johannita Lovagrend székesfehérvári rendházának állománya is. A magas szinten képzett egyházi lovagrend, és a prépost saját alárendeltségébe tartozó csapatok, jelentős mértékben hozzájárulhattak Székesfehérvár városának fegyveres védelméhez, ezáltal közvetve garantálták a Szent Korona biztonságos őrzését is.

A Fehérvár feletti földesúri hatalmat részben a prépost, részben a király gyakorolta. A város védelmét a Fehérvár körül elterülő várspánság fegyveres népei, a szabad jogállású várjobbágyok látták el, ezek egy része tehát a

prépostnak tartozott katonai szolgálattal. Katonáskodó és udvari népek tartására a fehérvári prépost főpapi besorolása miatt is jogosult volt.

A koronaőrzés a székesfehérvári káptalan prépostja, illetve az általa kijelölt örkanonok gondjaira volt bízva. Fizikailag ez a bazilika sekrestyéjében valósult meg, eszközeit tekintve pedig az egyház – szakrális hatalmával élve – olyan eszközöket vonultatott fel az esetleges koronarablókkal szemben, mint a kiközösítés vagy a kiátkozás. A konkrét, fegyveres védelmet azonban a különböző, egyházi alárendeltségbe tartozó, katonai erők végezték. Idesorolhatóak az egyházi tulajdonban lévő földbirtokok szolgáló népeiből, más néven egyházi nemeseiből szervezett csapatok is.

Az egyház – tulajdonát képező birtokai kapcsán – köteles volt az egyháznagyok parancsnoksága alá vont csapataival részt venni az ország védelmében. Az egyháznagyoknak katonai szolgálattal tartozó, szabad jogállású fegyveres népekből szervezett csapatokat a háborúban a főpapok vezették. A harcoló állományt adó egyházi nemesek a katonai szolgálatok ellátása fejében földet kaptak az egyháztól, illetve különböző kiváltságok illették meg őket, például mentesek voltak az adótól és saját maguk választotta szolgabíró jogszolgáltatása alatt álltak.⁴

Az egyházi alárendeltségbe tartozó katonai erő másik formája az egyházi lovagság volt, ami a középkori lovagi hadseregek szerves részét képezte. A lovagok letették a szerzetesi fogadalmat. Az egyházi lovagrendek létrehozását pápai engedély legitimálta, működésüket a Benedek-regulán alapuló részletes szabályzat szorította korlátok közé. Szervezetük területi elv szerint rendtartományokra és rendházakra tagozódott, a feladatok megosztása alapján pedig minden rendházban három csoportra volt tagolva az egyházi lovagrend állománya: harcoló lovagok, papok és a kisegítő személyzet, akik a harcban is tevékenyen részt vettek. Az egyházi lovagrendek magas fokú szervezettsége harci alkalmazhatóság tekintetében a világi lovagság fölé emelte őket. A korona őrzésének szempontjából az egyházi lovagrendek nemcsak azért figyelemre méltóak, mert közvetlen egyházi alárendeltségben lévő, azonnal mozgósítható katonai potenciált jelentettek, hanem azért is, mert létrehozásuk egyik elsődleges célja az egyház és a szent helyek védelme volt. Ennek következtében a rendházaik gyakran települtek a védelemre szoruló egyházi intézmények közvetlen közelébe, sőt, a lovagi rendházak létrehozása gyakran egy-egy fontosabb egyházi intézmény mellékintézményeként történt, ami a Magyar Szent Korona őrzési helyéül szolgáló székesfehérvári bazilika esetére is igaz. Azokat a katonai erőket tekintve, amelyek a fehérvári bazilika és a város védelmére egyházi oldalról felsorakoztathatóak, a XII. század közepén történt jelentős változás, ez pedig a Johannita Rendház felépítése és az egyházi lovagrend megtelepedése a városban. A lovagrend megjelenése a koronázóvárosban II. Géza uralkodásának idejére tehető, mivel Géza uralkodása alatt vonultak át az országon a második kereszties hadjárat hadai, köztük johannita lovagok is. Az 1153 és 1158 közti időszakban épült rendház alapításában nagy szerepet játszott Martirius esztergomi érsek, aki a város Sziget nevű részén épülő templomot és rendházat a bazilika mellékintézményeként hozta létre.⁵

IV. Anastasius pápa 1154-es rendelete értelmében a fehérvári johannitákat közvetlenül a pápa alá tartozó egyházzá nyilvánították, amiről egy 1192-es irat tanúskodik. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az ispotályos konvent ki volt véve a püspök irányítása alól és az esztergomi érsek rendelkezett felette. Hasonló volt a jogállása a III.

⁴ Hegedűs (2007): 59. p.

⁵ Kralovánszky (1972): 30. p.

Sándor pápa (1159–1181) által közvetlenül pápai fennhatóság alá helyezett fehérvári prépostságnak is, melynek ügyeivel kapcsolatban a prépost az esztergomi érsek nevében adhatott utasításokat. A Szent Korona őrzéséért felelős személy, a fehérvári prépost, ezúton – saját bandériumai mellett – egy hatékony, gyorsan mozgósítható, egyházi alárendeltségben tevékenykedő katonai erő segítségére számíthatott az egyházi intézmények megvédése vagy a gondjaira bízott kincsek – köztük a Szent Korona – menekítése esetén.

1204-ben, Imre király halálának évében, pedig a pápa a teljes magyarországi egyházi hierarchiából kiemelte a káptalant, és előírta, hogy világi ügyekben csak a királynak, egyháziakban csak a pápának legyen alávetve.⁶

A prépost szabad mozgásterét az 1204-es pápai intézkedés garantálta: ez akkor is megvédte a korona őrzéséért felelős egyházi tisztviselőt, ha a király érdekeivel ellentétesen kellett cselekednie a koronával kapcsolatban. Jellemző a fehérvári prépost politikai súlyára az is, hogy a főpapok közé sorolták, ezáltal katonáskodó és udvari népek tartására volt jogosult.⁷

Az 1242. évben a Magyar Királyságra törő tatár hadak jelentős terhet róttak a koronaóri feladatokat ellátó fehérvári egyháziakra: a prépost saját csapatai és a johannita lovagok védelmében félkontinensnyi távolságra menekítette egyházának kincseit és szent ereklyéit – köztük a Szent Koronát – a gyorsan mozgó ellenséges hadak elől. A pápa által Szent Istvánnak küldött korona őrzését tehát az egyház, illetve a pápaság szoros felügyelet alatt tartotta, a koronaóri és a koronázási tevékenységen keresztül az egyházi társadalom befolyásolhatta a világi politikát, így érvényesíthette érdekeit. Ugyanakkor ez az egyházi kontrollszerep – beleértve a Szent Korona egyházi őrzését is – stabilizáló hatást gyakorolt a világi társadalomra, így a királyok a fehérvári egyház jogait többször megerősítették, a prépost koronaóri tevékenységét pedig birtokadományok formájában honorálták koronázásuk után. Később ezeknek a birtokadományoknak az elkobzása jelezte az egyházi koronaőrzés jogi értelemben vett felszámolását. A Szent Korona egyházi őrzésének fizikai értelemben már 1301-ben vége szakadt, amikor a cseh Vencel székesfehérvári koronázását követően a Szent Korona nem került vissza a koronázó-templomba, hanem – a szokásjoggal ellentétes módon – Vencel személyes felügyelete alatt maradt, és cseh földre vitték. Az egyháziak tanultak az esetből, és hogy a Szent Korona őrzését ne csak a szokásjog szabályozza, egy 1309-es budai zsinat alkalmával részletesen, írásban rendelkeztek a még mindig idegen kézen lévő korona őrzési helyéről, az eltulajdonítás szankcionálásáról, az esetleges pótlás lehetőségeiről. Hiába hozta azonban létre az egyház a koronaőrzéssel kapcsolatos első írásos szabályozást, a Szent Korona soha többet nem került vissza hozzájuk, hiszen az Árpád-ház kihalása után a Szent Korona 1304-ben Prágába, majd Apor László erdélyi vajda birtokába került. 1310-től az új király, Károly Róbert felügyelete alá került. Károly Róbert csak később – más felszentelt koronával történt megkoronáztatása után – koronáztathatta meg magát Szent István koronájával.

⁶ Bertényi – Kottra (1996): 63. p.

⁷ Baán (1989): II. köt. 149. p.

1.2. A KORONAŐRZÉS BIZALMI KORSZAKA (1310–1463)

Az egyházi koronaőrzés intézménye az Anjou-korban szűnt meg, a XIV. század húszas–harmincas éveiben felváltotta a világi őrzés. Az Anjou-kori királyok uralkodásuk idején bizalmi körre bízta a korona őrzését: a legszűkebb környezetüket alkotó bárókból és főpapokból választották ki a koronaőr főurakat. Az Anjou-uralkodó azért sem vihette vissza a koronát Székesfehérvárra, mert a város és környéke politikai riválisainak oldalán állt. A Szent Korona az újonnan kiépített királyi központba, Visegrádra került, őrzésével pedig az uralkodó legbizalmasabb környezetéből bízott meg egy-egy személyt. Az Anjou-ház hatalomra kerülésével tehát megkezdődött a koronaőrzés történetének újabb korszaka: a bizalmi őrzés. Nagy Lajos király (1342–1382) uralkodása alatt tovább folytatódott a korona őrzésének Károly Róbert idejében kialakult gyakorlata, továbbá végérvényesen lezárult az egyházi koronaőrzés időszaka is, mivel Nagy Lajos megfosztotta a koronaőrzés címén adományozott birtokaitól a székesfehérvári káptalant, amire a valaha a korona őrzéséért felelős örkanonok bűncselekménye – egy királyi sír kifosztása – adott formális okot. Először Nagy Lajos király uralkodása alatt, valószínűleg 1340-től 1355-ig, majd Zsigmond király (1387–1437) uralkodása idején, közelítőleg 1420-tól 1434-ig, Visegrádról Budára vitték a koronát. A Szent Koronát rövid ideig újra egy egyházi helyen őrizték, amikor a király az esztergomi érseket bízta meg a korona őrzésével, aki 1434-ben az esztergomi érseki palotába vitte, ahol 1439-ig maradt. Gyakorlattá vált, hogy egy világi és egy egyházi személy legyen a korona őre.

Albert király a koronát ismét Visegrádon őriztette. Új vonás a korona őrzésében, hogy az uralkodó bizonyos mértékben a rendeket is bevonta a Szent Korona feletti kontrollba azzal, hogy nem kizárólag a király, hanem több főúr pecsétje alatt őrizték a koronát. A XV. század elejétől már nem kizárólag a király személyes ügye a korona őrzése, hanem az őrzési jogkör az ország nemeseinek egy részére is kiterjedt, ezáltal egyfajta rendi ellenőrzés alakult ki.

Erzsébet királyné, Albert özvegye, az 1440. évben udvarhölgyével ellopatta a Magyar Szent Koronát Visegrád várából, és csecsemő fia koronázására használta fel azt. Ezután a királyné a koronával Bécsbe menekült, ahol átadta azt Frigyes császárnak. Ez alatt Magyarországon a korona nélkül maradt magyar rendek királlyá választották I. Ulászlót, (1440–1444) akit egy Szent István fejerekljetartójáról levett koronával koronáztak meg. A Szent Korona hiányát és a rivális csecsemőkirály koronázását úgy próbálták ellensúlyozni, hogy 1440-ben egy díszes oklevelet bocsátottak ki, amelyben a csecsemőnek a rendek beleegyezése nélkül történt koronázását érvénytelennek mondták ki, a Szent Koronát pedig – mivel azt ellopták és illetéktelen kezekbe került – megpróbálták minden szentségétől és hatalmától megfosztottnak kimondani. Az okirat részletesen szabályozta az esetleg megkerülő Szent Korona, illetve az Ulászló koronázásakor használt új korona őrzésének rendjét is. Az 1440. évben kiadott – a korona őrzésének kérdéseit is érintő – alkotmánylevelével rendelkezései nem bizonyultak hosszú életűnek: az 1445. évi pesti országgyűlés – I. Ulászló király halálát követően – utólag érvényesnek fogadta el a csecsemő V. László koronázását, tovább erősítve ezzel a Szent Koronának a magyar királykoronázásban betöltött kizárólagos szerepét. Az országgyűlés ugyanakkor feltételként szabta meg III. Frigyes számára a Szent Korona azonnali visszaszolgáltatását. A magyarok ezt a kérésüket a következő évtized folyamán többször megismételték, a korona azonban Frigyes császárnál maradt. Eredményként csupán annyit sikerült elérni, hogy a császár a bécsújhelyi egyezségben kötelezettséget vállalt, amely szerint megfelelő kártérítés ellenében visszaszolgáltatja a Szent Koronát. Ennek az egyezménynek alapján indított útba egy küldöttséget III. Frigyeshez az 1458. évben a magyar rendek által királlyá választott Hunyadi Mátyás, a Szent Korona visszaszolgáltatását megsürgetendő. Figyelemre méltó, hogy Mátyás – ismerve és elfogadva a Szent Korona egyedüli érvényességét – meg sem kísérelte I. Ulászló mintájára más koronával pótolni a Szent Koronát, királlyá választása után hat évet várt a koronázásra.⁸

⁸ Hegedűs (2007): 59–65. p.

1.3. VÁRNAGYOK ŐRZIK A KORONÁT A RENDEK ÁLTAL VÁLASZTOTT A KORONAŐR FŐURAK IRÁNYÍTÁSÁVAL (1463–1608)

Végül 1463-ban 80 000 magyar forint ellenében Frigyes visszaszolgáltatta a koronát. A korona hiányából fakadó problémákon okulva, Mátyás koronázását követően a Magyar Szent Korona őrzésére vonatkozó 1464. évi törvény részletesen szabályozta, hogy a koronaőri teendőket a rendek által választott személyekre, a koronaőr főurakra kell bízni, az őrzés pedig a szokott helyen – Visegrádon – történjék. Az első törvényes intézkedés a Szent Korona őrzéséről I. Mátyás király idejéből való és kimondja, hogy miután „a Szent Korona annak helytelen őrzése és gondozása miatt az országból idegen kézre jutott”, a király „e tiszténél fogva annak kellő megőrzése és megtartása céljából [...] a főpap és báró uraknak, meg az ország nemeseinek közös megegyezésével és akaratából egy különben megszokott (őrző) helyről és arra alkalmas (őrző) személyekről kíván gondoskodni.”⁹

A koronaőri intézmény továbbfejlesztése II. Ulászló törvényeiben történt meg. Ekkor az első, a koronaőri intézmény működési feltételeit szabályozó törvényt még több követte a század végéig: az 1492. évi törvény¹⁰ a visegrádi fellegrát teljes egészében a koronaőrök kezébe adta, az 1498: XXV. és 1500. évi XXIII. törvények pedig arról rendelkeztek, hogy koronaőrt a világi főurak és ne a főpapok közül válasszanak a rendek.¹¹

Az 1500-ban megalkotott törvény alapján koronaőri minőségben mindenkor két világi főúrnak kellett felügyelnie a szent uralkodói ereklyékre.¹² Az országos koronaőrök titulusukkal állami méltóságnak számítottak, rangban közvetlenül az ország zászlósurai után következtek. Személyüket a király terjesztette az országgyűlés elé, ahol elfogadás után, a két ház együttes ülésén, a megválasztott koronaőrök esküt tettek. Nevüket, kinevezésüket törvénybe iktatták, amely egyben arra is kötelezte őket, hogy egyikőjüknek mindenkor a korona közelében kell laknia. E törvényekkel Mátyás király uralkodása alatt, 1464 és 1500 között, részletesen szabályozták a korona őrzésének helyét, az őrzésről gondoskodó személyek rendek általi választását. Így kialakul a választott koronaőrök rendszere, az egyházi személyeket pedig végérvényesen eltiltották a koronaőri feladatok ellátásától.

⁹ „Továbbá, mivel tudjuk Mi és tudják összes főpap uraink és báróink és az ország egész közönsége is tudja, hogy milyen módon és miképpen jutott a Szent Korona, annak helytelen őrzése és gondozása miatt, ez országból idegen kézre. 1. § A mely idegen kézre kerüléssel ez az ország helyrephátolhatatlan károkat, kimondhatatlan pusztításokat és sok viszontagságot szenvedett, és e korona csak nem régiben sok munka és fáradság után és nagy költséggel volt az országközönség pénzén visszaváltható. 2. § Mi tehát, tisztünkél fogva, a szent korona kellő megőrzése és megtartása céljából e helyen a főpap és báró uraknak meg országunk nemeseinek közös megegyezésével és akaratából egy különben megszokott helyről és arra alkalmas személyekről kívánunk gondoskodni, nehogy (a mitől Isten őrizzen) a korona ismét ez országtól idegen kézre kerüljön.” 1464:II. tc.

¹⁰ Visegrád várkapitánya Némai Kolos László eskütétele 1493-ban, valamint Cseh János (szintén Visegrád várkapitánya) 1527-ben esküt tesznek. Kiemeli, hogy a koronát az országból semmi fondorlattal kivinni nem szabad, hogy azt a rendek által választott koronaőrök őrzik régi szabadság szerint. Továbbá, hogy az ország koronáját (a királyi felség) a főpap urak és a bárók kezéből semmi ürügy vagy keresett szín alatt és sem készakarva, sem fondorkodva ki ne vegye, hanem hagyja és engedje meg, hogy azt régi szokásukhoz és szabadságukhoz képest azok tartsák és őrizzék, akiket e célra bizonyos számmal saját kebelükből egy értelemmel megválasztanak és kirendelnek. I. § És hogy a régi időtől fogva a korona megőrzésének helyéül kijelölt Visegrád várát ugyancsak e koronaőrök kezére adassa és szolgáltassa. 1492/III. tc.

¹¹ „Hogy ennek az országnak a Szent Koronáját ne a főpapok, hanem egyedül a báró urak és világiak őrizzék.” 1498:XXV. tc.

¹² 1500:XXIII. tc.

A XV. század vége korszakhatár a koronaőrzés történetében: az egyháziak ekkorra teljes mértékben kiszorultak erről a területről, és a bizalmi őrzés korszaka is véget ért, létrejöttek továbbá a választott koronaőrök tevékenységéhez szükséges törvények. Kialakult a koronáláda és a koronát őrző helyiség pecsételéseinek rendje, a koronaőrök és a várnagyok esküt tettek, tisztázódtak a várban állomásozó katonaság alárendeltségi viszonyai. Az 1526-os mohácsi csatavesztésig a Szent Korona őrei problémáktól mentesen teljesítették feladatukat, ekkor azonban a török csapatok előrenyomulása miatt Perényi Péter koronaőr Trencsénbe vitte a koronát. A pillanatnyi belpolitikai helyzet eredményeképpen a másik választott koronaőr, Szapolyai János erdélyi vajdát koronázták királlyá, még ebben az évben. A koronázást követően Perényi Péter koronaőr a füzéri várba vitte a Szent Koronát, amit egy évvel később Szapolyai János ellenfelének, Ferdinánd osztrák főhercegnek a koronázására is kiszolgáltattott. A Ferdinándhoz pártolt koronaőr új királyának ismét letette a koronaőri esküt, majd a koronát Siklós várába vitte. Perényi Péter az 1529. év folyamán ismét szükségesnek látta a korona mozgatását: néhány száz fős kísérettel Sárospatakra indult. Útközben azonban Szapolyai János hadvezére rajta ütött a Szent Koronát szállító konvojon, a koronát és őret is magával hurcolta. Az így János király kezébe került koronát nem sokkal később Szolimán (II. Szulejmán, 1520–1566) török szultánnak adták át.

A szultánnál azonban csak néhány hétig volt a korona, mivel Bécs sikertelen ostroma után Budára visszatérve átadta azt Szapolyai Jánosnak, mintegy elismerve őt mint királyt. Szapolyai János 1541-ben bekövetkezett haláláig maga gondoskodott a korona őrzéséről, a választott koronaőrök rendszere ebben az időszakban nem működött. Az 1538. évi nagyváradi béke egyik pontjában a kedvezőtlen politikai helyzetben lévő Szapolyai János király ígéretet tett Ferdinándnak a Szent Korona átadására abban az esetben, ha örökös nélkül halna meg. Ez a feltétel azonban nem teljesült, mivel Szapolyai Jánosnak az 1540. évben fiúgyermekke született Zsigmond lengyel király lányától, Izabellától. Szapolyai János 1541-ben bekövetkezett halálát követően tehát a korona jogosan maradt az özvegy Izabellánál, aki – miután a török csapatok bevonultak Budára – Erdélybe távozott a Szent Koronával. Tíz évvel később az özvegy politikai és védelmi szempontokat figyelembe véve átadta Erdélyt a Habsburgoknak. Ferdinánd csapatainak 1551-es bevonulását követően a Szent Koronát átadták a csapatok parancsnokának, Castaldo tábornoknak. Castaldo tábornok átvette a koronát, majd három főúr és több száz fegyveres kíséretében Kassára szállították, a felsőmagyarországi főkapitányhoz. Onnan Sforza Pallavicini herceg mint Ferdinánd képviselője – szállította tovább császári zsoldosok kíséretében Pozsonyba, ahol Ferdinánd császár éppen az országgyűlésen vett részt – majd Bécsbe, a császári kincstárba. A Szent Korona egészen 1608-ig volt távol a hazától. A koronaőri intézmény működése szempontjából az 1530-tól 1608-ig terjedő szakaszra egyfajta törvényen kívüliség volt jellemző: a választott koronaőri méltóság betöltetlen maradt.

1.4. A II. MÁTYÁS ÁLTAL ALAPÍTOTT POZSONYI „KORONAŐRZŐ ŐRCSAPAT” (1608–1751)

Az 1572. évben magyar királlyá koronázott Habsburg Rudolf udvarát 1583-ban Prágába helyezte át, így Bécsből a Magyar Szent Korona is odakerült. A koronaőrzés története nemsokára fordulóponthoz ért, mivel a Habsburg-uralom – a Bocskai-felkelés és a Rudolf császáron elhatalmasodó elmebaj miatti – időleges meggyengülése teret engedett a magyar rendek fokozott politikai szerepvállalásának. Ebben a légkörben már az 1605. évi korponai országgyűlés, illetve a Bocskai által a bécsi békével kapcsolatban megfogalmazott követelések is felvetették a Szent Korona hazaszállítását. Mátyás főherceg tehát a magyar rendekkel szövetkezve mondatta le bátyját, Rudolfot a

trónról 1608-ban. Ez év júniusában a Prága melletti Liebenben aláírt szerződés értelmében Rudolf átadta a Szent Koronát Mátyás híveinek. A koronát ünnepélyes keretek közt közszemlére tették, majd – a koronázási szertartásra készülve – javításokat végeztek rajta. Változtak a korona tárolási körülményei is, az eddig használt faládát egy vasládára cserélték, ami ezután egészen 1920-ig használatban maradt.

A II. Mátyás koronázását követő novemberi országgyűlésen törvényt hoztak a korona őrzéséről. Ebben az 1608. évi törvényben őrzési helyként a pozsonyi vár öregtoronyát jelölték meg, ahol a célnak megfelelő helyiséget alakítottak ki. Gondoskodtak a koronaörök megválasztásáról: a király által kijelölt négy főúr közül kettőt választott meg a mindenkori országgyűlés. A későbbiekben rendszerint a pozsonyi főispán volt az egyik koronaőr – mivel ő az őrzési helyhez közel lakott. A két koronaőr kötelmeit és feladatait külön utasítás szabályozta, megválasztásukat követően az országgyűlésnek tettek esküt. Az 1608-as törvény szabályozta továbbá a korona átadás-átvételének rendjét, és a pecsételés rendjét is. Arról is rendelkezett, hogy a várat védő rendes katonaság mellé külön őrséget – az első önálló koronaőr alakulatot – helyezzenek el, amelynek pénzügyi háttérét meg kell teremteni. A Szent Korona biztosítására, őrzésére hivatott fegyveres erőt 1608-tól neveztek „koronaőrző őrcsapatnak”.¹³ A korona őrzéséről hozott törvény immár önálló koronaőr őrcsapat felállításáról rendelkezett. Ez a katonai szervezet volt az első önálló koronaőrőség. A 60 fő létszámú koronaőr őrcsapat a két koronaőr méltóságnak engedelmességet. „Ezt a fegyveres csapatot tekinthetjük a korona őrzésére rendelt első önálló testületnek.”¹⁴

Ennek a külön őrségnek a parancsnoki jogkörét a két koronaőr gyakorolta. Révay Péter koronaőr az alárendeltségébe tartozó koronaőrző őrség számára külön szabályzatot dolgozott ki. A koronát őrző csapat fenntartására létrehozták a koronaadót, amelyet portánként vetettek ki. Az 1608. évben létrehozott törvények, utasítások és szabályzatok a Magyar Szent Korona őrzésének egy minden eddiginél szervezettebb formáját teremtették meg: a választott koronaörök alárendeltségében, saját szabályzat szerint tevékenykedő, kimondottan a Szent Korona őrzéséért felelős katonai alakulat már koronaőrőségnek nevezhető. Létszámuk két tiszt és hatvan fő gyalogos, melynek harmada – a király kérésére – német volt.

Az 1613. évben újabb törvényt hoztak, amely szerint a koronaörök veszély esetén a nádorhoz fordulhatnak segédc csapatokért.¹⁵ A következő két évtized folyamán a frissen létrehozott koronaőrőség létszáma és etnikai összetétele a körülményektől függően többször változott: legelőször Bethlen Gábor erdélyi fejedelem szorgalmazta a koronaőrőség német részének eltávolítását, majd kétszáz gyalogosával erősítette meg azt 1619-ben, amikor felkelő csapataival bevonult Pozsonyba. A pozsonyi országgyűlésen – ahol Bethlen Gábort fejedelemmé választották – újra megválasztották a két koronaőrt, akik megeskették a fejedelem alájuk rendelt kétszáz gyalogosát. A Bethlen Gábor fejedelem és Lipót császár közt dúló harcok végül Lipótnak kedveztek, így a Szent Koronát menekíteni kellett Pozsonyból. Előbb Zólyomba, majd Kassára, végül az ecsedi várba vitték a koronát. A két koronaőr főúr a menekítés folyamán mindvégig a korona mellett maradt. A Ferdinánd és Bethlen Gábor közti háborúskodás végét jelentő nikolsburgi béke feltételei közt megfogalmazták az eddig csak a koronaörök esküszövegében fellelhető követelést, mely szerint a király a Szent Koronát nem viheti az országhatáron kívül. Ugyanakkor Bethlen Gábor

¹³ 1608:IV. tc.

¹⁴ Ságvári (2001): 199. p.

¹⁵ 1613:VII. tc.

lemondott a királyi címről, és ígéretet tett a korona visszaadására. A határokon belül tartásról szóló követelés ezután helyet kapott a Szent Koronáról szóló 1622. évi törvényben, amelyet a pozsonyi országgyűlés fogalmazott meg.¹⁶ A törvény elrendelte továbbá a Szent Korona eredetiségének az országgyűlés előtti megvizsgálását. A Szent Korona meghamisításától való félelem végigvonul a korona őrzésének történetén, a koronaőrök egyik feladata a korona pontos ismerete és felismerése, akár egy évtized távlatából is. A Szent Koronát tehát Pozsonyba vitték, megvizsgálták, majd őrzési helyén, a várban helyezték el. Ezután 1622-ben hatvanról száz főre növelték a koronaőrök létszámát, és ismét megengedték, hogy a király német gyalogosokat is beoszthasson az őrségbe. Ezeknek a katonáknak az alárendeltségi és fenyítési jogállásával kapcsolatban problémák merültek fel, amelyet azután az 1625.¹⁷ és az 1635.¹⁸ évi törvények rendeztek. Az 1625. évi törvény cikk az őrség létszámát 50 fő magyar és 50 fő német gyalogos várkatonában állapította meg és a koronaőrök, illetve a várkapitány fegyelme alá helyezte őket. Ellátásukra a magyar kancellária évi 8000 forintnyi összeget folyósított.

Az 1644. évben I. Rákóczi Ferenc felkelő hadai elől szállították a koronát Győrbe, ahol legkevesebb egy évet töltött. IV. Ferdinánd 1647-es koronázásakor tartott országgyűlésen törvényt hoztak,¹⁹ amelyben a koronaőrök létszámát és alárendeltségét tekintve megerősítették az 1625. évi idevágó törvényt, ugyanakkor felemlítették azokat a károkat, amelyeket a fegyelmetlen őrség a pozsonyi főispánnak és a káptalannak okozott. Az új koronaőrök megválasztását regisztráló III. törvényben pedig figyelmeztették a koronaőröket, hogy legalább az egyik mindig tartózkodjon a korona – és a koronaőrök – környezetében. A törvények szövegében fellelhető figyelmeztetések és megjegyzések a koronaőrök fegyelmi problémáira utalnak, amit a következő, 1655-ben I. Lipót koronázásakor meghozott törvény²⁰ is alátámaszt, mivel ez szintén a koronaőr főurakat intette folyamatos jelenlétre, illetve az őrsereg német állományának fegyelmi kérdéseivel foglalkozott.

Bécs 1683. évi török ostromakor a koronát újra menekíteni kellett, így Bécsen át Passauba vitték, majd a veszély elmúltával visszahozták eredeti őrzési helyére, Pozsonyba. Legközelebb 1703-ban vitték – törvényellenesen – az országhatárokon túlra a Szent Koronát: a Rákóczi-szabadságharc kitörésekor Bécsbe került, és csak 1712-ben hozták vissza Pozsonyba. A külföldre szállítással kapcsolatos folyamatos törvénytörő eljárás nem volt fenntartható, ezért 1715-ben törvényt hoztak,²¹ amely kimondta, hogy fenyegető veszély esetén, a nádor tudtával a korona őrzési helyéről menekíthető. Ez a következő évek folyamán az 1740 és 1748 közt zajló osztrák örökösödési háború idején meg is történt: a koronát a komáromi várba menekítették egy időre, majd ismét Pozsonyba vitték.

¹⁶ 1622:II. tc.

¹⁷ 1625:XXVI. tc.

¹⁸ 1635:IV. tc.

¹⁹ 1647:IV. tc.

²⁰ 1655:II. tc.

²¹ 1715:XXXVIII. tc.

1.5. A MÁRIA TERÉZIA ÁLTAL FELÁLLÍTOTT KÖNIGLICH UNGARISCHE KRONWACHE (KIRÁLYI MAGYAR KORONAŐRSÉG) POZSONYBAN ÉS BUDÁN (1751–1871)

A Szent Koronát – kisebb kihagyásokkal – a medvebőrsüveges gránátosok őrizték 1751-től egészen 1871-ig, mintegy 120 éven keresztül, amikor Mária Terézia uralkodásának (1741–1784) időszakában a koronaőrség megkezdte betagozódását a reguláris haderőbe. Ennek keretében az 1751. évben a pesti katonai rokkantház állományából, félrokkant gránátosokból szerveztek két századot koronaőri szolgálatra, akiket Pozsonyba vezényeltek. „A pesti Invalidusok házából egy-egy 42 fős német és magyar legénységű századot küldtek Pozsonyba, amely ott Királyi Magyar Koronaőrségként, mint katonai testület, átvette a szolgálatot.”²² (A XVIII. század végén bevett szokás volt, hogy a haderő és a helytartótanács rendvédelmi feladatokra – különböző őrszolgálatokra, börtönőri feladatokra stb. – leszállalékolt félrokkant katonákat, úgynevezett „patentális rokkantakat” alkalmazott, évi 48 forint 40 krajcár többletjövedelemhez juttatva a veteránokat.)²³ A félrokkant, más szóval invalidus állomány a katonai szolgálat ellátására részlegesen alkalmas veterán – nyugállományú – katonákat takart, akiket azután városok és várak állandó őrségeként alkalmaztak. Az alakulatnak Mária Terézia a Királyi Magyar Koronaőrség (Königlich Ungarische Kronwache) nevet adta. A korona őrzése tekintetében a két koronaőr főúrnak, katonai szempontból az udvar rokkantügyi bizottságának és a legfelsőbb haditanácsnak, az őr- és belsőszolgálat viszonylatában a pozsonyi várkapitánynak voltak alárendelve. 1762-ben létszámukat 80-80, 1766-ben pedig 120-120 főre emelték, majd 1782-ben pedig 109-109-re csökkentették.²⁴ Felsőbb hatalmi szervük a Udvari Rokkant Bizottság közbeiktatásával az udvari haditanács volt, közvetlen parancsnokuk pedig a pozsonyi palota várnagya. Ebben az évben a koronaőrség számára szolgálati szabályzatot adtak ki. A gránátosok kijelölése erre a feladatra az alakulat egyfajta reprezentatív, díszelgő jellegéről árulkodott. Az 1608-ban létrehozott koronaőr csapat még nem a reguláris haderő része volt, így ruházatuk sem ismert, azonban a reguláris haderő részét képező, 1751-ben alapított koronaőr alakulat gránátos egyenruhájáról már részletes dokumentáció lelhető fel. Az 1764–1765-ös országgyűlésen ismét részletesen szabályozták a korona őrsének módját,²⁵ és 1768-ban újabb szabályzatot bocsátottak ki a koronaőrség számára. Az 1775. évben pedig olyan rendelkezés született, amely a koronaőrséget a reguláris haderő gránátosaival azonos jogállásúnak mondta ki.

A Magyar Királyi Koronaőrség működését a felvilágosodás politikai eszméit magáénak valló II. József függesztette fel ideiglenesen, aki nem koronáztatta meg magát, a koronaőrséget pedig – gazdasági okokra hivatkozva – az 1782. évben feloszlatta. Ugyanakkor a feloszlátott koronaőrség feladatainak ellátására a II. helyőrségi ezred állományából vezényeltek 60 főt, akik 1784-ig teljesítettek a korona mellett szolgálatot, majd visszatértek a helyőrségi ezred állományába. Az uralkodó 1784. április 5-én kelt parancsára az országos koronaőrök négy magyar testőr kíséretében Bécsbe szállították a Szent Koronát, ahol átadták őfelsége kamarásának. A vármegyék és a főurak feliratban tiltakoztak a Szent Korona őrzésének ezen törvénytelen formája ellen, az országgyűlés összehívását és a Szent Korona visszaküldését követelték.

²² Ságvári (2001): op. cit. 199. p.

²³ Parádi (1995): 38. p.

²⁴ Ságvári (2001): op. cit. 199. p.

²⁵ 1764/1765:IV. tc.

II. József 1790. január 28-án, halálos ágyán visszavonta rendelkezéseit, s utasítást adott a korona Budára szállítására. Az uralkodó halálát követően az ország Szent Koronáját a magyar nép ünneplése közepette hazahozták. A helytartótanács előre megtervezte a hazaszállítás útvonalát, és erről írásban értesítette a vármegyéket. A Szent Koronát Bécsben átadták a két koronaőrnek, akik a királyi testőrség kíséretében indultak Magyarországra. A győri püspöki rezidencia és az esztergomi káptalan érintésével négy nap alatt érkeztek Budára. Az út folyamán többször, majd végül Budán is közszemlére tették a koronát. A hazaszállítás alatt, illetve a budai őrzés kezdeti szakaszában az ország különböző megyéiből érkező bandériumok kísérték és őrizték a koronát. Ezeknek a megyei bandériumoknak a létszáma 25 és 80 fő között változott, szervezeti felépítésüket tekintve a katonaságot utánozták. A budavári őrzés eseményeiről az egymást havonta váltó bandériumok őrnaplót vezettek. Pest vármegye bandériuma februárban és márciusban állt őrt a korona mellett, őket a nógrádiak követték májusban, majd a zalai bandérium folytatta a sort júniusban. Arad vármegye bandériuma júliusban állt őrt, októberben ismét a nógrádiakra került a sor, ezek a pesti bandériumnak adták át a Szent Koronát, akik Pozsonyba vitték azt, II. Lipót koronázására. Az őrzésben és a koronát szállító menetek biztosításában a nádori zászlóalj is részt vett.

A Magyar Szent Korona és a koronázási jelvények 1790-ben kerültek Magyarországra. A szent klenódiumok állandó őrzési helyét a budavári királyi palotában jelölték ki. Az 1790. évben törvényt²⁶ hoztak a korona őrzéséről: őrzési helyként Budát jelölték meg, és külön megerősítették az 1715. évi veszély esetére vonatkozó, a menekítéssel kapcsolatos törvényt. A koronaőrség állománya továbbra is a budavári várőrség gránátosaiból került ki. Ekkor állították fel ismét a Szent Korona őrzését ellátó kis létszámú fegyveres csapatot, a Magyar Királyi Koronaőrséget, amely egy századosi rangú tiszt parancsnoksága alatt egy alhadnaggal, alsebésszel, őrmesterrel, hadírnokkal, a három tizedessel és három hangással, illetve a 60 közlegénnyel összesen 71 főből állt.²⁷ A csapatot nagyjából fele-fele arányban német és magyar katonákból válogatták össze a főparancsnokságot őrző gránátos századból, illetve a magyar gyalogezredek gránátos századainak rokkant katonáiból. Függségi viszonyaik és a tevékenységüket meghatározó szabályzatok nem változtak a Mária Terézia korabelihez képest.

A következő menekítésre Bonaparte Napóleon hadainak közeledtekor került sor, az 1805. évben. A két koronaőr a szállítás megkönnyítése céljából egy könnyebb utazóládát csináltatott a Szent Korona számára, majd Munkács felé indultak. Útközben nemesi bandériumok egészítették ki a korona kíséretét. A veszély elmúltával a Szent Koronát visszaszállították eredeti őrzési helyére és visszahelyezték az eredeti vasládába. A vasládára fehér selymet erősítettek, amelyre a nádor, a két koronaőr és más főurak pecsétje került. A kulcsokat – szám szerint hármat – a nádor és a két koronaőr tartotta magánál.

Az 1809. évben ismét Bonaparte Napóleon elől kellett menekíteni a Szent Koronát: ezúttal Egerbe vitték és a székesegyházban, majd a megyeházán helyezték el. Később az egyik koronaőr gyöngyösi házába vitték a koronát. Figyelemre méltó, hogy ezen az úton a Szent Jobb menekítéséről és őrzéséről is a két koronaőr gondoskodott, mivel a prímás ezt is rájuk bízta. Fokozatosan kezdett tehát megszilárdulni az a szokás, hogy mindkét ereklye védelme a két koronaőr, illetve a koronaőrség feladata. A veszély elmúltával a korona eredeti őrzési helyére, a Budai Várba került.

²⁶ 1790/1791:VI. tc.

²⁷ Ságvári (2001): op. cit. 199. p.

A Szent Korona őrzése egészen 1848-ig eseménymentesen zajlott. A koronaőrök gránátosait ekkor besorozták a honvédseregbe. Úgy tűnik azonban, hogy egy részük még az eredeti szolgálati helyén maradt, mivel 1848 decemberében a magyar forradalmi kormány képviselőjének közülük tett esküt tizenkét katona, amikor a közelgő osztrák seregek miatt szükségessé vált a korona Debrecenbe menekítése. Mivel a Szent Korona mellett szolgálatot teljesítő hajlott korú országos koronaőr már nem vállalkozott az útra, a menekítéssel megbízott képviselő maga volt kénytelen megszervezni a szállítást. Bónis Sámuel képviselő, igazságügyi minisztériumi osztályvezető Ürményi József koronaőrtől vette át az országos koronaőri feladatot. „[Ürményi] átadta a kulcsokat, amelyek egy sárga selyem zacskóba voltak betéve. Tizenkét gránátos már ki volt rendelve, kiknek esküjét férjem fogadta, miszerint az utolsó csepp vérükig védik a koronát” – írja Bónis Sámuelné visszaemlékezéseiben.²⁸ A Szent Koronát vonattal Szolnokra, majd kocsin a debreceni városházára vitték. A veszély elmúltával azután ismét eredeti őrzési helyére, a Budai Várba került.

Második alkalommal Pest kiürítésekor, 1849 nyarán merült fel a Szent Korona menekítésének gondolata. A kérdéssel kapcsolatban Kossuth Lajos kormányzó, Szemere Bertalan belügyminiszter és Duschek Ferenc pénzügyminiszter egyeztettek, és – habár a Szent Korona hátrahagyásának gondolata is felmerült – a menekítés mellett döntöttek. A menekítést a miniszterelnök végezte, ekkor már koronaőrök nélkül, és Szegedre, majd Nagyváradra, később Aradra vitte a koronát. Végül Orsovánál, a határ közelében Szemere Bertalan – aki ekkorra miniszterelnök és belügyminiszter is volt a forradalmi kormánynak – rákényszerült a korona menekítésével kapcsolatos végleges döntés meghozatalára, mivel az országhatár átlépése a Szent Koronával nem volt lehetséges. A Batthyány Kázmér miniszterrel e kérdésben folytatott megbeszélés kapcsán felmerült a Szent Korona megsemmisítésének gondolata is, végül azonban az elásás mellett döntöttek. Orsovánál, a határ közelében ásták el a koronáládát, az egyik közeli fán jelet hagytak, a helyszínről térképet készítettek. Kossuth Lajos kormányzót – aki a kormány menekülése folyamán közömbösnek mutatkozott a koronakérdéssel kapcsolatban – az emigrációban, utólag tájékoztatták az elrejtés tényéről. A politikus felismerve a Habsburg-hatalom ellehetetlenítésének lehetőségét, Amerikában vállalkozó szellemű emberekből expedíciót próbált szervezni – melynek feladata a Szent Korona Amerikába szállítása lett volna –, de a vállalkozás kudarcot vallott.

Az osztrák rendőrség egy bizottságot hozott létre a Szent Korona kutatására, és tevékenységük – talán egy besúgó segítségével – eredményesnek bizonyult: 1853-ban megtalálták a koronáládát. A Szent Korona és a jogar viszonylag sértetlen volt, ám a koronázási kard a rozsdá martaléka lett, Szent István palástja átázott és kifakult. Az osztrákok a Szent Koronát – a kiásásban segédkező, területileg illetékes román bánági határőr gyalogezred egy századának biztosítása mellett – hajóval vitték Budafokra, ahol egy magas rangú személyekből álló bizottság azonosította azt. Ezután díszkísérettel a Budai Várba vitték, ahol rövid ideig közszemlére tették. Másnap vonattal a bécsi udvarba szállították a Szent Koronát, útján Magyarország primása is elkísérte. Miután a császár megsemmisítette, ismét Budára szállították, ahol őrzését a várban, a szokásos gránátos állományból szervezték meg, ez azonban akkor tisztán osztrák alakulat volt. A gránátos szervezeti elemeket 1850-re felszámolták a császári haderőben, de a koronát őrző gránátosok – hagyománytiszteletből – tovább végezheték tevékenységüket Budán.²⁹

²⁸ Loc. cit. 200. p.

²⁹ Nagy (1870): 315–316. p. ; Katona (1979): 488. p.

A magyar katonák már a XVIII. századtól részt vesznek a Szent Jobb kísérésében és őrzésében. 1771-ben Mária Terézia Raguzából Budára (a Zsigmond-kápolnába) hozatta a Szent Jobbot, amelyet – a szintén Mária Terézia által hivatalossá nyilvánított augusztus 20-ai Szent István-napi állami ünnep során – egyházi körmenet keretében hordoznak körbe a Budai Várban. A menetet a katonaság is biztosította. II. József császár parancsára az ereklye őrzéséről – a kijelölt egyházi személyek mellett – a katonák gondoskodtak.³⁰ József nádor főherceg 1819-ben fektette le a körmenet részletes szabályait.³¹ A Szent Jobb körmenet kíséresi feladatai, a Szent Korona őrzésének feladatai, és az állami protokolleseményeken végzett katonai díszelgési feladatok egyaránt a Budai Várban szolgálatot teljesítő gránátosok feladatkörét képezték.

A korábbi invalidus gránátosokból álló koronaőrző szervezet alapja 1790-re – a Szent Korona Budán történő elhelyezésének idejére – átalakult, mivel 1783-ban az invalidusokat Nagyszombatra szállították át, az invalidus házat pedig gránátos kaszárnyává alakították át. 1790-től 1848-ig, illetve 1853-tól 1871-ig – a Magyar Királyi Koronaőr-ség felállításáig – egy gránátos szakasz őrizte a Budai Várban elhelyezett Szent Koronát is. A Budai Várban a Szent Jobb a Zsigmond-kápolnában őriztetett. Magyar gránátos egyenruhában, medvebőr süvegben, fehér frakkban, világoskék szűk magyar nadrágban őrizték a legfőbb állami jelképeket – köztük a Szent Jobbot is – a palota kápolnája fölötti „kamrában”. A Szent Jobb körmenetek történetében szünet állt be 1848 és 1860 között. Ezt követően azonban 1871-ig a Szent Jobbot az augusztus 20-ai Szent István-napi egyházi körmenet során ismét a Budai Várban koronaőri őrszolgálatot ellátó gránátosok biztosították. (A Budai Várban tevékenykedő őrség esetében a gránátos egyenruha viselése ekkor már egyértelműen csak a kiemelt protokolláris és díszelgési feladatok ellátásával indokolható, hiszen a gránátos szervezeti elemeket 1850-re felszámolták a császári haderőben.)³² (I. sz. melléklet)

1.6. A MAGYAR KIRÁLYI KORONAŐRSÉG (1861–1871–1945)

A politikai légkör enyhülésével lehetőség nyílt egy felerészben magyar koronaőr-ség létrehozására, ezért 1861-ben az uralkodó elrendelte a Magyar Királyi Koronaőr-ség újbóli felállítását. 50 főnyi legénysége félrokkant katonákból állt, akik kezdetben a magyar gyalogezredek egyenruháját viselték. A kiegyezéskor, az 1867. évben megtörtént Ferenc József koronázása, amit a Szent Korona javítási munkálatai előztek meg. Ezt a két országos koronaőr és a koronaőr-ség felügyelete alatt végezték. A koronázási ünnepségen már külön testületként vettek részt a koronaőr-ség tagjai.³³

1871-ben királyi rendelet született a Szent Korona őrzéséről. (II. sz. melléklet) Felállításra került a Magyar Királyi Koronaőr-ség, a két országos koronaőr alárendeltségébe tartozó független, magyar alakulat. A koronaőr-ség saját, egyedi ruházata is 1871-ben készült el, fémsisakkal és vibárdal. Díszelgő fegyverük ekkortól az elit királyi testőr-ségekre jellemző díszes vibárd (az alabárd egy fajtája). A legénységet a honvédség állományából érkező önkéntes

³⁰ Ruffy (1988)

³¹ Serédi (1938)

³² Nagy (1870): op. cit.; Katona (1979): op. cit.; Fabó (2005); Schoen (1930).

³³ Fazakas (2005/b): 34–45. p.

jelentkezők adták. A koronaórség katonai, fegyelmi és gazdasági vonatkozásban a budai honvédkerületi parancsnokságnak volt alárendelve, a díszelgési feladatok tekintetében pedig a Császári és Királyi Főudvarmesteri Hivatal irányította tevékenységét.

A Magyar Királyi Koronaórség szabályzata 1872-ben lépett életbe, és a létszámot 50 főben állapította meg. A koronaórséget a kiegyezés után, az 1872-ben létrehozott Magyar Királyi Honvédség állományába helyezték át, ahol a testület a honvéd gyalogság egyik „kikülönített alosztálya” lett. Létszáma: 2 tiszt és 45 koronaőr, köztük 2 dobos.³⁴ Az altisztek rangja őrmester, a köz-koronaőröké pedig szakaszvezető volt. 1872-ben a Magyar Királyi Koronaórséget a magyar honvédelmi miniszter fennhatósága alá helyezték. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a testületet betagolták volna a Magyar Királyi Honvédség hadrendjébe, illetve azt sem, hogy a szervezet felett a honvédelmi tárca vezetője rendelkezhetett. Személyében minden katona a honvédelmi miniszterhez tartozott. A koronaórség tagjai személyükben – mivel katonának minősültek – a honvédelmi tárcához tartoztak. A koronaórség, mint szervezet, a koronaőr főurak alárendeltségébe tartozott. A koronaőr főurakat – az uralkodó egyetértésével – az országgyűlés kérte fel. A mindenkor két koronaőr alárendeltségébe tartozott a Magyar Királyi Koronaórség, azonban az őrtestület tagjai az általános katonai, gazdasági és fegyelmi téren a honvédelmi tárcához tartoztak.

1873. szeptember 20-án került kiadásra a honvédelmi miniszternek a honvéd kerületparancsnokságokhoz intézett rendelete a koronaórség kiegészítése tárgyában.³⁵ A legénység tagjai a Magyar Királyi Honvédségnek koronaőri szolgálatra önkéntes jelentkezés alapján előjegyzett szakaszvezetői és tizedesi, valamint őrvezetői és ezekkel egyenrangú tisztesei közül kerültek kiválasztásra. Felvételre azok jelentkezhettek, akik: nőtlenek, csapatnál legalább két évet ténylegesen szolgáltak, jó minősítésűek, erős testalkatúak és legalább 170 cm testmagasságúak voltak.

A négyéves koronaőri szolgálat előfeltétele a letöltött kétéves sorkatonai szolgálat volt. A parancsnok rendszerített rendfokozata ekkor százados. A legénység rendfokozatai koronaőr tizedes, koronaőr szakaszvezető és koronaőr őrmesterek voltak. Ünnepléses alkalmakon az őrök díszruhájukban sorfalat álltak vagy kísézőosztágot alkottak. A koronaórség által biztosított állami ünnepnek számított Szent István ünnepe és az úrnapi is. A korona őrzését ebben az időben egy altiszt és 3 gyalogos őr látta el, puskával felszerelve.³⁶

1896-ban megjelent a „Szervi határozmányok a Magyar Királyi Koronaórség részére.”³⁷ Ennek alapján a Magyar Királyi Koronaórség a Magyar Királyi Honvédség állományából alakított önálló katonai testület, mely békében és háborúban az ország Szent Koronája, a koronázási és egyéb országos jelvények őrzésére van hivatva. Ezenkívül a Magyar Királyi Koronaórség a legfelsőbb udvarnál időnként megtartandó ünnepélyeken és díszszertartásokon, továbbá katonai és egyházi ünnepélyeken sorfalként vagy kíséző különítményként is részt vehet. A koronaórségben teljesített szolgálatot parancsnok (1 fő százados), segédtsiszt (1 fő), kezelőtiszt (1 fő), őrmester (1 fő), szakaszvezető (2 fő), tizedes (3 fő), gyalogos (40 fő), kürtös (2 fő), tisztiszolga (3 fő), házi szolgál (5 fő), azaz összesen 59 fő.

A koronaórséghez való áthelyezést háromhavi próbaszolgalat előzte meg. A jelentkezőknek kötelezni kellett magukat arra, hogy a koronaórséghez való bevonulásuk napjától számítva négy évet fognak szolgálni. A koronaőr

³⁴ Ságvári (2001): op. cit. 202. p.

³⁵ 35 469/1876. (IX. 20.) HM. r.

³⁶ Parádi (1995): op. cit. 73. p.

³⁷ 2 910/1896. (V. 7.) HM. r.

legénységnek lehetősége volt a koronaőrsnél leszolgált kötelező négy év letelte után szolgálatát a koronaőrsnél évről évre önként folytatni. E szolgálattétel által a közszolgálatban való alkalmazásra is jogosultságot szerezhettek. Ha azonban a legénységi állományú koronaőr nem óhajtott továbbra is a koronaország kötelékében maradni, úgy mint szakaszvezetők vagy címzetes őrmesterek kerültek ki a szolgálatból. A koronaőrsnél egyes kiegészítő munkálatok végzésére háziszolgák voltak rendszeresítve. A háziszolgák nőtlen honvédek voltak.

Az 1896. évben – az ezredéves ünnepek – alkalmával a koronaország díszelgő-biztosító feladatokat látott el: a közszemlére kitett korona mellett adtak díszőrséget, majd amikor a Szent Koronát udvari díszhintón az Országgyűlés ünnepi ülésére vitték, a koronaőrök adták a díszes menet biztosítását. A Szent Koronát az Országház kupolacsarnokában állították ki. A század utolsó éveiben pánceletermet építettek a koronának, és ekkor kerültek kiépítésre a pánceleterem mellett az őrszolgálat szolgálati helyiségei is.³⁸

A századforduló és 1909 közt a koronaország jelentős átszervezésen esett át. Alezredesig növelték a parancsnoki beosztásban rendszeresített rendfokozatot, a legénységi állományt a honvédségi őrmesterekkel egyenrangúnak nyilvánították, ami fokozta a koronaország elit alakulat jellegét. 1909-ben a korábbitól eltérő teljesen új díszesebb díszegyenruhát rendszeresítettek, melyhez a Magyar Királyi Darabont Testőrség új ruházatának elemeit használták fel. (Sisakjukat az 1912-ben felállított Magyar Királyi Képviselőházi Őrség kapta meg.) A magasított díszföveget mádarszárny alakú tollforgó díszítette, fehér kócsagtollakkal, a főveg homlokrészén nagyméretű címerdíszel. A díszatilla zöld, a nadrág vörös, a köpeny fehér anyagból készült, a nemzeti színek hangsúlyozása céljából. Fegyverzetük díszkard és vibárd volt. Rendelkeztek szolgálati és kimenő öltözettel is. (III. sz. melléklet)

Az 1918. évi őszirózsás forradalom, majd a kommün időszakában a koronaország számos megpróbáltatáson ment keresztül. Az 1918. évben a forradalmi kormány hadügyminisztere átiratban értesítette az országos koronaőrt, ami szerint a koronaőrseget a nemzeti testőrszázadba olvasztják be és a hadügyminiszter alárendeltségébe rendelik. Nem sokkal később az 1919. évben hozott egyik „néptörvény” alapján hatályon kívül helyezték a korona őrséséről rendelkező összes törvényt, megszüntették a koronaőri tisztséget, az őrzést a miniszterelnök és a belügyminiszter feladatává tették.³⁹

Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után a Szent Korona őrsésének gyakorlata és a koronaőri intézmény működése az 1918-as forradalmat megelőző állapotnak megfelelően működött tovább. A koronaőrseget 31 fővel szervezték újjá. A Magyar Szent Korona őrséséről és annak szinte minden részletére kiterjedő, szabályozásáról az 1928. évi törvényben rendelkezett a magyar országgyűlés.⁴⁰ Az 1928. évi, a korona őrséséről szóló törvényben megfogalmazódott a miniszterelnök fokozott felelőssége is ezen a területen, figyelembe véve a korszerű államigazgatás viszonyait. A koronaőrseget a Magyar Királyi Honvédség állományából állították fel. A koronaország létszáma hamarosan 24 főre csökkent. A parancsnok ezredes, akinek kinevezéséről a kormányzó gondoskodott. A korona-

³⁸ Fazakas (2005/b): op. cit. 34–45. p.

³⁹ A feloszlott koronaország tagjai a Károlyi-villát őrizték. Később egy rölapot terjesztettek, amely azt javasolta, hogy pusztítsák el a Szent Koronát. A minden forradalom esetén rendszeresen felmerülő gazemberség végrehajtását azonban a hatalmon lévők nem merték felvállalni, helyette – felröppenő külföldi sajtóhírek szerint – egy müncheni régiségkereskedő megállapodott Kun Bélával, a proletárdiktatúra fejével, hogy elárverezik Magyarország Szent Koronáját. Erre végül nem került sor.

⁴⁰ 1928:XXV. tc.

őrség továbbra is a két országos koronaőr, illetve a személyi állománya és a gazdálkodása tekintetében a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium alá volt rendelve. Díszelgési feladatai szempontjából viszont a Szertartási Hivatal igazgatója és a kormányzó Katonai Irodájának főnöke utasításai alapján tevékenykedett. Szabályozták az őrzés körülményeit, illetve azt, hogy milyen alkalmakkor, és milyen rendszabályok betartásával lehet elővenni a Szent Koronát őrzési helyéről. Megkövetelték a miniszterelnök és a két országos koronaőr engedélyét és jelenlétét. A páncélkamra felnyitására külön jegyzőkönyvet kellett vezetni. A felnyitáshoz három kulcsra volt szükség, amelyet a miniszterelnök és a két koronaőr őrzött. A két világháború között „a szervezet kettős feladatot látott el, egyrészt a koronázási ékszerek őrzését, másrészt pedig – az államfői tevékenységhez kapcsolódóan – a testőrsgel közösen díszelgett.”⁴¹ (IV. + V. sz. melléklet)

A II. világháború folyamán az 1942 szeptemberében bekövetkezett amerikai légitámadások miatt a koronát tartalmazó vasládát a Budai Vár alatt kiépített óvóhelyre vitték, ahol a koronaőrség tovább őrizte a relikviákat. A veszély elmúltával a koronát visszavitték a budavári palota páncélkamrájába. A Szálasi-kormány hatalomra jutását megelőzően a két országos koronaőr, a miniszterelnök és a koronaőrség parancsnoka politikailag instabil helyzet miatt titokban elásatta a koronát a koronaőrség szenespincéjében. Néhány héttel később, a német katonai fenyegetés hatására, a koronát titokban Veszprémbe szállították. A koronaőrség ezalatt – a látszatot fenntartva – tovább őrizte az üres koronáládát. A félelmük nem volt alaptalan, néhány nappal később a Budai Várat megszállta a német hadsereg, a koronaőrsgét lefegyverezték. Kiszárvátva azonban a miniszterelnök-helyettes utasította a koronaőröket, hogy a miniszterelnök hivatali esküjéhez biztosítsák a Szent Koronát. A koronaőrség parancsnoka vezetésével hat koronaőr – ismét titokban – visszahozta Veszprémből a koronát, és a miniszterelnök erre tette le hivatali esküjét.

A szovjet hadsereg előretörése miatt 1944 novemberében újra menteni kellett a koronát, ezért Veszprémbe, a Nemzeti Bank értékeit is őrző sziklabarlangba vitték. Decemberben a miniszterelnök és helyettese az 1928. évi törvényre hivatkozva Kőszegre szállította a koronát, a két országos koronaőrrel csupán utólag, levélben értesítették. Onnan Velembe vitték a szent ereklyét, ahol – a koronaőrség őrzete alatt – külön fedezékben helyezték el. A Szent Korona márciusban hagyta el az ország területét, ekkor már csak hat koronaőr és a parancsnok, Pajtás Ernő ezredes utaztak a menekítésre használt teherautón. Végcéljuk Mattsee volt, a kormány utolsó állomáshelye. A miniszterelnök utasítására a koronaőrség tagjai a Szent Koronát egy tó partján ásták el, helyét feltérképezték. Amikor a csapat amerikai fogságba esett, a koronaőrség parancsnoka átadta a ládát a 7. amerikai hadseregnek. Ezzel a mozzanattal a Szent Korona amerikai őrzés alá került, a Magyar Királyi Koronaőrség pedig az 1945. év folyamán megszűnt.⁴²

A Magyar Királyi Koronaőrség fennállása során katonailag szervezett fegyveres őrtestületként végezte tevékenységét.

A Koronaőrség szolgálattétele a Szent Jobb körül

Az 1867-es kiegyezés után a Szent Jobb körmenet egyre több hívőt vonzott a főváros környékéről. A körmenetek során egy külön erre a célra a püspöki kar által 1862-ben készített új ereklyetartóban vitték a Szent Jobbot a várkapolnától a Mátyás-templomig és vissza. Az egyházi felelősség vonatkozásában 1865-től az Esztergomi főegy-

⁴¹ Parádi (1995): op. cit. 102. p.

⁴² Somorjai (1995): 94–96. p.

házmegye, majd 1882-től a király által kinevezett budai királyi palota plébánosa őrizte a Szent Jobbot. 1871-től a Szent Jobb körüli szolgálat a Magyar Királyi Koronaőrség feladatrendszerének része volt. A Szent Jobbot a Budai Várban, a Zsigmond kápolnában őrizték a kápolna fölötti „kamrában.”

1871-től a Szent Jobb körüli szolgálat a Magyar Királyi Koronaőrség feladatrendszerének része volt. 1891-ben Ferenc József munkaszüneti nappá nyilvánította augusztus 20-át, ekkortól a Szent Jobb körmenet is nagyobb tömegeket vonzott. A belügyminiszter rendelete alapján 1895-ben lobogózták fel először a középületeket címeres zászlóval augusztus 20-án. 1916-ban az ereklyét már nem a klérus tagjai, hanem koronaőrök tartották a körmenet alatt.⁴³ 1917-ben IV. Károly, az utolsó Habsburg-császár és király megjelent a körmeneten, ezzel kívánván kifejezni a magyar nemzettel való azonosulását. Az uralkodó jelenléte további követelményeket támasztott a katonák számára a kiemelt személy biztosítása (Magyar Királyi Testőrség), illetve a díszelgés és a Szent Jobb kísérése (Magyar Királyi Koronaőrség) területén.

A Szent István jubileumi emlékévként alkalmából, 1938-ban közszemlére tették a Szent Koronát. VI–VII–VIII–IX. sz. melléklet) Ekkor vettek méretet egy új koronáláda és -tok készítéséhez is. 1938. augusztus 20-án a Szent István emlékévként első eseménye az 1938. május 30-án Budapesten rendezett ünnepi szentmise és Szent Jobb körmenet volt.⁴⁴ (X. sz. melléklet) 800 000 ember jelenlétében került sor a Szent Jobb körmenetre. Budapesten, továbbá minden nagyobb városban, felmutatták az ereklyét. A Szent Jobb – a Magyar Királyi Koronaőrség biztosítása mellett – aranyozott különvonaton utazta be az országot. Az Aranyvonat a Szent Jobbot országjáró útján szállító vonat volt, amely egy mozdonyból és négy személyszállító kocsiból állt. Az ereklyét szállító kocsit kívülről a magyar szentek képei, négy imádkozó angyal és a Szent Korona makettje díszítették, belül három részre osztották és középen egy emelvényen állt az ereklyetartó, valamint háromrészes eltolható üvegajtóval zárták le.⁴⁵ A Szent Jobb 1938. július 4-én érkezett Egerbe. Itt az ereklye tényleges őrzését 16 koronaőr látta el, az ereklyetartó szekrényt pedig 4 ferences szerzetes vitte a vállán.⁴⁶

1944 őszén, a szovjet csapatok közeledtének hatására, a koronázási jelvényekkel együtt a Szent Jobbot is elvitték az országból is. Pajtás Ernő ezredes vezetésével a koronaőrség a Szent Jobbot a koronázási jelvényekkel együtt az amerikai haderőnél helyezte biztonságba, akik Salzburg érsekének adták át megőrzésre. A magyar püspöki kar kérésére 1945. augusztus 19-én a salzburgi érsek engedélyével hozták vissza az ausztriai Mattsee-ből.⁴⁷

⁴³ Klimó (1999): 45–46. p.

⁴⁴ A katolikus egyház ezen a napon tartja a Szent Jobb megtalálásának ünnepét (1084-ben ezen a napon fedezték fel egy bihari községben az eltűnt kézereklyét).

⁴⁵ Diós – Viczián (1993): 385. p.

⁴⁶ Bartók (2008): 237. p.

⁴⁷ Fazakas (2007): 45. p.

2. FEJEZET. TESTŐRSÉG TÍPUSÚ SZERVEZETEK MAGYARORSZÁGON

2.1. TESTŐRSÉG GÉZA FEJEDELEM KORÁBAN

Magyarországon Géza fejedelem uralomra jutásáig a vezető katonai erőt a fejedelem és a nemzetségfők katonai kíséretei képviselték. Géza fejedelemnek már volt testőrsége, ám ez még nem nevezhetőek állandónak. Géza uralkodása idején a kelet-európai uralkodók rendszerint varég testőrséget tartottak. „Kelet-Európában a varég testőrség minden uralmi rendszer szilárdságát emelte. Megtaláljuk Kijevben, Bizáncban, a kazároknál, Magyarországon, a szláv államokban.”⁴⁸

Ugyanakkor már Géza korában kialakult, a szűk értelemben vett testőrségnél nagyobb létszámú fejedelmi katonai kíséret. Ez „a katonai kíséret nem azonos a nemzetség által háború idején kiállított haderővel. A kíséret tagjai vezetik a nemzetség által kiállított haderőt, s emellett kíséretet, testőrgárdát alkotnak [...] Rendszerint idegen törzsekből származnak, s a kísérettartó úr saját nemzetsége ellen is felhasználhatók. A kíséret tagjai szolgálatukat önként vállalják [...] a honfoglaló magyarok társadalmában a fegyveres kíséret döntő fontosságú intézmény volt. Befelé biztosította a fejedelem, a törzsfők és gazdagabb nemzetségfők uralmát a szegényebb közrendű magyarok és a szolgák felett, kifelé, háború esetén [...] gyakorlott harcosokat biztosított a hadba vonuló fejedelem, törzs-, vagy nemzetségfő számára [...] A kíséretből kerülnek ki a haderő többi részének tisztjei, a kíséret tagjai látják el az úr körül a testőrségi szolgálatot, emellett mint követek is szerepelnek.”⁴⁹

A X. század második és a XI. század első felében a magyar királyok testőrségét orosz harcosok alkották, akiket a Kijevi Rusz udvarában szolgáló viking eredetű zsoldosok közül választhattak ki és kiváló minőségű normann fegyverekkel voltak felszerelve. (Erre vagy az exportjára utalnak a régészeti leletek, a fegyverek díszítése: a budapesti lándzsa, néhány kétélű kard, illetve ezek szerelékei, valamint a prágai Szent István-kard csontmarkolata.) Normann zsoldosok testőrként szolgáltak Bizáncban és a kazár fővárosban, majd megjelentek a X. század vége felé alakuló orosz, lengyel és magyar fejedelemségek mellett is.

Géza fejedelem uralkodása alatt már német lovagok is feltűntek a fejedelem katonai kíséretében. Géza hatalmi politikája következtében az erősödő nyugati kapcsolatok egyre több német lovag bejövetelét eredményezték, akik egyrészt mint a fejedelem testőrei, másrészt mint az új fejedelmi hadsereg szervezői tevékenykedtek. „A német lovagok egyrészt a fejedelem testőrei, másrészt az új sereg szervezői [...] A testőrségben a németeken kívül oroszok, varégek és lengyelek is voltak. A egyes nemzetiségű fejedelmi testőrségek [...] nem azonosak a fejedelem állandó kíséretével.”⁵⁰ Géza fejedelem nehéz fegyverzetű állandó elit hadsereget hozott létre. Ez részben a más kelet-eu-

---

⁴⁸ Borosy (1984): 290. p.

⁴⁹ Loc. cit. 293. p.

⁵⁰ Loc. cit. 296. p.

rópai udvarokban is alkalmazott orosz–varég testőrségből állt, részben sváb lovagokból. A fejedelmi testőrség kis létszámú volt, 500 főnél nagyobb létszámú aligha lehetett. „A fejedelmi testőrség általában idegen származású és kisszámú volt [...] a királyi testőrség ekkoriban nálunk is idegenekből állott (oroszok, varégek, németek, angolok stb.). [...] A fejedelmi, ill. királyi testőrségben – a nyugati lovagokon kívül – jelentős számú orosz és varég katona is szolgált. [...] A rendkívül vegyes összetételű fejedelmi testőrségek [...] testőrségi funkciót töltöttek be, de a fejedelmek állandó katonai kíséretétől alapvetően különböztek, mivel zsoldosok voltak.”⁵¹

2.2. TESTŐRSÉG SZENT ISTVÁN KIRÁLY URALKODÁSÁTÓL A XII. SZÁZADIG

A magyar történelem folyamán szent István király környezetében bukkannak fel először testőrök, a Gizella királynét kísérő német lovagok személyében. Gizella királyné jelentős létszámú kíséretét – Szent István király udvartartásának vendégeit – a magyar nemzetségek őseivé váló idegen lovagok alkották. „A vendégek voltak a király testőrsége.”⁵² Szent Istvánt kísérő német testőröket Henrik bajor herceg küldte nővére, Gizella királyné részére. A testőrség vezetői Szent István korában Hunt, Pázmány és Orci voltak. Az – ekkor még nem szervezetszerű – királyi testőrség mellett egy jelentősebb létszámú erőt képviselt a király katonai kísérete. „A XI–XII. században a királyi kíséretet a király környezetében élő comesek és milesek alkották. Nem minden miles tagja a kíséretnek – voltak az udvari mileseken kívül a király környezetén kívül élő vármilesek és kisbirtokos milesek is. A királyi kíséretet, mely a haderő legkorszerűbben fegyverkező része volt, nálunk famíliának nevezik. Részben, talán nagyobb részben, külföldiekből állt. Nehéz fegyverzetű tagjai biztosítják a király katonai fölényét.”⁵³

Később – immár szabályos szervezetszerű testőrségként – megjelentek normann zsoldosok is. A varégek által szervezett katonai kíséret – zsoldosként – a magyar király szolgálatába állt. Egyik forrásunk Imre herceget dux Ruzorumnak, azaz az oroszok hercegének nevezi. E cím azonban valójában a testőrség parancsnokát jelöli. (A nálunk szolgáló varég–szláv zsoldosok miatt tehát az orosz népnév foglalkozásnévvé vált. Valószínűleg e keleti jövevény harcosok emlékét őrzi Orosz-, Oroszi-típusú helyneveink egy része is.) Szent István király normann testőrségének parancsnoka Imre herceg, majd a későbbi uralkodó, Péter lett.

A testőrség vezetői Péter idején Gut és Keled német lovagok voltak. A királyok továbbra is külhoni származású testőrséggel vették körül magukat az Árpád-házi uralkodók időszakában. Péter király németekkel és olaszokkal vette körül magát. I. András kíséretében megerősödött az orosz elem. Oroszok bizonyíthatóan a XII. század elejétől szerepelnek mint ajtónállók, testőrök. Salamon idején újra a németek aránya növekedett.

A testőrök, a testőrség felállítása a pillanatnyi bizalmi és politikai viszonyokat tükrözte az Árpád-kor során. IV. László – de Kálmán, illetve II. István is – kun és besenyő testőrséget szervezett maga köré. Nyögérszállás település neve a besenyő testőrségre vezethető vissza, melyet hazánkban IV. László honosított meg, tatár és előkelő kun elemekből toborozva.

⁵¹ Bakay (1965): 24. p.

⁵² Schünemann (1923): 40–41. p.; 92–94. p.; 118–119. p.

⁵³ Borosy (1984): op. cit. 299. p.

2.3. IV. BÉLA KIRÁLY TESTŐRSÉGÉTŐL AZ ANJOU-URALKODÓK TESTŐRSÉGÉIG

IV. Béla testőrsége egyrészt magyar nemesi ifjak szűk köréből, másrészt az egyházi lovagrendek állományából tevődött össze. A muhi csatából menekülő királyt életük feláldozásával mentette meg testőrsége az elfogástól. A csatában a Templomos Lovagrend mesterének, Rembaldus de Carumb vezetésével harcoló templomos lovagok mind elestek, így a király kíséretét számos világi lovag mellett a johanniták nagyreceptorának, Rembaldus de Voczonnak vezetése alatt álló johannita lovagok adták. A johannita lovagok egy kis csoportja vélhetőleg úgy élte túl a muhi csatát, hogy még az ütközet előtt megosztották a feladatokat a két egyházi lovagrend állománya között. A templomos kontingens teljes létszámában rész vett az ütközetben, a johannita lovagokat viszont – lényegében testőrségként – részben vagy teljes egészében a király személyi védelmére használták fel, és közvetlenül az uralkodó körül csoportosították.⁵⁴ A csata legváltóságosabb pillanatában az uralkodó és kísérete kitört a tatárok gyűrűjéből, ahol a Rembaldus de Voczon vezette johannita testőrgárdának igen nagy hasznát vették, mivel segítségükkel a király elkerülte a fogságba esést. A király menekítésében jelentős szerepet játszott a templomos lovagok magyarországi mestere és a válogatott nemes ifjakból álló királyi katonai kíséret, élén Türje Dénes főlovászmester. A muhi csatát követően a Tenger mellékre menekülés és a visszatérés folyamán a johannita lovagok adták a király kíséretét, a visszatérést követően pedig ők adták a királyi udvar őrségét az új központban, Budán.⁵⁵ A tatárjárás zavaros időszakában – illetve az azt követő években – testőri feladatokat is ellátott az egyházi lovagrend, és – mint a király közvetlen kísérete a menekülés és a visszatérés folyamán – a fehérvári bazilika kincseinek, és a Szent Koronának a menekítéssel kapcsolatos biztosításában is jelentős szerepet játszhattak. IV. Béla uralkodása alatt megjelenik egy reprezentatív feladatokat ellátó udvari testőrség is. Ajtónállókkal – a királyi ajtónállók mesterével mint udvari méltósággal – az 1260-as években találkozunk legkorábban, amikor IV. Béla király és István ifjabb király janitorai bukkannak fel.⁵⁶ A XIII. századi adatok szerint az ajtónállók élén tehető nemesek álltak.

Az Anjou-kortól kezdődően egyes lovagrendek a testőrség feladatait is ellátták. A Károly Róbert király által alapított Szent György Lovagrend⁵⁷ alkotta a merényletektől fenyegetett király testőrségét. A magyarországi alapítású Szent György Lovagrend a legrégebbi magyar világi lovagrend, amelyet 1323-ban alapított Károly Róbert király. A király 1326. április 24-én, Szent György napján hozta nyilvánosságra az esztergomi érsek és a magyar püspöki kar jelenlétében a rend statútumát Visegrádon. A Károly Róbert király által alapított lovagrend látta el a király kíséretét, illetve alkotta a király testőrségét. A lovagok feleltek az udvartartás biztonságáért, egyes időszakokban ők őrizték az 1323-tól a visegrádi fellegrádba szállított Szent Koronát. A rend zászlója a Károly Róbert király idején alkalmazott zászló, amely kettéosztottan az Anjou-liliomokat és a hétszer vágott vörös-ezüst mezőt ábrázolja.

A több főúri csoporttal is szemben álló király merényletekkel kapcsolatos személyi biztosítása kiemelkedően fontos feladatnak számított. Jó példa erre a Zách-féle merénylet. Zách Felicián főúrnak, mint a király hű emberének, szabad bejárása volt az uralkodó rezidenciájára. A főúr 1318. április 17-én belépett az ebédlőbe, kardot húzott és a

⁵⁴ Reiszig (1925–1928).

⁵⁵ Török – Legeza (1999).

⁵⁶ Borosy (1984): op. cit. 301. p.

⁵⁷ Megemlítendő, hogy Szent György vértanú a biztonsági szolgálatok és rendőrség védőszentje.

királyi családra támadott. A királyt a jobb vállán sebesítette meg, Erzsébet királynőnek pedig a jobb kézfejről négy ujját vágta le. Zách Felicián a gyerekekre is rátámadt. A zajra ekkor hatoltak be a helyiségbe a királyi testőrök, akik megölték Záchot.

Csatában is nagy jelentősége volt a király személyi biztosításának, amit a közvetlen fegyveres kíséret látott el. 1330 őszén Károly Róbert király Basarab havasalföldi vajda ellen a Vöröstorony-szorosnál vívott csatájában csapdába csalták a király seregét. Döntés született a kitörésről. A királyi testőrséggel (közvetlen fegyveres kísérettel) támogatva a Lackfi István székely ispán vezette csapat hajtotta végre a kitörést a gyűrűből, kimenekítve a királyt.

Az Anjou-k idejéből a krónika Nagy Lajos király testőrkapitányát is említi, aki egy vadászaton sebzett medvétől mentette meg a király életét.

2.4. AZ ERDÉLYI FEJEDELMEK TESTŐRSÉGE

A XVI. század végén az erdélyi fejedelmeknek már állandó testőrségük volt. „A fejedelem személyének őrzése, a felderítés az utazások, hadjáratok alkalmával János Zsigmond uralkodásától kezdve folyamatosan a testőrség egyik alapfeladata [...] Az alakulatoknak igen tág tevékenységi köre, amelynek gerince a harci tevékenység, és [...] csak egyik, bár nagyon fontos eleme a tulajdonképpeni testőrzés. [...] Báthory István és Báthory Zsigmond uralkodása idején a fejedelmi székhely, Gyulafehérvár kapuinak őrzését 600 gyalogostestőr biztosította. [...] A testőrző tevékenység nem korlátozódott a fejedelem személyére, így a fejedelemség fontos megbízatással, illetve értékes küldeménnyel utazó tisztségviselőinek is kijárt a fegyveres kíséret. [...] Az udvari gyalogok – egyelőre nem bizonyítható rendszerességgel – mai szóval élve bűnüldözési, közrendvédelmi feladatot is elláttak.”⁵⁸ Külön kiemelendő a fenti tevékenységek közül a király utazásai során végzett „felderítés”, ami az útvonal-biztosítás feladatrendszerének egy-fajta korabeli előképe volt. Ezt lovas testőrség végezhetette igazán hatékonyan.

A Báthory-fejedelmek udvarában volt a legnagyobb létszámú az udvari katonaság. Az udvari gyalogság a testőrgyalogságot (*peditatus praetorianus*) jelentette. Az erdélyi fejedelmek testőrségét a kék darabontok adták a XVI–XVII. században (elnevezésük kékszínű posztó ruhájukból eredt). „Erdélyben [...] a XVI. században kialakult egy új szabados-réteg, a darabontok fegyveres csoportja, akiket – rendfenntartó szerepük mellett – katonai szolgálatra is bevetettek a fejedelmek. A földesúri szolgáltatások alól fokozatosan mentesítették őket.”⁵⁹ (A Báthoryak idejében egy másik darabont réteg – a vörös darabontok – alkották az állandó székely gyalogságot.) Báthory kék darabont testőrségének létszáma 600 fő volt. Azonban Báthory István (1533–1586) lengyel királysága idején létszámuk már a 2000 főt is meghaladta. Báthory testőrei között ott volt Székely Mózes, aki 1576-tól az Erdélyi Fejedelmi Testőrség parancsnokává lépett elő. Báthory Zsigmond (1572–1613) udvarában a kék darabont testőrség állandó létszáma 500 fő volt, amit hadba vonuláskor kiegészítettek 1000 főre. Báthory Zsigmond testőrkapitánya Sennyey Pongrác volt, a jeles államférfi és hadvezér.

Bocskai István 1573 végén, 17 évesen, maga is bekerült Miksa császár udvari testőrei közé, ahol katonai, államigazgatási és politikai ismereteket szerzett. Később Bocskai darabontjainak élén Teleky Mihály állt testőrkapitány-

⁵⁸ Sunkó (1998): 99–131. p.

⁵⁹ Parádi (1995): op. cit. 27. p.

ként. A testőrség feladataira ekkor alkalmazott „kék darabontokból” felállított udvari had állománya az 1000 főt is elérte. 1605-től a gyalogos darabontokat lovas testőrséggel is kiegészítette Bocskai.

Bethlen Gábor 1619-ben Új-Tordát – mely eredetileg Torda külvárosa volt – a fejedelem testőreinek adományozta, akik élén főhadnagy állt. Az új-tordai fejedelmi testőrök utódai mint lovas katonák tartoztak a fejedelmet szolgálni.

A felső-magyarországi városszövetség – Kassa, Lőcse, Eperjes, Bártfa, Kiszében – 1619-től Bethlen Gábor fejedelem fennhatósága alá került. Az 1620 őszen és 1621-ben tapasztalt forgandó hadiszerencse ellenére a városszövetség továbbra is megmaradt Bethlen oldalán. Az 1621. december 31-én megkötött nikolsburgi béke értelmében hét felső-magyarországi vármegye Kassával Bethlen Gáborhoz került. A fejedelem Kassán rendezte be központját. „Volt az udvarnak Kassán testőrsége is, éspedig külön a fejedelemnek 119 emberből álló gyalog testőrsége. Volt benne:

- egy főhadnagy;
- egy vice-alhadnagy;
- egy dobos;
- egy zászlótartó;
- 11 tizedes;
- a legények.”⁶⁰

Külön 100 emberből álló testőrsége volt a fejedelemasszonynak is. Károlyi Zsuzsanna mellett 1613 és 1622 között egyfajta önálló udvartartás alakult ki, amire azért is szüksége volt, mivel Bethlen 1619–1620-at követően egyre kevesebbet tartózkodott Erdélyben, így időszakosan a fejedelemasszony udvarának kellett megfelelően reprezentálni a fejedelemség területén. A fejedelemasszony testőrségének „állománya:

- hadnagy;
  - zászlótartó;
  - dobos;
  - 8 tizedes;
  - legénység [...] az idevezényelt 100 gyalogos, »mint a királynő öfelsége« oldala mellett lévő testőrség (1621).”⁶¹
- 1621 márciusában a fejedelemasszony testőrségét Dóczy Mihály hadnagy vezette.

2.5. II. RÁKÓCZI FERENC NEMESI TESTŐRSÉGE (1707–1711)

Az első hivatásosnak nevezhető testőrség megalakulása II. Rákóczi Ferenc regnálása idejére tehető. A fejedelem udvari hadai egy lovas- és egy gyalogos gránátosezredből, egy karabélyos és egy székely kopjás lovas testőr-, valamint egy palotás gyalogos testőrezredből álltak. Főparancsnokuk Vay Ádám udvari marsall volt.

⁶⁰ Kerekes (1943).

⁶¹ Loc. cit.

Az erdélyi fejedelmek testőrségei közül kiemelkedett II. Rákóczi Ferenc „nemesi kompániája”, lényegében nemesi testőrszázada. A fejedelem 1707. április 26-án, Kolozsvárott eskette fel a 100 főből álló Nemesek Társaságát. Ezredesük maga a fejedelem lett. Akik ebbe az egységbe beléptek, vármegyéjükből hiteles igazolást hoztak arról, hogy nemesi családból származnak. Rákóczi védelmét éjjel-nappal két fő látta el és mindenhova elkísérték. „Testőri feladatokon kívül bizalmas futárszolgálatot teljesítettek, részt vettek diplomáciai tárgyalásokon is.”⁶² A katonai képzés érdekében legalább hároméves harci tapasztalattal rendelkező tiszteket vezényeltek a nemesi testőrség tiszti beosztásaiba. A nemesi testőrség létszáma fokozatosan 130 főre nőtt és lovas, illetve gyalogos szervezeti elemeket is tartalmazott. A testőrség az 1708. évi trencsényi, illetve az 1710 évi romhányi csatában is hatékonyan oltalmazta a fejedelmet.

A fejedelem törekedett nemesi testőreit katonai és diplomáciai képzésben részesíteni. A „nemesi kompánia” testőrség funkciója mellett ugyanis rendkívül jelentős célkitűzés volt a korszerű katonai ismeretek művelésének meghonosítása is. Ugyanis „a nemrég felszabadult végek huszárja, hajdúja, mint nemzetmentő katonaelem, ha a 150 éves török–magyar hadakozás alatt kitűnően meg is állta helyét, harcmódjában szükségszerűen a törökhöz idomult; a nyugati népek harcmódjának fejlődését nem követte, attól elmaradt s így nyugati hadsereg elleni hadakozásra egyáltalán nem alkalmas. Ezért akart nyugati értelemben képzett fiatal tisztekről gondoskodni és ezért mondta ki [...] »Az Nemesi Társaság Seregének rendi« című szervezési határozataiban, hogy a jövőben senki sem számíthat hadi tisztségre, aki a nemes kompániában nem szolgált és magát itteni előmenetelével erre érdemessé nem tette.”⁶³ A nemesi kompánia vezetője Ráday Pál volt.

Rákóczi fejedelmi testőrségét a „nemesi kompánia” mellett a palotás ezred adta. Az ezred karabéllyal, karddal és pisztollyal volt felfegyverezve. Tagjai látták el a külső őrszolgálatot. A tágabb értelemben vett testőri feladatokat az „udvari hadak” látták el, akik a fejedelem katonai szervezetében mint lovas testőrző had és testőrző gyaloghad szerepeltek.⁶⁴

2.6. MAGYAR NEMES TESTŐRSÉG (1760–1849)

A Magyar Nemes Testőrséget Mária Terézia alapította. Már az 1740-es országgyűlésen felvetődött a gondolat: létre kell hozni az ifjú királynő védelmét szolgáló magyar testőrséget. Gróf Pálffy Miklós kancellár 1760. március 1-én köriratokat küldött a vármegyéknek, kérve a Magyar Nemes Testőrség felállításához szükséges pénzek felajánlását. A magyar testőrség működésének minden költségét a magyar, az erdélyi és a horvátországi vármegyéknek kellett állniuk. Minden vármegye, a fenntartás költségeit fedezve, két nemesifjút javasolhatott a testőrségbe. A katonai szolgálatot már letöltött és vitézségről tanúbizonyságot tett, igazoltan nemes ifjak alkották ezt a testőrséget. A testőrség felállítását a királynő végül 1760-ban rendelte el; e látványos intézkedéssel hivatalosan a nemzet iránta való hűségét jutalmazta, miközben az udvartartás magyarosítását kívánók felé is gesztust tett.

⁶² Parádi (1995): op. cit. 33. p.

⁶³ Ajtay (1938): 229. p.

⁶⁴ Markó (1934): 99. p.

A testőrség szolgálata reprezentatív jellegű volt. A díszes uniformisba öltöztetett testőrség az uralkodói és főhercegi udvartartások fényét emelte, különösen ünnepek alkalmával. A testőrség egyenruházata vörös nadrág, rókaprémmel, kettős ezüstgombbal és sújtással, rojtokkal, ezüst varratokkal ékesített dolmány és mente, ezüst szegélyű zöld öv, sárga csizma, magyaros vörös süveg tollforgóval volt. A formaruhát panyókan viselt tigrisbőr és a vállon átvett széles ezüst szegélyű, sárga csattal díszített katonai öv egészítette ki. Fegyverzet: karabély (1766-ig) és ezüst kard. A lovak csak fehérek és szürkék lehettek. A testőrök őrseget adtak az uralkodói rezidenciákon, egyházi és világi ünnepek alkalmával pedig – mint amilyenek a körmenetek, illetve a hivatalos diplomáciai látogatások voltak – kíséretként szolgáltak.

Habár a testőröket többségében a vármegyék delegálták, de már ekkor is gyakorlat volt, hogy a haderőből – elsősorban a lovasságtól – helyeztek át ide aktív katonai szolgálatot töltő tiszteket. Az 1760-ban Pozsonyban kelt 14 pontos királyi kiváltságlevél a testőrség immáron hivatalos megalakulását jelentette. Az udvari haditanács 1760 májusában felhívással fordult a csapatokhoz és az ott szolgáló nemes ifjakat testőrségi jelentkezésre szólította fel. Egyúttal kiadásra került:

- a testőrkapitány, a tisztikar és a testőr-legénység részére szóló 26 pontból álló utasítás;
- a 30 pontból álló testőrségi szabályzat, amely a testőrtől megkívánt legkisebb testmagasságot 5 láb, 8 hüvelykben állapította meg (kb. 180 cm);
- a testőrkapitány, a testőr-alkapitány, a fő- és az alhadnagyok, illetve az I és II. testőrőrmesterek és a testőrök eskümintái;
- a viselendő formaruhákra vonatkozó rendelkezés.⁶⁵

Az első 120 testőr Pozsonyban tette le az esküt, majd Bécsben a Trautson-palotába költöztek be.

A Magyar Nemes Testőrség katonákból szervezett alakulat volt, a szolgálati idő 5 évet tett ki. Alapításakor – a katonai rendfokozatot viselő szolgálati személyeket tekintve – 133 fős létszámmal indult (de ez a létszám a későbbiekben csökkent). A szervezet lovas testőr csapat volt. Állománya:⁶⁶

- 13 fős parancsnoki állomány;
- 120 fő lovas testőr;
- 60 fő lovász;
- 30 fő segédszolgálatos (káplán, orvos, hadbíró, szállásmester, írnok, kürtös, kovács stb.)

A testőrséget 3 dandárra osztották, egyenként 40 fővel, élükön egy alhadnagy, két főhadnagyi ranggal bíró másodőrmester és egy kapitányi rangú első őrmester állt. A dandárokat (brigádokat) 2-2 osztályra (tanyára) osztották fel, melyek élén testőr őrmesterek álltak.

A testőrök a mindenkori magyar király és a királyi ház tagjainak udvartartásában szolgáltak, őrszolgálatot adtak, illetve főként reprezentáltak, elsősorban Bécsben és Schönbrunnban, ha pedig a körülmények megkívánták, Pozsonyban és Budán. Ha az udvar Schönbrunnban tartózkodott, egy 40 fős testőrdandár, ha pedig az udvar

⁶⁵ Tisza-beői Hellebronth (1939): 11. p.

⁶⁶ Parádi (1995): op. cit. 33. p.

nyári palotájában, Laxenburgban, akkor egy féldandár teljesített szolgálatot. Ugyancsak egy testőr dandár vonult ki az úrnapi körmenetkor és a királyi ház valamely tagjának temetésekor vagy az országgyűlések alkalmával. De a testőrök biztosítási feladattal részt vettek az uralkodócsalád – rendszerint kora délelőtti – templomlátogatásánál, illetve kikocsizásaik alkalmával is. Egy 40 fős dandár vonult ki az úrnapi körmeneteken vagy ha az udvar egy városi templomba látogatott el. A Burg udvari kápolnájában megtartott istentiszteletekre 20 testőrből álló templomi szolgálatot vezényeltek. Ha a királyi család egy tagja vidékre vagy külföldre utazott, egy testőr különítmény kísérte. Ugyanígy volt ez a magyar országgyűlésre utazó uralkodó esetében is. Budán ritkábban fordult meg ez a testőrség. Jelenlétük itt minden alkalommal valamilyen rendezvényhez – koronázásokhoz, királyi, királynéi látogatásokhoz – kötődött. A testőrök Budára kíséretként, királylátogatások vagy koronázási ceremóniák alkalmával, érkeztek. Budán első ízben 1792-ben I. Ferenc koronázásán vettek részt. 1790-ben a Magyar Szent Korona hazahozatalakor a korona kíséretében hat testőr érkezett Budára. 1792–1795 között Sándor Lipót főherceg nádor személye körül egy 15 fős testőr csapat szolgált. A testőrség ugyanis nemcsak az uralkodó, hanem a királyi ház tagjainak udvartartásában is szolgálatot teljesített. Ennek érdekében négy őrség került felállításra: az egyik a királynő, a másik Lotharingiai Ferenc, a harmadik József főherceg, a negyedik József főherceg felesége, Erzsébet mellett teljesített szolgálatot.

Minden őrségre három testőrt vezényeltek ki. Hosszabb-rövidebb ideig testőrkülönítmények voltak vezényelve:

- Pozsonyba 1766–1781 között (9–12 testőr);
- Milánóba 1771–1778 között a Ferdinánd főherceget kísérő testőrosztog (26 testőr);
- Budára, a nádor mellé 1790–1795 között (10 testőr).

Egy 1760. október 22-én kiadott rendelet szerint a testőrség katonai alakulatnak tekintendő és ezért az Udvari Haditanács fennhatósága alá tartozik.⁶⁷ Az udvari hierarchiában pedig a Főudvarmesteri Hivatal fennhatósága alá tartozott. „A testőrök tehát katonák voltak, de nem a haderő kötelékében teljesítettek szolgálatot, hanem az uralkodó udvartartásának katonai osztagaiban. Előljárójuk pedig a főudvarmester volt, aki egyben valamennyi testőrség ezredesi címét is viselte. A császári és a királyi testőrségek kapitányai ettől eltekintve önálló parancsnokok voltak, mindegyik testőrség külön – az »Udvari szolgálati rend«-ben foglaltakkal összhangban álló – szolgálati utasítással rendelkezett. A testőrségek egyenruhái is egyediek voltak. A testőrök a haderőben rendszeresített katonai rendfokozatokat viseltek ugyan, azonban a testőri rangok sokkal magasabb katonai rangnak feleltek meg.”⁶⁸

A testőrség élén a testőrkapitány állt, katonai rangja tábornagy volt, de legalább lovassági tábornok, aki kapitánysága jogán egyben az ország egyik zászlósura is volt.⁶⁹ A második ember – altábornagyi rangban – a testőr alkaptány. További beosztások: testőr főhadnagy (rangja ezredes), testőr alhadnagy (alezredes).⁷⁰ Az egyszerű gárdistákat három rangcsoportba sorolták:

⁶⁷ Királynői elhatározás: a testőrség katonai alakulat, amely az Udvari Haditanács alá tartozik.

⁶⁸ NL.MOL. VI.1. Ungarische adeliche Leibgarde – A magyar királyi nemesi testőrség 1760–1850 (42,5 ifm). 1/7. isz.

⁶⁹ Parádi (2013): 155–158. p.

⁷⁰ 1764/1765:IV. tc. op. cit.

⁷⁰ Illésy (1895): 367. p.

- I. csoportba tartozó testőr őrmesterek rendfokozata őrnagyi katonai rangnak;
- II. csoportba tartozó testőr őrmesterek kapitányi katonai rangnak;
- III. csoportba tartozó testőr őrmesterek alhadnagyi katonai rangnak feleltek meg.

1760-ban a testőrség létszáma: testőr kapitány (1 fő), testőr alkapitány (1 fő), testőr főhadnagy (1 fő), testőr alhadnagy (1 fő), testőr őrmester (3 fő), testőr őrmester (6 fő), testőr (120 fő). 1760-tól ugyancsak a testületi létszámhoz számították a káplánt, a hadbíró, a seborvost, az altisztek között a hadírnokot, az üstdobost, a 6 trombitást, a házinspektort, a foglárt, a kapust, a lovászmestert és a kovácsot, illetve a közembereket, azaz a 34 lovászt, a 2 főlovászt, a 2 kocsiszt és a 6 inast.

A császár 1763-ban kiadott elhatározásával elrendelte, hogy a testőr alhadnagy – alezredesi, az I. testőr őrmester – őrnagyi, a II. testőr őrmester pedig – kapitányi katonai rendfokozatot kapott. Egy 1771-es utasítás alapján a testőr kapitány elrendelte, hogy a testőrök a továbbiakban ne karabéllyal, hanem szablyával örködjenek.⁷¹

1760 és 1848 között megközelítőleg 1320 fő magyar nemes ifjú szolgált hosszabb-rövidebb ideig, általában öt évig a testőrség kötelékében. Díszőrséget álltak a palotában, lovas kíséretet adtak az uralkodóház tagjainak, illetve futárküldetést teljesítettek. A testőrök napirendjét a testület részére kiadott hivatalos házirend, részben pedig a testőrségi szabályzat állapította meg. A reggeli felkelésre legkésőbb reggel 6 órakor került sor. A reggeli ima és étkezés után, 8 órakor vette kezdetét a szolgálat vagy a különféle elméleti és gyakorlati foglalkozások. Déli étkezésre a testőrök az étteremben gyűlnek össze. Az egyik dandár 12 órakor, a másik 1 órakor ült az asztalhoz, felváltva. Ebed után folytatódott a napirend szerinti foglalkozás. A délutáni parancskihirdetés után a testőr kimenőt kaphatott. Az ünnepnapokra rendszerint a megelőző napon kiadott napiparancsok tették közzé a szükséges rendelkezéseket.⁷²

Komoly követelmény volt a folyamatos képzésben való részvétel. Az oktatás katonai gyakorlatokból, matematikai, hadi tudományokból, viselkedés-, tánc-, nyelvismeretekből állt.

Minden testőrrel előmeneteli táblát vezetett az előjárója. Az ismeretekben elért eredményeik meglátszottak szolgálataik teljesítésében és az udvarnál előírt kötelező részvételeiken az egyházi szertartások, bálók, színházi előadások alkalmával, illetve az évenként megtartott katonai mustrán (testőrség szemléje).

A testőrség létszámát 1769-ben 90 főre, rá egy évre 80 főre, majd 1768-ban 60 főre csökkentették. Hamarosan sor került a testőrség háborús alkalmazására is. Az 1778-as porosz háború idején alkalmazott először József társuralkodó, édesanyja, Mária Terézia javaslatára testőröket, titkos udvari futárszolgálatra. Rendeletben kaptak utasítást arra a testőrök, hogy utazásaik alkalmával gyűjtött megfigyeléseikről úti jelentést írjanak (részletes naplót vezessenek). Később – II. József uralkodása idején – egyes esetekben katonadiplomáciai feladatokat is elláttak testőrök. A bécsi udvarból idegen fejedelmi udvarokhoz küldték őket. Művelődési szempontból nagy fontosságú volt ez az újítás, mert így a testőrök koruk legtöbbet utazó, legviláglatottabb tagjaivá lettek.

Amikor 1787-ben kitört a török háború, József felszólította a testőröket, hogy a hadseregbe lépjenek. Habár a létszám ekkor csökkent, Ferenc császár és magyar király 1792-ben ismét 120 főre emelte a testőrség létszámát.

⁷¹ 1771. júl. 1. Feljegyzés a testőrkapitánynak: a testőrök ezentúl ne karabéllyal, hanem szablyával örködjenek. MNL.MOL. VI.1. Ungarische adeliche Leibgarde – A magyar királyi nemesi testőrség 1760 – 1850 (42,5 ifm). 12/7. ísz.

⁷² K. László (1939): 30. p.

1795 októberében új testőrszabályzat lépett életbe. 1795-től a testőr kapitány – aki eddig is mindenkor a hadsereg tábornoki karának tagja és az 1764/1765. évi törvényi szabályozás⁷³ értelmében Magyarország zászlósurává vált – tábornagy, vagy legalábbis lovassági tábornok. A testőr alkapitány – altábornagy, a testőr főhadnagy – ezredes. A testőr alhadnagy – alezredes, az I. testőr őrmester – őrnagy, a II. testőr őrmester – kapitány (százados). Az egyszerű testőröknek pedig, akik 1814-től a II. testőr őrmesterek lehettek, legalább alhadnagyi rangjuk volt.⁷⁴

A francia forradalmi és a napóleoni háborúk alatt a testőrség létszáma csökkent. 1809-ben mindössze 6 magyar testőr maradt az udvarban, az állomány további része a harcoló csapatoknál látott el szolgálatot. A háború lezárásával, 1815-től a létszáma 40 fővel stabilizálódott.

Az 1827. évi országgyűlés törvényi úton rendelte el,⁷⁵ hogy a testőrség a Magyarországból fölveendő testőröket a törvényhatóságok ajánlják, s valamennyien tudjanak magyarul, az 5 évi kötelező szolgálat letelte után kilépésük esetén a szervezettől távozó testőröket pedig a király által nemcsak katonai, hanem polgári szolgálatban is alkalmazhassák. Néhányan tartományi biztosok, illetve kamarai, kancelláriai, kormányzékai, kerületi táblai tisztviselők lettek. A távozók többsége azonban a katonai pályát választotta. Egy 1839. május 11-én kiadott rendelet szerint a testőrség létszáma újból 60 főben került megállapításra.

Az 1848-as szabadságharc kitörésekor a Magyar Nemesi Testőrség testőreinek többsége átállt a honvédseregbe, mint ahogy honvéd ruhát öltöttek jó néhányan a korábbi testőrök közül is (például Görgey Artúr és Klapka György, akiknek felívelő forradalmi tiszti karrierjében jelentős szerepet játszott a korábban testőrségnél kapott vezérkari képzés). Mivel a testőrök nagy része honvédnek állt, 1849 novemberére mindössze hét főre apadt a magyar testőrség. Ennek következtében a magyar nemesi testőrséget egy 1849. november 12-én kiadott császári rendelet „létszámhiány” miatt szüntette meg.

1848-ban alig 20 főből állt a Magyar Nemesi Testőrség, mert nem töltötték fel a létszámot. A szabadságharchoz csatlakozásuk miatt esküszegés vádjával a testőröket halálra ítélték, melyet később enyhébb büntetésre váltották.

2.7. MAGYAR KIRÁLYI NEMESI TESTŐRSÉG (1867–1918)

A forradalom és a kiegyezés közti időszakban a császári udvarnak nem volt magyar testőrsége. A Magyar Királyi Nemesi Testőrséget a kiegyezés után alapították. Az 1849-ben feloszlott Magyar Nemesi Testőrség 1867-ben mint Magyar Királyi Nemesi Testőrséget állították fel újra. A testőrséget Ferenc József 1867. április 21-én kelt királyi leiratával állította fel ismét. A testőrség, udvari szolgálatot és minden személyi ügyeket illetően, a király első udvarmestere alá rendeltetett. A Magyar Királyság területén az osztrák társszervezetek nem rendelkeztek kompetenciákkal. A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken a Magyar Királyi Nemesi Testőrség látta el az uralkodó védelmének teendőit. Azonban mivel az uralkodó többnyire Bécsben tartózkodott, a Magyar Királyi Nemesi Testőrség kivette a részét az államfő őrzéséből a bécsi tartózkodások, illetve az utazások időszakában is.⁷⁶

⁷³ 1764/1765:IV. tc. op. cit.

⁷⁴ Tisza-beői Hellebronth (1939).

⁷⁵ 1827:XXXVI. tc.

⁷⁶ Csapó–Parádi (2012): 27. p.

Alkalmazás szerint az új testőrség lovas egységnek számított. Tiszti, illetve elméletileg nemesi szervezet volt. Kiegészítését tekintve azonban megszűnt a megyék ajánlása. Így az új testőrségben – a korábbi, vármegyei kiegészítési gyakorlattól eltérően – már kizárólag a haderőből való önkéntes jelentkezés volt a kiegészítés módja. A magyar királyi miniszterelnökség és a közös hadügyminisztérium közt az újjászervezés tárgyában megindított s 1868 nyarán befejezett tárgyalások alapján a testőrségbe nemcsak nemes, hanem polgári származású tiszteket is beosztottak. Ezáltal – habár címe szerint „magyar” és „nemesi” volt – de már sem a magyar honosság, sem a nemesi származás nem volt előfeltétele a testületbe kerülésnek. (Ennek ellenére 1880-ig alkalmazták a szervezet nevében a nemesi jelzőt.) „A testőrség megszervezése, a végleges szolgálati szabályzat elfogadása 1868. január 1-én befejeződött. Elődjéhez hasonlóan az első udvarmesternek volt alárendelve [...] Esküjük, az udvari szolgálatra vonatkozó szabályzatuk megegyezett az 1760. szeptember 11-én kelt királyi alapítólevelével rendelkezéseivel. Visszakapták elődjük testőrpalatóját is.”⁷⁷

A testőrség katonai testület volt, amelybe felvételét a magyar korona országaiból származó bármely főtiszt kérelmezhetette, feltéve, hogy 45-ik életévét még nem töltötte be, továbbá hogy legalább 66 hüvelyk (180 cm) testmagasságú volt, s jól tudott lovagolni. Meg kellett tanulniuk németül és franciául, és kötelező volt a hadművészet tanulmányozása is. A testőrként alkalmazás lényegében egyfajta megjutalmazása volt a kitűnő katonai szolgálatnak.

Az új Magyar Királyi Nemesi Testőrség 45 fős létszámmal alakult újjá. A Magyar Királyi Nemesi Testőrségnél:

- a testőr kapitány haderőbeli altábornagynak;
- a testőr főhadnagy a véderő vezérőrnagynak;
- a testőr hadnagy a hadsereg ezredesének;
- a testőr őrmester őrnagynak;
- a testőr alőrmester századosnak;
- a testőr főhadnagy;
- a testőr segédtiszt századosnak felelt meg.

A testőrség 1867-ben részt vett I. Ferenc József koronázásán. Tagjai már nem kizárólag csak udvari szolgálatot teljesítettek, hanem a tehetségesebbek magasabb katonai kiképzésben is részesültek. Az 1871. június 25-ei főudvarmesteri rendelet szerint, a Magyar Királyi Nemesi Testőrségnél 10 nő testőr szolgálhatott. A szolgálati idő négy év volt.

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség rendfokozatai a dualizmus időszakában a véderőben jóval magasabb rangnak feleltek meg: testőr kapitány (1 fő) magasabb rangú tábornok (háromcsillagos lovassági tábornok, altábornagy), testőr főhadnagy (1 fő) altábornagy vagy vezérőrnagy, testőr alhadnagy – 1885-től hadnagy – (1 fő) és házparancsnok (1 fő) vezérőrnagy vagy ezredes, testőr segédtiszt (1 fő) kapitány, illetve százados, testőr őrmester (2 fő) őrnagy, testőr alőrmester (4 fő) százados, legénységi állományú testőr (40 fő) hadnagy vagy főhadnagy.⁷⁸

A testőrség létszámkeretének a részét alkotta továbbá: törzsőrmester (1 fő), orvos (1 fő) ezred- vagy főorvos, számtiszt (1 fő), házfelügyelő (1 fő), portás (1 fő), szolga (27 fő), háziszolga (6 fő) és loápoló (8 fő).

⁷⁷ Fazakas (2005/a): 36–48. p.

⁷⁸ Zeidler: 96. p.

A testőrségről az 1892 december havában kiadott legfelsőbb rendelet szerint a rendszeresített állomány volt:

- tábornok (3 fő), a kapitány (lovassági tábornok), a főhadnagy (altábornagy) és a hadnagy (tábornok);
- tiszt (45 fő), azaz őrmester (2 fő) őrnagy, alőrnmester (4 fő) 1 fő őrnagy, 3 fő százados, végül testőr (37 fő) századosi ranggal;
- egyéb segédszemélyzet (41 fő).⁷⁹

A szolgálati idő leteltét követően a szervezettől kilépő testőr polgári pályára térhetett, kamatoztatva a testőrségnél tanultakat. Volt, aki kormányhivatalnok lett, kancelláriai, kerületi táblai, tartományi tisztviselő. A karrier lehetőségét azonban mégis inkább a katonai pályára való visszatérés kínálta, ezért sokan visszatértek a hadseregbe. Sok egykori testőr emelkedett tábornoki rangba.

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.

2.8. A MAGYAR KIRÁLYI DARABONT TESTŐRSÉG (1904–1918)

Az uralkodó személyének védelmét és a díszelgő tevékenységet a Magyar Királyság területén a magyar királyi testőrségek voltak hivatottak megvalósítani.⁸⁰ A tiszti – alapvetően lovas – testőrség (a Magyar Királyi Nemesi Testőrség) működtetésével párhuzamosan 1904-ben felállításra került a Magyar Királyi Darabont Testőrség (Königlich ungarische Trabantenleibgarde), amelynek szolgálattevő állománya az altiszti állománykategóriából került kiegészítésre. Ebben az időben tették alkalmassá a Budai Vár helységeit az uralkodó rendszeres itt-tartózkodására, emiatt a rendszeres őrzést is meg kellett szervezni. A Magyar Királyi Darabont Testőrség nemesi származáshoz nem kötött testőrség volt. A Magyar Királyi Darabont Testőrség – amelyet a Császári Darabont Testőrség párjaként 1904-ben állítottak fel – gyalogos, alabárdos testőrség volt. A Magyar Királyi Darabont Testőrség az első főudvarmesternek volt alárendelve. Tagjai kitüntetéssel szolgált tisztek és kitűnően minősített altisztek lehettek. A vezénylet és belszolgálat nyelve magyar volt. A testőrségek tevékenységét az uralkodó udvartartásának szabályzatában, az úgynevezett „Udvari szolgálati rend”-ben foglaltak határozták meg. A Magyar Királyi Nemesi Testőrségre vonatkozó szabályzat 1909. november 8-án nyert legfelsőbb jóváhagyást. A Magyar Királyi Nemesi Testőrség az 1760-ban Mária Terézia által alapított magyar testőrség palotáját kapta vissza, a Magyar Királyi Darabont Testőrséget pedig Budán helyezték el a királyi vár alatti épületegyüttesben. A darabont testőrség 1916-ban részt vett IV. Károly koronázásán.⁸¹

A Magyar Királyi Darabont Testőrség létszám- és rendfokozati viszonyai az alábbiak szerint alakultak: testőr kapitány (1 fő) tábornaszernagy, testőr alkapitány (1 fő) vezérőrnagy, testőr főhadnagy (1 fő) ezredes, testőr alhadnagy (1 fő) őrnagy, testőr őrmester (1 fő) százados, testőr alőrnmester (4 fő) őrmester, testőr (38 fő) tizedes vagy szakaszvezető.

A keretéhez tartozott még orvos (1 fő), főszámízt (1 fő), alőrnmester-helyettes (4 fő), címzetes alőrnmester-helyettes (2 fő), kiszolgáló legény (8 fő), tisztiszolga (4 fő), háziszolga (1 fő). Összességében a Magyar Királyi Darabont Testőrség összlétszáma megalapításakor 63 fő volt.

⁷⁹ Ballagi (1872).

⁸⁰ Csapó – Parádi (2012): op. cit. 29. p.

⁸¹ Parádi (2013): op. cit. 155–158. p.

A Magyar Királyi Darabont Testőrséghez kerülés életkor maximuma 35 év volt. A legénység – a tényleges szolgálati idejének letöltése után – lehetőséget kapott arra, hogy 3 éves szolgálatot vállaljon. Ezt követően pedig évente újíthatta meg szolgálati viszonyát. A Testőrség legénysége a haderő altiszti állományából került felállításra. Formaruhájuk: Zrínyi-sisak szárnyal és tollforgóval, aranyzsinórzatú pipacsvörös atilla és nadrág, fehér zeke, illetve sárga csizma volt. A szolgálat rendjét a Főudvarmesteri Hivatal szertartási osztálya szervezte. Közvetlen utasítást adhattak a testőrségnek a magyarországi udvarnagytól, továbbá a főhadsegédek és szárnysegédek is.

Az első világháborúig az uralkodó a birodalom fővárosán kívül töltött idejének felét, harmadát töltötte Magyarországon. Szinte kizárólag vonattal érkezett és döntően a Budai Várban szállt meg. Esetenként vadászatoknak is hódolt, így megjelenése az országban elsősorban a vadászidényhez vagy az őszi hadgyakorlatokhoz kapcsolódott. Az uralkodó által rendszeresen igénybe vett objektum őrzése elsősorban a Magyar Királyi Darabont Testőrség feladata volt.⁸² A Magyar Darabont Testőrség már budai székhelyű testőr csapat volt, kifejezetten a Budavári Palota őrzésére, illetve királyi (nádori) reprezentáció céljaira. (A Magyar Királyi Nemesi Testőrség pedig mindenková elkísérte az uralkodót.) Az uralkodói család templomlátogatásai alkalmával a darabont testőrség állt sorfalat. A darabont testőrség emellett újévkor, adományok kiosztásakor és kihallgatások alkalmával teljesített szolgálatot.

A darabontok budavári feladatukat három változatban – udvari őrségi, biztonsági és díszszolgálat formában – látták el. A díszőrök a palota meghatározott reprezentatív pontjain álltak lábhoz, illetve vállhoz tett alabárdal. Ha magas rangú személyek vonultak el előttük, tisztelegtek: lábhoz tett bárdal és fővetéssel, továbbá vállhoz tett bárdal és fővetéssel az udvari méltóságok, a magyarországi udvarnagytól és a miniszterek előtt. A legfontosabb szolgálat a királyi lakosztály őrizője volt, akik Ferenc József budai tartózkodása alkalmával álltak őrt itt. Ha sorfalszolgálatot kellett teljesíteni, a testőrség teljes létszámban jelen volt. A sorfal vezénylője az alkapitány, jobb kezében vezénylőpálcával. (A palotaszolgálatban tilos volt a hangos beszéd, még vezényszavak sem hangozhattak, ezért is volt szükség a pálcára, melynek koppanásai a padlón a hangos vezényszavakat helyettesítették.)

A darabontok számára a legnagyobb eseményt IV. Károly 1916-os koronázása jelentette. A koronázási ceremónia és az aranyarkantyús vitézek avatásának helyszíne a Mátyás-templom. A koronázási dombot a Dísz téren emelték, a koronázási lakoma pedig a szokások szerint a palotában zajlott. A darabontok a királyi díszmenettel, a királyt kísérve gyalog vonultak át a Mátyás-templomba. Mögöttük a magyar királyi testőrök vonultak lóháton.

A Magyar Királyi Darabont Testőrség a Magyar Királyi Nemesi Testőrseggel egyidejűleg szűnt meg 1918 november 20-án. A testőrség egészen az Osztrák–Magyar Monarchia széthullásáig tevékenykedett a Budai Várpalotában.

A Magyar Királyi Darabont Testőrség – a Magyar Királyi Nemesi Testőrseggel hasonlóan – katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.

⁸² Tisza-beői Hellebronth (1939): op. cit. 540. p.

2.9. A MAGYAR KIRÁLYI TESTŐRSÉG (1920–1945)

Az I. világháborút követően, 1918-ban az Osztrák–Magyar Monarchia testőrségeit feloszlatták. 1920-ban immár a magyar állam fegyveres szervezeteként vonták össze a Magyar Királyi Nemesi Testőrséget és a Magyar Királyi Darabont Testőrséget, Magyar Királyi Testőrség néven. Horthy Miklós kormányzó rendeletére a két feloszlott testőrség jogutódjaként szervezték meg a Magyar Királyi Testőrséget, amely valójában kormányzói testőrségként működött a budavári királyi palotában. Feladatát az államfő és környezetének védelme alkotta. A Magyar Királyi Testőrség a korábbi Darabont Testőrség laktanyáját kapta meg.⁸³

A korábbi testőrségek szervezeti elemeinek összevonást követően ideiglenesnek mondható szervezeti felépítés még ebben az évben változott, amikor – részben költségvetési, részben pedig politikai okok miatt – a testőrség létszáma csökkent, egy gyalog testőrszázadot feloszlattak, miközben az alabárdos testőrség a gyalogos testőrség alárendeltségébe került. Ugyanakkor a lovas testőrség létszámát 16 főről 20 főre növelték. Az 1920. augusztus 10-ével véglegesített 256 fős létszámú Magyar Királyi Testőrséget az alábbi alegységek alkották:

- egy alabárdos testőrszakasz (40 fő);
- egy puskás testőrszázad (120 fő);
- egy lovas testőrszakasz (20 fő).⁸⁴

A kormányzóválasztást (1920. március 1.) követően Horthy Miklós és családja a királyi várba költözött. Horthy Miklós magánlakosztályát és a kormányzói hivatal helyiségeit az épületegyüttes Tabánra tekintő szárnyépületében, a várudvar szintjétől számított első emeleten, a kabinetirodát ugyanott a földszinten, a katonai irodát pedig az Oroszlános kapuhoz keletről csatlakozó épületrész első emeletén rendezték be. Ez utóbbi mellé csatlakozott a testőrparancsnokság három szobája is. Ez volt az „udvarlak”, amelynek belső rendjét és a hely rangjához kötelező reprezentációt a kormányzói testőrség, hivatalos nevén a Magyar Királyi Testőrség biztosította. A testőrség legfontosabb feladata az államfő személyi biztonságának megóvása volt. Az őrszolgálatba vezényelt testőr a palotában biztonsági szolgálatot látott el, amelybe a kormányzó és családtagjainak személyi védelme és a királyi várépület őrzése tartozott bele. A testőrség esetenként díszszolgálatot is ellátott. A feladatmegosztás az alábbiak szerint valósult meg az alabárdos és a puskás, illetve a lovas testőrség között:

- az alabárdos szakasz képezte a védelem belső gyűrűjét;
- a puskás század képezte a külső gyűrűt;
- a lovas szakasz állománya futárszolgálatot is ellátott.⁸⁵

A testőrkiképzés elméleti része során a jelöltek megismerkedtek a testőrség felépítésével, beosztásaival. Pontosan tudni kellett az egyes őrhelyek kötelmeit, illetve ismerni az őrutasítást. Emellett a testőrség tisztikarának, a Katonai Iroda, a Kabinet Iroda, a Várgondnokság beosztottjainak és polgári alkalmazottainak, tisztségviselőinek nevét és beosztását kellett megtanulni a rendelkezésre álló segédanyagokból.

⁸³ Fazakas (1995): 27–37. p.

⁸⁴ Bangha (1990): 22. p.

⁸⁵ Fazakas (1995): op. cit. 27–37. p.

A gyalogos testőrség feladata a kormányzó és családja biztonságának szavatolása, illetve a várban működő kormányzósági hivatalok őrzése volt. Ez a feladat a gyalogos testőrség nagyobb hányadát kitevő puskás testőrségre hárult, míg a reprezentálás, a díszelgés a kisebb létszámú alabárdos testőrségre. A szolgálat 24 órás, az őrség létszáma a puskás őrségnél 25 fő, míg az alabárdosoknál 11 fő volt. Az őrség napi szolgálatát az ügyeletes testőrtiszt hangolta össze. A testőrszolgálatért a testőrség parancsnoka volt felelős. A szolgálatba lépő testőrség két őrpáncsnokból, a puskásokkal és az alabárdosokkal együtt harminc gyalogos testőrből állt és tíz őrhelyen adott őrséget. A laktanyában maradt puskások egyharmada elméleti és gyakorlati oktatáson vett részt, a másik egyharmada pedig, aki leadta az őrszolgálatot, pihenőidejét töltötte. A gyalogos vagy puskás testőrség a királyi palota egész területén látott el őrszolgálatot, beleértve a Várkertet is. A puskás őrségnek hét szolgálati helye volt.⁸⁶ A nyolcadik helyet, az úgynevezett mozgó járőr töltötte be, aki a felállított órök ellenőrzését végezte. A mozgó járőrszolgálatot egy fő látta el kétórás váltással. A járőr pisztolyt viselt puska helyett. A mozgó járőrszolgálat útvonala a puskás testőrség őrszobájáról indult és két óra alatt kellett végigjárnia az útvonalat. A járőrszolgálat útvonalán meghatározott helyeken 33 darab jelzőgomb volt telepítve. Egy kulccsal zárható fémdobozban két-két nyomógomb volt, amelyek elektromos összeköttetésben voltak az őrszobával. Az egyik gomb az ellenőrző berendezés jelzőgombja volt, a másik a segélyhívó csengőé.⁸⁷ Jelzőcsengők voltak a puskás és alabárdos őrhelyeken is.

Az alabárdos testőrség a palota legbensőbb őrszolgálatát látta el. Ők a kormányzó személye körül reprezentáltak. Az alabárdos testőrségnek két őrhelye volt, mindkét helyen két-két őrel.⁸⁸ Az alabárdos testőrség a várpalota dísztermeiben, elsősorban ünnepélyes alkalmakkor, külföldi vendég fogadásakor állt díszőrséget. Az őrszolgálat során – a puskás testőrséghez hasonlóan – háromnaponta adtak 24 órás őrszolgálatot két őrhelyen, egy fő őrpáncsnokkal és hat alabárdos testőrrel. Az alabárdos testőr 24 óra alatt összesen 8 órát állt mozdulatlanul őrségben.

A lovas testőrség elsősorban a kormányzó rendszeres reggeli kilovaglását volt hivatott biztosítani. A testőr lovas szakasz a Budai Várban napi őrszolgálatot nem adott. Rájuk a küldönc- és futárszolgálat, valamint ünnepélyes alkalmakkor a lóháton (vagy gyalogosan) való díszelgés hárult szolgálati feladatként. A lovas szakasz hétköznapi szolgálata a kormányzó rendes napi lovaglásaival történő kísérésre korlátozódott. A lovas testőrség tisztjei csak a lovasságtól vagy a lovas tűzérségtől származó főtisztek lehettek. Az 1929-es határozvány 2 tiszttel, 20 altiszttel, 21 polgári alkalmazottal és 19 lóval, 4 járművel adja meg az állomány létszámát.⁸⁹ A kiképzési foglalkozások (lovaglások) a Lovardában napi két-három óra hosszat tartottak.

⁸⁶ A Justitia-szobornál, az előcsarnokban, a táviráda kapujában, a Korona lépcsőn, a várkapitányságnál, a gazdasági kapunál, az északi szárny bejáratánál.

⁸⁷ Gógh – Monostori (2011): 113. p.

⁸⁸ Az egyik páros a Deák csarnokban, a szárnysegédi iroda bejáratí ajtajánál állt. A másik páros a déli szárnyon, az Andrássy csarnokban, a kormányzó magánlakosztályának főbejáratát őrizte.

⁸⁹ Gógh– Monostori (2011): 259–260. p.; 264. p.

A Gödöllői kastély őrzése során a gyalogos testőrség az őrszolgálatot három szolgálati beosztásban látta el:

- a felvezető főlépcső tetején a lakosztálynál egy fő alabárdos testőr, sötétzöld udvari szolgálati egyenruhában – Bocskai-sapkában, nagyatillában, és sötétzöld pantallóban kimenő karddal mint oldalfegyverrel – adta a díszszolgálatot,
- a főbejáratnál a puskás őrk tábori barna szolgálati egyenruhában, Mannlicher-puskával őrködtek,
- egy főnyi mozgó járőr, melyet szintén a puskás testőrség adott, a tábori barna szolgálati egyenruhát viselte.

A főkapu alatt volt a szolgálatba vezényelt őrség helye, amely két elkülönített helyiségből állt. A külső, egy kisebb helyiség a tulajdonképpeni őrszoba és beljebb egy nagyobb helyiség, amely a szolgálatba vezényelt, de éppen őrségben nem lévő őrszemélyzet pihenőhelyéül szolgált.

Nyaranként a lovas testőrség is kivonult Gödöllőre. A kitelepült állomány, a kormányzói család, a testőrtisztek és a vendégek reggeli kilovaglásait, valamint a vadászatok lovakkal való ellátását biztosította. A lovak ápolására Magyar Királyi Honvédség adott lóápolókat, akik a lovas fegyvernemből származó katonák voltak.⁹⁰

Azonban a testőrség csak a kastély területén volt illetékes, mert a külső őrséget a helyi csendőr-különítmény adta.

A testőrség őrszolgálatához csatlakozott az udvarlakai őrség, a kormányzói udvarlak a katonai szervezésű magyar fegyveres szervezetekből kikülönített kontingenseiből létrehozott őrszolgálat volt, amely 1920-ban jött létre. Ez „nem tartozott ugyan szervezetszerűleg a testőrséghez, de testőrségi feladatokat látott el”.⁹¹ Ezt a szakasznyi erőt mintegy másfél évtizeden át Budapest helyőrség különböző katonai alakulataitól vezényelték a kormányzó szolgálatára, mindennap másiktól. Az őrszakaszt később a Budapesti Őrzászlóalj katonáiból állították ki. Az udvarlakai őrség tagjai háromnaponként láttak el 24 órás szolgálatot. A mintegy 1 órás őrségváltási ceremónia naponta kora délután zajlott. Az új őrk 13 órakor vonultak ki, lassú menetütemben, dobszó kíséretével. Újév napján és augusztus 20-án díszszolgálatot láttak el. Ünnepeken zenekar kísérte az őrségváltást. Az udvarlakai őrség a palota nehezebben megközelíthető részeiben teljesített szolgálatot.⁹² Az Ezüstkamra az egyik állandó őrhelye volt a Kormányzóságnál szolgálatot teljesítő rendőröknek, illetve az udvarlakai őrségnek is, emellett a testőrség mozgó járőrének feladata volt a kamra lepecsételt, zárt ajtajának ellenőrzése is.⁹³

1927-ben változások történtek a testőrség szervezetében. A testőrség különféle új egyenruháinak rendszeresítése, kulturális téren pedig a Bessenyei-hagyománynak a mindennapos testőrelletbe való beiktatása és folyamatos ápolása. Az Attila körút 10. szám alatti testőrlaktanyát „Bessenyei György testőrlaktanya” névre keresztelték át.

Az 1928. évben a parancsnoksága 9 fő, a parancsnokság törzse, gazdasági hivatala 14 fő, a darabont palotaőrség 84 fő, a lovas palotaőrség 20 fő létszámú.⁹⁴ Munkájukat 39 fő polgári alkalmazott segítette.⁹⁵

⁹⁰ Loc. cit. 158-159.p.; 272.p.

⁹¹ Parádi (1995): op. cit. 102. p.

⁹² Többek között az alagsori Ezüstkamra előtt, illetve külső helyszíneken (például a Várkert különböző pontjain).

⁹³ Gőgh – Monostori (2011): op. cit. 113. p.

⁹⁴ Az iratanyagban a „Palotaőrség” megnevezést is alkalmazták ezekben az években.

⁹⁵ 6 304/1928. (V. 18.) HM. kr.

1928. július 1-én megszűnt a Testőrség „kivált szervként” történő kezelése, mivel egyes szerveket átvettek a honvédelmi igazgatásba: „az 1928/29. költségvetési évben [...] a honvédség költségvetésébe és igazgatásába vétetik át: [...] d/ a Palotaőrség és a Koronaőrség. [...] Az átvett szervek eddigi állomáshelyeiken és elhelyezésükben megmaradnak.”⁹⁶ Az alárendeltség tekintetében az átvétel után is a Katonai Iroda és annak főnöke dominált.

1929 végétől Magyar Királyi Testőrség szervezeti tagozódása és létszáma a következők szerint alakult:

- Magyar Királyi Testőrség Parancsnoksága és Gazdasági Hivatala, valamint gyalogos és lovas testőrei;
- Parancsnokság vezető és tiszti állomány (9 fő), valamint testőrtisztviselő (1 fő);
- Parancsnokság törzse és gazdasági hivatala (14 fő);
- Magyar Királyi Testőrség gyalogos testőrei (81 fő);
- Magyar Királyi Testőrség lovas testőrei (20 fő).

A testőrség tevékenységét további 42 fő polgári alkalmazott támogatta.

Az 1929. évi Szervi Határozvány egy új tiszti beosztást hozott létre, „a testőrség parancsnokának segéd tisztje” elnevezéssel. Ugyanakkor az eddig meglévő, önálló testőr gazdasági tiszti beosztást megszüntették, a testőrség gazdasági hivatalának vezetője a Katonai Iroda gazdasági tisztje lett.

1933. szeptember 1-ével alakult meg Örkénytáborban a magyar Spanyol Lovasiskola hét lipicai lóval. Az 1938-ra elkészült új díszegyenruha, amely a Mária Terézia korabeli Hadik-husár uniformisra emlékeztetett. A Spanyol Lovasiskola 1938 júniusában a Budai Várba, a lovas testőrséghez került egy tiszttel és hat idomárral. Elnevezése Magyar Királyi Testőrség Spanyol Lovasiskolája lett. A kiképzési munka a Lovardában és a Vérmezőn lévő lovaspályán folytatódott tovább. A Spanyol Lovasiskola állományát és lovait 1939. május 1-től 1939. október 1-ig Gödöllőre szállították. Itt zavartalanul folytatódott az idomítómunka. 1944. október 16-án a nyilas adminisztráció megszüntette a magyarországi Spanyol Lovasiskolát, a lovakat és lovasaikat novemberben a bábolnai méneshöz helyezte vissza.⁹⁷ (XI. sz. melléklet)

1940-ben, Erdély egy részének visszacsatolását követően, sor kerülhetett a testőrség állományának bővítésére a Székely Testőrszakasszal. A székely nemesi családból származó testőrparancsnok, vitéz csiktoplócai Lázár Károly altábornagy (1927-től osztálytiszttel volt a lovas testőrségnél, 1935-től a lovas, majd 1936-tól a gyalogos testőrség parancsnoka) javaslatára felmerült egy, a testőrség állományán belüli székely testőr alegység létrehozásának lehetősége. 1941 őszén megkezdődött a szervező munka a gyalogos testőrségen belüli székely szakasz felállításának érdekében.⁹⁸ A székely szakasz a gyalogos testőrség alegysége volt. A szakasz tagjai egyenruhájukon mellükön viselték a székelység ősi címerét. A székely szakasz rendszeresített állománya 40 fő testőrtiszt volt, ehhez jött még a szolgálatvezető, írnok, alosztályírnok.⁹⁹

A Magyar Királyi Testőrség – a Magyar Királyi Nemesi Testőrség és a Magyar Királyi Darabont Testőrség elődszervezeteihez hasonlóan – katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.

⁹⁶ Loc. cit.

⁹⁷ Gógh – Monostori (2011): op. cit. 273. p.

⁹⁸ Loc. cit. 291. p.

⁹⁹ Loc. cit. 302. p.

A testőrség, a csendőrség és a rendőrség együttműködése a kormányzói utazások biztosítása során

A kormányzói utazások során a testőrség, a csendőrség és a rendőrség komplex tevékenységével – szoros együttműködésével – valósult meg a védett személy biztosítása. „Vidéken, ahol a Magyar Királyi Csendőrség tartotta fenn a rendet, a csendőrségre hárult a védett személyek biztosítási feladatainak jelentős része. Az a csendőr kerületparancsnokság intézkedett, amelynek a működési területén az uralkodó megjelent. Városokban a városi rendőrkapitányságok látták el e feladatkört. A csendőrök és a rendőrök teendőit az események, szálláshelyek, útvonalak külső őrzése alkotta, hogy a király közvetlen környezetébe illetéktelenek ne kerülhessenek.”¹⁰⁰

A testőrségnél számos szakember és szolgálati személy dolgozott a kormányzó utazásainak biztosításán.

Az előreutazó testőrtiszt személyét a testőrparancsnok jelölte ki.¹⁰¹ Feladata az volt, hogy egy-két nappal a kormányzói utazás előtt a helyszínre utazzon és felvegye a kapcsolatot a helyi rendvédelmi szervekkel és a haderő helyi szervezeteinek parancsnokaival, majd a helyszíneket végigjárva ellenőrizze a programmal kapcsolatos előzetes biztonsági intézkedéseket. Ellenőrizte a helyszíneket és a dísztribün biztonságát.

Az utazások biztosítását a Magyar Királyi Belügyminisztérium illetékes osztálya rendelte el, amely közegei útján végezte a biztosítást. Ilyenek voltak a városokban a rendőrség bevont erői, vidéken a csendőrség adott alkalomra kijelölt erői. Az utazás alatt a kormányzó személyes biztonságáért a testőrség parancsnoka felelt. A felsorolt rendvédelmi szervezetek kijelölt vezetői a testőrség parancsnokával együtt dolgozták ki az utazással kapcsolatos szükséges biztonsági intézkedéseket. Közvetlenül az utazás előtt további információkat kapott a testőrparancsnok a helyszínről az előreutazó testőrtisztől.

Az utazásra kijelölt testőröket a laktanyában a kormányzó állandó útimarsallja – testőr alezredes – rendelte eligazításra indulás előtt. Általa adta meg a testőrparancsnok a szolgálati utasításait az utazás biztosításában részt vevő testőröknek.

Az utazás megkezdésekor a testőrség ügyeletes tisztje utasította az Udvarlaki Őrséget, amely a kormányzó és családtagjai gépjárművének elhaladásakor tiszteletadásra volt kötelezett. Az ügyeletes testőrtiszt kormányzó utazásai során felvette a kapcsolatot az illetékes rendőri és csendőri szervekkel, ennek értelmében igazította el a kísérő rendőröket vagy csendőröket.¹⁰² A testőrségen kívül az államfői személybiztosítás céljára rendelkezésre állt még állandó beosztottként a rendőr-főkapitányság öt detektívje, továbbá a főkapitányság politikai osztályától egy tizenkét fős nyomozócsoport is.¹⁰³ Ha a kormányzó távozott a várpalotából, ezek a civil ruhás rendőrök a testőrökkel együttműködve végezték – feltűnés nélkül – a személybiztosítást. A testőrparancsnok joga volt a biztosítás mértékének meghatározása, illetve elrendelése. A biztosításnak három fokozata volt, úgymint az egyszerű, a szigorított és az inkognitó.

A rendőrség, illetve a csendőrség kísérő motorkerékpáros vagy kísérő gépkocsi biztosítást nyújtott a kormányzó gépjárműves közúti utazásaihoz. Amikor gépkocsival utaztak, a gépkocsioszlop élén mindig motorkerékpáros rendőr vagy csendőr járőrpár haladt oldalkocsis motorkerékpáron. 1934-ben hozták létre az államfő útját biztosító

¹⁰⁰ Csapó – Parádi (2012): op. cit. 29. p.

¹⁰¹ Bangha (1990): op. cit. 211. p.

¹⁰² Gógh – Monostori (2011)

¹⁰³ Parádi (1995): op. cit. 102. p.

motorkerékpáros egységet, ez „a Budapesti Rendőr-főkapitányság motorkerékpáros osztagán belül felállított helyszínbiztosító csoport volt.”¹⁰⁴ A kormányzó 16 személyből álló rendőri kísérete oldalkocsis Harley-Davidson rendőrmotorokkal (VDS 1200 típus) biztosította az utazásokat. A motorkerékpáros rendőrkülönítmény 16 fős állománya 24 órás készenléti szolgálatot adott megfelelő váltásokkal a budavári kormányzói kabinetiroda előtt és a Mosonyi utcai rendőrlaktanyában. Az egység kezdetben két oldalkocsis motorkerékpárral biztosította a kormányzó közúti utazásait, a konvoj élén haladva. 1937 őszén további hat motorkerékpárt rendszeresítettek. 1938-ban újabb oldalkocsis motorkerékpárokat szereztek be erre a célra. Váltásokkal 24 órás készenléti szolgálatot adott a kormányzói kabinetiroda alárendeltségében.

A kormányzó utazásainak biztosítása során 1934 nyaratól a motorkerékpárokat gépkocsikkal egészítették ki. 1935 decemberében e szolgálatra Mercedes-Benz 170 típusú gépkocsik kerültek beszerzésére. (XII. sz. melléklet) A testőrök, csendőrök és rendőrök ezekben a gépkocsikban helyezkedtek el. A kormányzó egy 1934-es Maybach DS8 Zeppelin gépkocsin utazott egy testőrtiszt kíséretében. A kormányzó autóját az elő- és utánfutó autók fogták közre két-két testőrrel.¹⁰⁵ A testőrség ügyeletes tisztje volt felelős „a belügyi szervekkel való kapcsolatfelvételért, továbbá a kísérő motoros rendőrök készenlétének biztosításáért”¹⁰⁶

A testőrség a kormányzó vasúti utazásai során a Turán kormányzói különvonaton adott szolgálatot. A kormányzati kocsit alkalmanként, mindig az előre leegyeztetett igényeknek megfelelően még az első világháború előtt épített termeskocsikból állították össze. A kormányzó részére utazásra szolgáló új, Turán termeskocsit először 1927-ben építettek, és a kor követelményeinek megfelelően szerelték fel a különböző berendezésekkel. A Turán általában a mozdonyból és – az utazó személyek számától függően – három-négy vagonból állt. Vasutas személyzete a mozdonyvezető, egy kirendelt MÁV-mérnök és egy fűtő volt. A szerelvény személyi felszerelésének ellenőrzését a kormányzó útimsallja, egy testőrtiszt végezte. Az utazás megkezdése előtt néhány órával a testőrség és a rendőrség kirendelt tagjai, illetve a kirendelt MÁV-főmérnök elvégezték az előírt személyi és műszaki biztonsági vizsgálatot a vonaton. A testőrség részéről minden alkalommal legalább négy testőr utazott beleértve a testőrparancsnokot is.¹⁰⁷ Amikor a kormányzói különvonat megérkezett a célállomásra, két testőr leszállt a vonatról, majd az ajtó két oldalán „Fegyverrel tisztelegj!” állásban helyezkedtek el. A vonatból először az útimsall szállt ki, majd a testőrparancsnok. Őt a szárnysegéd követte, majd legvégül a kormányzó. A többi testőr a vonaton maradt. A testőrparancsnok a megérkezés után azonnal jelentést kért a helyi rendőri vagy csendőri vezetőtől. A pályaudvarról a kormányzó és kísérete egy járműoszlopban gépkocsin hajtott tovább. Az első kocsin rendszerint a testőrség parancsnoka, és a helyi rendőrség vagy csendőrség parancsnoka foglalt helyet. A következőben ült a kormányzó az őt fogadó polgármesterrel vagy a főispánnal. Azután jött a kíséret többi tagja.

¹⁰⁴ Loc.cit.

¹⁰⁵ Visszaemlékezések szerint a szolgálati testőr-fegyver ilyen alkalmakkor már az 1930-as évek végén is a géppisztoly volt – valószínűleg Bergmann típus.

Gógh – Monostori (2011): op. cit. 251. p.

¹⁰⁶ Bangha (1990): op. cit. 210. p.

¹⁰⁷ Gógh – Monostori (2011): 210–211. p.

A Magyar Királyi Testőrség háborús szervezeti átalakítása: a Testőr Lövész Zászlóalj szervezése

A budavári palota és a kormányzó őrzése és védelme a II. világháború éveiben még fokozottabb jelentőséget nyert: a reprezentáció helyett egyre inkább a valós katonai, biztonsági, őrzési feladatok kerültek előtérbe. A testőrség vezetése – elsősorban parancsnoka – diplomáciai szerepet is ellátott a kiugrás előkészítésében.¹⁰⁸ Ennek jegyében szervezték meg 1943 áprilisában a Magyar Királyi Testőrség lövészzászlóalját, melyet előbb Gödöllőn, majd a Kapisztrán téri Nándor-laktanyában, végül a hűvösvölgyi Bolyai Akadémián szállásoltak el. Az új testőregységgel erősítették a testület katonai jellegét és harcászati képességeit.

A Magyar Királyi Testőrség lövészzászlóalja szervezésének közvetlen előzményeként 1943. március 20-án a honvédelmi miniszter kiadta a Magyar Királyi Testőrség lövészszázada felállításáról szóló utasítását. 1943. május 1-jén indult meg a kiképzés Gödöllőn, ahol 150 katona gyűlt össze az összes hadtesttől és különböző fegyvernektől: huszárok, páncélosok, híradósok, tüzérek, határ vadászok és gyalogosok. Gödöllőn a kiképzők fogadták az állományt.¹⁰⁹ Az alaki kiképzés mellett közelharcot, önvédelmi fogásokat is gyakoroltak, éleslövészetet is tartottak.

A Budapestre történt bevonulás után a Budai Várban a hagyományos testőr őrhelyeken adtak a lövészek napi szolgálatot gyalogos testőr/testőr lövész vegyes, kettőzött őrségként. A Várkertben ezzel együtt jó néhány új, ki-mondottan a testőr lövészszázad állománya számára kialakított őrhelyet hoztak létre, amelyeken szintén napi szolgálatot kellett ellátni. Az őrségbe induló testőr lövészek létszáma harminc fő volt.¹¹⁰

A testőr lövészszázad létszáma 1943 novemberében mintegy 170 fő volt. A század személyi állományának az összetétele ekkor:

- A századtörzs: századparancsnok (1 fő) tisztt, szolgálatvezető (1 fő) tiszthelyettes vagy szakaszvezető, fegyverszaki szakszolgálatos (1 fő) tiszthelyettes vagy szakaszvezető, század törzsbe tartozott még (7 fő) tizedes vagy őrzető, (21 fő) honvéd vagy sortisztes, amelyből 1 fő lövész tisztes, 1 fő felvevő tisztes, 4 fő kocsis, 3 fő szakács. A századtörzs személyi állományát gyarapította még az élelmezési és a ruházati szolgálat tagjaként 3 fő szabó, 3 fő cipész és a parancsnoki gépkocsivezetője is.¹¹¹
- A Magyar Királyi Testőrség lövészszázada három szakaszból állt, szakaszonként három rajjal, amelyekből egy raj golyószóróval is rendelkezett. A lövészszázad emellett úgynevezett nehézfegyver-szakasszal is rendelkezett, amely egy golyószórós rajból, egy nehézpuskás rajból és két géppuskás rajból állt.¹¹²

¹⁰⁸ Lázár Károly tábornok 1944. március 19-től fontos szerepet játszott a németellenes hazai erőkkel való kapcsolat kiépítésében. 1944. március 19-én megakadályozta, hogy a német katonai alakulatok behatoljanak a vár területére. Megszervezte az állandó kapcsolattartást Bethlen István gróffal, a volt miniszterelnökkel. Felvette a kapcsolatot Szent-Györgyi Albert ellenállási csoportjával és a lakásán rejtegette Howie angol ezredest, aki aztán Náday vezérezredessel Olaszországba repült az angolszász hatalmakkal való tárgyalás céljából. Mint Budapest ideiglenes karhatalmi parancsnoka megakadályozta a fővárosi zsidóság elhurcolását. Tagja volt a fegyverszünetet előkészítő szűkebb kormányzósági csoportnak. Megszervezte a Vár fegyveres védelmét a német támadással szemben.

¹⁰⁹ Gógh – Monostori (2011): op. cit. 328. p.

¹¹⁰ Loc.cit. 341. p.

¹¹¹ Loc. cit. 343. p.

¹¹² Loc. cit. 344. p.

A testőrség történetének legjelentősebb változása 1943/44-ben következett be a testőr lövészászlóalj felállításával. Az 1943-ban még csak egy lövészszázad erejű testőr alegység 1944 második felétől egy nehézfegyver-századdal kiegészülve már zászlóaljja, szerveződött. A testőr lövészászlóaljat kifejezetten harcászati feladatra szánták, s ennek megfelelő volt fegyverzete és kiképzése is. 1944. augusztus 22-én a honvédelmi miniszter kiadta rendeletét a testőr lövészszázad zászlóaljja fejlesztése tárgyában. A testőr lövészászlóalj keretében felállítani tervezett páncélos-századnál az állománytáblába bevezetett 40/43 M. Zrínyi rohamtarack és 40 M. Turán I. közepes harckocsi helyett csupán öt Nimród önjáró géppágyút és két 40 mm-es páncéltörő ágyút adtak át. Végül csak három Nimród érkezett meg ténylegesen.

Az állomány 1943 őszétől a Budai Várban, a Nándor laktanyában került elhelyezésre. A testőr lövészászlóalj állománya számára a kiképzést vagy a laktanyaudvaron, vagy a Vérmezőn tartották. Ez rendszerint fegyverismeretből, lökiképzésből, fegyverkarbantartásból állt. Az elméleti oktatás szabályzatismeretből vagy a testőrségi őrszolgálati ismeretekből állt. Őrszolgálatra a testőr lövészeket átvezényelték a Testőrlaktanyába. Az őrségbe menők zárt rendben vonultak fel a palotába az Oroszlános kapuig, ahol a Koronalepcsőn felmentek a testőr lövészszázad őrszobáig. A tényleges őrséget a szolgálatban lévő állomány harmada adta, a többi az őrszobán volt pihenőben, vagy felkészült. (Az őrszoba pihenőhelyiségében mintegy 15 ágy volt elhelyezve.) Az őrszolgálat során az eredeti testőrség minden puskás őre mellé egy testőr lövész őrt is szerveztek.¹¹³ Az őrséget teljesítő testőr lövész a szolgálat során alárendeltje volt a gyalogos testőrség puskás testőr őrszemének. A puskás testőr őrhelyeken a testőr lövészek is karabéllyal álltak őrségben. Azonban a Várkertben és az újonnan létrehozott őrhelyeken már német gyártmányú MP-40 géppisztollyal teljesítettek őrszolgálatot. Egy őrhelyre hárman voltak beosztva. A szolgálat kétórás volt váltásban, négy óra pihenővel. Összesen 63 testőr teljesített a beosztás szerint szolgálatot. Emellett belső járőrszolgálatot is teljesítettek a Budavári Palota összes nem lakott termének bejárásával.

Magyarország 1944. március 19-ei német megszállását követően a Budavári Palota őrzése kiemelt, egyúttal bonyolult feladattá vált, ami a testőrség tevékenységét, harckészültségét is befolyásolta. 1944. október 15-én Horthy Miklós kormányzó a rádióban személyesen tette közzé proklamációját a fegyverszünetről. Már korábban elrendelte a vár védelmének megszervezését. A kiugrási kísérlet során ifjú Horthy Miklóst a Gestapo törbe csalta és elrabolta. Az ifjú Horthyt három testőr kísérte, akik ugyan felvették a tűzharcot a nagy túlerőben lévő német kommandóval, de az emberrablást nem tudták megakadályozni.

A testőrség – felkészülve a német támadásra – harckészültségben védelmi állást foglalt a Vár környezetében. A német támadás során páncélos csapatok és jól felszerelt műszaki alakulatok álltak a támadó rendelkezésére. Velük szemben csupán egy maroknyi testőr állt, nehézfegyverek nélkül. A német támadást a testőrség tüze fogadta és ebben az első támadás összeomlott. Ekkor a kormányzó – a további vérontás elkerülése érdekében – kiadta a „Tűzet szüntess!” parancsot. Ezzel a harctevékenységgel zárult a Magyar Királyi Testőrség története. A nyilas hatalomátvétel után a testőröket a Szent László-hadosztályba, harctéri szolgálatra osztották be.

¹¹³ A testőr lövészek a következő helyeken adtak egyéni vagy páros őrséget a puskás testőrökkel: Északi szárny kapuja, Turulos kertkapu, Távírda kapu, Justitia-szobor, Oroszlános kapu, Gazdasági kapu, Koronalepcső, Diplomata lépcső, Alagút bejárata, a kormányzó óvóhelyének folyosója, Ezüstkamra, Magyar Szent Korona páncélterme.

A koronaőrség, a képviselőházi őrség és a testőrség együttműködése díszelgési feladatok során

Az őrszolgálat mellett a testőrség a nyilvános szerepléseket – jeles diplomáciai alkalmak, egyházi körmenet, vitézi avatási ünnepség stb. – is biztosította. Ilyen ünnepségeknél a testőrség mindhárom alakulata díszelgő szolgálatot látott el. Ennek végrehajtási módjai: egyedül felállított díszőr, díszőr-pár, álló sorfal, mozgó sorfal voltak.¹¹⁴

A díszszolgálat történhetett a palotában vagy más külső helyszínen. A Palota évente két alkalommal, újévkor és augusztus 20-án ünnepi fogadás helyszíne volt. Újévkor a Magyarországon akkreditált követek látogattak a Várba tisztelgő kihallgatásra a kormányzóhoz. Tiszteletükre a testőrök – kiegészítve a koronaőrökkel – díszsorfalat álltak. Külföldi állami méltóságok fogadásán, követek megbízólevél-átadásán, illetve búcsúkihallgatásán a ceremóniák az újévi szabályok szerint zajlottak. A díszszolgálat helyzetétől függően álló vagy mozgó sorfalat alkottak. Álló sorfalban történt ünnepélyes fogadáskor a sorfalban az alabárdosokon kívül részt vehetett a puskás vagy lovas testőrség is. A felállítás után a vezénypálca koppantásaira teljesítették a parancsot, mert verbális vezényszó nem hangozhatott el.

A palotában lévő díszsorfalnál nagyobb létszámra volt szükség. Az alabárdosokon kívül a gyalogos és lovas testőrség tagjai, illetve szükség esetén a koronaőrség is, a folyosókon, lépcsőn, termék előtt adott szolgálatot. A sort a zöld udvari díszbe öltözött puskás őrség nyitotta meg, hozzá csatlakozott a lépcsőkön felálló mentés, vörös nadrágos lovas testőrség kivont karddal, majd a fehér körköpenyes koronaőrség és végül a fogadóterem ajtajáig felsorakozott alabárdos testőrség.

A mozgó sorfalban a kormányzót és az őt követő katonatiszteket, diplomatákat két oldalról vette körül a testőrsorfal. A lovas testőrség ilyenkor esetenként lóháton teljesített díszszolgálatot.

Az augusztus 20-i a Szent István-napi körmenetek egyik fontos állomása volt a királyi vár. A királyi várkapósnánál kezdődő körmenetben a Koronaőrséggel és képviselőházi őrséggel kibővített testőrség a hivatalos díszbe öltözött méltóságai között vonult a Mátyás-templomhoz.¹¹⁵

A testőrség és a koronaőrség által őrzött kormányzati bunkerrendszer, a légoltalmi rendszer és a koronaőrző pánccélterem

A testőrség és a koronaőrség védelmi tevékenységét 1935-től nem kizárólag a barokk Budavári Királyi Palotában folytatta. Tevékenységük során jelentős mértékben támaszkodtak arra a – részben már a korszerű katonai-műszaki követelmények figyelembevételével megtervezett – bunkerrendszerre, amely a Várhegy alatt húzódott meg.

A kormányzó és családja a Királyi Palotán belül királyi rezidenciának épült nyugati, úgynevezett Ybl-Hauszmann-szárnyban (a mai Országos Széchényi Könyvtár F épületének nevezett részében) lakott. De itt kapott helyet számos egyéb kormányzósági intézmény is. Itt működött a kabinetiroda, a katonai iroda, a testőrség parancsnoksága, illetve a várkapitányság is.¹¹⁶ A mostani VIII. szint északnyugati két kis helyiségében őrizték a Szent Koronát. Ebből kifolyólag az épület e részében működő hivatalok és személyzetük, valamint a Horthy-család védelme kiemelkedően fontos volt. Háború, illetve légitámadás esetére két óvóhelyet alakítottak ki:

- az annak idején 1. pincének nevezett terület az OSZK mai III. épületszintjén,
- a szintén korábbi 2. pincének nevezett terület pedig alatta, a mai II. épületszinten helyezkedett el.

¹¹⁴ Fazakas (1995): op. cit. 27–37. p.

¹¹⁵ Bangha (1990): op. cit. 199. p.

¹¹⁶ Kókay (1997): 221–246.p.

Az első, vagyis a felső pince különböző helyiségeiben kapott védelmet a kormányzó és családja, a kamara személyzete, a koronaórség személyzete a Szent Koronával, az ügyeletes testőrtiszt, az udvarlaki órség, a testőrség, a várkapitányság, a kabinetiroda és a várplébánia. Ugyanitt helyezkedett el a részükre kialakított légtalmi segélyhely. A segélyhely a Palota Krisztinaváros felé néző szárnyában volt, felszereltségéhez műtőhelyiség is tartozott. A bombázások alatt a Szent Koronát és a koronázási ékszereket a várhegy alatti pincerendszerben őrizték.

Az alsó, vagyis második pince szinten alakították ki a különböző légtalmi segédosztatok riadóhelyeit, tőlük északra volt található az istállóépület és a lovarda épületében elhelyezettek riadóhelye, majd a palota földszintjén lakók, illetve a várkapitányság alkalmazottainak helyiségei.

Mindez kapcsolódott a Várhegyben kiépített kormányzati óvóhely-rendszerhez, amely az Oroszlános udvar és a Szent György tér között lévő terület alatt helyezkedett el.

1943. november 30-ával a Várkapitányság felállította a Budavári Palota légtalmi mentőőrseit. Ezek a Várban kijelölt két segélyhelyen, azaz mentőőrsőkön egyenként egy fő parancsnokból és két fő hordágyvivőből álló egységek voltak. Ezek személyzetét az 1943 decemberében végzett elsősegély-tanfolyamon vizsgázott várbéli kormányzósági hivatalnokok alkották.¹¹⁷ Az 1943. november 23-tól december 3-ig tartó időszakban a Légtalmi Liga Országos Elnökségének tanfolyamvezetője megtartotta a Királyi Várpalota légtalmi tűzoltóórs parancsnokainak kiképzését. Ezek a parancsnokok minden esetben testőrök voltak.¹¹⁸ Fontos beosztások voltak légiriadó esetén az óvóhelyszolgálatok a kormányzói, a kormányzósági és a testőrlaktanya óvóhelyén:

- a palota keleti – Duna felőli – szárnyának tetőrészén, a kupola közelében, a palota kupolájában lévő korona alatti kilátóban elhelyezett légvédelmi géppuska mellett teljesített légvédelmi megfigyelő szolgálatot egy fő testőr látta el;
- az alabárdos testőr, illetve testőr lövész őrszobák teraszán elhelyezett légvédelmi géppuska mellett teljesített légvédelmi megfigyelő szolgálat;
- a Várkertben a várfal délnyugati sarkán lévő körbástyán elhelyezett légvédelmi ikergéppuska melletti testőr lövész légvédelmi szolgálati hely;

Légiriadó esetén a lövészászlóalj két Nimródja is kivonult a meghatározott szolgálati helyére. Az egyik a Görgey-szobor bástyája mellé, a másik a Hadimúzeum északnyugati sarkához, a körbástyára. Feladatuk az alacsonyan végrehajtott támadások elhárítása lett volna.

1944. március 28-tól kezdődően a testőrség állományából tűzoltóosztatokba osztottak be szolgálatban lévő testőröket. Három tűzoltóosztatot hoztak létre. Egy osztág három csoportból állt, egyenként hét-hét fő beosztott testőrrel. A tűzoltószolgálatra beosztott állomány készülségi helyeként a Vár Duna felé eső keleti traktusának III. emeletén rendeztek be négy szobát.¹¹⁹

Volt egy földalatti út a Duna jobb partjáról a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumig, amelyet egy titkos lépcsőn lehetett elérni. Félúton helyezkedett el a kincseskamra, ahol veszély esetén a magyar koronaékszereket őrizhették. Ez az átjáró több páncélajtóval záródott.¹²⁰

¹¹⁷ Gógh – Monostori (2011): op. cit. 374. p.

¹¹⁸ Loc. cit. 375. p.

¹¹⁹ Loc. cit. 376. p.

¹²⁰ Loc. cit. 390. p.

A Budai Vár alatt húzódó kormányzati, illetve állami bunkerrendszer azonban jóval nagyobb kiterjedésű volt a Budavári Palota alatt húzódó bunkereknél és lényegében az egész Várhegyre kiterjedt. A harmincas években a Magyar Királyi Honvédség az állam szempontjából fontos vállalatok és közintézmények vezetőit, egyes műkincseket, a koronázási ékszereket, illetve az MNB pénztartalékok védelmét megvédeni hivatott kormányzati bunkerrendszer építtetésébe kezdett. Az Országos Légoltalmi Parancsnokság (OLP) megbízásából az Állami Építészeti Hivatal (ÁÉH) mérnökei 1936-ban kezdték el építtetni a budai Várhegy mélyén a kormányzó és miniszterei számára kialakítandó kormányóvóhelyet, amelynek építése a Honvédelmi Minisztérium (HM) felügyelete mellett zajlott.¹²¹ A munkálatok során részben a felszín alatt 12-16 méter mélyen fellelhető barlangokat, mésztufa- és (korábbi korokból származó) kazamatajáratokat kezdték el egybeépíteni.¹²² A középkori eredetű alagutakon kívül több új bunkerrendszert hoztak létre ekkor a Várhegyben. A kormányóvóhely az Alagútból, a volt vízvárosi zsinagóga helyén kiépített betonkockából, illetve az egykori Koronaőr laktanya helyén álló „L” alakú barakkból nyílt. A Váralagút feletti csomópontból nyílt az a nyolc emeletet átfogó, 35 méter mélyre levezető csigalépcső, amelynek végéből egy-egy déli irányú, rézsűs kialakítású vágat vezetett az óvóhely földszintjére és első emeletére. A 350 méter hosszú Alagúttal párhuzamosan futó, szintén keleti–nyugati tájolású, kétszintes, hasáb alakú kormánybunker 80 méter hosszú. Az alsó szinten 28 irodahelyiséget rendeztek be, amelyeket a járat közepén futó közlekedőfolyosóból lehetett egyenként jobbra-balra fordulva megközelíteni. A műtárgy földszintjének nyugati oldalán alakították ki az objektum konyháját, éttermét és a kormányzótanács tárgyalótermét, a keleti oldalon pedig a komplexum épületgépészetét. Itt kapott helyet például a műtárgy 35 m³-es gázolaj és 200 kilogrammos kenőolaj tározója, a 4 tartályból álló 466,6 m³ víztározója, valamint az elektromosságért felelős 2 darab 200 kW teljesítményű dízelmotorja is. Az ÁÉH az óvóhely felső emeletén további 28 irodát alakított ki, illetve egy nagyméretű egészségügyi blokkot is. A két szintet egy lépcsőház fogta össze. Az óvóhely 1939-ben lett teljesen kész.

Bunkert hoztak létre az egykori külügy-, hadügy-, pénzügy- és belügyminisztérium, a miniszterelnöki palota, a honvéd főparancsnokság, püspöki hivatal, a vezérkar főnöksége, valamint az Úri utca 12., 14., 17. stb. alatt is. Létrehozták továbbá a Sziklakórházat – korábbi nevén Lovas úti Fővárosi Sebészeti Szükségkórházat – is.¹²³ (A Sziklakórházat a felszín alatt 10-14 méter mélységben építették. Kazamatarendszer vezetett el a Palotából a Sziklakórházig.) Ekkor épült meg a Magyar Állami Nyomda épülete alatt működő 500-650 férőhelyes bunker is. Ugyanekkor a Várhegy északnyugati részében a Magyar Nemzeti Bank (MNB) földalatti óvóhelyének és trezorterméinek (Úri utca 72.) kiépítését kezdték meg. A lakóházat 1936. július 16-án vásárolta meg a Magyar Nemzeti Bank, hogy az ingatlan alatt alakíthassa ki az igazgatóság óvóhelyeit, illetve a bank jól védhető trezorterméit. Az ország arany- és készpénztartalékát őrizték a budai Várhegyben kialakított többszintes bunkerrendszerben. Itt a legmélyebb pontján 33 méter mélyen elterülő bunkert hoztak létre. A bunkert a háború alatt tovább bővítették.¹²⁴ Az objektumban nem-

¹²¹ Ungváry – Tabajdi (2013)

¹²² A budavári barlangpincék természetes sziklaüregek, amelyeket az itt lerakódott termális mésztufa alján az átszivárgó talajvizek oldottak ki. Az üregek több szinten helyezkednek el a Várhegy belsejében, s a felső pincék terjedelme az átlagos pincékénél nagyobb. A mésztufaüregek hossza közel 10 km. Ezeket az üregeket azután a Vár lakói kibővítették, mélyítették, lépcsőkkel és légaknákkal látták el s ilyen alakban pincéknek, raktáraknak és óvóhelyeknek használták.

¹²³ Kalakán (2012).

¹²⁴ 1942 áprilisában kezdték el, az objektum mélyítésével, egy nagy befogadóképességű, háromszintes komplexummá történő fejlesztését. A 15 méter mélyen kialakított szint folyosójának a végén, a légóajtó mögött ekkor épült meg az a vészkijárat, amely a Lovas utcára futott ki. Szintén ekkor adták át azt a nagyteremből nyíló, átlagos szélességű folyosót is, amely a Magdolna-toronny irányába úgy fut ki, hogy a járásint további 4 méterrel esik, majd 90 fokban jobbra megtört, hogy az objektum közvetlen kapcsolatba kerülhessen az egykori Magyar Királyi Belügyminisztériummal.

csak a bank készpénz- és aranytartalmát kívánták őrizni, hanem – veszély (pl. bombázás) esetén – a Szent Koronát is elhelyezhették itt. A kormányzati óvóhelyek megépítésével párhuzamosan ekkor építették az OLP bombabiztos, földalatti központját – közismert nevén a „Sziklaközpont” vagy a „Szikla” – a Gellért-hegy Villányi út felőli részén.

A kormányzati bunkerrendszerben egyébként a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium és a miniszterelnökség óvóhelyeinek folyosói, illetve a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Királyi Honvédség vezérkari főnöke épületének földalatti folyosói is összeköttetésben álltak egymással, valamint a Királyi Palotában, illetve a barlangrendszerben lévő kormányzósági óvóhelyek folyosóival. A Királyi Palota légoltalmának kiépítéséhez tartozott annak a több mint 310 méter hosszú, néhol 40 méterrel a földfelszín alatt húzódó, bombabiztos folyosónak a kiépítése is, amely a Királyi Palota jelenlegi A épületének (a mai Ludwig Múzeum) északkeleti szárnyától indult a Budai Várat a Clark Ádám tér és az Alagút utca között átszelő közforgalmi Alagút felé. Fontos szempont volt, hogy a Várban elhelyezett minisztériumok óvóhelyeiről könnyen és gyorsan elérhető legyen a kormányóvóhely, így kétszer három, térben és mélységben többször megtört irányú gyűjtőfolyosókat is kialakítottak a földfelszín alatt 12,5 méter mélyen, amelynek egy részét (45%) keskeny nyomtávú vasúttal is összekapcsoltak. Az alagútrendszer így szorosan összekötötte az akkori miniszterelnöki hivatalt (Szt. György tér 1–2.), a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumot (Szt. György tér 3.), a József-palotát (Szt. György tér 4.), a Magyar Királyi Honvéd Főparancsnokságot (Dísz tér 17.), a Magyar Királyi Külügyminisztériumot (Dísz tér 1.), a Magyar Királyi Pénzügyminisztériumot (Szentháromság tér 6.), a Magyar Királyi Belügyminisztériumot (Országház utca 28–32., Úri utca 49–53.) és a Magyar Királyi Nyomdát (Kapisztrán tér 1.). A járatokat több, az esetleges bombázások során fellépő nyomáshullámnak ellenálló, levegőszűrőkkel ellátott zsilipekkel és légóajtókkal tagolták. A II. világháború ideje alatt az összesen 208 különféle tereméből és számos folyosóból álló járatrendszert nemcsak óvóhelyként, raktárként, hanem menekülési alternatívaként is használták.

Az objektum első harci alkalmazása a német Panzerfaust-hadművelet elleni védelmi harcok keretében történt 1944. október 16-án, amikor is a Budai Várban fellelhető kormányzati negyed, a 22. SS önkéntes-lovashadosztály (Maria Theresia) egyik alakulata az Alagútból a Honvédelmi Minisztériumba felvezető járaton keresztül a Szent György térre kijutva tűzharcba keveredett a fent védekező magyar testőrséggel. A 20 perces összecsapásban 2 magyar és 7 német katona esett el, további 7 magyar és 14 német megsebesült. Budapest ostromakor az objektumba a német–magyar hadsereg-parancsnokságok költöztek be. A városharc utolsó heteiben német katonai szükségkórházat is létrehozta az óvóhely egyes részein.

2.10. KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI TESTŐRSÉG (1946–1949)

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség feladatát a II. világháború után a Köztársasági Elnöki Testőrség vette át 1949-ig. A Köztársaság elnökének testőrségét 1946-ban a Nemzetgyűlési Őrségből választották le. A köztársasági elnök testőrsége 1946. január 30-án 25 fővel kezdte el a szolgálatát. Kezdetől fogva a honvédelmi miniszter felügyelete alá tartozó honvédségi szervként működött.¹²⁵ A Köztársasági Elnöki Őrséget „1946 februárjában a köztársasági

¹²⁵ MNL.MOL. XTX-A-10, III/2-a Köztársasági elnök. 1946-2012-3946.

államforma kikiáltásakor állították fel. Ez teljesen új tányérsapkás-pantallós egyenruhát kapott, azonban a korábbi testőrség felszereléséből megtartotta a vibárdot, a testőr kardot és a fonott derékszíjat.¹²⁶ Habár egyenruházatában a testőrség bizonyos mértékig továbbra is megőrizte reprezentatív jellegét, az 1945-ig tartó korábbi időszakhoz képest tevékenységének jellege ekkortól mégis megváltozott. „A testőr ségek tevékenységét a katonai értelemben vett »felállított őrré« vonatkozó teendők jellemezték. A két világháború közötti időszakban a testőrséget jellemző díszelgések elmaradtak.”¹²⁷ A köztársasági elnök rezidenciáján a testőrség 24 órás váltással látott el őrszolgálatot. Ezen belül a felállított őrok 2-2 órát teljesítettek szolgálatot egy-egy őrhelyen. Összesen öt őrhelyet jelöltek ki a számukra. Emellett a köztársasági elnök testőrségének a tagjai díszelgéseken is részt vettek, továbbá a köztársasági elnök utazásai alkalmával az útiprogramok helyszínén a biztonsági szolgálatot is ők nyújtották. Tildy Zoltán leváltásakor a testület személyi állományát a haderőbe integrálták.¹²⁸

---

¹²⁶ Parádi (1995): op. cit. 186. p.

¹²⁷ Loc. cit. 122. p.

¹²⁸ Fazakas (1996): 24–28. p.

3. FEJEZET. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉG SZERVEZETEINEK FEJLŐDÉSE

3.1. MAGYAR KIRÁLYI KÉPVISELŐHÁZI ŐRSÉG (1912–1919)

Már 1848-ban törvénybe iktatták, hogy az országgyűlésben rendet tartani a ház elnöke hivatott. Ennek érdekében a törvény lehetővé tette a rendre ügyelő – szükség esetén fizikai kényszer alkalmazására is hivatott – személyzet alkalmazását. „A dualizmuskori magyarországi képviselőháznak (de tulajdonképpen ausztriainak is) egyik jellemzője volt az obstrukció, az a helyzet, amikor az ellenzék időhúzással – hosszú beszédekkel vagy a házszabályok bizonyos paragrafusainak »kihasználásával« – akár alapvető törvények elfogadását is megakadályozhatta. Ezekben az esetekben került előtérbe a kormány és az ellenzék, a kormánypárt és az ellenzéki pártok alkuja.”¹²⁹

A kiegyezést követően a helyi rendőrség látta el a képviselőház őrzését az ülésteremben a rendfenntartását. A védendő objektum, a Parlament (Országház) épületét 1885–1902 között építették. Az Országház épületének kialakítása Steindl Imre építész tudatos szimbólumválasztásainak eredménye, így az épület – a parlamentáris demokrácia működtetésének feladata mellett – fontos nemzeti szimbólum is. Az építés korában két ülésteremmel, kétkamarás rendszerben – népképviselői alsóházzal és történelmi felsóházzal – működött az országgyűlés. Közöttük emelkedik a kupola, ami a törvényhozás egységét jeleníti meg és a két ház együttes üléseinek helyszínéül is szolgált. Az Országház méretei jelentősek: a Dunával párhuzamos épületszárny 268 méter hosszú, legnagyobb szélessége 123 méter. A kupola tornyával 96 méter magas. Az épület alapterülete közel 18 000 négyzetméter és négy szintre oszlik. Az Országházba 27 kapun keresztül lehet bejutni. Az épületen belül 10 belső világítóudvar, 13 lift és több száz iroda található. A helyiségeket bonyolult folyosórendszer köti össze. Őrzése jelentős feladat. Az Országház felépítését követően – a képviselőház az új épületben először 1902. október 2-án ülésezett – a Fővárosi Rendőrség személyi állományából 25 fő rendőr teljesített szolgálatot az épületen belül, az épület körüli területen pedig 60 főnyi rendőr adott szolgálatot.¹³⁰

A magyar Országházban folyó politikai életnek két olyan időszaka volt, amikor különösen kiéleződött az ülésteremben és az épület körüli téren a különböző pártok képviselői és a velük közös nézetet valló polgárok harca.¹³¹ Az ülésteremben többször történt szóbeli és tetteges inzultáció, fizikai bántalmazás, rongálás. Az épületen kívül tömeges megmozdulások zajlottak. Sokszor előfordult, hogy az Országház téren katonai, rendőri kordon zárta el a továbbhaladás útját. Az Országház körülzárására és az épületbe 1904-től esetenként bevonult az – eredetileg a Budai Királyi Palota őrzésére létrehozott – darabonttestőrség.¹³² Az 1902–1912 közötti időszakban 19-60 fő közötti

---

¹²⁹ Boros – Szabó (2014).

¹³⁰ Tóth (1994): 36–41. p.

¹³¹ Orbán (2012): 4–8. p.

¹³² Fazakas (2008): 17. p.

rendőri állomány teljesített folyamatosan szolgálatot az Országházban. Az 1912–1913-ban továbbra is a fővárosi rendőrség biztosította a Képviselőház rendjét.¹³³

Ilyen előzményeket követően a századfordulón felmerült az igény egy olyan testület felállítására, amely az Országházban a házelnöknek alárendelve biztosította a tanácskozási rendet. A Magyar Királyi Képviselőházi Őrséget – amely a képviselőház elnökének az alárendeltségébe tartozott – 1912-ben állították fel. A személyi állomány öt állománycsoportból állt: tisztt (2 fő): az őrség parancsnoka őrnagy, alezredes vagy ezredes és a parancsnokhelyettes százados, őrnagy vagy alezredes; segédtsizt (1 fő): százados vagy főhadnagy; altiszt (6 fő): palota főtörzsrőrmester; palotaőr (48 fő): palota őrmester; kisegítő személyzet (3 fő).

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség megalakuláskor így összességében 60 főt számlált. Az üléstermi rendfenntartással is foglalkozó testület feladata volt az őrzés-védelmen túl a képviselőház tagjai és a hallgatóság körében a rend fenntartása, valamint protokolláris, díszőri tevékenységek ellátása. Az őrséget a házelnök hatásköre alá rendelték. A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség az országgyűlés költségvetésébe tartozott. Az őrség katonai felügyeletét ugyanakkor a honvédelmi miniszter látta el, mert a testület személyi állományának tagjai katonának minősültek. A cél a képviselőház működésének biztosítása volt.¹³⁴

A törvény alapján a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség tevékenysége 1913-ban kezdődött meg. Ekkorra hozták létre a Szolgálati Utasítás és Ügyrendet, a Személyi Szabályokat és a Szervezeti Szabályzatot.¹³⁵

Tisza István miniszterelnök személyesen felügyelte – a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium megbízottjaival egyetértésben – a parlamenti őrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok kidolgozását. A szolgálati szabályzat így határozza meg az őrség feladatát: „A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség rendeltetése az, hogy a képviselőházban az élet-, vagyon- és személybiztonságról gondoskodik.”¹³⁶ Díszöltözetükhöz gyalogtiszti kard tartozott, míg szolgálatban rövidített lovassági kardot hordtak. (Díszelgő állomány esetén kétségtelenül méltóságteljesebb volt a hosszabb kard. Azonban ugyanezzel a fegyverrel a mindennapi szolgálat az Országházban található lépcső, valamint az ülésteremben található szűk padsorok miatt nehéz lett volna.) A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség egyenruhájának formáját a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium főintendánsa készítette el.¹³⁷ (XIII. + XIV. sz. melléklet)

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség – a Magyar Királyi Koronaőrséghez, a Magyar Királyi Nemesi Testőrséghez és a Magyar Királyi Darabont Testőrséghez hasonlóan – katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt, amely mentes volt a végrehajtó hatalom közvetlen befolyásától és kizárólag az Országház elnökének rendelkezése alá tartozott. A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség legfőbb parancsnoka az Országház elnöke volt, de rendelkezett vele a háznagy is. A képviselőház elnökének joga volt az őrség tagjait zárt ülés alatt is az ülésteremben tartani. Törvénykezési és jogszolgáltatási szempontból az őrség a honvédbíróságok alá tartozott.

¹³³ Ez úgy valósult meg, hogy a házelnök az ülést megelőző napon a belügyminisztertől írásban rekvirált bizonyos számú rendőrt, illetve utasítást adott ki, hogy a plenáris ülésről kizárt, ám mégis megjelenő képviselőket renitens hallgatóságnak kell tekinteni, így alkalmazható velük szemben a karhatalom.

¹³⁴ 1912:LXVII. tc.

¹³⁵ Tóth (1994): op. cit.

¹³⁶ Nagyselmeczy (1937): 205. p.

¹³⁷ A képviselőház őrei (1913). 1. p.

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség – mint katonailag szervezett őrtestület – teljes létszámával végül 1913 májusában állt fel. A képviselőházi őrség rendeltetése az volt, hogy átvegye a rendőri intézkedés szerepét az Országházban.

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség személyi állományának tagjai önként jelentkeztek a közös hadsereg, a honvédség vagy a csendőrség tisztikarából és altisztjei közül. A felvételi követelmény a katonai szolgálatra való alkalmasság, illetve a nőtlen állapotot, legalább 178 cm testmagasság volt. Azokat a tiszteket és altiszteket, akik a közös hadsereg vagy a haditengerészet kötelékéből léptek át a képviselőházi őrséghez, beosztották a Magyar Királyi Honvédséghez. A jelentkezőknek magyar állampolgároknak kellett lenniük és magyarul tökéletesen beszélniük. Az Országgyűlés elnöke – akit a kinevezés joga illetett – döntött a kérvényekről. A tisztek állása „örökös” (nyugdíjig szóló) volt, míg a legénység tagjai hat évet szolgálhattak.

Az őrség tagjai a képviselőházban kaptak szállást. Külön paragrafus állapította meg a fegyverhasználat jogát, amely nagyjából a csendőrségi szabályzat fegyverhasználati utasításához hasonlított. Azokat az eseteket, amelyekben a parlamenti őrség használhatta fegyverét, sokkal precízebben határozták meg, mint a társ rendvédelmi szervezetek fegyverhasználati szabályaiban foglaltak esetében.

A magyar képviselőházi őrség katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.

3.2. MAGYAR KIRÁLYI NEMZETGYŰLÉSI ŐRSÉG (1920–1927)

Az I. világháború lezárultát követően a polgári magyar állam 1867 után kialakult intézményrendszere megingott. Magyarország nem rendelkezett sem jogait gyakorló államfővel, sem törvényhozással, sem pedig bel- és külföldön egyaránt elismert kormánnyal. A magyar politikai erőknek az antant ösztönzésére létrehozott egyezsége alapján 1919. november 17-én kormányrendelet intézkedett a jövőbeli egykamarás nemzetgyűlés összehívásáról.¹³⁸ Az 1920. januári országgyűlési választások nyomán 1920. február 16-án ült össze az új nemzetgyűlés, s ezzel megkezdődött a magyar állam újjászervezése. Ennek következtében az 1920 és 1927 közötti időszakban a korábbi Magyar Királyi Képviselőházi Őrség Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség néven működött. Az 1920. évi Nemzetgyűlés megalakulását követően megkezdtek a szervezet állományának kiegészítését. Soós Károly tábornok, honvédelmi miniszter 1920. június 29-én adta ki körrendeletét a Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség létszámának kiegészítése tárgyában.¹³⁹ 1922-ben tűzoltókeretet állítottak fel a Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség részeként.¹⁴⁰ 1925-ben a szervezet 35 fővel tevékenykedett.¹⁴¹ A szervezet átalakítására, illetve megnevezésének módosítására 1927-ben került sor.

A Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség – mivel lényegében a korábbi Magyar Királyi Képviselőházi Őrség átkelesztett utódszervezete volt – ugyancsak katonailag szervezett fegyveres őrtestületként működött.

¹³⁸ 5 984/1919. (XI. 17.) ME. r.; 6 514/1919. (XII. 5.) ME. r.; 1920:I. tc.

¹³⁹ 448 360/1920. (VI. 29.) HM. kr.

¹⁴⁰ MNL.MOL. K-27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek. 1922.05.12. 39–40. p.

¹⁴¹ A Nemzetgyűlés 467. ülése 1925. XI. 17-én (kedden). 169. p.

3.3. MAGYAR KIRÁLYI KÉPVISELŐHÁZI ŐRSÉG (1928–1945)

Az 1925. évi új választójogi törvény¹⁴² előírta, hogy a felsőház tevékenységének megkezdésekor a Nemzetgyűlés az Országgyűlés képviselőházaként működjk tovább. 1926 novemberében lépett hatályba a felsőház létesítéséről szóló törvénycikk.¹⁴³ Az 1926 decemberében lezajlott választások után 1927 januárjában ült össze az immár két kamarából, tehát képviselőházból és felsőházból álló Országgyűlés. A továbbiakban az Országgyűlés két háza együttesen gyakorolta a törvényhozó hatalmat. Ennek következtében az 1920 és 1927 közötti időszakban a korábbi Magyar Királyi Nemzetgyűlési Őrség a továbbiakban Magyar Királyi Képviselőházi Őrségként működött tovább.

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség 1945-ig 30-60 fő közötti létszámmal működött.¹⁴⁴ Az Magyar Királyi Képviselőházi Őrség jogosult és köteles volt eljárni a törvényben megjelölt házelnöki feladatok végrehajtása, érvényesülése érdekében, elsősorban azokkal szemben, akik az intézkedésre okot adtak és azokkal szemben is, akik az intézkedés foganatosítását gátolták, nehezítették. Az őrség a következő területeken fejtette ki tevékenységét:

- „Az országgyűlés palotájának mindazon területen, melyeket a képviselőház, mint testület, vagy annak bizottsága, vagy annak tisztviselői és alkalmazottai bármely célra állandóan, vagy ideiglenesen használatban tartanak,
- a zárt üléseken is bent tartózkodhattak,
- az Országház közvetlen közelében szükség szerint, amíg az eljárás folytatását illetékes hatóság át nem veszi,
- a magyar állam területén bárhol azokon a behatárolt területeken, épületekben, ahol a képviselőház mint testület, annak bizottsága, küldöttsége, kiküldöttje vagy tisztségviselője hivatalosan működött.”¹⁴⁵ (XV. sz. melléklet)

Az őrséget csak a törvényben meghatározott cél érdekében lehetett alkalmazni. A képviselőház elnökétől közvetlenül vagy közvetve (a képviselőház háznagytól vagy más úton) kapott utasításokat kötelesek voltak végrehajtani. Rendszerint a házelnök előzetes utasítását követően jártak el, saját kezdeményezésre csak akkor, amikor a személy-, a közrend- és a vagyonbiztonság fenntartása ezt megkívánta. Az esetlegesen elfogott személyt csak addig tarthatták őrizetben – legfeljebb 12 óra időtartammal –, míg a további eljárásra illetékes hatóságnak átadták. A karhatalmi intézkedéseket „tapintatosan, a körülmények által indokolt eréllyel” volt szabad alkalmazni. 1913/1914-ben öt alkalommal került sor képviselő kivezetésére.

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség – elődszervezeteihez hasonlóan – katonailag szervezett fegyveres őrség volt.

¹⁴² 1925:XXVI. tc.

¹⁴³ 1926:XXII. tc.

¹⁴⁴ Fazakas (2005/a): op. cit. 55. p.

¹⁴⁵ Parádi (1995): op. cit. 75. p.

3.4. A NEMZETGYŰLÉSI ŐRSÉG (1945–1946)

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség helyett megalakuló Nemzetgyűlési Őrség szervezését 1945 májusában kezdték el. Ez a szervezet „40 fővel kezdte el munkáját”.¹⁴⁶ A testület személyi állományának többségét a volt koronaőrök és a volt Magyar Királyi Testőrség tagjai alkották. A Nemzetgyűlési Őrség szolgálatát a szervezeti határozványban foglaltak szerint látta el, amelyet a nemzetgyűlés elnöke és a honvédelmi miniszter 1946 január 1-jei dátummal léptetett érvénybe. A szabályozás több vonatkozásban megegyezett a korábbival és kimondta, hogy: „a Nemzetgyűlési Őrség a nemzetgyűlés elnökének rendelkezése alatt áll”.¹⁴⁷

1946-ban a Nemzetgyűlési Őrség felszámolásra került. 1949. IV. 12-én az Országgyűlés őrsését a BM Államvédelmi Hatóság Karhatalmának kijelölt alegysége vette át. Így 1949. április 16-tól az Országház őrsését ellátó fegyveres testület már a belügyminisztérium alá tartozott. Az ÁVO-s őrség egyenruházata már nem tükrözött sem nemzeti, sem pedig reprezentatív jelleget.

3.5. ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉG (2013–)

2013. január 1-jével megalakult az Országgyűlési Őrség.¹⁴⁸ Az Országgyűlés rendjének és biztonságának fenntartásáról szóló törvényt az országgyűlés 2012. IV. 16-án fogadta el.¹⁴⁹ Az Országgyűlési Őrség törvényben meghatározott rendvédelmi feladatokat lát el, ennek alapján a házelnöknek a rendfenntartási feladatai ellátásában van segítségére. Az Országgyűlési Őrség kizárólag a házelnök irányítása alatt áll. A testület történelmi előzménye az 1912. évben felállított Magyar Királyi Képviselőházi Őrség.¹⁵⁰

Az Országgyűlési Őrség alapfeladata az országgyűlés függetlenségének és külső befolyástól mentes működésének védelme, személyvédelmi, valamint létesítménybiztosítási feladatok ellátása. Alapfeladatai közé tartozik továbbá az Országgyűlés elnökének, valamint az Országháznak, illetve az Országgyűlés munkatársait kiszolgáló létesítményeknek, az Országgyűlési Irodaháznak a biztosítása és az ott dolgozóknak a védelme, a tárgyalási rendfenntartásának biztosítása, melyeken túl a szervezet díszelgési és protokolláris feladatokat is ellát.

Az Országgyűlési Őrség a házelnök irányítása alatt álló fegyveres szervezet. Ugyanakkor a rendvédelemért felelős belügyminiszter – a házelnök véleményének kikérésével – rendeletben szabályozta az Országgyűlési Őrség szolgálati szabályzatát és egyenruházati szabályzatát, valamint a testület személyi állományának a képesítési követelményeit. (XVI. sz. melléklet)

Az Országgyűlési Őrség ellátja az Országgyűlés Hivatala elhelyezésére szolgáló épületek, a Látogató Központ, a Kossuth téri mélygarázs védelmét, valamint az abban tartózkodók biztonsága érdekében létesítménybiztosítási

¹⁴⁶ Loc. cit. 115. p.

¹⁴⁷ Loc. cit. 122. p.

¹⁴⁸ 34/2015. (VI. 16.) BM. r.

¹⁴⁹ 2012:XXXVI. tv.

¹⁵⁰ 1912:LXVII. tc. op. cit.

feladatokat lát el. A felsorolt objektumokban biztosítja a beléptetés, az ott-tartózkodás rendjére vonatkozó szabályok betartását. Az Országgyűlésben ellátja a tárgyalási rend fenntartásával kapcsolatos, törvényben meghatározott feladatokat. Az ideiglenes objektum, illetve személyvédelem elrendelésére az Országgyűlési Őrség parancsnoka a házelnökön keresztül a rendészetért felelős miniszter részére tesz javaslatot.¹⁵¹

Az Őrség tagjai 2012. december 28-án tették le esküjüket az Országház kupolatermében, a Szent Korona előtt. 2015-ben az Országgyűlési Őrség létszáma mintegy 350 fő volt.¹⁵²

Tevékenysége során a szervezet együttműködik az Országgyűlés Hivatalával, illetve a Belügyminisztériummal. Az Országgyűlési Őrség a rendőrségtől független, de onnan kiegészített önálló szervezet.¹⁵³ Egyedi palackzöld egyenruházata is függetlenségét hangsúlyozza, így nem hasonlíthat más fegyveres testület ruházatához. Az Országgyűlési Őrség fegyveres testület, amelynél a feladatok ellátását szolgálati áganként határozták meg:

- létesítményvédelem;
- protokolláris díszelgés;
- személyvédelem;
- rendezvénybiztosítás;
- tűzbiztonság.¹⁵⁴

A Személyvédelmi Igazgatóság irányítja a Személybiztosító Osztály és a Megelőző-védelmi és Helyszínbiztosító Osztály tevékenységét. A személyvédelmi igazgató jogosult meghatározni a házelnök védelmének a biztosítási rendszerét, jogosult a házelnök részvételével zajló rendezvények, programok helyszíneinek biztosítására, illetve biztonsági szempontból ellenőrzi a házelnök által igénybe vett közlekedési útvonalakat, valamint a házelnök lakókönyezetét. Személyvédelmi területen megszervezik:

- az Országgyűlés házelnökének személyvédelmét;
- őrszeméllyel és biztonságtechnikai eszközökkel biztosítják az állandó és ideiglenes szálláshelyét, rezidenciáját;
- védelemmel biztosítják a házelnök részvételével zajló rendezvényeket, programhelyszíneket belföldön, külföldön egyaránt.

Az Objektumvédelmi Igazgatóság közvetlenül irányítja és ellenőrzi az Országház biztonsági személyzetének tevékenységét. Akik az őrszolgálat megvalósítása által ellátják az Országház őrzését és védelmét. Folyamatosan végzik az Országházba érkező személyek és gépjárművek be-, illetve kiléptetését, a belépő személyek biztonsági átvizsgálását, a beszállított csomagok, valamint egyéb küldemények felbontás nélküli ellenőrzését. Megvalósítják a technikai ellenőrzéseket és a jogszerűen birtokban tartott veszélyes tárgyak kötelező letétbe helyezését, valamint a nem

¹⁵¹ 6/2014 (IX. 25.) OGY. H. r.

¹⁵² 34/2015. (VI. 16.) BM. r. op. cit.

¹⁵³ 36/2015. (VI. 16.) BM. r.

¹⁵⁴ Az Országgyűlési Őrség 2013. évi tevékenységéről szóló beszámoló. In: Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának 2014. február 13-án, csütörtökön, 9 óra 08 perckor kezdődően, az Országház földszint 93. számú tanácstermében megtartott üléséről.

jogszerűen birtokban tartott veszélyes tárgyakat megőrzésre átveszik és feljelentést tesznek az esetről. Őrszolgálatuk során az országgyűlési őrök 24 órás szolgálatot látnak el 4 órás pihenéssel. Objektumvédelmi tekintetben megszervezik, illetve ellátják:

- az Országház, az Országgyűlés Irodaháza, valamint az Országgyűlés Hivatala elhelyezésére szolgáló objektumok őrzését és védelmét;
- az őrzött objektumokba érkező személyek, gépjárművek be-, illetve kiléptetését;
- a belépő személyek biztonsági átvizsgálását;
- a beszállított csomagok, valamint egyéb küldemények felbontás nélküli ellenőrzését;
- valamint az áruk, anyagok be- és kiszállításának ellenőrzését;
- felkészülnek – a törvényhozás belső és külső működésének megzavarása esetén – a rend helyreállítására és fenntartására.

Az Országházba évente több mint 500 000 elektronikus beléptetésre kerül sor, amelynek mintegy ötöde állandó belépési engedéllyel nem rendelkező személy. Az Országházban a beléptetéskor történő biztonságtechnikai átvizsgálások során a jogszerűen birtokban tartott, de veszélyesnek minősülő eszközt letétbe helyezik, egyes esetekben közbiztonságra különösen veszélyes eszköz birtoklása miatt szabálysértési eljárást kezdeményeznek. Beléptetik és kísérik az Országgyűlés Látogatószolgálati Osztálya által szervezett egyéni látogatókat és látogatócsoportokat. Ezen osztály által szervezett idegenvezetések során évente mintegy 400 000 főt léptetnek be. Az országházi levéllátvevőben a radiológusok az év folyamán több mint 500 000 levelet és csomagot ellenőriztek felbontás nélkül biztonságtechnikai átvizsgálással. Az Országgyűlés Irodaházába történő beléptetés során évente mintegy száz-száz engedéllyel tartott maroklófegyvert, illetve szűrő-vágó eszközt és gázsprayt helyeznek letétbe.

Az Országgyűlési Őrség Magyarország köztársasági elnöke, miniszterelnöke és helyettesei, az országgyűlés elnöke, alelnökei, valamint az országgyűlés háznagya által fogadott vendégek, delegációk programjaihoz kapcsolódóan díszőrizeti és díszelgési feladatokat is végrehajt. Minden nap déli 12 órakor egy díszelgő bemutató kerül végrehajtásra az országgyűlés díszlépcső csarnokában.

A testület gondoskodik a tűzbiztonsági követelmények betartásáról, a rendezvények tűzbiztonsági felügyeletéről. Saját tűzoltó szervezeti elemmel rendelkeznek. A szervezet saját létesítményi tűzoltói legfeljebb 4 perc alatt bárhol megjelennek az épületben.

4. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉGI, TESTŐRSÉGI ÉS KORONAŐRSÉGI FELADATOKAT INTEGRÁLÓ RENDVÉDELMI SZERVEZETEK (1949–2015)

4.1. A BM KORMÁNYŐRSÉG (1949–1990) ÉS A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYŐRSÉGE (1990–1992)

4.1.1. A Kormányőrség személy- és objektumvédelmi feladatai

1949-ben létrejött a belügyi tárca irányítása alá tartozó Kormányőrség, amely egészen a rendszerváltásig működött.¹⁵⁵ A Kormányőrség 1949-ben került a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága (BM ÁVH) szervezetébe. 1950-tól az ÁVH X/1. (Kormány- és Pártőrség) Osztályaként, 1953-tól az „egyesített” Belügyminisztérium XIII. Osztályaként (1956 májusától Főosztályaként) működött. Szervezete különböző (személy- és objektum-) őrzési feladatokat ellátó elemekből állt. Az 1956. évi forradalom és szabadságharc leverését követően a Kormányőrség már nem a politikai rendőrség típusú szervezet részeként, hanem a Belügyminisztérium önálló testületeként folytatta működését. A Kormányőrség 1957 tavaszán – a Belügyminisztérium átszervezésének részeként – mint a BM II. Főosztály 14. Osztálya tevékenykedett.

A Kormányőrséget 1958-ban újra felállították,¹⁵⁶ majd 1959-ben a belügyminiszter I. helyettesének a közvetlen alárendeltségébe került. Az újra felállított szervezet BM Kormányőrség néven működött, melynek parancsnoka rendőr vezérőrnagy volt. A testület a Belügyminisztérium fegyveres szervezeteként látta el feladatát az országos parancsnokságokat megillető jog- és hatáskörrel, a társ rendvédelmi testületekkel szorosan együttműködve. A testület személyi állományának tagjai a honvédség egyenruháját viselték.¹⁵⁷

A Kormányőrség feladata volt az állampárt Politikai Bizottsága tagjainak, a Központi Bizottság titkárainak, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének, illetve a Kormány elnökének, elnökhelyetteseinek, továbbá a hazánkban tartózkodó, vagy átutazó hasonló szintű külföldi párt, állami és kormányvezetők védelme, lak- és munkahelyének, ideiglenes tartózkodási helyének biztosítása, az ellenük irányuló esetleges merényletek, támadások meg-

---

¹⁵⁵ 10-1164/1967 (VII. 20.) BM. r. a BM. Kormányőrség parancsnokság ügyrendje. ÁBTL 4.2.-10-1164/ 1967 /1. Az 1967. évi kiadású ügyrend létrejöttével az 1966-ban kiadott 10-308-1966. számú ügyrend hatályát veszítette.

¹⁵⁶ Parádi (1995): op. cit. 186. p.

¹⁵⁷ 10-22/12/1966. (XII. 30.) BM. ut. BM Kormányőrség hivatásos állománya egyenruházatának korszerűsítése és az utasítás végrehajtásáról szóló intézkedés. ÁBTL-4.2.-10-22/12/1966 /1. ; 10-22/1/1973. (I. 1.) BM. ut. A Kormányőrség Repülési Osztálya beosztottainak munkaruha ellátása. ÁBTL-4.2.-10-22/1/197/1. ; 10-21.19/1979. (IX. 11.) BM. ut. a BM Kormányőrség és az Állami Tűzoltóság egyenruhát viselő hivatásos állománya öltözetének korszerűsítéséről. ÁBTL-4.2.-10-21/19/1979 /I. ; 10-21/1/1981. (I. 13.) BM. ut. a BM Kormányőrség Parancsnokság Repülési Osztályán szolgálatot teljesítők ruházati ellátásának módosításáról. ÁBTL-4.2.-10-21/1/1981.1.

előzése és elhárítása. Ennek kapcsán megszervezte a szükséges vasúti, közúti, vízi vagy légi közlekedés útvonalainak biztosítását. Feladata volt továbbá a felsorolt pártvezetők, állam- és kormányfők részére rendszeresített járművek biztonságos üzemeltetése és utánpótlása, a belügyminiszter által meghatározott objektumok őrzése és védelme.¹⁵⁸

Rendőri intézkedések esetén jog- és hatáskörüket a rendőrség szolgálati szabályzata határozta meg. A kormányőr a szolgálat ellátásának biztonsága érdekében igazoltathatott, előállíthatott, illetve kényszerítő intézkedéseket alkalmazhatott. A biztosított személyek veszélyeztetése esetén (rendezvények, útvonal-, lakásbiztosítás stb. alkalmával) a törvényes rendelkezések betartásával őrizetbe is vehetett. A BM Kormányőrség tagjainak fegyverhasználati szabályait szolgálati szabályzatban rögzítették.¹⁵⁹

A rendszerváltás után a Belügyminisztérium Kormányőrséget átneveztek és így lett a Magyar Köztársaság Kormányőrsége. 1992-ben a Minisztertanács határozatot hozott a kormányőrség tevékenységének szabályozásáról. A testület működéséről és feladatairól eddig nem rendelkezett törvényi szabályozás. A most megszületett kormányhatározat szerint a kormányőrség feladata a magyar és a hazánkba látogató külföldi vezetők életének, testi épségének megóvása. A szabályozás értelmében a testület őrökdi a köztársasági elnök, a miniszterelnök, a házelnök, az államminiszter, a belügyminiszter, a külügyminiszter testi épségén. A Kormányőrség feladata a Parlament, a kormányépületek, a belügyi és a külügyi tárca épületeinek védelme. A köztársasági elnök és a miniszterelnök még magánprogramja esetében sem mondhat le személyének védelméről.¹⁶⁰

4.1.2. A BM Kormányőrség szerepe a kormányvonat és a kormányzati repülőgép biztosításában

Az állami és pártvezetők a bel- és külföldi utazások során egyaránt gyakran választották a vasutat, ezért a MÁV különböző kormányzati célú járműveket is üzemeltetett. A Kormányőrség felelős volt a kormányvonaton utazó állami vezetők személyi biztonságáért, a kormányvonat biztosításával kapcsolatos feladatok összehangolásáért is. Az előfutó motorkocsiban egy 14 fős tárgyaló, egy kettő, illetve egy négy személyes hálófülke lett kialakítva, emellett zuhanyzó és konyha is található a vonaton. Nappali utazás esetén összesen 23 fő foglalhat kényelmesen helyet. A vonaton belső telefonhálózat üzemel, de kívülről érkező hívások fogadására is van lehetőség. A védett személyek vasúti utazásával a MÁV F10-es utasítás foglalkozik.¹⁶¹ A szerelvényt indulás előtt alaposan át kell vizs-

¹⁵⁸ 0017/1968. (VIII. 26.) BMH. ut. a „K” objektumba való belépés rendjének rendkívüli állapot esetére történő szabályozása. ÁBTL-4.2.-10-24/17/1968/1.; 3/1978. (VI. 27. BM. int. a Belügyminisztérium központi épület (4/1) biztonságának növeléséről. ÁBTL-4.2-10-26/3/1978/1.; 2/1980. (II. 6.) BM. pcs. a párt- és állami vezetők programjainak egységes helyszínbiztosításáról. ÁBTL-4.2-10-22/2/1980/1.; 3/1980. (VII. 28.) BM. int. a BM. Kormányőrség által őrzött „K” objektumokba való beléptetés szabályozásáról. ÁBTL-4.2-10-26/3/1980/2.

¹⁵⁹ A rendőrség alaki-karhatalmi szabályzata. 143. p.; 148–151. p.; 162. p.; 184. p.; 188. p.

¹⁶⁰ 2/1980. (II. 6.) BM. pcs. a párt- és állami vezetők programjainak egységes helyszínbiztosításáról. ÁBTL-4.2-1-22/2/1980/1.

¹⁶¹ Alapvetően három lehetőség van: az állami vezető utazhat különvonattal (Ezüstnyíl), különkocsiban, vagy külön kocsizakasz igénybevételével. Különvonat közlekedése esetén a menetrendet a Vezérgazgatóság készíti el, természetesen a lehető legszigorúbb titoktartást biztosítva. A menetrendet általában állomástávolságú közlekedéssel kell elkészíteni, térközi közlekedés csak akkor lehetséges, ha a különvonat előtt biztosítónat (előfutó) is közlekedik. A menetrendet csak azok a dolgozók ismerhetik, akiknek erre feltétlenül szükségük van a közlekedtetéshez, de ezt a vonatparancsnok akár menet közben is megváltoztathatja.

gálni (ideértve a tűzszerészeti vizsgálatot is). A különböző szakszolgálatok vezetői (pálya, híd, erősáram, biztosítóberendezés stb.) és igény szerint a hatóság képviselői kötelesek a pályát a vonat indulása előtt 24 órával bejárni. Ha a vonalon felújítást vagy karbantartást végeznek, legkésőbb a különvonat indulása előtt 2 órával be kell szüntetni a munkavonatok közlekedését, de 1 órával az indulás előtt már semmilyen munkát nem lehet végezni. Az indulás előtt a vonat menetirányával szemben haladva még egyszer be kell járni a pályát, ennek során meg kell vizsgálni az érintett vágányokat, váltókat, és egyéb berendezéseket. A vonat közlekedése során a szolgálati helyiségekben csak a szolgálatot végzők és a kirendeltek (például biztonsági hatóság) tartózkodhatnak, más személy nem. A különvonatot csak rendkívül indokolt esetben szabad megállj állású jelzőnél megállítani, ügyelni kell arra, hogy mindig szabad utat kapjon.¹⁶²

A BM Kormányőrség Parancsnokság Repülési Osztály végezte a kormány és a védett szervezetek légitözlekedéssel kapcsolatos biztosítását. Az e célra alkalmazott Tupoljev Tu-134 típusú repülőgép Malév színekben repült, kormányzati (VIP) feladatokat látott el. A repülőgépek üzemeltetője a Malév „Különösen fontos” légiszállításokat ellátó főosztálya, a „KFL” volt, amely a kormányzati repülésekkel foglalkozott. 1972-ben a Belügyminisztériumhoz tartozó Kormányőrség V. Osztálya átvette a repülőgépet. A Repülési Osztály hajózó, valamint földi és légi utaskísérő személyi állománnyal is rendelkezett.¹⁶³ (XVII. sz. melléklet)

4.1.3. A Kormányőrség koronaőrző tevékenysége (1978–2000)

Harmincöt évvel ezelőtt, 1978-ban az amerikai külügyminiszter személyesen kísérte haza az Egyesült Államokból a Szent Koronát. A Szent Korona Magyarországra szállítására 1978. január 5-én került sor, amikor egy amerikai katonai repülőtérről a korona és az amerikai átadóbizottság a Ferihegyi repülőtérre érkezett, ahol a megfelelő magas szintű fogadásban részesítették. A relikviákat innen az Országház épületébe vitték, ahol az amerikai külügyminisztérium koronaőri teendőket megbízott magyar referense a nála lévő kulcsokkal kinyitotta a koronaládát. Az esti órákban ismételt átadás-átvételt hajtottak végre, majd az éjszaka folyamán – az előzetes megállapodások alapján – két diplomata, egy amerikai és egy magyar, a korona mellett maradt. A jelképes diplomáciai őrzés mellett a valószínűleg biztosítást ekkor már az Országház épületét védő BM Kormányőrség állománya adta. A koronaláda kulcsai az amerikai külügyminisztérium magyar referensénél maradtak, egészen az ünnepélyes átadásig. Az átadási ünnepséget a Belügyminisztérium Kormányőrségének ünnepélyes őrségváltása előzte meg.

A protokolláris átadási ünnepséget követően a Kormányőrség vette át a Szent Korona őrzését. A korona ezután a Nemzeti Múzeum erre a célra kialakított helyiségébe került, ahol állandó kiállítás tárgyává tették. Őrzéséről köz-

¹⁶² 021/1967. (VII. 29.) BM. pcs. a párt és az állam vezetői, valamint a hazánkba érkező külföldi pártvezetők, kormányfők és delegációk utazásai során az útvonalak biztosítása. ÁBTL-4.2.-10-21/21/1967/1. ; 12/1977. (V. 31.) BM. pcs. a párt- és állami vezetők utazásainak biztosításáról. ÁBTL-4.2.-10-22/12/1977/1.

¹⁶³ 1/1979. (VIII. 10.) BM-KPM. ut. a kormányrepülőgépek üzemeltetéséről, valamint a kormányzati légi utazási feladatokról. ÁBTL-4.2.-10-37/1/1979/I. ; 18/1978. (X. 19.) BM. ut. a kormányrepülőgépek és a ferihegyi kormányvárótermek igénybevételének szabályozásáról. ÁBTL-4.2.-10-21/18/1978/1.

vetlenül a múzeum polgári fegyveres őrsége gondoskodott. A Szent Korona őrzésének rendjét a múzeum főigazgatója 1978. január 5-től hatályos utasításában szabályozta. A koronaterem ajtajának két kulcsa közül az egyiket a főigazgató, a másikat a régészeti osztály vezetője őrizte. Minden nyitásnál és zárásnál jelen volt a fegyveres polgári őrség egy tagja is. Tevőlegesen részt vett a korona őrzésében a Belügyminisztérium is. Már 1977 novemberében létrehoztak egy Operatív Bizottságot, amely a Belügyminisztérium és a Kulturális Minisztérium felelős személyeiből állt fel, és kidolgozta a koronázási jelvények elhelyezésére és őrzésére vonatkozó utasításokat. A Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó rendőri erők mozgósíthatóságának felmérése céljából 1978 júniusában és 1979 májusában próbariadót tartottak, ez a polgári fegyveres őrségre is vonatkozott.

4.2. A KÖZTÁRSASÁGI ŐREZRED (1992–2010)

A rendszerváltás után előbb 1992-ben a Köztársasági Őrezred, majd 1993-ban – a Rendőrségbe történő integrációt követően – az ORFK Köztársasági Őrezred nevet kapta a szervezet.

4.2.1. Az ORFK Köztársasági Őrezred személy- és objektumvédelmi feladatai

Az ORFK Köztársasági Őrezred nevet 1993-ban kapta a szervezet. A Magyar Királyi Testőrség korábbi feladatrendszeréhez hasonlóan az állami vezetés személyvédelmi feladatait a Köztársasági Őrezred látta el. A védett személyek személyvédelmén kívül objektumvédelemmel is foglalkozik, mivel az Országház őrzéséért is felelős.

A Köztársasági Őrezred a Rendőrséghez tartozó, az Országos Rendőr-főkapitányság főigazgatósági jogállású szervezeti egysége, önálló gazdálkodású költségvetési szerv volt. A testület parancsnoka jogállását tekintve az országos rendőrfőkapitány egyik helyettese is volt egy személyben, személyének kinevezése nem az országos főkapitány, hanem a miniszterelnök hatásköre volt, az igazságügyi és rendészeti miniszter javaslatára. Az Őrezred fő feladatai közé a védett személyek és kijelölt létesítmények védelme tartozott (személyvédelem és objektumvédelem). A Köztársasági Őrezred szakmai feladatait elsősorban a védett személyek és létesítmények védelméről szóló 1996. évi kormányrendelet határozta meg. Eszerint védelem járt:

- a Magyar Köztársaság elnökének;
- a Magyar Köztársaság miniszterelnökének;
- a Magyar Országgyűlés elnökének;
- a Magyar Köztársaság Alkotmánybíróság elnökének;
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróság elnökének
- és a Magyarországon tartózkodó nemzetközileg védett személyeknek;
- valamint viszonyosság alapján Magyarországon tartózkodó más külföldi személyeknek.¹⁶⁴

¹⁶⁴ 160/1996. (XI. 5.) Korm. r.

A Köztársasági Őrezred mint biztonsági szolgálat látta el a közélet vezetőinek személyi védelmét. A köztársasági elnök és a miniszterelnök személyén kívül kormányhatározat tartalmazta azoknak a magas rangú kormánytisztviselőknek a körét, akiket állandó személyi védelem illetett meg. A miniszterek közül csak azokat biztosították, akik hivatalukból adódóan veszélynek vannak kitéve. Ilyen például a belügyi és a honvédelmi tárca vezetője. Ebben az időszakban tíz alatt volt a védett személyek száma. A folyamatos – 24 órás – védelem kiterjedt a lakásra, a munkahelyre, a közlekedésre, illetve a hivatalos és magánjellegű programokra is. Emellett attól a pillanattól, hogy hazánk földjére lépett egy-egy magas rangú külföldi politikus, diplomata vagy közéleti szereplő – például a pápa –, személyének biztonságáért a Köztársasági Őrezred felelt. Fontos feladatuk volt az Országház őrzésvédelmének biztosítása is.¹⁶⁵

1995-ben döntés született arról, hogy kicserélik az Országház körül elhelyezett kordonrácsokat. Ennek oka volt, hogy ez a védelmi megoldás sem a biztonság, sem az esztétika szempontjából nem felelt már meg a követelményeknek. A rácsok helyett kordonoszlopokat helyeztek el az Országháznál és a Kossuth tér több pontján. Ezzel párhuzamosan szigorúbbá tették az Országház védelmét. Szigorúbb lett a beléptetés is. A szigorító intézkedéseket az Országház körül 1994. június 11-én, az épületnél történt robbantás után vezették be.

A Köztársasági Őrezred gépkocsivezetői három hónapos kiképzés után szállíthattak védett személyeket a Köztársasági Őrezred Mercedes személygépkocsijain. 100 kilométeres sebesség fölött is úgy kellett manőverezniük, hogy se a védett személy életét, se a közlekedés biztonságát ne veszélyeztessék.

Az oktatás szerves részét alkotta a váratlan helyzetek imitálása. Síkos útviszonyokkal nehezítették a feladatsort, s ezt az alapképzésen átsett gépkocsivezetőknek évente 4-5 alkalommal végig kellett csinálniuk. Alapszabály volt, hogy a védett személyt soha nem szabad kitenni nagyobb veszélynek, mint amitől óvni akarják. A mintegy 40 magyar biztonsági gépkocsivezető látott el ilyen feladatkört.

A védett politikai vezetőknek, azaz a köztársasági elnök, a miniszterelnök, minisztereknek a fogadások és díszbenedek előtt – az ORFK egy speciális egysége – az ORFK Köztársasági Őrezred Élelmiszer-higiéniai és vegyi laboratóriumának munkatársai az összes fogást megízlelték. Nemcsak megkóstolták az ételleket, hanem készítésük közben is jelen voltak, ügyelniük kellett arra is hogy minden a higiéniai követelményeknek megfelelően történjen. A veszélyes alapanyagból készült ételekre fokozottan figyeltek, összetevőiket tüzetesen megvizsgálták.

A Köztársasági Őrezred tűzserészei a védett vezetők környezetében végezték a felderítést, esetleg a hatástalanítást.

A Köztársasági Őrezred személyvédelmi szakemberei tevékenykedtek a külföldi államfők magyarországi látogatása idején. A fokozott biztonsági intézkedések miatt a tilalmi táblák ellenére szabálytalanul parkoló gépjárműveket elszállították, illetve a védett személy szállítási útvonalán csatornafedeleket hegesztettek le az érintett útvonalakon a fővárosban. A háztetőkön mesterlövészek helyezkedtek el és támadásra utaló gyanús mozgásra figyeltek. Ha valaki kinyitná a védett személy szállítási útvonala mellett elhelyezkedő lakása ablakát, akkor a házak folyosóin szolgálatot teljesítő rendőrök bekopogtattak az illetőhöz, és felszólítják arra, hogy csukja be. Szigorúan ellenőrizték az államfő látogatásának helyszíneit is. A védett személyt páncélozott gépkocsin szállították. Esetenként több konvoj mozgott, a külső szemlélő számára pedig ismeretlen volt, hogy ezek közül melyik szállította a védett személyt. A Köztársasági Őrezred öt védelmi fokozatot különböztetett meg.

¹⁶⁵ Loc. cit.

A védett személyek utazásbiztosításához kapcsolódó feladatokat a Köztársasági Őrezred országos hatáskörrel és illetékességgel végezte. A biztosítás fokozatát a veszélyeztetettség szint megállapítását követően, valamint a védett személy hazájában betöltött státusza szerint a Köztársasági Őrezred parancsnoka határozta meg. Ezen fokozatok voltak:

- I. fokozat: kiemelt védelem;
- II. fokozat: fokozott védelem (külföldi állampolgár – a csatornarendszertől a légtérig mindent átvizsgálják, ellenőriznek);
- III. fokozat: megerősített védelem;
- IV. fokozat: alapszintű védelem;
- V. fokozat: biztonsági intézkedés.

Az I. és II. védelmi fokozatba a köztársasági elnökök, az államelnökök, a miniszterelnökök, az uralkodók illetve a Pápa tartozott. A magyar miniszterek, illetve védett személyek III–V-ös fokozatba tartoztak. A III. fokozatú biztosítás esetén a motoros ék alkalmazása során az úttest mindkét oldalán megállási és várakozási tilalom elrendelésére került sor. A motoros éket érintő szemközti forgalmi sávban parkoló járműveket elszállították, valamint a delegáció haladási irányával szemközti forgalmi sáv forgalomtól történő zárása is megvalósult. Az V. fokozatba tartozók útvonal-biztosításban nem, de útvonal- és programhely-ellenőrzésben részesültek. (XVIII. sz. melléklet)

A Köztársasági Őrezred munkatársai 2005-ben 461 darab lőfegyvert, több mint kétezer kést, gázspray-t és közel 400 egyéb veszélyes eszközt vettek el civilektől a hazai védett személyek programjainak biztosítása, valamint a védett objektumok őrzése közben. A Köztársasági Őrezred kötelessége az Országház, a Bel- és Külügyminisztérium, a Miniszterelnöki Hivatal, a Sándor-palota, a Legfelsőbb Bíróság és az Alkotmánybíróság épületének őrzése. Ebbe az is beletartozott, hogy átvizsgálták a titkárságokra – ritkábban lakásokra – érkező, ismert vagy ismeretlen levélíróktól származó, fenyegető tartalmú postai küldeményeket is.

A Köztársasági Őrezred Béla király úti védett ingatlanában lakott a mindenkori miniszterelnök 2007-ig.

2008. évben az ORFK előtagot levették és így lett a szervezet megnevezése ekkortól Köztársasági Őrezred. A közel 1200 fős Köztársasági Őrezred különálló szervezetként 2012. július 1-jével szűnt meg, állománya és feladatkörei a Készenléti Rendőrséghez (KR) kerültek át. Az Őrezredről leválasztották a kormányfő és a köztársasági elnök védelmét – ezeket az újonnan megalakuló Belügyminisztérium Terrorelhárítási Központ vette át – a megmaradó szervezeti egységeket pedig már akkor a Készenléti Rendőrségbe tervezték beolvasztani.

4.2.2. A Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrség (2000–2010)

Az ezredfordulón a Szent Korona elfoglalhatta történelmi, államelméleti és egyházi jelentőségének megfelelő helyét az Országházban. 2000-ben az országgyűlés a Szent István király uralkodásához kötődő keresztény magyar királyság és az innen eredeztethető 1000 éves magyar államiság méltó megünneplése mellett döntött. A Magyar Köztársaság Országgyűlésének a Szent Koronáról szóló 2000. évi törvénye a Szent Korona elhelyezésének és őrzésének témáját is szabályozta. Az Országgyűlés e testületet a Szent Koronának és a hozzá tartozó jelvényeknek a védelmére és megóvására, valamint a velük kapcsolatos intézkedések megtételére hozta létre. A törvény kimondta, hogy „az államalapítás ezeréves évfordulója alkalmából Magyarország méltó helyre emeli a Szent Koronát, és a nemzet múzeumából a nemzetet képviselő Országgyűlés oltalma alá helyezi”.¹⁶⁶

Felállításra került a Szent Korona Testület, ennek tagja a köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Ekkortól a Szent Koronával kapcsolatos bármely döntésre a testület jogosult. A törvény a korona őrzési helyeként az Országház épületét jelölte ki. A Szent Korona ünnepélyes átszállítását 2001. január 1-én hajtották végre. A Szent Korona elhelyezésére az Országház kupolacsarnokában, az erre a célra tervezett páncélüvegből készült tárolóban került sor.¹⁶⁷

Az Országház és a kormány tagjainak őrzéséért felelős Köztársasági Őrezred személyi állományából a koronaőr feladatok ellátására az Őrezred Objektumvédelmi Főosztályának Parlamenti Biztonsági Osztálya létrehozta a Koronaőrző Őrséget. 2000. január 1-én került létrehozásra a BM Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrség. (Teljes megnevezése: Köztársasági Őrezred Objektumvédelmi Főosztály Parlamenti Biztonsági Osztály Koronaőrző Őrség Alosztály.) Ez a felállításakor 30, később 56 fő hivatásos állományból álló őrség volt, egy fő tiszt parancsnoksága alatt. A Koronaőrző Őrség parancsnoka rendőr őrnagy. Felvételi követelmény volt, hogy a koronaőr a 180 centiméter testmagasságot elérje, emellett 30 évesnél fiatalabbaknak kell lenniük. Az Őrség egyenruháját a Köztársasági Őrezred Országházban szolgálatot teljesítő egységeinek az épület stílusához illeszkedő díszegyenruhájának módosításával hozták létre. A Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrségének első nyilvános feladata a vonatkozó törvény értelmében a Szent Korona ünnepélyes átszállítása volt a Nemzeti Múzeumból az Országház épületébe. Az ünnepélyes átszállításra 2001. január 1-én került sor. A Koronaőrző Őrség további feladatául az Országházban elhelyezésre kerülő Szent Korona melletti két fő állománnyal felállított díszőrség biztosítását határozták meg. Egy órát álltak vigyázásban a Szent Korona vitrinje mellett, majd váltották egymást. Társaik kamerával figyelték őket. A díszelgés látogatási időben, reggel 8-tól este 7-ig tartott. Egy nap mintegy hatezren keresték fel a koronázási jelvényeket. Ezen kívül még az országgyűlés idején és delegációk érkezésekor vannak szolgálatban. A delegációk és vendégek útja először mindig a Szent Koronához vezet. A delegációk látogatásánál négy ór állt ki. A köztársasági elnökké választás ceremónia során szintén szerephez jutottak a koronaőrök. Minden díszőr ismerte a Szent Korona történetét. A Szent Korona őrzésének alaki rendjéről utasítást írt az őrcsapat parancsnoka. Kezdetben folyamatos díszőrséget kapott a Szent Korona, majd 2002 óta óránként tízperceset. A koronaőrző őrcsapat felügyeletét a mindenkori házelnök látta el. A Köztársasági Őrezred Koronaőrző Őrség 2010-ig tevékenykedett.

4.2.3. Országos Rendőr-főkapitányság Köztársasági Őrezred Nemzeti Lovas Díszegysége (2001–2010)

Az állami protokolláris rendezvények lovas-díszelgő támogatása érdekében, egyúttal a lovas huszár és katonai hagyományok őrzését is szolgálva, a Magyar Királyi Lovas Testőrség hagyományait is figyelembe véve, a belügyminiszter az ORFK Köztársasági Őrezred alárendeltségében 2001. január 1-i hatállyal létrehozta a Magyar Köztársaság Nemzeti Lovas Díszegységét. A Díszegység díszelgési feladatait az ORFK Köztársasági Őrezred alárendeltségében hajtotta végre, az egység parancsnoka a Budapesti Rendőr-főkapitányság Lovas Alosztályvezetője volt.

A Rendőrség Lovas Alosztálya az egyetlen olyan lovas szervezet volt, amely a történelem viharait kiállva hazánkban jogfolytonosan fennmaradt. Ezek a lovasok azonban rendőri feladatot láttak el, tehát a határszolgálatról

¹⁶⁷ 160/1996. (XI. 5.) Korm. r.

kezdve a járőri feladatokon keresztül, a rendezvénybiztosításokon át a csapatszolgálati teendőikig terjedően. Fő feladatuk a tömegrendezvények biztosítása volt. A Rendőrség Lovas Alosztályának alegységei futballmeccseket biztosítottak, illetve a határt is őrizték (folyamatosan jelen voltak a magyar–szerb határon). Bármilyen terepen bevetettek voltak, még olyan területeken is, melyeket gépjárművel már nehezen lehetett megközelíteni. A lovasok nesztelenül közlekedtek, emellett a nyeregből messzebbre elláttak. A belterületi jelenlétük a ligetekben való járőrözés és a Budai Várban való megjelenés tartozott. 2010-től ennek bázisán került kialakításra a Nemzeti Lovas Díszegység, amely a korábbi korszakok lovas testőrségének protokolláris díszelgési feladatait volt hivatott ellátni.

Bázisuk a Nemzeti Lovarda szomszédságában, a Mosonyi utcában, a BRFK objektumában volt található. Ez az épületegyüttes 1886 óta a magyar rendvédelem szolgálatában áll, többek között lovas laktanyaként. Az épületegyüttes 130 éves rendvédelmi múltja tekint vissza. Fénykorában 250 rendőr szolgált nyeregben hazánkban. A lovasok száma 1984-ben drasztikus mértékben csökkent, mivel egyre növekedett a gépkocsik száma. A rendőrség 2007-ig saját ménessel is rendelkezett. Az egység saját állatorvossal, patkolókováccsal, szíjgyártóval, takarmányossal és tíz lovással rendelkezik. 2004 és 2010 között a Rendőrség Rendészeti Biztonsági Szolgálat alárendeltségében tevékenykedtek.¹⁶⁸

Az ORFK Köztársasági Őrezred Nemzeti Lovas Díszegység működési rendjét BM-utasítás határozta meg.¹⁶⁹ A díszegység a lovas rendőri szolgálatra épült. Az ORFK Köztársasági Őrezred Nemzeti Lovas Díszegység huszár öltözetben az állami és nemzeti ünnepeinken, kiemelt állami ünnepeinken díszelgett, illetve díszjárőr szolgálatot teljesített. A díszegység feladata az állami és nemzeti ünnepeink hangsúlyozása volt azzal is, hogy a magyar huszár hagyományörzés értékeit felhasználva, kiemelt ünnepeinken díszelgett, díszjárőr szolgálatot teljesítve.

A Nemzeti Lovas Díszegység részére írt szabályzat 2004-ben jelent meg. A díszegység kiképzési és kiegészítési bázisát a Budapesti Rendőr-főkapitányság Lovas Alosztálya, illetve a területi rendőri szervezetek lovas szolgálata adta, mely kiegészült az ORFK Lovasbázis Somogyárd Lovas Kiképzési Szakcsoport oktatóival, a Magyar Huszár és Katonai Hagyományörző Szövetség és a Bábolna Nemzeti Ménesbirtok Kft lovasaival is. A díszegység március 15-én és augusztus 20-án az Országház előtti Kossuth téren nemzeti ünnepeink alkalmából, illetve a Budavári Palotában a Rendőrtisztviselői Főiskola kibocsátó ünnepségén is díszelgett, továbbá egyes alkalmaknál díszelgő járőrszolgálatot teljesített Budapesten.

¹⁶⁸ Szervezeti előzményeit tekintve 2004 és 2010 között a lovas rendőrség hivatalos elnevezése Rendészeti Biztonsági Szolgálat, Bevetési Parancsnokság, V. Bevetési Osztály, Lovas Alosztály volt. A Rendészeti Biztonsági Szolgálat 2004 óta működött ezen a néven, országos hatáskörű szervezet volt, ami jellemzően a nagy tömegeket vonzó különböző rendezvényeket biztosította. Olyan speciális szervezeteket foglalt magában, amiket különlegességüknél fogva máshová nehezen lehet besorolni. Ilyen például a Terozrelhárító Szolgálat és az Autópálya Rendőrség.

¹⁶⁹ 24/2005. (VI. 29.) BM. ut.

4.3. A TERRORELHÁRÍTÁSI KÖZPONT SZEMÉLYVÉDELMI IGAZGATÓSÁGA (2010–)

2010. szeptember 1-én megkezdte működését a Terrorelhárítási Központ (TEK).¹⁷⁰ A Terrorelhárítási Központ országos illetékességű, a belügyminiszter közvetlen irányítása alatt működő önálló szervezet. A TEK terrorelhárító feladatköréből adódóan hajtja végre a terrorcselekmények felderítését és megszakítását. Ellátja a kiemelten fontos kritikus infrastruktúrák védelmét, kidolgozza a biztonsági intézkedési terveket. A rendőri szervek felkérésére elfogja a bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható fegyveres vagy felfegyverzett személyeket. Végrehajthatja a kiadási és átadási letartóztatásban lévő kiemelten veszélyes személyek államhatárig vagy külföldről Magyarországra történő kísérését. Nemzeti szinten kizárólagos jogkörrel látja el a terrorizmus elleni küzdelem koordinációját, elemzését, értékelését. A nemzetközi követelmények alapján kialakított új, központi terrorelhárítási szerv az ország egész területére illetékességgel rendelkezik, emellett rendkívüli esetekben Magyarországon kívül is bevethető. A TEK személyvédelmi feladatokat is ellát, védte a köztársasági elnököt (2010 és 2015 között) és a miniszterelnököt.

A szervezet mintegy 800 fős személyi állományát az alábbi szervezeti elemekben működtetik:

- Személyvédelmi Igazgatóság;
- Objektumvédelmi Igazgatóság;
- Felderítési Igazgatóság;
- Műveleti Igazgatóság;
- Operatív Technikai és Informatikai Igazgatóság.

A TEK munkáját emellett Ügyeleti, Gazdasági és HR Igazgatóságok is támogatják. Az igazgatóságok szakmai feladataik alapján főosztályokra és osztályokra tagolódnak.

A szervezet feladataul szabták az állam legfelső vezetőinek teljes körű védelmét is, amit addig a Köztársasági Őrezred látott el. 2010-ben a Terrorelhárítási Központ vette át a két legfőbb közjogi méltóság – a köztársasági elnök és a miniszterelnök – személyi védelmét. (Az Országgyűlés elnökének védelmét 2013-ig a Köztársasági Őrezred, majd ezt követően jogutódja, a Készenléti Rendőrség adta. Ezt követően az Országgyűlési Őrség vette át ezt a feladatot.)

A köztársasági elnököt 2010 és 2015 között védte a TEK (ezt követően ezt a feladatot a Készenléti Rendőrség Köztársasági Elnöki Őrség vette át). 2012-től a Terrorelhárítási Központ személyvédelmi feladatai körében a miniszterelnököt is védte. 2015-től védte a TEK a legfőbb ügyészt is. A miniszterelnök és a legfőbb ügyész védelmét külön főosztályok látják el a Személyvédelmi Igazgatóságon belül.

A köztársasági elnököt és az országgyűlés elnökét ekkor már más szervezetek védték. A TEK biztosítja a Magyarországon tartózkodó nemzetközileg védett személy védelmét is, emellett – a köztársasági elnök és a miniszterelnök védelmével összefüggő feladatok kivételével – ellátja a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről szóló kormányrendeletben meghatározott feladatait. „A Terrorelhárítási Központ megszervezi és végrehajtja a miniszterelnök és a legfőbb ügyész állandó védelmét [...], illetve az állandó személyvédelemben részesülő személy-

¹⁷⁰ 232/2010. (VIII. 19.) ; 295/2010. (XII. 22.) Korm. r.

nek a vele közös háztartásban élő házastárs- vagy élettársa és gyermeke személyvédelmét, ha alapos okból védelmük szükséges. A személyek védelme kiterjed a védett személy életének, testi épségének megóvására, munkahelye, lakása vagy egyéb tartózkodási helye őrszemélyzettel, illetve technikai eszközzel biztosított védelmére, indokolt esetben közlekedési útvonalára és a részvételével lebonyolított hivatalos programok helyszínére.”¹⁷¹

A személyvédelmet a Terrorelhárítási Központ elsősorban kiképzett hivatásos állományú rendőr szolgálatba állításával, illetve megfelelő biztonsági berendezéssel ellátott gépjármű rendelkezésre bocsátásával biztosítja. A védett személy munkahelyét, valamint lakását az adott célnak megfelelő biztonságtechnikai berendezésekkel védik. A biztosítás parancsnoka váratlan helyzet vagy közvetlen fenyegetettség esetén menekítéssel gondoskodik a védett személy biztonságba helyezéséről. Ha a rendelkezésre álló információk alapján a védett személy ellen intézett támadás valószínűsíthető, a biztosítás parancsnoka lövedékálló mellényről gondoskodik, viselésének szükségességére a védett személy figyelmét felhívja és elrendeli a védőruházat használatát. Vasúton, légi és vízi járművön történő utazás esetén a Készenléti Rendőrség vagy a Terrorelhárítási Központ a vasúttársasággal, a légitársasággal, a vízi jármű üzemeltetőjével, illetve más, az utazás lebonyolításában közreműködő szervezetekkel egyeztetve gondoskodik az útvonal megfelelő ellenőrzéséről és a vasúti, légi, vízi jármű megfelelő biztonságos őrzéséről, közlekedéséről.

4.4. A KÉSZENLÉTI RENDŐRSÉG SZEMÉLY- ÉS OBJEKTUMVÉDELMI, ILLETVE PROTOKOLLÁRIS SZERVEZETI ELEMEI

4.4.1. A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság (2012–)

2012. VII. 1-jével a Készenléti Rendőrséghez (1101 Budapest, Kerepesi út 47–49.) került át a Köztársasági Őrezred összes feladata, valamint közel 1200 fős személyi állománya. A rendőrség szerveiről és a rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet módosítása alapján a Belügyminisztérium a Készenléti Rendőrséget bízta meg a Köztársasági Őrezred korábbi feladatainak átvételével.¹⁷² A köztársasági elnök és a legfőbb ügyész személyvédelmének ellátását szolgáló — a 2014. december 31-én használt — kényszerítő eszközöket és tárgyi eszközöket a Terrorelhárítási Központtól a Készenléti Rendőrség vette át. Egyes kiemelt fontosságú létesítmények őrzését és védelmét a Készenléti Rendőrség végzi.

A Készenléti Rendőrség (továbbiakban: KR) Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság (SzOVIG) szakmai tevékenységét a „Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmének, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól” című 2013. évi ORFK-utasítás határozza meg.¹⁷³ Eszerint a KR Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság a Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelme és a kijelölt létesítmények őrzése körében végzi a személybiztosítás, a lakásbiztosítás, a munkahely-biztosítás, a lakókörnyezet-ellenőrzés, az útvonal-ellenőrzés, illetve a helyszínbiztosítás feladatait. E feladatok támogatásának

¹⁷¹ 160/1996. (XI. 5.) Korm. r. op. cit.

¹⁷² 329/2007. (XII. 13.) Korm. r.

¹⁷³ 19/2013. V. 17.) ORFK. ut.

érdekében végzi továbbá a híradó- és biztonságtechnikai, a megelőzés, a tűzserész, a technikai, illetve az utazás-biztosítás teendőit.

A Köztársasági Őrezred által ellátott személy- és objektumvédelmi szakfeladatokat 2012. július 1-től a Készenléti Rendőrség parancsnokának alárendeltségében a Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság látja el.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság feladatai:

- az állami vezetők állandó, korlátozott, utóbiztosított és ideiglenes személyi védelme;
- a külföldi delegációk ideiglenes védelme;
- egyes kijelölt objektumok őrzés-védelme és a be- és kiléptetéssel kapcsolatos feladatok ellátása;
- egyes értékek folyamatos védelme;
- valamint – részben a fenti feladatokhoz kötődően – a tűzserészeti feladatok elvégzése is.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatósága – főbb elemeit tekintve – az alábbi szervezeti elemekből áll:

- Személyvédelmi Főosztály;
- Objektumvédelmi Főosztály;
- Tűzserész Szolgálat.

Az Igazgatóság tevékenységét egy önálló Őrzési Osztály, illetve egy önálló Megelőző és Tanúvédelmi Osztály munkája egészíti ki.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság Személyvédelmi Főosztály az alábbi elemekből áll:

- Személybiztosító Osztály;
- Biztosítást Támogató Osztály;
- Delegációs és Rendezvénybiztosító Osztály;
- Diplomáciai Biztonsági Osztály.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság Objektumvédelmi Főosztálya négy őrségi osztályból és egy technikai ellenőrző és koordináló osztályból áll. Feladatai:

- a kijelölt létesítmények védelme és technikai biztosítása;
- a be- és kilépő személyek, valamint csomagjaik ellenőrzésére;
- a létesítmény közvetlen környezetének, továbbá az érkező szállítmányok és küldemények biztonsági ellenőrzésére;
- a létesítmények külső-belső őrzése.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság Tűzserész Szolgálat bombaadat-központból, készenléti osztályból, valamint képzési és koordinációs irodából áll.

A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság a személybiztosítás körében gondoskodik a védett személy közvetlen fizikai védelméről, illetve méltóságának megóvásáról. A személybiztosítást a kiképzett személybiztosító, valamint – a nagyteljesítményű gépkocsival rendelkező – biztonsági gépkocsivezető, megfele-

lő hírösszeköttetéssel hajtja végre. Az igazgatóság a védett személyek lakásának, rezidenciájának védelmét biztonságtechnikai eszközökkel, illetve egyes esetekben hivatásos állományú lakásbiztosítók szolgálatba állításával szervezi meg.¹⁷⁴ A Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság feladata a lakás védelme, a védett személy és családja nyugalmának biztosítása, továbbá a védett személy családja vendégeinek beléptetése, valamint az érkező küldemények biztonsági ellenőrzése. A Készenléti Rendőrség a védett személyek lakásán, rezidenciáján és egyéb tartózkodási helyén biztosítja a vezetékes és vezeték nélküli híradást, telepíti és üzemelteti a zártláncú videoeszközöket, jelző- és biztonságtechnikai berendezéseket. A védett személyek lakásának, rezidenciájának, munkahelyének és ezek környezetének visszatérő jellegű ellenőrzését Budapesten a Készenléti Rendőrség biztosítást támogató járőrszolgálat végzi. A járőrszolgálat feladata a védett lakások környékének, valamint a védett személyek által rendszeresen vagy váltottan igénybe vett útvonalak biztonsági, közlekedésbiztonsági szempontból történő ellenőrzése, továbbá a védett lakásokról leadott riasztójelzések halasztást nem tűrő kivizsgálása, helyzettől függően a beavatkozás.

A KR Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság az őrzésvédelmet technikai eszközök igénybevételével és élőerő alkalmazásával hajtja végre. Az objektumőrség feladata a létesítmény, valamint a létesítményen belül a védett személy hivatalának védelme, ezáltal a beléptetés, valamint a csomagok és a beszállítandó anyagok ellenőrzése. A védett személy hivatali helyiségeit egyes esetekben személybiztosító biztosítja. A KR Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság a helyszínbiztosítás körében feltérképezi a védett személyek programhelyeit, előkészíti a biztosítást, ellátja a védett személy közvetlen környezetében a helyszín biztosítását.

A KR Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság a megelőző-védelem körében a személyek védelme, valamint a védett létesítmények biztonsága ellen bármely cselekményt elkövetni szándékozó személy, csoport terveit, szándékait előzetesen felderíti, továbbá az e cselekmények elkövetését lehetővé tevő körülményeket kiküszöböli. A SzOVIG a titkos információgyűjtés eszközeit, módszereit közvetlenül nem alkalmazza, de az e tevékenységből más szervektől, szervezeti elemektől származó adatokat igénybe veszi, azokat feldolgozza és elemzi. A megelőző védelem ilyen módon kiterjed a védett személyek, létesítmények veszélyeztetettségére vonatkozó információk értékelésére és az ezek alapján végzett kockázatfelmérésre, -elemzésre is. (A Készenléti Rendőrségen belül kizárólag a Nemzeti Nyomozó Iroda rendelkezik azokkal a jogosítványokkal, amelyek révén titkos információgyűjtést alkalmazhat.)

A KR Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság a védett személyek programhelyszíneit, valamint annak közvetlen környezetét – a védelmi fokozatnak megfelelően – tűzszerészeti szempontból átvizsgálja, ellenőrzi, a helyszínen talált robbanóanyagot hatástalanítja. A védett létesítményeket szintén átvizsgálja, a védett objektumokba érkező küldeményeket, csomagokat tűzszerészeti szempontból ellenőrzi. A védett személyek utazásbiztosítását biztonsági gépjárművekkel, útvonal-ellenőrzéssel és a védelmi fokozatnak megfelelő rendőri biztosítással hajtja végre.

¹⁷⁴ 160/1996. (XI. 5.) Korm. r. op. cit.

4.4.2. A Készenléti Rendőrség Lovas Alosztály Nemzeti Lovas Díszegység (2010–)

A Készenléti Rendőrség Lovas és Kutya Szolgálati Osztályán 2010-től 32 fős személyi állománnyal 37 ló teljesített szolgálatot. A szervezet felel a szolgálati lovak kiképzéséért, minősítéséért, a lovas járórok képzéséért, vizsgáztatásáért, illetve a Magyar Köztársaság Nemzeti Lovas Díszegysége felkészítéséért.¹⁷⁵ A Nemzeti Lovas Díszegység egyenruhája a 8. Coburg huszárezred 1848-as tiszti szabályzata szerint modernizált formában készült, amely az eredetihez teljesen hasonló viselet. A nemzeti trikolor színei miatt választották. Mindössze a sapkarózsán, tarso-lyon és a sabrakon (lótakarón) található jelképeket változtatták meg, az államiság kifejezése érdekében a nemzeti lobogót és címert helyezték el rajta.

A Nemzeti Lovas Díszegységébe jelentkezés feltételei:

- 18. életévét betöltött férfi;
- 180 cm testmagasság, átlagos testalkat;
- gyakorlott lovas, aki mindhárom jármódban, lovardában és terepen egyaránt biztonságosan irányítani, befo-lyásolni tudja lovát.

Sikeres felvételi esetén a lovasok kiképzésen vesznek részt az ORFK Lovasbázisán, valamint a Budapesti Rendőr-főkapitányság Lovas Alosztály Mosonyi utcai objektumában. A Készenléti Rendőrség személyi állományához tartozó Nemzeti Lovas Díszegység parancsnoka a Készenléti Rendőrség Lovas Alosztályának vezetője.¹⁷⁶ A Nemzeti Lovas Díszegység tagjai a rendőrség hivatásos állományú lovas járórei. A díszegység feladata az állami és nemzeti ünnepeken, ceremóniákon való díszelgés, díszelgő járórszolgálat teljesítése vagy az állami protokollfeladatokban való részvétel. Díszelgnek a Budai Várban, a köztársasági elnök fogadásain, ahol államfőket vagy más magas rangú külföldi személyeket lát vendégül hazánk.

4.4.3. Készenléti Rendőrség Köztársasági Elnöki Őrség (2015–)

A Készenléti Rendőrség Köztársasági Elnöki Őrségének feladata Magyarország köztársasági elnökének és családjának védelme. A 2015. április 1-jén létrehozott személyvédelmi egység a legmagasabb védelmi fokozatban, az év minden napján 24 órában látja el megbízását, tagjai évtizedes személy- és objektumvédelmi, terrorelhárító műveleti tapasztalattal rendelkeznek. Valamennyien küzdősportokban járatosak, lökészségük kiváló. A személyvédel-lemben részt vevő személyi állomány támogatólövészekből és személyvédelmi tiszttekből áll. Kíséréskor viseletük lövedékálló mellény. A Köztársasági Elnöki Őrség parancsnoka ezredes.

A köztársasági elnök protokolláris személyvédelménél öltönyös, felfegyverzett rendőrök állnak a védett szemé-lyek mellett, emellett mesterlövészek biztosítják a helyszínt.

¹⁷⁵ 17/2009. (OT. 10.)

¹⁷⁶ 24/2005. (VI. 29.) BM. ut.

5. A KORONAŐRSÉG ÉS A PALOTAŐRSÉG FELADATRENDSZERÉT ELLÁTÓ KATONAI SZERVEZET, A MAGYAR HONVÉDSÉG 32. NEMZETI HONVÉD DÍSZEGYSÉG

A koronaőrség és a palotaőrség feladatrendszerét ellátó katonai szervezet napjainkban a Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegysége, amely a Honvéd Koronaőrséget és a Honvéd Palotaőrséget is magában foglalja. A testőrség típusú szervezetek fejlődésének egy önálló vonala a budapesti helyőrségi ezred tevékenysége és szervezeti fejlődése a budapesti 32-es helyőrségi ezredtől az MH 32. Budapest Őr- és Díszezredig. A koronaőrség és a palotaőrség feladatrendszerét ellátó katonai szervezet történeti előzményei elsősorban a 32-es gyalogezredhez köthetők. A helyőrségi ezred őr-, díszelgő és protokollfeladatai során gyakran látott el szolgálatot a Szent Korona és a Szent Jobb körül. Napjainkban a MH 32. Nemzeti Honvéd Díszegység részét képezi a Honvéd Koronaőrség és a korábbi Magyar Királyi Testőrség protokolláris és díszelgő feladatait továbbvivő Honvéd Palotaőrség is. E katonai szervezet rendvédelmi jellegű tevékenységének szerves és önálló részét képezi az állami lobogó őrzése is.

5.1. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK A BUDAPESTI 32-ES HELYŐRSÉGI EZREDTŐL AZ MH 32. BUDAPEST ŐR- ÉS DÍSZEZREDIG (1781–2011)

A koronaőrség és a palotaőrség feladatrendszerét ellátó katonai szervezet történeti előzményei elsősorban a 32-es gyalogezredhez köthetők. A későbbi 32-es gyalogezred felállítása az 1740-ben kitört osztrák örökösödési háborúhoz (1740–1748) köthető. Felállítására Forgách Ignác gróf alezredes 1741. október 30-án kapott parancsot. A Pozsonyban megalakított Forgách-gyalogezred személyi állománya többségében a felvidéken toborzott magyar ifjából tevődött össze. A Forgách-ezred tehát lényegében magyar ezred volt, ezáltal magyaros volt a ruházata, magyar nadrággal, magyar zsinórozással ruhájuk karján, büszkén viselték az ezred magyar jellegére utaló úgynevezett „medvekörmöket”. Az ezred 1750-ben Kassára, majd 3. zászlóalja 1763 és 1777 között Budára került. Az ezred 1769-ben kapta meg a 32-es hadrendi számot.

Az ezred gránátos százada a Szent Jobb körmenet biztosításában játszott szerepet 1771-ben, Mária Terézia ugyanis Raguzából Budára (a Zsigmond-kápolnába) hozatta a Szent Jobbot, amelyet – a szintén Mária Terézia által hivatalossá nyilvánított augusztus 20-ai Szent István-napi állami ünnep során – egyházi körmenet keretében hordoznak körbe a Budai Várban. A menetet a Budai Várban őrszolgálatot ellátó 32-es gyalogezred gránátos század biztosította.

1772 júniusában az ezredtörzset az 1. és 2. zászlóaljakkal Székesfehérvárra, a gránátos századot Bécsbe helyezték. 1779-ben 3. zászlóalját Győrben és Trencsénben helyezték el. 1780 augusztusában az ezredtörzs Pestre került, az egység többi részét pedig századonként Pomázon, Egerben, Szolnokon, Mezőtúron, Óbudán, Tiszaföldváron, Szentendrén

és Nagyszombatban helyezték el. 1786-tól a századokat ismét Pesten állomásoztatták, csak a 3. zászlóalj települt Temesvárra. Az ezred a toborzási és kiegészítő területét 1781-től Pestre, illetve a szomszédos vármegyékbe helyezték át, ekkortól vált az ezred Pest, 1873-tól pedig Budapest „házi ezredévé”. 1802. június 3-án herceg Esterházy Miklós tábornok, egyben a magyar nemesi testőrség főhadnagya lett az ezred tulajdonosa. A XIX. században az ezredet ezért gyakran Esterházy-ezredként említették. A napóleoni háborúkat követően 1815-ben ismét visszatértek Pestre. 1848/1849-ben a 32-ek 1. és 2. zászlóalja Radetzky parancsnoksága alatt Itáliában harcolt az olasz forradalmárok ellen. Az ezred többi része Magyarországon maradt, a 3. zászlóalja a magyar kormány fennhatósága alá került. A 2., 32. és 39. gyalogezred gránátos osztályaiból alakult zászlóalj, az 1848/1849. évi magyar forradalom és szabadságharc honvédségének az egyetlen gránátos alakulata volt. Ezen csapat a medvebőr főveget, valamint az egyenruháját megtartotta.¹⁷⁷ A 32. gyalogezred gránátos osztályát szeptember közepén Jellasiccsal szemben szerveződő magyar táborba küldték, amely ettől kezdve a világosi fegyverletételig a honvédseregben – a feldunai, illetve a VII. hadtestben – küzdött.¹⁷⁸

A Szent Jobb körmenetek történetében kis szünet állt be 1848 és 1860 között (de ezt követően egészen 1944-ig folyamatosan megrendezték). 1860-tól 1871-ig a Szent Jobb körmenet kíséresi feladatai és az állami protokolleseményeken végzett katonai díszelgési feladatok egyaránt a 32. gyalogezred gránátosainak feladatkörébe képezték, egyúttal részben ez a szervezet felelt a királyi palota őrzéséért is. Az 1866-os porosz–osztrák háborúban a 32-esek részt vettek a vesztes königgrätzi csatában. A helyőrségi ezred díszelgési feladatai kötődtek az állami ünnepekhez és protokolleseményekhez, hiszen „a Habsburg-uralkodóház tagjainak fővárosba érkezésekor mindig felsorakozott a díszlegység”.¹⁷⁹ Az ezredzászló a díszlegység kivonulásának, ezáltal az állami ünnepeknek is fontos eleme lett. Az ezredrendszer 1890-es bevezetésekor az 1. zászlóalj zászlaja az 1. gyalogezred ezredzászlaja lett. A protokolláris feladatok ellátása így folyt tovább. Az állami protokoll feladatokat ellátó 1. gyalogezred – jogelődjére, a 32. gyalogezredre emlékezve – az I. világháború után felvette a Mária Terézia nevet.¹⁸⁰ A Budapest „háziezrede” 1883-ban kapta meg Mária Terézia nevét. 1890-ben Ferenc József elrendelte, hogy a 32. gyalogezred véglegesen a Mária Terézia nevet viselje. 1891-ben, az ezred fennállásának 150. évfordulóját Budapest főváros közgyűlésének határozata alapján maga a székesfőváros ünnepelte meg. Másnap a Vérmezőn tábori istentiszteletet tartottak, ahova az ezred díszes pompával vonult ki. A mise végeztével Mária Terézia főhercegasszony felkötötte a csapatzászlóra a fővárostól kapott jubileumi szalagot.

Az ezred csapatzászlaja rendszeresen felvonult az állami ünnepeken. Egy további fejlődési folyamat keretében fokozatosan létrejött a korábbi katonai csapatzászlóknál nagyobb méretű, kimondottan az állami protokoll céljára alkalmazott lobogó. Ennek használatát leginkább az Országház épületéhez és az ott kialakult állami ünnepekhez lehet kötni, mivel az állami zászlóhasználat kiemelkedően fontos elemévé vált az állami lobogó felvonása az Országháznál.

Az ezred súlyos veszteségeket szenvedett az I. világháborúban. Az 1920-as évektől ismét Mária Terézia nevet viselő budapesti 1. honvéd gyalogezred székhelye továbbra is az Üllői úti Mária Terézia laktanya, későbbi nevén Kilián laktanya lett. A 32-esek terén látható a 32-es Mária Terézia-gyalogezred, Budapest háziezredének emlékműve.¹⁸¹

¹⁷⁷ Zákány (2006): 216. p.

¹⁷⁸ Bona (1985): 42. p.

¹⁷⁹ Helgert (2000): 119. p.

¹⁸⁰ Loc. cit. 87. p.; 91. p.

¹⁸¹ A szobrot 1933-ban leplezték le.

A magyarországi Tanácsköztársaság bukását követően a 32. ezredből és más ezredek csapattesteiből verbuváltak a budapesti Magyar Királyi 1. Gyalogezredet. A gyalogezred részt vett a II. világháborúban. 1948-ban újjászervezték az alakulatot és a HM-objektumok, a Katonai Büntetés-végrehajtási Intézet őrzését bízták rá, de díszelgési feladatokat is kapott. 1946-ban hozták létre a Budapesti Honvéd Őrzászlóalj. Elhelyezése először a Honvédelmi Minisztérium területén volt, majd a Bartók Béla úti Zalka Máté laktanyába költözött. Feladata a HM-objektumok őrzése, Katonai Büntető-végrehajtási Intézet őrzése és kisebb részben díszelgési feladatok ellátása volt. Közvetlenül a háború után a Nemzetgyűlési Őrség – eleinte mint őrzászlóalj – tevékenykedett, mely honvédségi objektumok, fontosabb műtárgyak és ipari létesítmények, később minisztériumok védelmére volt hivatott. Később ebből alakították ki a Honvédelmi Minisztérium törzsszázadát, illetve a korábbi koronaőröket és testőröket magába foglaló szervezeti részből megkezdték a Nemzetgyűlési Őrség szervezését.¹⁸²

Az alakulat bővítését követően az Üllői úti Kilián-laktanyába költözött. A Budaörsi úti elhelyezési körletbe 1957 májusában telepítették a Petőfi laktanyába (régi Károlyi laktanya) és átvette valamennyi HM-objektum őrzés-védelmét.

Kiemelt feladatként jelentkezett az állami lobogó felvonása és őrzése, amikor 1964-től olyan méretparaméterekkel rendelkező lobogó került rendszeresítésre, amelynek mozgatásához, illetve fel- és levonásához raj erejű díszelgő alegység összehangolt tevékenységére volt szükség. A köztársaság lobogójából ilyen módon egy darab van folyamatos állami használatban. Az állami lobogó felvonását megelőzően, illetve levonását követően azt az ezred őrizte.

1969-ben a három fő feladata volt az ezrednek:

- kiemelt HM-objektumok őrzés-védelme;
- díszelgések és protokollfeladatok;
- a rendészeti feladatok ellátása.

1970-ben az ezred főbb szervezeti elemei voltak: dísz-, őr- és rendész zászlóalj.

Ezen zászlóaljak katonái tisztelegtek 1978 tavaszának azon a nevezetes napján is, amikor a budapesti légikikötő betonján harminchárom éves külföldi távollét után az amerikai küldöttség által kísért Szent Koronát Magyarország államfőnek kijáró tisztelettel fogadta. (XIX. sz. melléklet) Az ezred 1991-ben újra visszakapta a 32-es számot, hadrendi megnevezése ekkortól MH 32. Budapest Őr- és Díszezredre változott. Az ezred felvállalta, hogy továbbviszi a 32. Gyalogezred emlékét, nevében és hagyományaiban helyezik el koszorúikat a 32. Gyalogezred emlékművénél (Budapest VIII. kerület, Harminckettesek tere). Immár az Országház előtti Kossuth téren díszmenetben vonultak el számos hazánkba látogató állam- és kormányfő előtt. Az ezred katonái a március tizenötödike és október huszonharmadika közötti időszakban, állandó díszőrséget adtak a Hősök terén, a Magyar Hősök Emlékköve előtt. 2000. január 1-én pedig a magyar államiság 1000 éves évfordulója alkalmából, a Szent Koronát kísérték át az Országházba. A haderőreform következményeként 2007-ben az ezred megszűnt, de az Magyar Honvédség Támogató Dandár kötelékében, szinte változatlan feladatkörrel két megmaradt zászlóalj, a dísz- és a rendész-zászlóalj továbbra is működik.

¹⁸² Fazakas (1996): 24. p.

5.2. A MAGYAR HONVÉDSÉG 32. NEMZETI HONVÉD DÍSZEGYSÉG (2011–)

2011-ben Budapesten, a Petőfi-laktanyában tartották meg a 32. Nemzeti Honvéd Díszegység alakuló személyi állománygyűlését. A magyar haderő történetében jelentős 32-es hadrendi számot ez az ezred jogállású szervezet viszi tovább. A Honvédségben a 32. Nemzeti Honvéd Díszegység az a katonai szervezet, melynek alegységei a nemzet ünnep- és gyásznapijain, az állami és katonai eseményeken, a kijelölt objektumok díszőrszolgálatának ellátásával megjeleníti a Magyar Honvédséget. A Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegység feladatai:

- a Honvédelmi Minisztérium őrzése;
- a Szent Korona őrzése;
- a Sándor-palota őrzése;
- különböző szintű nemzeti, állami, katonai ünnepek protokolláris feladatainak ellátása;
- Budapest helyőrségi szak- és kiszolgálási feladatainak végrehajtása;
- a társadalmi szervezetek és az egyházak által igényelt díszelgési feladatok végrehajtása;
- Magyarország állami lobogójának katonai tiszteletadással történő fel- és levonása, a nemzeti gyásznapon annak félárbocra eresztése, illetve őrzése.

Az ezred szintű 32. Nemzeti Honvéd Díszegység három zászlóalj szintű szervezeti egységből (alegységből) áll:

- Díszzászlóalj, amely a protokolláris díszelgési feladatokat látja el;
- Honvéd Koronaőrőség, amely a Szent Korona protokolláris és biztonsági őrzését valósítja meg;
- Honvéd Palotaőrőség, amely a Köztársasági Elnöki Hivatal protokolláris jellegű őrzését végzi.

A Honvéd Koronaőrőség fegyverhasználati joggal látja el az Országházban a Szent Korona és a levont nemzeti lobogó őrzését, közreműködik a nemzeti és állami ünnepeken, a diplomáciai és egyházi eseményeken.

A Honvéd Palotaőrőség végzi Magyarország köztársasági elnökének állami és protokolláris feladataival kapcsolatos katonai díszelgési feladatokat, díszőrszolgálatot lát el a Köztársasági Elnöki Hivatalnak otthont adó Sándor-palotában, közreműködik a nemzeti és állami ünnepeken és diplomáciai eseményeken. Történelmi jogelődje a Magyar Királyi Testőrség.

A Honvéd Díszzászlóalj Magyarország nemzeti és állami ünnepein, diplomáciai, társadalmi és katonai rendezvényein, illetve kegyeleti eseményeken jeleníti meg a magyar honvédet. E zászlóalj díszőrszolgálatot lát el Magyarország felvont lobogójánál, végzi a katonai tiszteletadással kapcsolatos feladatokat, külföldi állami és katonai vezetők katonai tiszteletadással történő fogadását, továbbá az előljáró intézkedése szerinti kegyeleti feladatokat is ellát. A Magyar Köztársaság állami lobogóját a Magyar Honvédség Támogató Dandár Őr- és Díszzászlóalja őrzi, illetve végzi a zászló fel- és levonásával kapcsolatos protokolláris feladatok katonai díszelgési részét. A jogszabályokban előírt napokon a díszzászlóalj katonai tiszteletadás mellett végzi az állami lobogó fel- és levonását, illetve a nemzeti gyásznapokon annak félárbocra engedését. Külön feladatként végzi a díszzászlóalj az állami lobogó őrzését. Történelmi jogelődjei Budapest néhai háziere, a Császári és Királyi 32. „Mária Terézia” gyalogezred valamint az Magyar Honvédség 32. Őr- és Díszezred.

5.2.1. A 32. Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Koronaőrőség (2011–)

A Szent Koronának és a hozzá tartozó jelvényeknek a védelmére és megóvására, valamint a velük kapcsolatos intézkedések – így az őrszervezet felállításának – megtételére a Szent Korona Testület hivatott. 2010-ben az Országgyűlés házelnöke felvetette az Országházban tevékenykedő új, a Magyar Honvédség bázisán szervezett koronaőrző őrszervezet felállításának tervét. A Szent Korona Testületi ülésén meghallgatta a honvédelmi miniszter elgondolását a Honvéd Koronaőrőség felállításáról, majd döntött arról, hogy a Köztársasági Őrezredtől a Magyar Honvédség vegye át a Szent Korona őrzését. Az országgyűlés módosította a honvédelmi törvényt, amely a Szent Korona őrzésének szolgálatát a Magyar Honvédség feladatává tette. A Honvéd Koronaőrőségre vonatkozó kormányrendelet szerint: „a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyék közül a Szent Korona és – a koronázási palást kivételével – a hozzá tartozó jelvények (a továbbiakban együtt: Szent Korona) teljes körű őrzését a Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Koronaőrőség (a továbbiakban: Honvéd Koronaőrőség) végzi. [...] A miniszterelnök a honvédelemért felelős miniszter és a rendészetért felelős miniszter együttes előterjesztésére javaslatot tesz a Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról szóló 2000. évi I. törvénnyel létrehozott Országgyűlés Szent Korona Testület (a továbbiakban: Testület) részére a Szent Korona rendkívüli állapotban, szükségállapotban, veszélyhelyzetben vagy azok épségét közvetlenül fenyegető más okból történő veszélyeztettsége esetére a Szent Korona biztonságba helyezésére vonatkozó eljárási szabályokra. [...] Ha a Szent Korona őrzési helyről történő elszállításáról a Testület döntést hoz, az elszállítást – a Testület által megállapított eseti feltételekkel – kizárólag a Honvéd Koronaőrőség hajtja végre.”¹⁸³

A Magyar Honvédség a koronaőrzés feladatrendszerét a Köztársasági Őrezred koronaőrző őrségétől vette át. Ennek érdekében a honvédelmi miniszter 2010. december 31-én utasítást bocsátott ki a Honvéd Koronaőrőség létrehozásáról és egyes kijelölt objektumok protokolláris őrzésével kapcsolatos feladatokról.¹⁸⁴ Ennek részeként a miniszter előkészítő munkabizottság megalakítását rendelte el. Ennek alapján – a Honvéd Vezérkar főnökének helyettese vezetésével – létrejött a koronaőrőség létrehozását szolgáló munkabizottság. A bizottság a leendő koronaőrőség személyi állományának a tagjai számára olyan pályáiv-tervezetet igyekezett kialakítani, hogy az a mindenkori koronaőrök számára vonzó legyen. Az elgondolt karrierterv biztosítani volt hivatott a koronaőrök előmeneteli lehetőségét, ügyeltek arra, hogy a tehetséges és szorgalmas koronaőrök előtt ne záruljanak el az előmeneteli lehetőség útjai. A honvédelmi miniszter utasítása alapján 2011. január 10-én kezdődött a Honvéd Koronaőrőség – hivatalos besorolás szerint a Magyar Honvédség Támogató Dandár Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Koronaőrőség – szervezése.

A Honvéd Koronaőrőség létrehozásának bázisául a Díszzászlóalj szolgált. 2011. február elején országos toborzókörutat szerveztek, a katonai alakulatoknál kiválóan teljesítő altiszteket keresték meg, hogy csatlakozzanak a Honvéd Koronaőrőséghez. E toborzás nyomán jelentkeztek a Magyar Honvédség személyi állományából koronaőri szolgálatra a szakterület iránt elkötelezett katonák. Ilyen módon megalakulásától kezdve számos fegyvernem képviselteti magát a koronaőrök csapatában. Három fő a Magyar Koronaőrök Egyesületéből is kérte felvételét a szer-

¹⁸³ 78/2011. (V. 12.) Korm. r.

¹⁸⁴ 118/2010. (XII. 31.) HM. ut.

vezetbe. Az országos toborzás során 281 fő jelentkezett önként a felállítandó elit alakulatba, közülük – szigorú válogatást követően – 55 fő kezdte meg 2011. március 16-án a kiképzést. Végül pedig a 48 legkiválóbb katona tette le 2011. május 30-án az Országház kupolacsarnokában, a Szent Korona előtt, az ünnepélyes esküt. 2011. március 16-án a budapesti Magyar Honvédség Helyőrség Dandárnak otthont adó Budaörsi úti Petőfi- (korábban Károly király-) laktanyában megtartotta első személyi állománygyűlését a dandár keretében, a Nemzeti Honvéd Díszegység részeként felállított Honvéd Koronaőrség. Kezdetét vette a kiképzési munka, az őrzési eljárások kidolgozása és az új koronaőr egyenruha beszerzése, rendszeresítése.

2011. május 30-án a Honvéd Koronaőrség állománya ünnepélyes keretek között átvette a Magyar Szent Korona őrzését a Köztársasági Őrezdétől az Országház kupolacsarnokában. A Szent Koronát a Honvéd Koronaőrségnek korábban ezt a feladatot ellátó Köztársasági Őrezred Dísz és Koronaőrző Alosztálya adta át. A Honvéd Koronaőrség a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár 32. Nemzeti Honvéd Díszegység alárendeltségében, annak részeként tevékenykedik. Szolgálatátételén keresztül megvalósul a Szent Korona protokolláris és biztonsági őrzése is.

A Honvéd Koronaőrséghez történő felvételhez arányos, ép, egészséges testalkat és legalább 180 centiméteres testmagasság a minimális követelmény. A jelentkezőknek a legszigorúbb testnevelési követelményeknek is meg kell felelniük. Az erkölcsi feddhetetlenség alapfeltétel, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a jelentkezők elbírálási folyamata során a legszigorúbb, „C” típusú ellenőrzést hajtja végre. A Honvéd Koronaőrség tagjai a Magyar Honvédség altiszti állományából – érettségivel, többéves szolgálati múlttal rendelkező katonák közül – kerülnek ki. A más alakulatoktól már megfelelő katonai előképzettséggel rendelkező, kiváló minősítéssel rendelkező, önkéntes alapon idekerült katonák koronaőrként öt évet, saját kérésre további két évet szolgálhatnak. Ezután ki-ki visszakerül korábbi alakulatához. Ha valaki a civil életből jelentkezik koronaőrnek, akkor először az Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár Honvéd Díszászlóaljnál kell szolgálatot teljesítenie.

2014-ben a Honvéd Koronaőrség személyi állományában 84 fő – 12 tiszt és 72 tiszthelyettes – tevékenykedett. Szervezete parancsnokságból, törzsből, illetve hat váltáscsoportból áll. A csoportok egy fő csoportparancsnokból, egy fő csoportparancsnok-helyettesből, hat fő protokollórból (protokoll alcsoport), továbbá hat fő terembiztosító-órból (biztonsági alcsoport) állnak. A protokoll alcsoport és a biztonsági alcsoport is három, egyenként kétfős váltásból áll.

A Honvéd Koronaőrség személyi állományának tagjai egyenruhaként a Honvéd Díszászlóaljnál korábban is rendszerben lévő, „Tihany” típusú díszelgő egyenruhát viselik, csizmás változatban, a Honvéd Koronaőrségre utaló kiegészítőkkal. A honvédségi öltözködési szabályzatban leírtaktól azonban némiképp eltér a koronaőrök viselete. A gombokat Szent Korona ábrázolás ékíti, amelyek – állománykategóriánként változóan – tisztek esetében arany-, míg az altiszteknél ezüst színűek. Az egyenruhát piros koronaőr-mellzsinórral látták el. Az ékítmények közé tartoznak a Szent Koronát ábrázoló préselt sapkadísz, valamint az ugyancsak a Szent Koronát ábrázoló állományjelző. A paroli és a díszzsinór egyaránt piros színű, amely – a Díszászlóaljjal és a Palotaőrséggel együttesen – a magyar állami lobogó színeit adják ki. Az egyenruhán a Szent Koronát ábrázoló karjelzést is elhelyeztek. A fekete színű dísz bőröv aranszínű övcsatján szintén a Szent Korona látható. Az aranszínű zsinórszegéllyel díszített koronaőr csizmák faszeges eljárással készített bőrtalpának első felére vékony „biztonsági” gumiréteg került, mivel a használat helyszínén, az Országház kupolacsarnokában csúszós márványlapokon kell az őrzés-védés különböző mozzanatait végrehajtani.

A „Honvéd Koronaőrség és a Honvéd Palotaőrség létrehozásával kapcsolatban egyes HM-rendeletek módosításáról” szóló honvédelmi miniszteri rendelet alapján kialakított „Szolgálati Intézkedés” határozza meg a Honvéd Ko-

ronaórség szolgálati személyei speciális kötelmeit és feladatait”.¹⁸⁵ Az Országgházban történő folyamatos szolgáltatás érdekében hat koronaőr csoport került létrehozásra, csoportonként tizennégy fővel, melyek közül egy-egy huszonnégy órában, fegyverhasználati joggal felruházva teljesít szolgálatot. A Szent Korona őrzését 8.00 és 18.00 óra között négy katonára végzi, feladatuk eltér egymástól. Ketten közülük díszelgő szolgálatot látnak el Kossuth-karddal, ketten pedig – fegyveresen – a külső gyűrűn járőrözve biztonsági őrségben biztosítják a Szent Korona védelmét huszonnégy óras szolgálatban. A koronaórség díszelgő katonái óránként váltják egymást. A koronázási jelvények páncélüveges biztonsági tárlója hivatott meggátolni, hogy illetéktelen személy a Szent Koronához hozzáférjen.

A koronaőrök szolgálata során a Budaörsi úton a Petőfi-laktanyában reggel 6.30-kor van ébresztő, egy órával később reggeli, 8.00-tól testnevelés, 10.00-tól délig pedig alaki foglalkozás. Ezután ebéd, majd délután 15.30-ig folytatódik a gyakorlatozás. A parlamenti szolgálat 24 órás, ezt 72 óra szabadidő követi. Egy teljes napban egy-egy koronaőr több váltásban 4 órát áll a Szent Korona mellett, s csak negyedóránként mozdul meg valamilyen alaki fogást végrehajtva.

A két világháború között – és azt megelőzően is – a Magyar Királyi Koronaórség kísérte a Szent Jobbot. 1946 és 1989 között nem kerülhetett sor Szent Jobb körmenetre. A budapesti érsekség az 1989-es rendszerváltást követően folyamatosan azt tervezte, hogy augusztus 20-án a Szent Jobb körmenet során az ereklye körbevitelére és védelmére – a korábbi hagyományoknak megfelelően – katonákat kérnek fel. A korábbi tradíció alapján erre a feladatra katonai alapon szervezett koronaórség lett volna a legalkalmasabb. Ennek feltételei a 2011. év során megvalósultak, így a 2012. augusztus 20-ai Szent Jobb körmeneten a Honvéd Koronaórség kísérte Szent István karerekléjét. Ezáltal a koronaőrök visszatértek az elődeik által létrehozott hagyományokhoz. Az augusztus 20-ai körmeneten tett szolgálat mellett azonban más – felkérésen alapuló – kötelezettségei is vannak a Szent Jobbal kapcsolatban a Honvéd Koronaórségnek. Ha a Szent Jobb zarándoklatok vagy egyházi ünnepek során elhagyja a Szent István-bazilikában számára kialakított kápolnát és utazik, akkor a Honvéd Koronaórség feladata annak kísérése és őrzése. Ilyen feladatra 2013-ban került sor először Székesfehérvárott egy zarándoklat során.

Az 1896 és 1904 között több lépcsőben átadott Országgház épületéhez és az ott kialakult állami ünnepekhez kötődően az állami zászlóhasználat kiemelkedően fontos elemévé vált az állami lobogó felvonása az Országgháznál. E katonai díszelgési feladat előzménye az 1928-tól felállításra kerülő országzászlóknál található meg. Az első két zászló felállítására ekkor az Országgház előtt, illetve a Szabadság téren került sor.¹⁸⁶ A II. világháborút követően ismét megfogalmazódott az állami lobogó felvonására alkalmas talapzat és árboc megépítésének igénye egy az állami ünnepek szempontjából fontos, jelkép értékű helyen. Erre – az Országgház épületének 1951-es helyreállítását követően – 1964-ben került sor, amikor a Gellért-hegyen és az Országgháznál építették meg az állami lobogó felvonására alkalmas talapzatot és árbocot.¹⁸⁷ Az 1989-es demokratikus fordulatot követően az állami lobogó felvonásának helyszíne az Országgház melletti terület maradt. Erre a célra már 1928-ban az Országgháznál és a Szabadság-téren is nagyméretű lobogókat alkalmaztak, majd 1964-től olyan méretű zászló került rendszeresítésre,

¹⁸⁵ 3/2011. (V. 12.) HM. r.

¹⁸⁶ Összesen 600 helyen állítottak fel országzászló, nemzeti lobogó felvonására alkalmas talapzatot és árbocot az ország városaiban és falvainban. Helgert (2000): op. cit. 195. p.; 248. p.

¹⁸⁷ Loc. cit. 248. p.

amelynek mozgatásához, illetve fel- és levonásához már raj erejű díszelgő alegység összehangolt tevékenységére volt szükség. A köztársaság lobogójának felvonását megelőzően, illetve levonását követően azt 1989-től a 32. Budapest Őrezred majd ennek jogutódja, a Magyar Honvédség Támogató Dandár Díszzászlóalja őrizte. A Magyar Köztársaság állami zászlajának fel- és levonásával kapcsolatos katonai díszelgési feladatokra ebben az időszakban csak az állami ünnepeken – március 15-én, augusztus 20-án és október 23-án – került sor. A jogszabályokban előírt napokon a díszzászlóalj katonai tiszteletadás mellett végezte az állami lobogó fel- és levonását, illetve a nemzeti gyásznapokon annak félárbocra engedését. 2014. március 16-tól kezdve az állami lobogó kezeléséhez kötődően új feladatot kapott az Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár 32. Nemzeti Honvéd Díszegysége. A katonák ekkortól mindennap zászló fel- és levonást hajtanak végre, illetve díszőrséget adnak az újjáépített Kossuth téren. A nemzeti lobogó felvonása minden nap 830-kor kezdődik, amelyben a Honvéd Koronaőrség és a Honvéd Palotaőrség személyi állományából kilenc zászlófelvonó és díszőr, valamint egy dobos vesz részt. A lobogót 17.30-kor (nyári idő-számítás szerint 1830-kor) vonják le. Napközben pedig 900 órától 17.00 óráig (nyári időszámítás szerint 18.00 óráig) a díszegységhez tartozó Honvéd Díszzászlóalj óránkénti őrségváltással katonai díszőrséget ad a téren.

A Honvéd Koronaőrségnél szolgáló katonák számára rendszeresek az elméleti oktatások, felkészítések, amelyek a Szent Korona történetéről, a koronaőrség történetéről és díszelgési feladatokról szólnak. A képzési program tartalmazza a Szent Korona-tant és számos olyan speciális képzési ágat – például intézkedéstaktikát, lövészetet, harcászatot, őrszolgálati ismereteket –, amelyek kimondottan a Szent Korona őrzésével-védelmével kapcsolatosak. A koronaőri szolgálatra készülő honvédek kiképzési programjában fontos szerepet játszik a díszelgés is. A koronaőrök alaki kiképzésének helyszíne a budapesti Petőfi laktanya alakulótere. A laktanya alakulóterének betonján esetenként elhelyezik a koronázási jelvények másolatait – a koronát, az országalmát és a jogart –, hogy ott pontos koreográfia szerint gyakorolhassák a koronázási jelvények melletti alaki fogásokat, mozzanatokot a katonák. A jelvényekhez ilyenkor piros szőnyeg fut, az ereklyéket pedig az Országház kupolacsarnokának méretarányos alaprajza veszi körül a gyakorlások során. A katonáknak tudniuk kell a korona őrzésének minden apró részletét, ismerniük kell a díszőrség helyszínét, vagyis az Országház kupolacsarnokának minden szegletét. Meg kell tanulniuk a koronaőröknek a hosszú ideig végzett feszes vigyázzállás technikáját a szíjra vett karddal, a díszőrségbeli kardfogásokat, a páronkénti lassú díszlépést, a díszmenetet és az őrségváltást. A díszelgő és a biztonsági ismeretek elsajátítására öt hét áll a koronaőrök rendelkezésére, akik a kiképzés végén záróvizsgán adnak számot a koronázási jelvények protokolláris, valamint biztonsági őrzésének elsajátításáról, és a koronaőrzéssel kapcsolatos elméleti tudásukról.

A jelentkezők akkor válnak koronaőrre, amikor leteszik a koronaőresküt a Szent Korona mellett. (XX. sz. melléklet)

5.2.2. A 32. Nemzeti Honvéd Díszegység Honvéd Palotaőrség (2012–)

A 32. Nemzeti Honvéd Díszegység alárendeltségében tevékenykedő, a korábbi Magyar Királyi Testőrség feladatait részben átvevő Honvéd Palotaőrség 2012. január 7-től vette át a Köztársasági Elnöki Hivatal protokolláris őrzését.¹⁸⁸ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény, valamint a Magyar Honvédség által védendő létesítmények kijelölésére, a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyék körére és őrzésükre vonatkozó szabályokról szóló kormányrendelet a Magyar Honvédség feladataiként határozta meg a köztársasági elnökhöz kötődő protokolláris feladatok ellátását, valamint a Sándor-palota protokolláris őrzését. Ezzel, hatvanhat év után, visszatérünk egy olyan tradícióhoz, amely a hajdani nemesi testőrség nyomdokait követi.

A Honvéd Palotaőrség feladata a Budai Várban a köztársasági elnöki zászló fel- és levonása, valamint a díszőrségi feladatok ellátása a Sándor-palota kapuinál. A Sándor-palota nyugati és déli kapujánál került felállításra díszőrség. Két felállítási helyen, egyenként 12 fővel, egyórás váltásokkal hajtják végre az őrszolgálatot. A katonák emellett díszőr- és díszjárőr-szolgálatot is ellátnak. A palotaőrség látja el a Sándor-palotában működő Köztársasági Elnöki Hivatal úgynevezett protokolláris védelmét. A Köztársasági Elnöki Hivatal őrzésével járó protokolláris védelem mellett a köztársasági elnökhöz kötődő, Országházon kívüli protokolláris díszelgési feladatokat is ellátja az egység. Naponta a 12 órás váltás után mintegy 10 perces fegyveres alaki bemutatót is tartanak a Szent György téren. Az egyórás szolgálatot egy óra pihenés és egy óra felkészülés követi. Fegyverük az 1895M Mannlicher ismétlőkarabély nikkelezett szuronnyal ellátva, míg a parancsnokok és a felvezetők 1861M gyalogsági szablyát viselnek. A palotaőrsegnél hetvenöt fő a rendszeresített létszám. Az alegységen belül öt azonos szervezeti felépítésű csoport van, amelyekben egy tiszt, egy felvezető zászlós, egy dobos, illetve 12 beosztott palotaőr teljesít szolgálatot. A palotaőrök a díszelgésre kialakított „Tihany” típusú díszelgő egyenruha csizmás változatát viselik. Az egyenruhán a köztársasági elnöki kiscímer jelzi a katonák hovatartozását. A Honvéd Palotaőrség fegyvernemi színe a palackzöld (a Honvéd Koronaőrőség skarlátvörös színű, illetve a Honvéd Díszzászlóalj fehér ékítményeivel együtt a nemzeti színeink köszönnek vissza). A palotaőrség együttműködik a Sándor-palota őrzésére rendelt Köztársasági Őrezreddel. A palota körül a rendőri jelenlét is folyamatos.

Palotaőr csak hivatásos vagy szerződéses állományú katona lehet, akinek „C” típusú nemzetbiztonsági ellenőrzésen kell átesnie. Elvárás a minimum 180 centiméter testmagasság, emellett a palotaőr-jelöltnek meg kell felelnie a legszigorúbb testnevelési követelményeknek. Kiképzési napokon a palotaőrök a Petőfi-laktanyában tartózkodnak. Ilyenkor teljesítik az általános katonai kiképzési tervben előírt gyakorlatokat, lövészeteket, valamint katonai testnevelésen és díszelgő kiképzésen vesznek részt. Az alapkiképzés után teljesíteniük kell a 12 hetes szakkiképzési programot.

Az egységet a honvédelmi tárca kabinetfőnöke és a Honvéd Vezérkar törzsigazgatója együtt vezeti. A palotaőrség működésével, szolgálatteljesítésével kapcsolatban felmerült költségek a Honvédelmi Minisztériumot terhelik.¹⁸⁹

¹⁸⁸ 114/2011. (X. 14.) HM. ut.

¹⁸⁹ Singer (2015): 45. p.

BEFEJEZÉS

Összességében megállapítható, hogy az Árpád nagyfejedelem által vezetett magyar állam időszakával kezdődően az ország vezető személyisége mindig rendelkezett testőrséggel, amely természetesen az adott korszak körülményeitől függően változó formában jelent meg. Hasonló a helyzet a Szent Koronával is, mivel amióta a létezése ismert azóta az őrzésére is gondot fordítottak őseink. A képviselőházi őrség pedig a polgári magyar állam működése során kialakuló igény nyomán jött létre.

Nemzeti hagyományaink és szuverenitásunk szerves része, hogy az államot vezetők, illetve a magyar államiság tekintetében kulcsszerepet játszó Szent Korona és koronázási jelvények, továbbá a magyarság képviselőit ellátó személyek biztonságát külön szervezetek őrizték. E szervezetek összeforrtak nemzetünk szabadságával. Azon időszakban, amikor valamilyen formában csorbult a magyar nemzet szabadsága, ezen szervezetek működése is szünetelt, vagy háttérbe szorult.

Eleink féltő gonddal vigyáztak arra, hogy a mindenkori magyar állam vezetőinek, nemzeti jelképeinknek, illetve választott képviselőinknek a biztonságát szavatoló testületek ne kerüljenek a végrehajtó hatalom valamely ágának a fennhatósága alá. Ez összeegyeztethetetlen lett volna a mindenkori magyar közgondolkodással. Ez a szerves folyamat ugyan – viharos időszakokkal gyakran terhelt nemzeti történelmünk során – számos ízben csorbát szenvedett, azonban előbb-utóbb mindig sikerült helyreállítani a hagyományainkból fakadó elvárásoknak megfelelő állapotokat, a nemzeti erekyéink, képviselőink és vezetőink őrzésének, valamint védelmének a tekintetében egyaránt. (XXI. sz. melléklet)

A II. világháborút követően a magyarországi proletárdiktatúra működése során azonban nem csupán a magyar államot igyekezett felváltani – a szovjet megszálló haderő által hatalomra segített – kommunista vezetés, hanem a hagyományos magyar közgondolkodás száműzésére is törekedett. A magyar hagyományokat előtérbe helyező gondolkodásmód szellemiségét őrző személyek elhallgattatásától sem riadt vissza a pártállami vezetés. Mivel több, mint ezer éven át mindig helyreállt a „kiemelt személyek” és a sarkalatos nemzeti szimbólumok védelmével foglalkozó nemzeti szervezetek és azoknak az állam működésében betöltött különleges helyzete, ezért feltételezhető, hogy – amennyiben szuverenitásunkat sikerül megőrizni – e téren is megmarad a magyarságot jellemző helyzet. Ennek pedig az a lényege, hogy a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket, képviselőinket, illetve a magyar állam vezetését olyan önálló, katonailag szervezett fegyveres őrtestületek védelmezik, amelyek legfeljebb a személyi utánpótlás és az anyagi ellátás tekintetében kapcsolódnak az államhatalom különböző ágaihoz, az irányítást illetően azonban a központi államhatalom alárendeltségébe tartoznak, amely a külsőségeikben is kifejezésre jut. Ez a visszarendeződési aktus a Terrorelhárítási Központ létrehozásával, az Országgyűlési Őrség felállításával és a Honvéd Koronaőrség szervezésével lényegében megvalósult.

A testőrség, a koronaőrség és a képviselőházi őrség, illetve azok jelenlegi névvariánsainak léte markáns bizonyítékai azon szellemiség újraéledésének, amely több mint egy évezred során fejlődött ki a Kárpát-medencében élő magyarság körében. E szellemiség – amely nemzeti tudatunk egyik megtestesítő formája – tehát a vizsgált témakört illetően újjáéledt. Természetesen a fejlődés irányát a jövő körülményei fogják befolyásolni. Az alap azonban – amely a szakterület több mint ezeréves fejlődéstörténetének egyfajta esszenciája – a XXI. század második évtizedének a közepére helyreállt. (XXII. sz. melléklet)

(A szerző köszönetet mond dr. Parádi József ny. r. ezredes és Parádi Ákos uraknak a kötet elkészítésében nyújtott jelentős szakmai segítségért.)

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BAÁN (1989) BAÁN Péter (1989) (szerk.) Magyar történelmi fogalomtár. I. köt. A–K. 292 p. HU-ISBN 963 28 2203 X. II. köt. L–Zs. 284 p. HU-ISBN 963 28 2204 8. Budapest, 1989, Gondolat.
- BAKAY (1965) BAKAY Kornél: Régészeti tanulmányok a magyar államalapítás kérdéséhez. Pécs, 1965, Pécsi Janus Pannonius Múzeum. 64 p. HU-ISBN – /Dunántúli Dolgozatok, a Pécsi Janus Pannonius Múzeum Kiadványai, 1./ HU-ISSN –
- BALLAGI (1872) BALLAGI Aladár: A Magyar Királyi Testőrség története, különös tekintettel irodalmi működésére. Pest, 1872, Franklin Társulat Irodalmi Intézet és Könyvnyomda. 441 p.
- BANGHA (1990) BANGHA Ernő: A Magyar Királyi Testőrség 1920–1944. Budapest, 1990, Európa. 407 p. HU-ISBN 963 07 5215 8.
- BERTÉNYI – KOTTRA (1996) BERTÉNYI Iván – KOTTRA Györgyi (1996): A Magyar Szent Korona. Budapest, 1996, Kossuth. 227 p. HU-ISBN 963 09 3834 0.
- BOROS – SZABÓ (2014) BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: Parlamentarizmus Magyarországon 1867–1944. Parlament, pártok, választások. Budapest, 2014, ELTE Eötvös Kiadó. 402 p. HU-ISBN 978 963 28 4043 7. /ELTE Jogi Kari Tankönyvek, 1./ HU-ISSN 2060-6494.
- GŐGH – MONOSTORI (2011) GŐGH Gábor – MONOSTORI Péter: A Magyar Királyi Testőrség Képes Krónikája 1920–1945. Budapest, 2011, Militaria Hungarica Könyvkiadó. 535 p. HU-ISBN 978 615 51 7307 5.
- HELGERT: HELGERT Imre: A budapesti helyőrség parancsnoksága 1849–1999. Budapest, 2000, Zrínyi Kiadó. 269 p. HU-ISBN 963 70 3736 5.
- KEREKES (1943): KEREKES György: Bethlen Gábor fejedelem Kassán 1619–1629. Kassa, 1943, Wiko Kő- és könyvnyomdai műintézet. 408 p.
- KRALOVÁNSZKY (1972) KRALOVÁNSZKY Alán (szerk.): Székesfehérvár évszázadai. I. köt. Az államalapítás kora. 1967, 164 p. II. köt. Középkor. 1972, 231 p. III. köt. HAZAY György et al.: Török kor. 1977, 168 p. IV. köt. SOMKUTI Éva et al.: 1688–1848. 1979, 199 p. Székesfehérvár, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága. HU-ISBN 963 01 1141 1. / Az István Király Múzeum közleményei. Alba Regia Annales Musei Stephani Regis./ HU-ISSN –
- MARKÓ (1934) MARKÓ Árpád: II. Rákóczi Ferenc a hadvezér. Budapest, 1934, Magyar Tudományos Akadémia. 405 p.
- PARÁDI (1995) PARÁDI József et al. (szerk.): A magyar rendvédelem története. Budapest, 1995, Tipico Design. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.
- REISZIG (1925–1928) REISZIG Ede: A jeruzsálemi Szent János lovagrend Magyarországon. Budapest, Nemesi Évkönyv. I. köt. 1925, 286 p. II. köt. 1928, 206 p.
- RUFFY (1988) RUFFY Péter: Magyar ereklyék, magyar jelképek. Budapest, 1988, Kossuth Könyvkiadó. 169 p. HU-ISBN 963 09 3243 1.
- SCHOEN (1930) SCHOEN Arnold: A budapesti központi városháza. Budapest, 1930, Budapest Székesfőváros. 176 p. /Budapest Székesfőváros várostörténeti monográfiái, 2./

- SCHÜNEMANN (1923) Konrad SCHÜNEMANN: Die Deutschen in Ungarn bis zum 12. Jahrhundert. [Németek Magyarországon a XII. századig.] Berlin – Leipzig, 1923, Walter de GRUYTER. 153 p.
- SERÉDI (1938) SERÉDI Jusztinián: Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján. Budapest, 1938, Magyar Tudományos Akadémia. I. köt. 602 p., II. köt. 658 p., III. köt. 691 p.
- TÖRÖK – LEGEZA (1999) TÖRÖK József – LEGEZA László: Máltaiak. Budapest, 1999, Mikes Kiadó. 95 p. HU-ISBN 963 81 3019 9.
- UNGVÁRY – TABAJDI (2013) UNGVÁRY Krisztián – TABAJDI Gábor: Budapest a diktatúrák árnyékában. Budapest, 2013, Jaffa Kiadó. 214 p. HU-ISBN 978 963 96 0499 5.

TANKÖNYVEK

- NAGYSELMECZY (1937) (136.) NAGYSELMECZY László: A szolgálati szabályzat tankönyve. Budapest, 1937, Magyar Királyi Rendőrség Országos Szaktanfolyamai. 320 p.

TANULMÁNYOK

- AJTAY (1938) AJTAY Endre: Adatok II. Rákóczi Ferenc nemestestőrségének történetéhez. Hadtörténelmi Közlemények, LI. évf. (1938) 39. sz. 229–262. p.
- BARTÓK (2008) BARTÓK Béla: Hódolat és felajánlás. A Szent Jobb látogatása Egerben 1938-ban. Acta Academiae Peadagogicae Agriensis. Sectio Historiae. Nova Series XXXV. évf. (2008) 1. sz. 237–254. p. HU-ISSN 1216-4183.
- BONA BONA Gábor: Nógrád megyei 48-as honvédek nyomában. In SZVIRCSEK Ferenc et al. (szerk.): Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XI. Salgótarján, 1985, Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága. 372 p. HU-ISSN 0133-08-02.
- BOROSY (1984) BOROSY András: A kora Árpád-kori kíséret és testőrség szerepének historiográfiai áttekintése. Hadtörténelmi közlemények, Új folyam XXXI. évf. (1984) 2. sz. 290–304. p. HU-ISSN 0017-6540.
- CSAPÓ – PARÁDI (2012) CSAPÓ Csaba – PARÁDI József: Az államfő magyarországi védelme az Osztrák–Magyar Monarchiában. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évf. (2012) 26. sz. 27–34. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak „Militarizmus és demilitarizmus a XIX–XX. századi magyar állam rendvédelmében” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FABÓ (2005) FABÓ Beáta: A főváros katonai létesítményei a 19. században. In CSENDES Péter – SIPOS András et al. (szerk.): Bécs – Budapest. Műszaki haladás és városfejlődés a 19. században. [Budapest und Wien. Technischer Fortschritt und urbaner Aufschwung im 19. Jahrhundert.] Ford.: ARANY Zsuzsanna. Budapest–Bécs, 2005, Institut Österreichisches Biographisches Lexikon und Biographische Dokumentation [Osztrák Életrajzi Lexikon és Életrajzi Dokumentáció Intézete] – Wiener Stadt- und Landesarchives [Bécsi Városi és Tartományi Levéltár] – Budapest Főváros Levéltára. 272 p. HU-ISBN 963 73 2353 8. /Várostarténelmi tanulmányok, 2./ HU-ISSN 1416-4949.

- FAZAKAS (1995) FAZAKAS László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség a két világháború között. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), V.évf. (1995) 6. sz. 27–38. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FAZAKAS (1996) FAZAKAS László: A Nemzetgyűlési Őrség és a köztársasági elnök testőrségének szervezete, tevékenysége 1945–1950. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VI. évf. (1996) 7.sz. 24–28. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1995. október 25-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Háborúból diktatúrába” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FAZAKAS (2005/A) FAZAKAS László: Testőrségek, koronaőrségek, képviselőházi őrség 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XI. évf. (2005) 13.sz. 36–49. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000 márciusában Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös európai örökségünk” című XIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FAZAKAS (2005/B) FAZAKAS László: A korona őrzése, a koronaőrök, a koronaőrség. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XI. évf. (2005) 14. sz. 34–46. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000. november 8.-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FAZAKAS (2007) FAZAKAS László: A Magyar Szent Korona őrzésének története 1945–2000. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XII. évf. (2007) 15. sz. 45–58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2001. november 6-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX–XX. században” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FAZAKAS (2008) FAZAKAS László: Karhatalmi feladatok az Országház épületében és közvetlen környezetében. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV. évf. (2008) 18.sz. 16–19. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. november 13-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX–XX. században” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- HEGEDŰS (2007) HEGEDŰS Ernő: A koronaőrzés történetének egyházi és bizalmi korszaka 1000–1464. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XII. évf. (2007) 15. sz. 59–66. p. HU-ISSN 1216-6774.

A tanulmány korábbi változata 2001 november 6-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX–XX. században” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- ILLÉSY (1895) ILLÉSY János: A magyar királyi nemes testőrség felállítása 1760-ban. *Hadtörténelmi Közlemények*, VIII. évf. (1895) 8. sz. 367–394. p.
- KLIMÓ (1999) KLIMÓ Árpád: A nemzet Szent Jobbja. A nemzeti-vallási kultuszok funkciójáról. *Replika*, X. évf. (1999) 37. sz. 45–56. p. HU-ISSN 0865-8188.
- KÓKAY (1997) KÓKAY György: Dokumentumok a Budai Vár 1945. évi ostromáról. In SZVOBODA DOMÁNSZKY Gabriella (szerk.): *Tanulmányok Budapest múltjából XXVI.* Budapest, 1997, Budapest Történeti Múzeum – Budapest Főváros Levéltára. 303 p. HU-ISBN – /Budapest várostörténeti monográfiái, XXXV./ HU-ISSN 0238-5597.
- ORBÁN (2012) ORBÁN András: A képviselőházi őrség története. *Joghistoria*, XVII. évf. (2012) 33. sz. 4–8. p. HU-ISSN 2062-9699.
- OLASZ – PARÁDI – ZEIDLER (2008) OLASZ György – PARÁDI József – ZEIDLER Sándor (2008): A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29–63. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Karahatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX–XX. században” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI (2010) PARÁDI József: A dualizmus kori magyar rendvédelem. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII. évf. (2010) 21. sz. 66–84. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem fejlődése a XIX–XX. században” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI (2013) PARÁDI József: Az államfő testőrségei az Osztrák–Magyar Monarchiában *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 27–28–29–30. sz. 155–160. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Militarizmus és demilitarizmus a XIX–XX. századi magyar rendvédelemben” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI (2015) PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV. évf. (2015) 43–44–45–46. sz. 77–84. p. HU-ISSN 1216-6774.
- SÁGVÁRI (2001) SÁGVÁRI György: Gárdák, díszbandériumok Budavárban. *Tanulmányok Budapest múltjából*, LXX. évf. (2001) 29. sz. 185–204. p. HU-ISSN 0238-5597.
- SOMORJAI (1995) SOMORJAI Béla: A Magyar Királyi Koronaőrség helytállása a korona és a koronázási ékszerek megőrzésében 1944–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V. évf. (1995) 6. sz. 94–97. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-törté-

neti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SUNKÓ (1998) SUNKÓ Attila: Az erdélyi fejedelmek udvari hadai a 16. században. Levéltári Közlemények, LXIX. évf. (1998) 1–2. sz. 99–131. p. HU-ISSN 0015-542X.

TÓTH (1994) TÓTH László: A képviselőházi őrség születésének története. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV. évf. (1994) 5. sz. 36–41. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Háború, forradalom, Trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZÁKÁNY (2006) ZÁKÁNY Lajos: A magyar gyalogság ruházata, felszerelése és fegyverzete a XIX. században. Katonai Logisztika, XIV. évf. (2006) 4. sz. 200–227. p. HU-ISSN 1588-4228.

ZEIDLER (2015) ZEIDLER Sándor: Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évf. (2015) 47–48–49–50. sz. 95–100. p. HU-ISSN 1216-6774.

CIKKEK

A képviselőház őrei. Tolnavármegye és a közérdek, IX. évf. (1913) II. sz. 1. p.

SINGER (2015) (190.) SINGER Éva: Palotaőrök. Magyar Honvéd, XXVI. évf. (2015) 3. sz. 42–45. p. HU-ISSN 0865-6932.

KÉZIRATOK

KALAKÁN (2012) KALAKÁN László: Fejezetek Magyarország egészségügyének történetéből 1920–1945. Budapest polgári és katonai egészségügyi viszonyai, valamint a légtalmi egészségügyi szolgálat kiépülése, működése. PhD-disszertáció (PTE-BTK) kézirat. Pécs, 2012. 429 p.

LEXIKONOK, ADATTÁRAK

DIÓS – VICZIÁN (1993) DIÓS István – VICZIÁN János (szerk.): Magyar Katolikus Lexikon. Budapest, 1993, Szent István Társulat. I. köt. A–Bor. 948 p. 1993, HU-ISBN 963 36 0718 3. II. köt. Bor–Éhe. 964 p. HU-ISBN 963 36 0808 2. III. köt. Éhi–Gar. 932 p. 1997, HU-ISBN 963 36 0868 6. IV. köt. Gas–Hom. 932 p. 1998, HU-ISBN 963 36 1017 6. V. köt. Homo–J. 975 p. 2000, HU-ISBN 963 36 1123 7. VI. köt. Kaán–kiz. 937 p. 2001, HU-ISBN 963 36 1223 3. VII. köt. Lone–Meszl. 1008 p. 2003, HU-ISBN 963 36 1436 8. IX. köt. Meszr–Olt. 1002 p. 2004, HU-ISBN 963 36 1557 7. X. köt. Oltal–Pneu. 1019 p. 2005, HU-ISBN 978 963 36 1684 0. XI. köt. Pob–Seb. 1020 p. 2006, HU-ISBN 978 963 36 1800 2. XII. köt. Seq–Szentl. 1016 p. 2007, HU-ISBN 978 963 36 1926 1. XIII. köt. Szentl–titán. 1000 p. 2008, HU-ISBN 978 93 27 7049 9. XIV. köt. Titel–Vesz. 1008 p. 2009, HU-ISBN 978 963 27 7154 0. XV. köt. Veszp–Zs. 750 p. 2010, HU-ISBN 978 963 27 7222 6. XVI. köt. Pótkötet A–Zs. 1030 p. 2013, HU-ISBN 978 963 27 7422 0. XVII. köt. Index A–Zs. 1212 p. 2014, HU-ISBN 978 963 27 7502 9.

K. LÁSZLÓ (1939) K. LÁSZLÓ József: Mozzanatok a magyar nemes testőrök életéből. 30–54. p. In Tisza-beői HELLEBRONTH Kálmán et al. (szerk.): A magyar testőrségek névkönyve 1760–1918. Budapest, 1939, Stádium Sajtóvállalat Részvény-társaság. 543 p.

Tisza-beői HELLEBRONTH (1939) Tisza-beői HELLEBRONTH Kálmán et al. (szerk.): A magyar testőrségek névkönyve 1760–1918. Budapest, 1939, Stádium Sajtóvállalat Részvény-társaság. 543 p.

ALBUMOK, EMLÉKKÖNYVEK

NAGY (1870) NAGY Miklós (1870) (szerk.): Magyarország Képekben. Honismertető album I–II. köt. Pest, 1870, Heckenast. 392 p.

KATONA (1979) KATONA Tamás (szerk.): A korona kilenc évszázada. Történelmi források a magyar koronáról. Budapest, 1979, Európa. 599 p. HU-ISBN 963 07 1414 0. /Pro memoria./ HU-ISSN 0139-133X.

ORSZÁGGYŰLÉSI- NEMZETGYŰLÉSI NAPLÓ

A Nemzetgyűlés 467. ülése 1925. XI. 17-én (kedden) A Nemzetgyűlés 467. ülése 1925. XI. 17-én (kedden). Nemzetgyűlési Napló, (1925) XXXVI. köt. 1925. XI. 10. – 1925. XI. 25. 461 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

ÁBTL. Állambiztonsági Szolgáltatások Történelmi Levéltára (ÁBTL).

MNL.MOL. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Magyar Országos Levéltár (MOL).

MNL.MOL. K-27. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Magyar Országos Levéltár (MOL).

Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K-27)

SZABÁLYZATOK

A rendőrség alaki-karhatalmi szabályzata A rendőrség alaki-karhatalmi szabályzata. Budapest, 1971, A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség. 210 p.

JOGSZABÁLYOK

- 1464/II. tc. 1464/II. tc. a Szent Korona megőrzéséről. 1492/III. tc. 1492/III. tc. az ország koronáját hogyan, hol és kik őrizték.
- 1498/XXV. tc. 1498/XXV. tc. a Szent Korona őrzéséről, hogy azt a bárók és ne főpapok őrizték.
- 1500/XXIII. tc. 1500/XXIII. tc. a Korona őrzésével két világi urat kell megbízni.
- 1608/IV. tc. 1608/IV. tc. a Korona visszahozásáról és őrzéséről.
- 1613/VII. tc. 1613/VII. tc. a nádori hatalom fenntartásáról a régi bevett szokás szerint.
- 1622/II. tc. 1622/II. tc. a szentséges császári és királyi felségtől, az ország karai és rendei részéről, az ő szerencsés felavatása alkalmából kiadott hitlevélnek az ország közönséges végzései közé iktatása.
- 1625/XXVI. tc. 1625/XXVI. tc. a Korona őrzésére alkalmazandó várkatonák számáról.
- 1635/IV. tc. 1635/IV. tc. az ország Koronájának őrei és felvigyázói részére való adózásról.
- 1647/IV. tc. 1647/IV. tc. a korona őrzésére alkalmazott őrkatona számáról, azok függéséről és károktól való tartózkodásáról.
- 1655/II. tc. 1655/II. tc. Lipót fenséges fejedelem urat, Ausztria főhercegét stb., Magyarország királyának választják és megkoronázzák.
- 1715/XXXVIII. tc. 1715/XXXVIII. tc. az ország Szent Koronája őrzésének helyéről s annak őrei választásáról.
- 1764/1765/IV. tc. 1764–1765/IV. tc. az ország Szent Koronája őreiről.
- 1790/1791/VI. tc. 1790/1791/VI. tc. hogy az ország Szent Koronája Budán őriztessék.
- 1827/XXXVI. tc. 1827/XXXVI. tc. a magyar nemes testőrseregről s az alapjának fölsegítésére tett ajánlatról.
- 1912/LXVII. tc. 1912/LXVII. tc. a képviselőházi őrseg felállításáról.
- 1920/I. tc. (138.) 1920/I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről.
- 1925/XXVI. tc. 1925/XXVI. tc. az országgyűlési képviselők választásáról.
- 1926/XXII. tc. 1926/XXII. tc. az országgyűlés felsőházáról.
- 1928/XXV. tc. 1928/XXV. tc. a Szent Korona és a hozzá tartozó drágaságok gondviseléséről.
- 2000/I. tv. 2000/I. tv. Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról.
- 2012/XXXVI. tv. 2012/XXXVI. tv. az Országgyűlésről.
- 35 469/1876. (IX. 20.) HM. r. 35 469/1876. (IX. 20.) HM. r. a koronaőrség kiegészítése tárgyában. Magyarországi Rendeleték Tára, XXI. évf. (1876) I. füzet. 416 p.
- 2 910/1896. (V. 7.) HM. r. 2 910/1896. (V. 7.) HM. r. Szervi határozmányok a Magyar Királyi Koronaőrség részére. Magyarországi Rendeleték Tára, XXX. évf. (1896) V. füzet. 1093–1111. p.
- 5 984/1919. (XI. 17.) ME. r. 5 984/1919. (XI. 17.) ME. r. a nemzetgyűlési választások napjának, a választókerületeknek és a nemzetgyűlés időtartamának a megállapításáról. Magyarországi Rendeleték Tára, LIII. évf. (1919) I. füzet. 878. p.

- 6 514/1919. (XII. 5.) ME. r. 6 514/1919. (XII. 5.) ME. r. a nemzetgyűlési választások napjának, a választókerületeknek és a nemzetgyűlés időtartamának a megállapításáról szóló rendelet kiegészítéséről. Belügyi Közlöny, XXIV. évf. (1919) 57. sz. 1603. p.
- 448 360/1920. (VI. 29.) HM. kr. 448 360/1920. (VI. 29.) HM. kr. Nemzetgyűlési Őrség létszámának kiegészítése. Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg Számára, I. évf. (1920) 38. sz. 249. p.
- 6 304/1928. (V. 18.) HM. kr. 6 304/1928. (V. 18.) HM. kr. egyes szervezetek átvétele honvédelmi igazgatásba. Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, LV. évf. (1928) 11. sz. 81. p.
- 160/1996. (XI. 5.) Korm. r. 160/1996. (XI. 5.) Korm. r. a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről. Magyar Közlöny, XLII. évf. (1996) 124. sz. X. p.
- 24/2005. (VI. 29.) BM. ut. 24/2005. (VI. 29.) BM. ut. a Magyar Köztársaság Nemzeti Lovas Díszegysége működési rendjéről. Hivatalos Értesítő, (2012) 27. sz.
- 329/2007. (XII. 13.) Korm. r. 329/2007. (XII. 13.) Korm. r. a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről. Rendelet Tára, LIII. évf. (2007) 174. sz. 13059–13065. p.
- 17/2009. ORFK. ut. 17/2009. ORFK. ut. a Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról. ORFK Tájékoztató, (2009) 10. sz. ORFK.I. ORFK irattári szám: 12239/2009.sz.ált.
- 32/2010. (VIII. 19.) 232/2010. (VIII. 19.) Korm. r. a Terrorelhárítási Központról. Magyar Közlöny, LVI. évf. (2010) 135. sz. 22660–22667. p. HU-ISSN 2063-0379.
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. r. 295/2010. (XII. 22.) Korm. r. a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól. Magyar Közlöny, LVI. évf. (2010) 195. sz. 30008–30009. p. HU-ISSN 2063-0379.
- 118/2010. (XII. 31.) HM. ut. 118/2010. (XII. 31.) HM. ut. a Honvéd Koronaőrség létrehozásával és egyes kijelölt objektumok protokolláris őrzésével kapcsolatos feladatokról. Honvédelmi Közlöny, CXXXVIII. évf. (2011) 1. sz. 63–64. p. HU-ISSN 1218-0378.
- 3/2011. (V. 12.) HM. r. 3/2011. (V. 12.) HM. r. a Honvéd Koronaőrség és a Honvéd Palotaőrség létrehozásával kapcsolatban egyes HM-rendeletek módosításáról. Magyar Közlöny, LVII. évf. (2011) 50. sz. 11625–11627. p. HU-ISSN 1218-0378.
- 78/2011. (V. 12.) Korm. r. 78/2011. (V. 12.) Korm. r. a Magyar Honvédség által védendő létesítmények kijelöléséről, valamint a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyék köréről és az őrzésükre vonatkozó szabályokról. Magyar Közlöny, LVII. évf. (2011) 50. sz. 11615. p.
- 114/2011. (X. 14.) HM. ut. 114/2011. (X. 14.) HM. ut. a Honvéd Palotaőrség létrehozásával és egyes kijelölt objektumok protokolláris őrzésével kapcsolatos feladatokról. Honvédelmi Közlöny, CXXXVIII. évf. (2011) 15. sz. 1410–1411. p. HU-ISSN 1218-0378.
- 19/2013. (V. 17.) ORFK. ut. 19/2013. (V. 17.) ORFK. ut. Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmének, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól. ORFK-utasítások – A Magyar Rendőrség hivatalos honlapja – Police.hu. www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/jogszabalyok/orfk-utasitasok/page=7 (Letöltés ideje: 2017. 12. 01.)
- 6/2014 (IX. 25.) OGY. H. r. 6/2014 (IX. 25.) OGY. H. r. az Országgyűlési Őrség szervezeti és működési szabályzatáról. Világhálón: www.orszaggyulesiorseg.hu/6_2014/ (Letöltés ideje: 2017. 12. 01.)
- 34/2015. (VI. 16.) BM. r. 34/2015. (VI. 16.) BM. r. az Országgyűlési Őrség hivatásos állományát érintő humánigazgatási tárgyú szabályokról szóló 56/2012. (XI. 22.) BM rendelet módosításáról. Magyar Közlöny, LXI. évf. (2015) 82. sz. 7611–7616. p. HU-ISSN 1218-0378.

36/2015. (VI. 16.) BM. r. 36/2015. (VI. 16.) BM. r. Egyes, az Országgyűlési Őrségre vonatkozó miniszteri rendeleteknek a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény hatálybalépésével összefüggésben történő módosításáról, illetve hatályon kívül helyezéséről. Magyar Közlöny, LXI. évf. (2015) 82. sz. 7623–7626. p. HU-ISSN 1218-0378.

RÖVIDÍTÉSEK OLDÁSA:

BM. = belügyminiszter(i)
et al. (et alii) = és mások
évf. = évfolyam
Ford. = fordította
H. = házelnök
hat. = határozat
HM. = honvédelmi miniszter(i)
idem = ugyanő
int. = intézkedés
Korm = kormány
köt. = kötet
kr. = körrendelet
Loc. cit. = ugyanott
ME. = miniszterelnök(i)
OGY. = országgyűlés(i)
op. cit. (opus citatum) = idézett mű
ORFK = Országos Rendőr-főkapitány(i)
p. (pagina) = lapoldal
pcs. = parancs
r. = rendelet
s.a. (sine anno) = év nélkül
s.l. (sine loco) = hely nélkül
s.n. (sine nomine) = név nélkül
sz. = szám
szerk. = szerkesztő
tc. = törvénycikk (törvény)
tv. = törvény
ut. = utasítás

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

I. sz. melléklet

A budai koronaőrség gránátosai a Bécsi Kapunál, 1866

II. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrőség 1871-ben rendszeresített egyenruhája

III. sz. melléklet

Perczel Olivér (1882–1970) koronaőr tiszt díszegyenruhája

IV. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrőség tagjai díszegyenruhában vonulnak 1936-ban a Budai Várban a Királyi Várpalota Hunyadi udvarán. Hátterben az Oroszlános kapu, balra a Mátyás király kút

V. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrőség tagjai díszelve kísérik Kállay Miklós miniszterelnököt a Budai Várban a Szentháromság tér és a Szentháromság utca sarkán

VI. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjainak díszfelvonulása 1938-ban a Budai Várban a Mátyás-templom előtt

VII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagja díszegyenruhában 1938-ban a Budai Várban a Szentháromság téren

VIII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjai díszegyenruhában 1938-ban a Budai Várban a Királyi Várpalota Hunyadi udvarában

IX. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjai díszegyenruhában 1938-ban, a Budai Várban a Szent György téren a Gőzsikló végállomása előtt

X. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrőség tagjai által kísért Szent Jobb körmenet 1938-ban, a VI. Vilmos császár út és a Podmaniczky utca, valamint Nagymező utca kereszteződésénél

XI. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség lovas testőr tagjai díszelve kísérik vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzót 1943-ban a Szent István napi ünnepségen a Budai Várban a Szentháromság téren

XII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrségnél 1935-től rendszeresített személygépkocsi

XIII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség tisztjei 1913-ban az Országgyűlés épületének bejárata előtt

XIV. sz. melléklet

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség legénységének tagjai 1913-ban, az Országgyűlés épületének bejárata előtt

XV. sz. melléklet

Magyar Királyi Képviselőházi Őrség az Országgyűlés épülete Kossuth Lajos téri kapujának lépcsőjénél. Vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter búcsúztatásáról távozik

XVI. sz. melléklet

Az Országgyűlési Őrség szervezeti felépítése

XVII. sz. melléklet

A magyar kormánygép. TU-134 típusú sugárhajtású utasszállító repülőgép a Ferihegyi – ma Liszt Ferenc – Repülőtéren

XVIII. sz. melléklet

Delegációt kísérő motoros ék 1981-ben Budapesten a Nádor (Münnich Ferenc) utcán a Széchenyi utca felől a Kosuth Lajos tér felé nézve

XIX. sz. melléklet

A Szent Korona hazatérése 1978 tavaszán.

A Liszt Ferenc (Ferihegyi) Repülőtéren dísz-, őr- és rendész zászlóalj katonáinak államfőnek kijáró tisztelgése

XX. sz. melléklet

A Honvéd Koronaőrség személyi állományába felvettek a Szent Korona előtti ünnepélyes eskütételének szövege

XXI. sz. melléklet

A Szent Korona őrzését szabályozó válogatott törvények a kezdetektől 1945-ig

XXII. sz. melléklet

A Szent Korona őrzésének válogatott jogi szabályozásai 1945 után

I. sz. melléklet

A budai koronaórség gránátosai a Bécsi Kapunál, 1866

Forrás: Nagy Miklós (szerk.): Magyarország képekben. Pest, 1870, Heckenast. I. köt. 392 p., II. köt. 384. p.

II. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaórség 1871-ben rendszeresített egyenruhája

Forrás: A Koronaőr Alapítvány Fotóarchívuma.

III. sz. melléklet

Perczel Olivér (1882–1970) koronaőr tiszt díszegyenruhája

Forrás: A Koronaőr Alapítvány Fotóarchívuma.

IV. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrség tagjai díszegyenruhában vonulnak 1936-ban a Budai Várban a Királyi Várpalota Hunyadi udvarán.

Háttérben az Oroszlános kapu, balra a Mátyás király kút

Forrás: Fortepan/Ted Grauthoff adományozó. Képszám: 39253. Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

V. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrseg tagjai díszelve kísérik dr. Kállay Miklós miniszterelnököt a Budai Várban a Szentháromság tér és a Szentháromság utca sarkán

Forrás: Fortepan/orig: Fortepan. Képszám: 20821. Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

VI. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjainak díszfelvonulása 1938-ban a Budai Várban a Mátyás-templom előtt

Forrás: Fortepan/Pálinkás Zsolt adományozó. Képszám: 32194. Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

VII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagja díszegyenruhában 1938-ban a Budai Várban a Szentháromság téren

Forrás: Fortepan/Pálinkás Zsolt adományozó. Képszám: 32192 Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

VIII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjai díszegyenruhában 1938-ban a Budai Várban a Királyi Várpalota Hunyadi udvarában

Forrás: Fortepan/Pálinkás Zsolt adományozó. Képszám: 32181 Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

IX. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség tagjai díszegyenruhában 1938-ban a Budai Várban a Szent György téren a Gózsikló végállomása előtt

Forrás: Fortepan/Pálinkás Zsolt adományozó. Képszám: 32179, Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

X. sz. melléklet

A Magyar Királyi Koronaőrség tagjai által kísért Szent Jobb körmenet 1938-ban a VI. Vilmos császár út és a Podmaniczky utca, valamint Nagymező utca kereszteződésénél

Forrás: Fortepan/orig: Fortepan. Képszám: 44484. Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

XI. sz. melléklet

A Magyar Királyi Testőrség lovas testőr tagjai díszlegelve kísérik vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzót 1943-ban a Szent István-napi ünnepségen a Budai Várban a Szentháromság téren

Forrás: Fortepan/orig: Archiv Für Zeitgeschichte Eth Zürich /Agnes Hirschi adományozó. Képszám: 105797, Creative Commons CC-BY-SA-3.0/.

XII. sz. melléklet

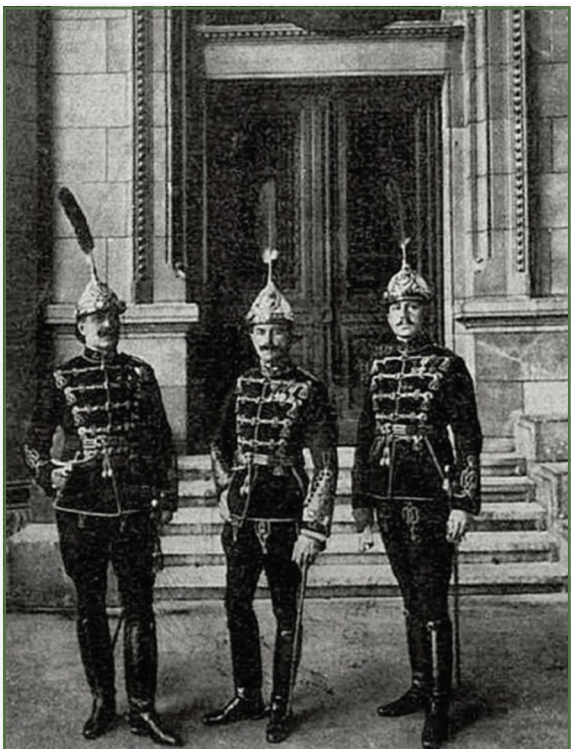

A Magyar Királyi Testőrségnél 1935-től rendszeresített Mercedes-Benz 170 típusú személygépkocsi

Forrás: Fortepan/Lissák Tivadar adományozó. Képszám: 72090, Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

XIII. sz. melléklet

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség tisztjei 1913-ban az Országgyűlés épületének bejárata előtt

Forrás: A szerző magángyűjteménye.

XIV. sz. melléklet

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség legénységének tagjai 1913-ban az Országgyűlés épületének bejárata előtt

Forrás: A szerző magángyűjteménye.

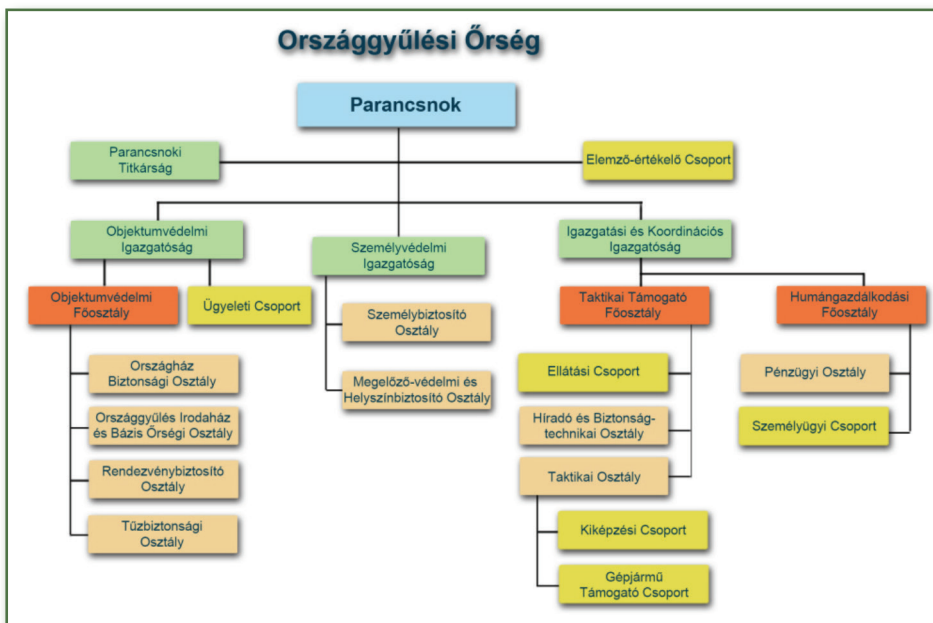
XV. sz. melléklet

Magyar Királyi Képviselőházi Őrség az Országgyűlés épülete Kossuth Lajos téri kapujának lépcsőjénél. Vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter búcsúztatásáról távozik

Forrás: Fortepan/Rosta László adományozó. Képszám: 77089, Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

XVI. sz. melléklet

Az Országgyűlési Őrség szervezeti felépítése

Forrás: 6/2014 (IX. 25.) OGY. H. r.

XVII. sz. melléklet

A magyar kormánygép. TU-134 típusú sugárhajtású utasszállító repülőgép a Ferihegyi – ma Liszt Ferenc – repülőtéren

Forrás: Fortepan/Urbán Tamás adományozó. Képszám: 88530, Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

XVIII. sz. melléklet

Delegációt kísérő motoros ék 1981-ben Budapesten a Nádor (Münnich Ferenc) utcán a Széchenyi utca felől a Kossuth Lajos tér felé nézve

Forrás: Fortepan/Magyar Rendőr. Képszám: 22494, Creative Commons CC-BY-SA-3.0.

XIX. sz. melléklet

A Szent Korona hazatérése 1978. január 6-án, a Liszt Ferenc (Ferihegyi) Repülőtéren dísz-, ór- és rendész zászlóalj katonáinak államfőnek kijáró tisztelgése

Forrás: Nyulas Szabolcs: Harminchat éve tért haza a Szent Korona. Honvédelem.hu, (2014.) január 6.

Világhálón: <http://www.honvedelem.hu/cikk/41793> (Letöltés ideje: 2017. december 29.)

XX. sz. melléklet

A Honvéd Koronaőrség személyi állományába felvettek a Szent Korona előtti ünnepélyes eskütételének szövege

„Ünnepélyesen esküszöm, hogy a Magyarország alkotmányos állami folytonosságát megtestesítő Szent Koronát minden körülmények között, minden veszélytől megóvnom és állhatatosan őrzöm, illetéktelen kézre jutását életem árán is megakadályozom.

A különleges szolgálat által megkívánt magas követelmények érdekében tudásomat, testi erőnlétemet a legjobb állapotban tartom, egész életemben erkölcsi feddhetetlenségre töreksem.

A Honvéd Koronaőrség bajtársi szellemétől áthatva, példamutató módon mindenkor becsülettel, magyar honvédhez méltón, harcban vitéz módon küzdve élek és halok.

Isten engem úgy segítjen!”

XXI. sz. melléklet

A Szent Korona őrzését szabályozó válogatott törvények a kezdetektől 1945-ig (A törvények szövegét – a forrás szerint – betűhíven közöljük, mely több ponton eltér a mai helyesírástól.)

1464:II. tc. a Szent Korona megőrzéséről

1498:XXV. tc. a Szent Korona őrzéséről: hogy azt a bárók és ne a főpapok őrizték

- 1500:XXIII. tc. az ország Szent Koronájának őrzésére a királyi felség és az összes főpapurak, bárók meg a többi országlakosok, a mikor szükséges és czélszerű, mindenkor két és nem több hű világi urat válasszanak meg
- 1608:IV. tc. a Korona visszahozásáról és őrzéséről
- 1608:XVI. tc. az ország Koronáját kik és hol őrizték?
- 1609:XX. tc. a Bocskay-féle behozott koronával mi történjék és miképpen kelljen azt a birtokosaitól visszakövetelni?
- 1613:[XVIII.tc.](#) szükség és veszedelem idején a felkelés módjáról és ilyen esetben a Korona megőrzéséről való gondoskodás
- 1618:XXXIX. tc. a koronaőr urak és a többi felvigyázók fizetésére való adózásról
- 1622:II. tc. a szentséges császári és királyi felségtől, az ország karai és rendei részéről, az ő szerencsés felavatása alkalmából kiadott hitlevelnek az ország közönséges végzései közé iktatása
- 1622:IV. tc. az ország Szent Koronájának Trencsénből Sopronba szállításáról és annak megtekintése és megvizsgálása után, ismét a pozsonyi várba visszahelyezéséről; továbbá a koronaőrök számáról és a korona átadása iránt özvegy Révayné urasszonynak a megnyugtatójáról
- 1625:XXV. tc. nagyságos Erdődi Pálffy Jánost és nagy Lucsi Dóczi Istvánt koronaörökké választják és Apponyi Pétert a Szent Koronához tartozó kulcsoknak az átadására nézve feloldottnak jelentik ki
- 1625:XXVI. tc. a Korona őrzésére alkalmazandó várkatonák számáról
- 1635:LXXXVII. tc. a koronaőrzésre alkalmazott német katonákat az ország és a korona iránt esküre kötelezzék. Kiktől függjenek? És hogy mindkét nemzetbeli őrkatonákat engedelmességben tartsák
- 1638:I. tc. Ő felségének a szerencsés felavatása és megkoronázása alkalmából a karoknak és rendeknek a feltételekről kiadott hitlevelét, az országgyűlési végzések közé beiktatják
- 1647:III. tc. nagyságos ipolykeri Kéri Jánost és ghyletinczi stb. Ostrosith Miklóst koronaörökkül választják, az előbbeni koronaőrök örökösait és utódait pedig a Szent Koronához tartozó kulcsok átadására nézve felmentetteknek nyilvánítják
- 1647:IV. tc. a korona őrzésére alkalmazott őrkatonák számáról, azok függéséről és károktól való tartózkodásáról
- 1649:V. tc. az ország gabonasegélyének és adóinak a hátralékait úgy a vármegyéknek, mint az adószedőknek és kirovóknak véglegesen be kell szolgáltatniok
- 1649:XCVI. tc. az ország Koronájának gondozói és őrei részére való adózás
- 1655:XV. tc. a Szent Korona gondozói és őrei, meg az ország követségei részére való adózás
- 1655:XLV. tc. a koronaőrök közül legalább az egyik maradjon a Szent Korona mellett; és a német katonák büntetés tekintetében is tőlük függjenek
- 1659:X. tc. a Szent Korona őrei és őrségi katonái részére való adózás
- 1662:XLIX. tc. Erdődi Pálffy Miklós grófot és Zichy Istvánt a koronaőri hivatalban kikötéssel meghagyják
- 1681:XXXV. tc. Monyorókeréki gróf Erdődy Kristófot a Szent Korona őrévé választják
- 1715:II. tc. az Ő császári s királyi szent felsége részéről, szerencsés megkoronáztatása idején, a karoknak s rendeknek adott királyi hitlevet az ország köztörvényeibe iktatják
- 1715:XXXVIII. tc. az ország Szent Koronája őrzésének helyéről s annak őrei választásáról
- 1741:VI. tc. az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról
- 1751:IV. tc. az ország Szent Koronája őreiről
- 1764:IV. tc. az ország Szent Koronája őreiről
- 1790:II. tc. a királyi hitlevel, melyet Ő királyi szent felsége szerencsés fölavattatása és megkoronáztatása előtt az ország karainak és rendeinek adott, az ország köztörvényei közé iktattatik
- 1790:VI. tc. hogy az ország Szent Koronája Budán őriztessék

1790:VIII. tc. az ország Szent Koronájának őreiről
 1802:V. tc. az ország Szent Koronája őreiről
 1840:I. tc. az ország Szent Koronája őrének megválasztásáról
 1844:I. tc. az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról
 1867:VI. tc. az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról
 1873:X. tc. az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról
 1883:XIV. tc. az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról
 1895:IX. tc. az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról
 1901:XXIII. tc. az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról
 1928:XXV. tc. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok gondviseléséről
 1931:XXXIII. tc. az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

1464:II. tc.

a Szent Korona megőrzéséről

Továbbá, mivel tudjuk Mi és tudják összes főpap uraink és báróink és az ország egész közönsége is tudja, hogy milyen módon és miképpen jutott a Szent Korona, annak helytelen őrzése és gondozása miatt, ez országból idegen kézre.

1. §

A mely idegen kézre kerüléssel ez az ország helyrepótolhatatlan károkat, kimondhatatlan pusztításokat és sok viszontagságot szenvedett, és e Korona csak nem régebbe sok munka és fáradság után és nagy költséggel volt az országközönség pénzén visszaváltható

2. §

Mi tehát, tisztünknel fogva, a Szent Korona kellő megőrzése és megtartása céljából e helyen a főpap- és báró uraknak meg országunk nemeseinek közös megegyezésével és akaratából egy különben megszokott helyről és arra alkalmas személyekről kívánunk gondoskodni, nehogy (a mitől Isten őrizzen) a Korona ismét ez országtól idegen kézre kerüljön.

1498:XXV. tc.

a Szent Korona őrzéséről: hogy azt a bárók és ne a főpapok őrizzék

Hogy ennek az országnak a szent koronáját ne a főpapok, hanem egyedül a báró urak és világiak őrizzék.

1500:XXIII. tc.

a Korona őrzésével két világi urat kell megbizni

Az ország szent koronájának őrzésére a királyi felség és az összes főpapurak, bárók meg a többi országlakosok, a mikor szükséges és célszerű, mindenkor két és nem több hű világi urat választanak meg.

1608:IV. tc.

a Korona visszahozásáról és őrzéséről

A negyedikre nézve:

Minthogy pedig Ő császári felsége az ország koronáját és ennek a régi jelvényeit a király könyvekkel és oklevelekkel együtt, nemcsak a királyi felségnek mint Magyarország kormányzójának, hanem az akkor ott együtt jelen volt károknak és rendeknek, sőt még a távollevő országglakóknak is (a melyeknek az átvételét azok Ő felségének az átadás szerint nyugtatványozták is) átadta és átengedte

1. §

Ennélfogva az országnak ugyanazon karai és rendei méltán követelik, hogy az említett koronát a bécsi czikkelyek erejénél fogva, meg az országnak a régi szokása is úgy kívánván, azonnal ide Pozsonyba hozzák, és a szentséges királyi felség megkoronázása után, az országban azoknak a kezén hagyják, a kiket annak őrzésére a világi született magyarok közül megválasztanak.

1608:XVI. tc.

az ország Koronáját kik és hol őrizzék?

Az ország koronájának őreivé: nemzetes és nagyságos Révay Péter ur, Turóczvármegye ispánja és Erdődi Pálffy István ur, Pozsony vármegye ispánja és a szentséges császári és királyi felségnek a tanácsosai, neveztetnek ki:

1. §

A mely koronát az őr uraknak a lajstromba foglalt összes jelvényekkel együtt, itt a pozsonyi várban, bizonyos előkelő országglakóknak a szemeláttára adják át, és ezeknek a jelenlétében helyezték el a tartályba, a melyet a nádor, három főpap és ugyanannyi báró ur a pecsétükkel lepecsételjenek.

2. §

Mind a két őrnek a vár kapuira, erődítményeire és a katonákra nézve egyenlő joguk és hatalmuk legyen.

3. §

Végül, hogy szükség idején, a király és az országglakók, az ezen várban levő rendes katonaság mellé, kellő házi őrsegget helyezzenek el; és hogy úgy ennek a fenntartásáról, mint a katonák fizetéséről gondoskodás történjék.

1609:XX. tc.

a Bocskay-féle behozott koronával mi történjék és miképen kelljen azt a birtokosaitól visszakövetelni?

A behozott koronát illetőleg, a melyről maga Bocskay fejedelem is, a bécsi egyességben bevallotta, hogy azt nem az ősrégi Szent Korona sérelmére fogadta el.

1. §

Jóllehet az a szent koronának éppen semmi sérelmére sem lehet; mindazonáltal az országglakók bizonyos tekintetből jónak látták, hogy a midőn a nádorispán ur az ország felső részeibe fog menni, azt szorgalmasan kinyomozza és azoktól, a kiknek a kezén lenne, visszakövetelje.

2. §

A kiket, ha azt visszaadni nem akarnák, az említett nádorispán ur elibe őket perbehívják, és ugyanaz a nádor ur ezt az ügyet az ország rendes biráival együttesen, a felek részére kitűzendő kellő határidőben, a rendestől eltérő törvényes uton megvizsgálhassa és megvizsgálni tartozzék.

3. §

És azokat, a kik ezt a behozott koronát visszaadni vonakodnak, abban a büntetésben marasztalják el, a melylyel az ország közvégzéseinek ellenszegülőket büntetik.

4. §

Ha pedig azok gyámság alatt álló gyermekek és kiskorúak volnának, akkor hasonló módon és az előirt büntetés alatt, ezeknek a gyámjait és szolgálit hívják perbe, és ama koronát magának a nádor urnak a kezébe adni tartozzának.

5. §

A nádor ur kezébe kerülvén pedig a Korona, ugyan ez a nádorispán azt a korona-szekrénybe helyezés és megőrzés végett a királyi felségnek adja és szolgáltatassa át.

1613:XVIII. tc.

szükség és veszedelem idején a felkelés módjáról és ilyen esetben a Korona megőrzéséről való gondoskodásról

Az Ő felsége mellett vagy a király távollétében a nádor ur mellett való fölkelésre nézve azokra a korábbi végzésekre hivatkoznak, a melyeket a felkelésről alkottak.

1. §

Általános fölkelés vagy egyéb szükség és veszedelem idején pedig a nádor ur Ő felségét arról és pedig mindenek felett tájékoztatja és a Korona megőrzésére nézve a koronaőr urak mellé, a maga idejében elegendő segédcsapatokról gondoskodják.

1618:XXXIX. tc.

a koronaőr urak és a többi felvigyázók fizetésére való adózásról

Az ország Szent Koronája őrző uraknak és a többi őrségnek a fizetésére, mivel tudják, hogy azoknak a díját teljesen még az elmúlt egy néhány hónapra sem fizették ki, a jelen és a következő évre, minden kapu után egy forinttal adóznak, a melyet az előirt két határidőben kell fizetni.

1. §

Az ezután következő évekre pedig, a legközelebb tartandó országgyűlésig, évenként folyvást huszonöt dénárral adóznak.

1622:II. tc.

a szentséges császári és királyi felségtől, az ország karai és rendei részéről,

az ő szerencsés felavatása alkalmából kiadott hitlevélnek az ország közönséges végzései közé iktatása

Ennek a nemes Magyarországnak karai és rendei megemlékezvén arról, hogy a szentséges császári és királyi felségnek, az ő legkegyelmesebb uruknak, Magyarország királyává történt szerencsés fölavatása alkalmával, az Ő felségtől elfogadott föltételek végéhez azt a biztosítékot kapcsolták hozzá, hogy tudniillik: az ezen feltételekről kiadott diplomát, uralkodása kezdetén, az ország közbégzései közé beiktassák és kihirdessék.

1. §.

A midőn tehát Ő császári szentsége ennek a nemes Magyarországnak a kormányzatát átvette és Istennek kedvező jóvoltából már szerencsésen uralkodik és ahhoz most is kegyelmesen beleegyezését adja; a karok és rendek jónak látták, hogy az érintett diplomát szószerint általános végzésükbe iktassák és irassák be.

2. §

A melynek a tartalma ekképen kezdődik:

3. §

Mi Ferdinánd, Istennek kegyelméből Csehország királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Styria, Karinthia, Krajna és Würtemberg hercege, Morvaország órgrófja, Habsburg és Tyrol grófja stb., a jelen levelünk rendiben elösmerjük és adjuk emlékezetre és tudtára mindenkinek, a kit illet:

4. §

Hogy a midőn a szentséges fejedelem ur, Mátyás Isten kegyelméből mindenkor felséges római császár és Németország, Magyarország és Csehország királya, a mi igen tisztelt atyánkfia és atyánk urunk, kegyelmesen jónak látta, hogy ezen nemes Magyarországnak és az ehhez kapcsolt részeknek, kegyes atyai gonddal és töprengéssel, a leendő királyáról és a maga utódjáról idejekorán gondoskodják, és e célból az irántunk való atyai különös jóindulatából és szeretetéből, ezen Magyarország karait és rendeit a végett kereste meg, hogy minket jövendőre királyukká választanának, elfogadnának, kikiáltanának és megkoronáznának és ez által az Ő császári és királyi felsége legjobb szándékának, a mely ezen koronának csakis a javára lehet, a maguk részéről megfelelni sziveskednének.

5. §

Ugyanazok a karok és rendek, a miképen a hivekhez és a hazát szerető polgárokhoz illik, hálás szívvvel elismervén Ő császári és királyi felségének ezt az irántuk ezelőtti is több ízben dicséretesen tanusított buzgólkodását és jóindulatát, kérésére készséggel hajoltak és minket a régi szokásuk és mindenkor megtartott szabadságaikhoz képest, egyező akarattal és egyhangu beleegyezésükkel törvényesen királyukká és urukká megválasztani, kikiáltani és az isteni végzetnek segítségül hívása mellett, szerencsésen megkoronázni hajlandóknak és készeknek nyilatkoztak.

6. §

Alázattal kérvén, hogy az alábbirt cikkelyeket mindazokkal, a melyeket azokba egyenként befoglaltak, helyeseknek, kedveseknek, tetszőknek tekintvén és királyi jóváhagyásunkkal ellátván, azokat kegyelmesen elfogadni és királyi hatalmunknál fogva helybenhagyni, megerősíteni és annak idején úgy magunk kegyelmesen megtartani, mint másokkal is, a kiket illetnek, szigoruan megtartatni méltóztatnánk. A mely cikkelyeknek a tartalma ilyen:

7. §

Első föltétel. Hogy az országnak a szabadságait, mentességeit, kiváltságait, határozatait, jogait és szokásait összesen és egyenként, egyszersmind a bécsi békekötést és az abba belefoglalt összes cikkelyeket, nemkülönben a mostani szentséges császári és királyi felségnek az 1608-ik és 1609-ik évi koronázás előtt és után kelt, kiadott többi végzéseit is minden pontjaikban, záradékaikban és cikkelyeikben a király Ő felsége szigoruan és szentül megtartja és másokkal is, mindenkivel sértetlenül megtartatja.

8. §

Második föltétel. Hogy azokat a sérelmeket, a melyek az Ő felsége uralkodásának megkezdéseig bármiképen fölmerülnének, az Ő felsége uralkodása kezdetén legott, a három hónapon belől hirdetendő országgyűlésen, azonnal megszünteti. Az ország összes karainak és rendjeinek azon sérelmeit pedig, a melyek az idők rendén Ő felségének az uralkodása alatt merülnének föl, az egyes országgyűléseken, a milyeneket jövőben Ő felsége az ország javára és szükségeihez képest, a három évet túl nem haladólag, méltóztassék a lehető leggyakrabban hirdetni és tartani, az országgyűlés alatt megszünteti és a megszüntetést fogantatba veszi.

9. §

Harmadik föltétel. Hogy a mikor Magyarországnak és az annak alája vetett részeknek az ügyei kerülnek szóba, azokat az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 8-ik és 9-ik, továbbá az 1559-ik évi 8-ik törvénycikkelyekhez képest, magyarokkal tárgyalni és intézni méltóztassék. Az ország határain belülről hozzáforduló kérelmezőket és peres feleket pedig, a kik hazafiak, a koronázás előtt kelt 10-ik és 16-ik cikkelyek végső szavai, valamint Ferdinánd 1536-ik évi decretuma 41-ik cikkelye szerint, külföldi kormányhoz és törvényekhez utasítani, hurczolni és küldeni nem enged.

10. §

Negyedik föltétel. A vég helyek tiszttartóságait, kapitányságait és egyéb tisztségeket pedig Ő felsége úgy ebben, mint a többi kapcsolt országokban, az 1608-ik évi koronázás előtt kelt tizenegyedik cikkely értelmében adományozza.

11. §

Ötödik föltétel. Hogy az igazságszolgáltatás érdekében (a mely nélkül az országok fenn nem állhatnak) a törvényszékek tartására nézve, az országnak dicséretes és lsten előtt kedves régi szokása szerint, a nyolczados törvényszékeket béke idején az országnak úgy a felső, mint az alsó részeiben, az 1609-ik évi végzések 70-ik cikkelyéhez képest folytonosan megtartatja és ugyanezen cikkely értelmében a bírakat úgy a királyi táblához, mint a felebezésekhez, minden valláskülönbség nélkül alkalmazza. Az ország karait és rendeit, a törvénykezési időszakokon kívül, parancsokkal az ország rendes birái és ezek kiküldöttjei előtt való törvényt állásra és kiváltságaiknak a fölmutatására nem kényszeríti és a törvényes végrehajtásokat sem maga meg nem akadályozza, sem a tisztviselőitől való megakadályozását el nem türi; ugyszintén sem törvénytelen ítéleteket, sem törvénybe ütköző végrehajtásokat meg nem enged. Hivatkoznak: először, a nyolczados törvényszékek tartására nézve az 1609-ik évi 70-ik törvénycikkelyre. Másodsor, a nemesi előjogokra nézve a Hármaskönyv I. része, 9-ik czimére; továbbá Ferdinánd királynak az 1546-ik évi 30-ik cikkelyére, valamint a bécsi békekötés tizenegyedik cikkelyére. Harmadsor, arra nézve, hogy a törvényes eljárást királyi parancsokkal meg ne háborítsák, I. Mátyás 1471-ik évi 12-ik cikkelyére, Miksa 1566-ik évi 25-ik cikkelyére és II. Mátyás 1613. évi 34-ik cikkelyére. Negyedsor, arra, hogy törvénytelen parancsok ne keljenek, a Ferdinánd 1563. évi 80-ik, és II. Mátyás 1608-ik évi 6-ik cikkelyére.

12. §

Hatodik föltétel. Hogy a vallás ügye, az ország nyugalomban maradása érdekében, a bécsi végzések és a koronázás előtt kelt czikkelyek értelmében, az ország összes karai és rendei között úgy ezeknek és a fiscusnak a fekvő jószágában, mint Magyarország véghelyein is, a magyar katonáknál szabadon, sértetlenül és érintetlenül maradjon; úgy tudniillik, hogy a vallásnak szabad gyakorlatát úgy a báróknak, mágnásoknak és nemeseknek, mint a szabad városoknak és az ország összes karainak és rendjeinek, a maguk és a fiscus fekvő jószágában, továbbá Magyarország véghelyein és a mezővárosokban és falukban, mindazok számára, a kik azt szabadon és önként elfogadni kívánják, meghagyják, és senkit, bárminő rendű és állapotu legyen is, se Ő felsége, se a földesurak semmi módon és semmi ürügy alatt annak használatában és vallása szabad gyakorlásában meg ne háborítsanak és meg ne akadályozzanak.

13. §

Hetedik föltétel. Hogy a nádorválasztásra, ennek hatalmára, joghatóságára és tisztére nézve az előirt szabályt Ő felsége a bécsi békekötés harmadik pontjára hozott határozathoz, továbbá az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 11-ik czikkelyhez és az 1613. évi 7-ik czikkelyhez, meg a Ferdinánd király 1555-ik évi 1-ső czikkelye véghatározatához, valamint nádor esküformájához képest, megtartja. A báni tisztre nézve hasonlóképen azt, a mit az 1608. évi ugyanazon 11-ik czikkely magában foglal, és ugyszintén az oláhokra nézve az 1604-ik évi 14-ik és az 1608-ik évi 9-ik, meg az 1613-ik évi 39-ik törvénycikkelyt foganatosítja.

14. §

Nyolczadik föltétel. Minthogy nemcsak ennek a lesujtott hazának, mint paizsoknak és bástyáknak, hanem a többi szomszédos országoknak és tartományoknak jólléte és megmaradása is a véghelyek jó és biztos ellátásától függ, ezért méltóztatik Ő felsége az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 21-ik, és az 1609-ik évi 32-ik czikkelyekhez képest, a véghelyekről atyailag gondoskodni.

15. §

Kilencedik föltétel. Hogy a szabad és bányavárosokat a jogaikban, szabadságaikban, kiváltságaikban és mentességeikben megtartja.

16. §

Tizedik föltétel. Hogy a király Ő felsége az ország koronáját, az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 4-ik és koronázás után kelt 16-ik czikkelyhez, meg az Ulászló király decretumba foglalt feltételekhez és ugyanezen Ulászló király 1492. évi decretuma 3-ik czikkelyéhez képest semmi okból avagy keresett szin alatt, semmi törekvéssel és mesterkedéssel az országból ki nem viszi és ki nem viteti; hanem az országglakók régi szokása és szabadságai értelmében, bizonyos, a maguk kebeléből, a két vallást követők közül egyértelemmel megválasztott és arra kirendelt világi személyekkel az országban őrizteti.

17. §

Tizenegyedik föltétel. Hogy Magyarországnak és az alávetett részeknek határait el nem idegeníti, sőt a lengyelekkel, sziléziaiakkal, morvakkal és ausztriaiakkal, valamint a styriaiakkal, karinthiaiakkal és krajnaiakkal szemben támadt és fenforgó határvillongásokat, a király Ő felsége minden igyekezetével, közremunkálásával kiegyenliti, elintézi és az elidegenítetteket visszaszerzi.

18. §

Tizenkettedik feltétel. Hogy a békeegyeségek Csehországgal és a többi szomszéd tartományokkal, meg Erdélylyel, a bécsi békekötés cikkelyeihez, meg az 1609-ik évi végzések 42-ik cikkelyéhez képest érvényükben maradjanak és azokat Ő felsége megtartja és az övéi részéről is megtartatja.

19. §

Tizenharmadik föltétel. Hogy azokat, a melyeket az ország közbékéjének fönntartására, a háboru meg nem indítására és a külföldi katonák be nem hozására, az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 2-ik cikkelyben elhatároztak, Ő felsége sértetlenül megtartja és mások által is megtartatja.

20. §

Tizennegyedik föltétel. Hogy tekintettel a magyar nemzetnek az ausztriai ház és a király Ő felsége iránt eddigelő eléggé bőségesen kimutatott és a jövőre is kimutatandó őszinte szeretetére és jóindulatára: Borostyánkő, Kabold, Kőszeg, Fraknó, Kis-Marton és Szarvkő várakat és tartozékaikat, az ausztriaiaktól a királyi felség az ő közbenjárásával, segítségével és bőkezűségével végre-valahára ingyen kiszabadítsa és azokat az országglakóknak az ausztriai ház és a királyi felség iránt viseltető szives jóindulatukért visszabocsássa, minthogy a letűnt idők oly hosszú folyamán azokból ugyis elég sok hasznot és jövedelmet huztak. Ha pedig az említett várakat az ausztriaiak ingyen visszabocsátani nem akarnák, akkor azokat az ideiglenes átruházási összeg letétele mellett kell visszaváltani és az 1608-ik évi 7-ik, meg az 1609-ik évi 62-ik cikkelyek értelmében az említett várak tartozékait Magyarország joghatóságának, törvényeinek és terheinek alárendelni.

21. §

Tizenötödik föltétel. Hogy Lubló várát a tartozékaival és a tizenhárom szepesi várost (minthogy azokat a lengyelek az országnak és az országglakóknak igen nagy kárára és hátrányára tartják birtokukban; mert az országglakók közé nemcsak hogy semmivel adózni nem akarnak, hanem az országglakókkal szemben különféle bántalmakat és hatalmaskodásokat elkövetvén, Magyarországon törvényt állani és a vármegyék előtt megjelenni vonakodnak és minden szándékukat erőszakos kézzel keresztül viszik, a mely által, a mint látszik, Ő felsége tekintélyének is a legtöbbet ártnak) a királyi felség, a szentséges császári és királyi felségnél teendő közbenjárása mellett, azt a várat és tartozékait és az említett városokat kiszabadítani és az országhoz visszkapcsolni méltóztassék: miután az országglakóknak módjában van, hogy azokért az ideiglenes átruházási összeget letegyék.

22. §

Tizenhatodik föltétel. Hogy a hajdu katonák, a kiknek a császári és királyi felségtől kiváltságaik vannak, azokat élvezhessék és a királyi felség uralkodása idején azokat megerősíteni méltóztatik.

23. §

Tizenhetedik föltétel. Ő felsége biztosítékot nyujt afelől, hogy a mig a szentséges császári és királyi felség legkegyelmesebb uruk életben van, addig a császári és királyi felség kifejezett és külön kegyelmes akarata és az országglakók egyetértése nélkül, az ország semmi kormányzásába bele nem avatkozik.

24. §

Ezek azok a föltételek, a melyeket a királyi felség megválasztatása előtt elfogadni és megfelelő biztosító levéllel, királyi szava alatt megerősíteni, megkoronázása után pedig, uralkodása megkezdésével, általános törvénycikkelekbe foglaltatni és kihirdetni méltóztatik.

25. §

Mi tehát a nemes Magyarország és az ennek alája vetett részek összes karainak és rendjeinek említett kérésére kegyelmesen hajolván, és szívünk jóakaró hajlamával nekik kegyelmesen kedveskedni akarván, az elől beiktatott összes cikkelyeket mindazokkal, a melyeket azokba egyenként befoglaltak, helyeseknek, kedveseknek és tetszőknek tekintvén, azokhoz királyi szives jóváhagyásunkat és hasonló beleegyezésünket megadtuk és azokat minden bennük foglaltakkal együtt elfogadtuk, jóvá- és helybenhagytuk és megerősítettük.

26. §

És királyi szavunkkal igérjük, s a karokat és rendeket biztosítjuk, hogy az összes előrebocsátottakat, uralkodásunk idejében, úgy magunk megtartjuk, mint a többi bárminő rendü és rangu hú alattvalóinkkal is megtartatjuk; a miképen hogy ezen diplománk erejével elfogadjuk, jóvá- és helybenhagyjuk és megerősítjük és róla fogadást teszünk.

27. §

A melynek hitelére és bizonyosságára ezt a levelet sajátkezüleg aláírtuk és saját pecsétünk reányomásával megerősítést elrendeltük. Kelt Pozsony szabad városunkban, az 1618-ik év május havának a tizenötödik napján.

1622:IV. tc.

az ország Szent Koronájának Trencsénből Sopronba szállításáról

és annak megtekintése és megvizsgálása után, ismét a pozsonyi várba visszahelyezéséről;

továbbá a koronaőrök számáról és a Korona átadása iránt özvegy Révayné urasszonynak a megnyugtatójáról

A karok és rendek megemlékezvén arról, hogy az előző évek igen heves mozgalmi között az ország Szent Koronájának a szokott megjelölt helyéről elvive, mily sokat kellett vándorolnia:

1. §

Továbbá, minthogy az a mozgalmaknak Isten jóvoltából már megtörtént lecsendesültével, a Nikolsburgban megállapított békekötés erejénél fogva ez ideig Trencsén sz. kir. városban volt elhelyezve, időközben pedig a koronaőrök egyike, tudniillik a néhai tekintetes és nagyságos Révay Péter ur elhalálózván, ennek a tisztébe az országglakók közös egyetértéséből nagyságos nagyapponyi Apponyi Pál ur következett:

2. §

Ennek okáért a karok és rendek elhatározták, hogy az országnak ezt a Szent Koronáját, az összes hozzátartozó koronázási jelvényekkel együtt, megvizsgálás és felismerés végett erre az általános országgyűlésre hozzátják; és pedig úgy, hogy a megvizsgálás és megtekintés után ünnepélyesen ismét a pozsonyi várba, tudniillik a régi szokásos megőrzési helyére visszahelyezik és megőrzésére a korábbi hatvan gyalog katona mellé még negyvenet adnak, hogy összesen százan legyenek.

3. §

Ezekhez a korábbi szokás szerint Ő császári felsége is hasonló számú német gyalogosokat adjon, a kik a koronaöröktől és a várnagyoktól függjenek.

4. §

A koronának és jelvényeknek a teljes és mindenképpen megtörtént átadásáról a mondott karok és rendek nemzeti és nagyságos Forgách Mária urasszonyt, az említett néhai Révay Péter koronaőr urnak stb. hátramaradt özvegyét, a jelen törvénycikkely erejével mindenképpen megnyugtatják, és föloldottnak és fölmentettnek nyilvánítják és jelentik ki.

1625:XXV. tc.

nagyságos Erdődi Pálffy Jánost és nagy Lucsi Dóczy Istvánt koronaörökké választják

és Apponyi Pétert a Szent Koronához tartozó kulcsoknak az átadására nézve feloldottnak jelentik ki

Mint hogy a Szent Korona őrei közül az egyik, tudniillik: tekintetes és Nagyságos Pálffy István pozsonyi gróf a tisztéről önként lemondott, a mely lemondáshoz, az éveken át hűségesen és dicséretre méltóan teljesített szolgálataira tekintettel, a karok és rendek is a beleegyezésüket megadván, őt a koronaszekevény kulcsainak az átadására nézve feloldották.

1. §

A másik koronaőr pedig, tudniillik Apponyi Pál, elhalálozott.

2. §

Ugyanezek a karok és rendek, Ő felségétől az érintett koronaőri tisztre kijelölt négy személy közül, az említett Pálffy István helyébe, nagyságos Pálffy János urat; a fent megnevezett néhai Apponyi Pál ur helyébe pedig nagyságos Nagy-Lucsi Dóczy István urat, egyező akarattal és egyhangu szavazattal megválasztották.

3. §

A kik Ő felsége és az országalakók előtt a szokott esküt ünnepélyesen le is tették.

4. §

Nagyságos Apponyi Péter urat, a fentemlített néhai Apponyi Pál édes testvérét, a szent koronához tartozó és az elhunyt néhai Apponyi Pálnál volt kulcsoknak a karok és rendek jelenlétében történt átadására nézve, a jelen cikkely erejével megnyugtatják és feloldottnak jelentik ki.

1625:XXVI. tc.

a Korona őrzésére alkalmazandó várkatonák számáról

A Korona őrzésére az 1622-ik évi 4-ik törvénycikkely szerint ötven magyar és ötven más német gyalogost alkalmazzanak.

1. §

Mint hogy pedig ez az ötven német katona, eddigelő látszólag máshonnan függött; illő dolog, hogy őket ezutánra azon parancsnokság alól fölmentsék, és hogy mástól, mint a koronaőröktől és várnagyoktól ne függjenek; meg hogy az eddiginél szigorubb fegyelem alatt álljanak.

2. §

És hogy a tőlük okozott károkért a koronaőr urak és a várnagyok a sértett fél kérésére kellő elégtételt szolgáltatni tartozzanak és kötelesek legyenek.

1630.:VI. tc.

ugy a Szent Korona őrei számára, mint az országlakók háza építésének

a befejezésére adót ajánlanak meg és az építés vezetésének az élére nagyságos Pálffy Pált állítják

Továbbá a Szent Korona őrei és felvigyázói fizetésére minden egyes kapu után, egy-egy magyar forintot ajánlanak meg; a melyet a vármegyék pénztárnokai, avagy ezek hiányában az adókirovók szedjenek föl.

1. §

Éppen úgy az országház építésének folytatására és befejezésére minden egyes kapu után ötven magyar dénárt, a melyet ugyanazok a pénztárnokok, vagy azoknak a hiányában a vármegyei adókirovók, a kapuknak a korábbi számbavétele szerint, a legközelebbi Szent Jakab apostol napig, nemzetes Kárner Dánielhez, ezen Pozsony szabad királyi város kapitányához beszolgáltassanak.

2. §

A kit a rendek azzal is megbiznak, hogy ezt az építést gondosan fölvigyázza és úgy a bevételekről, mint a kiadásokról számot adjon. Az építés vezetésének élére pedig, tekintetes és nagyságos Pálffy Pál urat állítják; nem kételkedvén afelől, hogy ő ezt a tisztet a haza és a közjó szeretetéből szívesen magára vállalja.

3. §

A török hódoltság alatt állók, mindenkor a felét fizessék.

1635:LXXXVII. tc.

a Koronaőrzésre alkalmazott német katonákat az ország és a Korona iránt esküre kötelezzék.

Kiktől függjenek? És hogy mindkét nemzetbeli őrkatonákat engedelmességben tartsák

A koronaőrzésre alkalmazott katonákra nézve, Ő felsége kegyelmes kijelentéséhez képest, elhatározták:

1. §

Hogy az ott alkalmazott német katonákat az ország és a Szent Korona iránt esküre kötelezzék és hogy teljesen a koronaőr uraktól, meg a pozsonyi várnagyoktól függjenek.

2. §

És úgy a német, mint a magyar katonákat az ezerhatszázhuszonötödik évi huszonhatodik törvénycikkely szerint fegyelem alatt tartásák.

1638:I. tc.

Ő felségének a szerencsés felavatása és megkoronázása alkalmából

a karoknak és rendeknek a feltételekről kiadott hitlevelét, az országgyűlési végzések közé beiktatják

Mindenekelőtt, a miképpen a karok és rendek soha semmit sem óhajtottak inkább, mint azt, hogy úgy maguk, mint kedves maradékaik is, a nemesség dicséretes és mindenkor megtartott előjogaiban megmaradassanak, azonképpen Ő szent felsége is, magyarországi szerencsés uralkodásának megkezdésével, az alattvalók szívének a királyi trón iránt való megnyerésére, a karoknak és rendeknek annál semmi jótékonyabbat, jobbat és hasznosabbat kegyelmesen és atyailag meg nem ajánlhatott és ki nem jelenthetett, mint azt, hogy az Ő felsége szerencsés felavatása alkalmából felmutatott hitlevelé feltételeinek minden pontját, záradékát és cikkelyét ígérete szerint, nemcsak meg fogja tartani; hanem ezen nemes ország kormányzását átvevén és abban a mindenható jó Isten segédelmével uralkodván, nagyobb biztosíték és kezeskedés jelül ezen hitlevelé feltételeinek, a jelen országgyűlés végzései közé való beiktatásába is kegyelmesen beleegyezik. Ennek okáért a karok és rendek helyén valóknak látták, hogy az említett hitlevelet a jelen közönséges országgyűlés végzései közé szó szerint beiktassák. A melynek tartalma ez:

1. §

Mi Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai főherceg, Burgundia, Styria, Karinthia és Krajna hercege, Tirol és Görz grófja sat., a jelen levelünk rendiben elismerjük és adjuk emlékezetre és tudtára mindenkinek, a kit illet: Hogy miután az összes főpap, báró és mágnás urak, nemesek és ezen nemes Magyarországnak, meg a hozzákapcsolt részeknek a többi karai és rendei, megfontolván a szentséges fejedelemnek, második Ferdinánd urnak, Isten kedvező kegyelméből mindenkor felséges választott római császárnak, Németország, Magyarország és Csehország sat. királyának, az őik legkegyelmesebb uruknak és a mi legkedvesebb szülőnknek az irántok való kegyes és valóban atyai jóindulatát és hajlandóságát és fenségünk iránt is hasonló váraozástól fölbuzdulván, önkéntes saját akaratukból tett buzgó kérésükre Ő szent felségétől kinyerték, hogy minket, a régi szokásukhoz és mindenkor megtartott szabadságukhoz képest, egyező akarattal és egyértelmű beleegyezéssel szabály szerint és szabadon királyukká és urukká választanának és kikiáltanának és végül, az isteni gondviselésnek segítségül hívása mellett, szerencsésen meg is koronáznának, alázattal arra kértek, hogy mi az alább irt cikkelyeket és az azokba összesen és egyenként befoglaltakat, helyeseknek, kedveseknek és tetszőknek tekintvén és azokhoz jóváhagyásunkat megadván, kegyelmesen elfogadni és hatalmunknál fogva helybenhagyni, megerősíteni és annak idején, úgy magunk kegyelmesen megtartani, mint másokkal is, a kiket illet, állhatatosan megtartatni méltóztatnánk. Amely cikkelyeknek a tartalma így következik és ilyen:

2. §

Első feltétel: Hogy az országnak a szabadságait, mentességeit, kiváltságait, statutumait, jogait és szokásait, összesen és egyenként, úgyszintén a bécsi békekötés végzéseit és az azokban foglalt összes cikkelyeket; valamint a boldog emlékü második Mátyásnak az 1608 és 1609. évi koronázás előtt és után kelt többi cikkelyeit; továbbá a mostani császári és királyi felség alatt, az 1622-ik évben kiadottakat, meg a jelen 1625-ik évben és a jövőendőben kiadandókat is, minden pontjaikban, záradékaikban és cikkelyeikben Ő felsége szigorúan és szentül megtartja és másokkal is, mindenkivel sértetlenül megtartatja.

3. §

Második feltétel: Hogy azokat a sérelmeket, a melyek az ő fensége uralkodásának megkezdése idejéig, bármiképpen fölmerülnének, mindjárt az ő fensége uralkodása kezdetén, hat hónap alatt kihirdetendő első országgyűlésen teljesen megszüntesse; az ország összes karainak és rendeinek azon sérelmeit pedig, a melyek ő fenségének az uralkodása alatt, az idők rendén fölmerülnének, az egyes országgyűléseken, a minőket ő fensége az ország javára és szükségeihez képest az idők folytán a lehető leggyakrabban (akképpen, hogy a három évet meg ne haladja) hirdetni és tartani méltóztassék, még ugyanazon országgyűlés alatt megszüntesse és foganathoz juttassa.

4. §

Harmadik feltétel: Hogy a mikor Magyarországnak és az ennek alája vetett részeknek ügyei, dolgai kerülnek szóba, azokat az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 9-ik és 10-ik; továbbá az 1559-ik évi 8-ik törvénycikkelyekhez képest, a magyarokkal tárgyalni és intézni méltóztassék.

Az ország határain belülről hozzá forduló kérelmezőket és peres feleket pedig, a kik hazafiak, a koronázás előtt kelt 10-ik és 16-ik végső szavai és a Ferdinánd 1536-ik évi decretuma 41-ik cikkelye szerint, külföldi kormányhoz és törvényekhez utasítani, hurczolni és küldeni nem engedi.

5. §

Negyedik feltétel: A vég helyek tiszttartóságait, kapitányságait és egyéb tisztségeket pedig Ő felsége, úgy ebben, mint a többi kapcsolt országokban, az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 11-ik cikkely értelmében adományozza.

6. §

Ötödik feltétel: Hogy az igazságszolgáltatás érdekében (a mely nélkül az országok fenn nem állhatnak) a törvényszékek tartására nézve, az országnak dicséretes és Isten előtt kedves régi szokása szerint, a nyolczados törvényszékeket béke idején az országnak úgy felső, mint alsó részeiben, az 1609-ik évi végzések 70-ik cikkelyéhez képest, folytonosan megtartatja és ugyanazon cikkely értelmében a bírakat, úgy a királyi táblához, mint a felebbezésekhez, minden valláskülönbség nélkül alkalmazza. Az ország karait és rendeit a törvénykezési időszakokon kívül, parancsokkal, az ország rendes birái és ezek kiküldöttei előtt való törvényt állásra és kiváltságaiknak felmutatására nem kényszeríti és a törvényes végrehajtásokat sem maga meg nem akadályozza, sem a tisztviselőitől való megakadályozását el nem türi; úgyszintén sem törvénytelen ítéleteket, sem törvénybe ütköző végrehajtásokat meg nem enged. Hivatkozás alá kerülnek: először a nyolczados törvényszékek tartására nézve az 1609-ik évi 70-ik törvénycikkely. Másodszer: a nemesi előjogokra nézve a Hármaskönyv I. része, 9-ik czime, továbbá Ferdinánd királynak az 1546-ik évi 30-ik cikkelye; valamint a bécsi békekötés 11. cikkelye. Harmadszer: arra nézve, hogy a törvényes eljárást királyi parancsokkal meg ne háborítsák, I. Mátyás 1471-ik évi 12-ik cikkelye, Miksa 1566-ik évi 25-ik cikkelye és második Mátyás 1613-ik évi 34-ik cikkelye. Negyedszer: arra, hogy törvénytelen parancsok ki ne adassanak, a Ferdinánd 1563-ik évi 80-ik és második Mátyás 1608-ik évi 6-ik cikkelye.

7. §

Hatodik feltétel: Hogy a vallás ügye az ország nyugalomban maradása érdekében a bécsi végzések és a koronázás előtt kelt cikkelyek értelmében, az ország összes karai és rendei között, úgy ezeknek és a fiscusnak fekvő jószágiban, mint Magyarország vég helyein is, a magyar katonáknál, szabadon, sértetlenül és érintetlenül maradjon,

úgy tudniillik, hogy a vallásnak szabad gyakorlatát, úgy a báróknak, mágnásoknak és nemeseknek, mint a szabad városoknak és az ország összes karainak és rendeinek, a maguk és a fiscus fekvő jószágaiban, továbbá Magyarország véghelyein és a mezővárosokban és falukban mindazok számára, a kik azt szabadon és önként elfogadni kívánják, meghagyják; és senkit bárminő rendű és rangu legyen is, se Ő fensége, se a földes urak, semmi módon és semmi ürügy alatt annak használatában és vallása szabad gyakorlásában, meg ne háborítsanak és meg ne akadályozzanak.

8. §

Hetedik föltétel: Hogy a nádorválasztásra, ennek hatalmára, joghatóságára és tisztére nézve, az előirt szabályt Ő fensége a bécsi békekötés 3-ik pontjára hozott határozathoz, továbbá az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 11-ik cikkelyhez és az 1613-ik évi 7-ik cikkelyhez, meg Ferdinánd király 1555. évi törvénycikkelye véghatározatához, valamint a nádor esküformájához képest megtartsa. A báni tisztre nézve hasonlóképpen azt, a mit az 1608. évi ugyanazon 11-ik cikkely magában foglal és ugyszintén az oláhokra nézve az 1604. évi 14. és az 1608. évi 9., meg az 1613. évi 39-ik törvénycikkelyt foganatosítsa.

9. §

Nyolczadik föltétel: Minthogy nemcsak ennek a lesujtott hazának, mint paizsnek és bástyának, hanem a többi szomszédos országoknak és tartományoknak jólléte és megmaradása is a véghelyek jó és biztos ellátásától függ; ezért méltóztassék Ő fensége az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 21-ik és az 1609-ik évi 32-ik cikkelyekhez képest, a véghelyekről atyailag gondoskodni.

10. §

Kilenczedik föltétel: Hogy a szabad és bányavárosokat jogaikban, szabadságaikban, kiváltságaikban és mentességeikben megtartja.

11. §

Tizedik föltétel: Hogy Ő felsége az ország koronáját az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 4-ik és koronázás után kelt 16-ik cikkelyhez, meg az Ulászló király decretumában foglalt feltételeihez és ugyanezen Ulászló király 1492. évi decretuma 3-ik cikkelyéhez képest, semmi okból avagy keresett szin alatt, semmi törekvéssel és mesterkedéssel, az országból ki nem viszi és ki nem viteti; hanem az országlakók régi szokása és szabadságai értelmében, bizonyos, a maguk kebeléből, a két vallást követő világiak közül egy értelemmel megválasztott és arra kirendelt személyekkel az országban őrizteti.

12. §

Tizenegyedik föltétel: Hogy Magyarországnak és az ennek alávetett részeknek határait el nem idegeníti, sőt a lengyelekkel, sziléziaiakkal, morvakkal és ausztriaiakkal, valamint a styriaiakkal, karinthiaiakkal és krajnaiakkal szemben támadt és fenforgó határvillongásokat Ő fensége minden igyekezetével, közremunkálásával kiegyenliti, elintézi és visszaszerzi.

13. §

Tizenkettedik föltétel: Hogy a békeegyességet Csehországgal és a többi tartományokkal, meg Erdélylyel, a bécsi békekötés cikkelyeihez, meg az 1609-ik évi végzések 42-ik cikkelyéhez képest Ő fensége megtartja és az övéi részéről is megtartatja.

14. §

Tizenharmadik föltétel: Hogy azokat, a melyeket az ország közbékéjének megtartására, háboru nem indításra és a külföldi katonák be nem hozására az 1608-ik évi koronázás előtt kelt 2-ik cikkelyben elhatároztak. Ő fensége sértetlenül megtartja és másokkal is megtartatja.

15. §

Tizennegyedik föltétel: Hogy tekintettel a magyar nemzetnek az ausztriai ház és Ő fensége iránt eddigelé eléggé bőségesen kimutatott és a jövőre is kimutatandó őszinte szeretetére és jóindulatára: Borostyánkő, Kabold, Kőszeg, Fraknó, Kis-Marton és Szarvkő várakat és tartozékaikat, az ausztriaiaktól a fenség az ő közbenjárásával, segítségével és bőkezűségével végre-valahára ingyen kiszabadítsa és azokat az országlakóknak az ausztriai ház és Ő fensége iránt viseltető szives jóindulatukért visszabocsássa, minthogy a letűnt idők oly hosszú folyamán úgy is elég sok hasznot és jövedelmet huztak. Ha pedig az említett várakat az ausztriaiak ingyen visszabocsátani nem akarnák, akkor azokat az ideiglenes átruházási összeg letétele mellett kell visszaváltani és az 1608-ik évi 7-ik, meg az 1609-ik évi 62-ik cikkelyek értelmében, az említett várak tartozékait Magyarország joghatóságának, törvényeinek és terheinek alárendelni.

16. §

Tizenötödik föltétel: Hogy Lubló várát tartozékaival és a tizenhárom szepesi várost, minthogy azokat a lengyelek az országnak és az országlakóknak igen nagy kárára és hátrányára tartják birtokukban (mert az országlakók közé nemcsak, hogy semmivel adózni nem akarnak, hanem az országlakókkal szemben különféle bántalmakat és hatalmaskodásokat elkövetvén, Magyarországon törvényt állani és a vármegyék előtt megjelenni vonakodnak és minden szándékukat erőszakos kézzel keresztül viszik, a mely által, a mint látszik, Ő fensége tekintélyének is a legtöbbet ártanak), Ő fensége, a szentséges császári és királyi felségnél teendő közbenjárása mellett, azt a várat és tartozékait és az említett városokat kiszabadítani és az országhoz visszakapcsolni méltóztassék; miután az országlakóknak módjában van, hogy azokért az ideiglenes átruházási összeget letegyék.

17. §

Tizenhatodik föltétel: Hogy a hajdu katonák, a kiknek a császári és királyi felségtől kiváltságaik vannak, azokat élvezhessék és Ő fensége uralkodása idején azokat megerősíteni méltóztassék.

18. §

Tizenhetedik föltétel: Hogy Ő fensége biztosítson affelől, hogy a míg a szentséges császári és királyi felség, legkegyelmesebb uruk életben van, addig a császári és királyi felség kifejezett és külön kegyelmes akarata és az országlakók egyetértése nélkül, az ország semmi kormányzásába bele nem avatkozik.

19. §

Ezek azok a föltételek, a melyeket Ő fensége megválasztatása előtt elfogadni és megfelelő biztosító levéllel szava alatt megerősíteni; megkoronázása után pedig, uralkodása megkezdésével általános törvénycikkelyekbe foglaltatni és kihirdetni méltóztassék.

20. §

Mi tehát a nemes Magyarország és az ennek alávetett részek összes karainak és rendeinek említett kérésére, kegyelmesen hajolván és szívünk jóakaró hajlamával nekik kegyelmesen kedveskedni akarván, az elől beiktatott összes cikkelyeket mindazokkal, a melyeket azokba egyenként befoglaltak, helyeseknek, kedveseknek és tetszőknek tekintvén, azokhoz szives jóváhagyásunkat és hasonló beleegyezésünket megadtuk és azokat minden bennük foglaltakkal együtt elfogadtuk, jóvá és helybenhagytuk és megerősítettük; ígérvé s a karokat és rendeket szavunkkal biztosítva, hogy az összes előrebocsátottakat uralkodásunk idejében úgy magunk megtartjuk, mint a többi bárminő rendü és rangu hű alattvalóinkkal is megtartatjuk; a miképpen, hogy ezen diplománk erejével elfogadjuk, jóvá- és helybenhagyjuk, megerősítjük és arról fogadást teszünk. A melynek hitelére és bizonyosságára ezt a levelet sajátkezüleg aláírtuk és saját pecsétünk reá nyomásával megerősítését elrendeltük. Kelt Sopron szabad királyi városunkban, az Úrnak ezerhatszázhuszonötödik esztendejében, november hó 27-ik napján.

1647:III. tc.

nagyságos ipolykéri Kéri Jánost és ghyletinczi stb.

Ostrosith Miklóst koronaörökül választják, az előbbeni koronaörök örököseit és utódait pedig a Szent Koronához tartozó kulcsok átadására nézve felmentetteknek nyilvánítják

Mivel Magyarország Szent Koronájának az őrei, ugymint tekintetes és nagyságos erdődi Pálffy János gróf és ghymeszi Forgách Péter urak az utóbbi években az élők sorából elköltöztek; azért a karoknak és rendeknek ama négy személy közül, a kiket a császári és királyi felség mindkét vallásfelekezettől a koronaország tisztségére kijelölt, a szent koronának előbb nevezett néhai őrei helyébe egyetértő akarattal és megegyezéssel nagyságos ipolykéri Kéri János és ghyletinczi Ostrosith Miklós urakat tetszett megválasztani.

1. §

A kik Ő felsége és az országlakosok előtt a szokásos esküt is ünnepélyesen letették.

2. §

A Szent Korona előbbnevezett néhai őreinek az örököseit és utódait pedig, az ország szent koronájához tartozó kulcsoknak a visszaadására nézve szabadoknak és felmentetteknek nyilvánítják és jelentik ki.

3. §

A koronaőr urak pedig vagy egyszerre mind a ketten, vagy felváltva, állandóan legyenek kötelesek és tartozzanak az ország Szent Koronája mellett tartózkodni.

1647:IV. tc.

a Korona őrzésére alkalmazott őrkatonák számáról, azok függéséről és károktól való tartózkodásáról

Az ország szent koronájának az őrzésére rendelt gyalogkatonák vagy felvigyázók számára és azok függésére és szigorubb rendben tartására nézve pedig a karok és rendek határozzák, hogy az 1625. évi 26-ik cikkelyt kell megtartani és hogy bármely károktól, a melyeket azok a koronafelvigyázók másoknak és különösen Pozsony városának, továbbá Pozsony vármegye főispánjának és ugyancsak a pozsonyi káptalannak eddig okozni szoktak, jövőre tartózkodjanak.

1649:V. tc.

az ország gabonasegélyének és adóinak a hátralékait úgy a vármegyéknek, mint az adószedőknek és kirovóknak véglegesen be kell szolgáltatniok

És ámbár az ország hátralékos gabonasegélyére és adóira nézve az 1647. évi 39. cikkelyben elég szigorú határozat található, mindamellett köztudomású, hogy ezeknek a hátralékoknak, sőt az abban az évben megajánlott segélynek és adónak egy része is, a végvidékeknek nem csekély hátrányára, fizetetlenül van künn a vármegyék adókirovóinál és adószedőinél és maguknál a vármegyéknél:

1. §

Minélfogva az országglakósok szükségesképen és közös akarattal határozzák, hogy mind a vármegyék, mind a vármegyéknek adószedői és kirovói a rovatalnak, gabonasegélynek, koronaőrzési pénznek és más adóknak a mondott 1647. évben megajánlott összes hátralékait és más efféle korábbi hátralékokat, a melyek az 1625. év óta fizetetlenek a legközelebbi szent Márton vértanu és püspök napjáig, véglegesen tartozzanak és legyenek kötelesek beszolgáltatni.

2. §

Különben az említett határidő elteltével álljon jogában és hatalmában, a dunáninnyi és dunántuli részekben ugyan a nádorispán urnak vagy ennek törvényes akadályoztatása esetében a jövőre országbíró urnak, az idézett előbbeni cikkelyben megnevezett személyek egybehívása mellett, Pozsony városában; a felső részekben pedig eme részek generális gróf urának, azokkal, a kiket ezelőtt, az annyiszor említett cikkely szerint melléje rendeltek, tekintet nélkül ezek egyikének vagy másikának a távollétére, Kassa városában, itt is, ott is, szent Miklós hitvalló és püspök napjára, eme összes hátralékokról, mind az azokat eltartóztató vármegyei adószedőktől és behajtóktól és utódjaiktól, mind a vármegyéktől, az említett cikkben megjelölt módon és rendben, csupán a jelen határozat erejénél fogva szigorú számadást követelni és az ilyen hátralékokra nézve (minden jogorvoslat mellőzésével) vagy magukra, vagy azok után, a kinek ezt meghagyják, végrehajtást foganatosítani és azokat a hátralékokat a kamara pénztárnokának átadatni és átszolgáltatni.

3. §

A vármegyék adószedői és kirovói, meg ezek örökösei pedig, sőt magok a vármegyék is, a kik vagy a melyek az előrebocsátott hátralékokat a feljebb említett határnapig kiegyenlíteni nem akarnák vagy azt bármi módon elhanyagolnák, csupán a jelen határozat erejénél fogva, az előrebocsátott határnapra megidézetteknek tekintendők.

4. §

Határozottan kijelentvén azt, hogy a kamara említett pénztárnokának a rovatai és koronaőrési adó jelzett hátralékainak a kiadására nézve, a méltóságos nádorispán urtól kell függnie; és a nádorispán urnak álljon jogában ezekből a hátralékokból azt a három havi fizetést, a mennyivel a dunáninneni végvidékek többet kaptak, mint a dunántúliak, eme dunántúli végvidékek részére is kiegyenliteni, a fenmaradó hátralékokat pedig az ország szükségeire, követségekre is, kiutalni és fölhasználni.

5. §

Ugyanaz a pénztárnok továbbá köteles leszen a koronaőrési adó hátralékaiból, a nádorispán ur meghagyására, az 1647. évi országgyűlés 152. cikkelye értelmében, a Szent Korona őreinek és gondviselőinek, meg örököseiknek, és nevezetesen néhai Forgách Péter és Pálffy János utódainak kiérdemlett díját kifizetni.

1649:XCVI. tc.

az ország Koronájának gondozói és őrei részére való adózás

A Szent Korona gondviselőinek és az azt őrző katonáknak jövendő fizetésére, a kapuk legújabb összeírásához képest minden egyes kapu után ötven-ötven dénárt rendelnek el, a melyeket vagy a vármegyei adószedőknek, vagy legalább ott, a hol ez a szokás divik, a vármegyék alispánjainak kell beszedniök és a kamara pénztárnokának a kezéhez szolgáltatni (a ki e részben teljesen a nádorispán urnak legyen alárendelve).

1. §

A kik pedig ezt a koronaőrési adót beszolgáltatni egyáltalán vonakodnának, azokat a nádorispán ur erre azok útján, a kiknek azt kötelességévé teszi, a javak elfoglalásával is kényszeríthesse.

2. §

A kik a törököknek vannak alávetve, azok a felét fizessék.

3. §

Szlavonország pedig az 1647. évi 34. cikkelyben tett megajánlás szerint adózzék.

1655:XV. tc.

a Szent Korona gondozói és őrei, meg az ország követségei részére való adózás

Az ország Szent Koronáját gondviselő urak és őrzők fizetésére és díjazására és az ország különböző követségei és küldöttségei részére pedig a karok és rendek, az egyes kapuk után, azok utolsó összeírásához képest, egy-egy magyar forintot ajánlanak meg, a melyet a vármegyei adószedők vagy adókirovók a legközelebbi országgyűlésig évenként szedjenek be és a legközelebb következő Szent Márton püspök és hitvalló napjára a magyar kamarának szolgáltatassanak át.

1. §

A melyből hetvenöt dénárt az előbb említett gondviselők és örök fizetésére, a többi huszonöt dénárt pedig az ország említett követségei és küldöttségei részére fogják kiutalni és felhasználni.

2. §

És erre a célra az ezerhatszázhuszonötödik évi huszonnyolczadik cikkely értelmében azokat is mind meg kell majd adóztatni, a kiknek nincsenek kapuik, a kik is kötelesek lesznek adózni.

3. §

Horvát- és Szlavonország pedig az ezerhatszáznegyvenhetedik évi harmincznegyedik cikkelyben tett ajánlatához képest adózzék.

1655:XLV. tc.

a koronaőrök közül legalább az egyik maradjon a Szent Korona mellett, és a német katonák büntetés tekintetében is tőlük függjenek

Minthogy értésükre esett, a rendeknek, hogy gyakran egyik koronaőr sem marad az ország Szent Koronája mellett, azért végezik, hogy ennekutána (ha bizonyos és törvényes akadályok miatt nem is mind a kettő) legalább egyikük maradjon állandóan a mondott Szent Korona mellett.

1. §

És a Szent Korona őrzésére alkalmazott német katonák büntetés tekintetében is egyáltalán azoktól s Pozsony várnak várnagyjaitól függjenek.

1659:X. tc.

a Szent Korona őrei és őrségi katonái részére való adózás

Az ország karai és rendei az ország Szent Koronája őreinek és őrségi katonáinak pontosabb fizetésére, minden egyes porta után az eddig történt összeszámitás s ezentul teendő helyesbités szerint, a megyék pénztárosai s tisztviselői utján évenként beszedendő és a magyar kamarához keresztelő sz. János születése napjára befizetendő egy-egy magyar forintot ajánlanak fel.

1. §

Mely célra azok is, a kiknek kapuik nincsenek, az 1655. évi 15. tc. s abban hivatolt törvénycikk szerint mindnyájan megrovanódok s adózni kötelesek. A meghódoltak felét fizetvén, Horvát- és Szlavonország az ugyanazon törvénycikkben megjelölt módon fog adózni.

1662:XLIX. tc.

Erdődi Pálffy Miklós grófot és Zichy Istvánt a koronaőri hivatalban kikötéssel meghagyják

Miután a Szent Korona előbbi őreinek halálával s elhunytával ez a hivatal megürült, s Ő felsége azt a jelen országgyűlésig tekintetes és nagyságos erdődi gróf Pálffy Miklós urnak és nagyságos Zichy István urnak, a m. kamara elnökének adományozta; azért a karok és rendek is az említett gróf és elnök urakat, mint az ország iránt érdemeket szerzett személyeket, e hivatalban meghagyják.

1. §

Azzal a kikötéssel azonban, hogy ezentul kamarai elnököket e hivatalra ne válasszanak, hanem inkább a koronaőrök választásának régi módját tartsák meg.

1681:XXXV. tc.

Monyorókeréki gróf Erdődy Kristófot a Szent Korona örévé választják

Mint hogy néhai erdődi gróf Pálffy Miklósnak, a Szent Korona egyik volt őrének, halála s elhunytja következtében megürült koronaőri hivatalt Ő felsége a jelen országgyűlésig monyorókeréki gróf Erdődy Kristófnak adományozta: ezért a karok és rendek is ugyane grófot, mint a haza iránt érdemeket szerzett személyt, annak megelőző kijelölésével s felesketésével, közakarattal az említett Szent Korona valóságos örévé választják s mint ilyent megerősítik.

1. §

És megállapítják, hogy a magyar kamara elnöke egyszersmind a Szent Korona őre ne lehessen.

2. §

Néhai Pálffy Miklós hátramaradt özvegyét pedig, annak árváival együtt, az eme koronához tartozó kulcsoknak átadása iránt megnyugtatták.

1715:II. tc.

az Ő császári s királyi szent felsége részéről, szerencsés megkoronáztatása idején, a karoknak s rendeknek adott királyi hitlevet az ország köztörvényeibe iktatják

Nemes Magyarországnak és kapcsolt részeinek hű karai és rendei igen jól emlékeznek arra, hogy az 1687. évi 2. t. cikk meghagyásához képest, a néhai kegyes emlékezetű üdvözült Lipót császárnak és királynak e Magyarország iránt teljesített és a hivatott törvényben bővebben kifejtett, fölötte sok jótéteményeiért kinyilatkoztatták, hogy ugyanennek a császárnak és királynak a saját ágyékából származott finemű örökösei közül az elsőszülöttet, mindannyiszor, valahányszor ilyen felavatás történendik, a hitlevél cikkelyeinek előrebocsátandó elfogadása s az abban előirt és alább mindjárt beigtatott eskünek letétele mellett, örökre törvényes királyuknak s uruknak fogják tartani s megkoronázni;

1. §

Mint hogy pedig Ő császári s királyi legszentségesebb felsége a törvényes és közvetlen utódlás utján ez ország kormányát magához véve, Isten segélyével szerencsésen uralkodik és azokat a cikkelyeket, meg az esküt abban az alakban, melyben elődei letették, kegyelmesen elfogadta, s az országgyűlésen őt szerencsésen meg is koronázták, s egyszersmind az 1681. s 1687. évi országgyűléseket, s ezeknek szellemében törvényeket, jogokat, szabadságokat s régi kiváltságokat és így magát a Lipót-féle hitlevelet is (mindenkor épen és sértetlenül maradván mindaz, a mit az utóbbi országgyűlések és a kir. hitlevél megváltoztattak vagy jobb alakba öntöttek) kegyelmesen megerősítette: a karok és rendek szükségesnek tartották, a fenn érintett hitleveles cikkelyeket, azaz: magát a szentséges hitlevelet köztörvényeik közé szóról-szóra beigtattatni s beiratni.

2. §

Melynek tartalma a következő:

3. §

Mi VI. Károly, Isten kedvező kegyelméből mindig felséges választott római császár, s Németország, Spanyolország, Castilia, Arragónia, Leon, mindkét Sicília, Jeruzsálem, Magyarország, Csehország, Dalmát-, Horvát- és Szlavonországok, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodoméria, Kumánia, Bulgária, Navarra, Granada, Toledo, Valencia, Galicia, Majorca, Sevilla, Sardinia, Cordova, Corsica, Murcia, Jaena, Algarbia, Algeria, Gibraltár, a Kanári szigetek, nemkülömben keleti és nyugoti India s a nagy tenger szigeteinek és szárazföldének stb. királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Brabant, Milano, Stajersország, Karinthia, Krajna, Luxemburg, Württemberg, Felső- és Alsó-Szilézia, Athene és Neopatria hercege, Svárország fejedelme, a római szent birodalom, Burgovia, Morvaország, Felső- és Alsó-Lausitz örgrófja; Habsburg, Flandria, Tirol, Barczinona, Ferret, Kyburg, Görz, Rosillon és Ceritánia grófja, Elsass tartomány grófja, Oristáni örgróf, Gotschei gróf; a szláv örgrófság, Naon kikötő, Biscaja, Molin, Szalina, Tripolis és Mecheln ura stb., mint az említett Magyarország s kapcsolt részeinek királya, elismerjük s adjuk emlékezetül ezeknek rendiben mindeneknek, kiket illet:

4. §

Hogy minekutána a mindenható Isten kifürkészhetlen ítélete a néhai legfelségesebb s leghatalmasabb fejedelmet, e néven első József urat, választott római császárt és Németország, Magyarország, Csehország stb. királyát, Ausztria főhercegét, a mi boldog emlékezetű igen kedvelt testvérbátyánkat a közelebbi múlt évben, e halandó életből és világi uralkodásból az örökös halhatatlanságra és örökké tartó dicsőség koronájára hívta és szólította el s annak okából, hogy őt túlélő finemű magzatot nem hagyott maga után, Mi, mint különben is Magyarországon s ennek a kapcsolt részeiben örököse és közvetlen utóda, az 1687-ik évben tartott pozsonyi országgyűlés 2-ik t. cikkének erejénél fogva is, mely a mi törvényes öröklésünket kijelenti s megállapítja, törvényesen örökösödtünk s a pozsonyi országgyűlés fennidézett második cikkének értelmében, a mindenható jó Isten segítségével szerencsés és legkedvezőbb jó kívánságok közt végrehajtandó felavattatásunk végett, nemes Magyarországonk s a hozzá kapcsolt részek összes hű karainak s rendeinek Magyarországon belől, még pedig szabad és királyi Pozsony városunkba a most folyó év Fehérvasárnapjára vagyis április hó harmadik napjára összejövetelet vagyis országgyűlést hívtunk össze és hirdettünk ki s arra Mi is személyesen megjelenvén, annál elnököltünk volna: említett nemes Magyarországonk s kapcsolt részeinek összes főpap, báró és mágnás urai, nemesi s egyéb kara és rendei a mondott országgyűlésre igen nagy számmal megjelenvén, s a fentebb említett pozsonyi országgyűlés határozataira s végzéseire visszaemlékezvén, azok mivoltához s jelesen a fennidézett második cikk rendelkezéséhez képest irányunkban, mint törvényes és örökös királyuk s uruk iránt tartozó jobbagyi hódolatukat s hűségüket bizonyítva, és szerencsés megkoronáztatásunk után vágyakozva, alázatosan esedeztek felségünk előtt, s kérték, hogy Mi az előbb hivatolt törvények értelmében, mindenesetre még szerencsés megkoronáztatásunk előtt, az alábbirt cikkelyeket és az azokban foglaltakat, összesen és egyenként helyeseknek, kedveseknek s tetszőknek tartván s azokhoz beleegyezésünket adván, jóságosan elfogadni s királyi hatalmunkkal helybenhagyni és megerősíteni, s mind mi magunk megtartani, mind másokkal, kiket illet, szigorúan megtartatni méltóztatnánk. Mely cikkelyek tartalma a következő:

5. §

Először: hogy a régtől származó örökletes királyi utódláson és koronázáson kívül, e Magyarországnak s kapcsolt részeinek minden egyéb közös szabadságait, mentességeit, kiváltságait, statutumait, közönséges jogait, törvényeit és szokásait, összesen és egyenként, melyeket Magyarország néhai idvezült királyai és dicső emlékezetű elődeink

eddigelé engedélyeztek és megerősítettek, vagy mi jövőre is engedélyezni és megerősíteni fogunk (melyekre nézve a karok és rendek néhai első Ferdinánd felséges fejedelem, dicső emlékezetű elődünk decretumainak kezdetén lévő esküformát is kiterjesztik, s vonatkoztatják) – kizárva mégis s félretéve idvezült II. András király 1222. évi decretuma 31. cikkének ekképen kezdődő záradékát: „quodsi vero nos” e szavakig: „in perpetuum facultatem”, minden pontjaikban, záradékaikban s cikkeikben, miként azoknak használását s értelmét a király és a karok közegyezés-sel országgyűlésileg megállapították, szilárdul és szentül megtartjuk, s minden másokkal is egyenkint sértetlenül megtartatjuk.

6. §

Másodszor: Az ország szent koronáját, az országlakók régi szokása s a hazai törvények szerint, bizonyos, az ő körükből erre egyértelműleg választott s kiküldött világi személyekkel ez országban őriztetjük.

7. §

Harmadszor: Ez országnak s a hozzá kapcsolt részeknek ekkorig visszafoglalt s Isten segélyével ezentul visszafoglandó összes területeit s részeit, az esküforma értelmében is, a nevezett országba s kapcsolt részeibe a törvények s kiváltságok használásáról s értelméről szóló fentebbi magyarázat módozata szerint egészen vissza fogjuk keblezni.

8. §

Negyedszer: hogy fiágunk magvaszakadása esetében (mitől Isten minél tovább őrizzen) a karoknak és rendeknek királyválasztási s koronázási joga előbbi erejébe s állapotába tér vissza s Magyarország és említett részei számára, ennek régi szokása szerint, érintetlenül fennmarad.

9. §

Ötödször: az előrebocsátottak szerint, valahányszor a többször említett Magyarország határai közt jövendőben ilyen királyi felavatás fog országgyűlésileg végbemenni, mindannyiszor a mi finemű örököseink, a jövendőbeli megkoronázandó örökös királyok, a jelen biztosítás elfogadását s e felől az eskü letételét előre fogják bocsátani.

10. §

Mi tehát Magyarország s a hozzákapcsolt részek összes karai és rendei kérésének kegyesen helyt adván, lelkünk kegyelmes hajlandóságával és irántuk való szives jóakarattal, a fentebb beigtatott összes cikkelyeket, s az azokban foglaltakat összesen és egyenként helyeseknek, kedveseknek s tetszőknek tekintvén, azokhoz beleegyezésünket s jószágos helybenhagyásunkat adtuk, s azokat és minden azokban foglaltakat kegyesen elfogadtuk, helyeseltük, hitelesítettük és megerősítettük.

11. §

Igérvén és biztosítván a karokat és rendeket királyi szavunkkal, hogy az összes előrebocsátottakat mind mi magunk megtartjuk, mind más, bármely rangu s állapotu hű alattvalóinkkal megtartatjuk, a mikép e hitlevelünk erejével, elfogadjuk, helyeseljük, megerősítjük és megigérjük.

12. §

Minek hitelére s bizonyságául e levelünket sajátkezüleg aláírtuk, s királyi pecsétünk reá függesztésével megerősítettük. Kelt pozsonyi királyi várunkban, május hó huszonegyedik napján, az Urnak ezerhétszázötvenkettedik esztendejében, római császári országlásunk első, a spanyolországinak kilenczedik, a magyarországinak, csehországinak és a többieknek ugyancsak első évében.

(A királyi eskü szövege pedig ilyen vala.)

Mi hatodik Károly, Isten kegyelméből a rómaiak mindenkor felséges választott császára s Németország, Spanyolország, Magyarország, Csehország, Dalmát-, Horvát- és Szlavonországok stb. királya, Ausztria főhercege, mint az említett Magyarországnak és a többi hozzácsatolt országoknak és részeknek királya, esküszünk az élő Istenre, annak legszentebb anyjára: szűz Máriára s minden szentekre, hogy mi az Isten anyaszentegyházait, a főpap és báró urakat, nemeseket, szabad városokat s minden országlakót, mentességeikben és szabadságaikban, jogaikban s kiváltságaikban, s régi jó és helyben hagyott szokásaikban, a mikép azoknak használása s értelme a király s a karok és rendek közös egyezésével országgyűlésileg meg van állapítva, megőrizendjük, és mindenkinek igazságot szolgáltatunk; néhai felséges András király törvényeit (kizárva mégis s félretéve az ő decretuma harminczegyedik cikkének így kezdődő záradékát: *duod si vero nos stb. e szavakig: in perpetuum facultatem*) megtartandjuk; Magyarországunk határait s a mi ehhez bármi jogon vagy czimen tartozik, el nem idegenítjük, s meg nem csorbitjuk, sőt, a mennyire lehet, növelni fogjuk s kiterjesztjük, s mindazt megteszünk, a mit az összes karok és rendek s egész Magyarországunk közjávára, diszére s gyarapodására igaz uton megtehetünk. Isten Minket úgy segéljen s minden szentjei.

1715:XXXVIII. tc.

az ország Szent Koronája őrzésének helyéről s annak őrei választásáról

Ő felsége hozzájárultával végezték, hogy az ország Szent Koronáját a hozzátartozókkal együtt Magyarországon, a törvényesen kijelölt helyen, Pozsonyban kell tartani, s csak fenyegető veszély vagy szükség esetében, a nádorispán ur előleges tudtával lehet onnét elvinni.

1. §

Annak őreivé pedig, néhai Erdődy Kristóf gróf s ifjabb Pálffy Miklós gróf helyébe idősb Erdődy Pálffy Miklós grótot s Kollonich Ádám grótot, mint a király s ország irányában nagy érdemeket szerzett s jóságos királyi gondoskodásnál fogva e hivatalban mostanig tetteleg működő személyeket, a karok és rendek is általános szavazattal (Ő császári szent felsége előleges kijelölése s az azoktól letett eskü mellett) megválasztották s megerősítették.

2. §

Minthogy pedig az előbb említett idősb Pálffy Miklós gróf urnak nádorispáni méltósága következtében a koronaóri tisztség újra törvényesen megürült, s annak helyébe, Ő felségének megelőző királyi kijelölése mellett, a karok és rendek egyértelmű szavazatukkal s megegyezésükkel Nádasdy Tamás gróf urat, hú érdemei úgy kívánván, ünnepélyesen megválasztották, s az alább csatolt forma szerint a szokásos esküt, az akkor távollevő felségtől erre különösen kiküldött királyi biztos ur s a karok és rendek előtt letette: ennél fogva úgy a fentebb említett nádorispán urat, mint a mondott néhai Erdődy Miklós gróf örökösait, valamint a fentebb megnevezett ifjabb Pálffy Miklós ur utódait is a koronához tartozó kulcsok átadása felől, megnyugtadják.

3. §

S minthogy a magyar kamara elnökének hivatala az ország Szent Koronája őrségének hivatalával nem összeférhetetlen, s külömben is az 1681-ik évi 35-ik törvénycikk e tekintetben tettelegesen gyakorlatba nem lépett: ezért végezték, hogy a magyar kamara elnökeit is, ha ugyan magyarok, a mondott koronaőri hivatalra, ellent nem állván a fennemlített 35-ik törvénycikk tartalma, Ő királyi felsége előleges törvényes kijelölése mellett, a karok és rendek megválaszthassák.

4. §

S hogy ezek az előbbi módon megválasztandók az esküt Ő legszentségesb felsége s az ország karai előtt, azok pedig, kik ezt a hivatalt közigazgatási jóságon találnák elnyerni, az eddig szokásos módon tartozzanak letenni.

5. §

Végezték, hogy azoknak beigtatása pedig mindkét esetben, a bevett állandó szokás szerint, a királyi magyar kamarahivatalánál történjék.

Eskümintá

Én N. N. Magyarország szent koronájának az ország részéről Ő legszentségesebb felsége előleges kijelölése mellett annak rende szerint, megválasztott s Ő legszentségesebb felségétől, legkegyelmesb urunktól jószágosan megerősített őre, esküszöm az élő Istenre, s Isten anyjára, boldogságos szüz Máriára s Isten minden szentjeire és választottjaira, hogy én Magyarország szent koronáját, s a többi királyi és országos ékszereket, melyek a mellett az őrző helyen együtt léteznek, tehetségemhez képest, különösen ha a sor reám kerül, gondosan és hiven megőrzöm s megtartom, az annak őrzésére rendelt katonákat hü és gondos őrzésre intem, s annak megőrzésére nézve kellő fegyelemben tartom; s a szent koronát és az a mellett levő királyi s országos ékszereket semmiféle mesterkedéssel, semmiféle csalással vagy ravaszsággal, és semminemű uton s módon, az országtól, és a törvényesen megkoronázott királytól el nem idegenitem, Isten engem úgy segítjen, a boldogságos szüz Mária s minden szentek.

*1741:VI. tc.**az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról*

Az ország Szent Koronája előbbi őrei ugymint Kolonics Ádám és Nádasdi Tamás grófok, sőt ezek közül az utóbbinak helyébe kegyelmes királyi rendelettel kinevezett vásonkői gróf Zichy Károly is az élők sorából elköltöztvén:

1. §

Az ország karai és rendei nagyméltóságú és méltóságos monyorókeréki gróf Erdődy György urat, Monoszló és Varasd vármegye örökösét, Bars vármegyének pedig főispánját, a varasdi vár örökös kapitányát, Ő királyi szent felségének valóságos belső, és a királyi helytartó tanács tanácsosát és a magyar kamara elnökét, ki a fönt nevezett Kolonics Ádám elhalálózása óta kegyelmes királyi rendelet alapján ugyanazon tisztségben valósággal eljár, s mint a ki irántuk és elődeik iránt a király és ország javára érdemeket szerzett.

2. §

Továbbá nagyméltóságú és méltóságos galánthai gróf Eszterházy János urat, a főntisztelt királyi felségnek hasonlóképpen belső titkos, és a királyi helytartó tanácsnak tanácsosát, az ő és őseinek hasonló érdemeinél fogva, a főntnevezett királyi felségnek koronáztatása előtt előterjesztett jelölése alapján a Szent Korona őreivé egyértelmű szavazatukkal választották; a kik a hivatalos esküt a főntnevezett királyi felség s az ország karai és rendei előtt letették.

3. §

Főntemlített, mint mondva volt, elhalt örök örökösei és utódai tehát, a koronához tartozó kulcsoknak átadására nézve, ezennel megnyugtattak és föloldoztatnak.

1751:IV. tc.

az ország Szent Koronája őreiről

Magyarország Szent Koronája azon őreinek helyébe, a kik az 1741/VI. törvénycikkelyben meg vannak nevezve, az Ő szent felsége által kegyesen ajánlott jelöltek közül az ország karai és rendei egyező szavazataikkal megválasztották a kitünő erények és jeles érdemeik által egész ország előtt ismeretes, nagyméltóságú és méltóságos gróf urakat: galánthai idősb Eszterházy Miklóst, Ő szent felségének valóságos belső titkos tanácsosát s a Hispániák katolikus királyának udvarában levő teljhatalmu követet és gyaraki Grassalkovich Antalt, hasonlóképpen Ő szent felségének valóságos belső titkos tanácsosát, Nógrád vármegye főispánját és a magyar udvari kamara elnökét, kik közül az előbbit boldogult néhai galánthai gróf Eszterházy János helyébe, a másodikat pedig nagyméltóságú és méltóságos monyorókeréki gróf Erdődy György urnak, Monoszló és Varasd vármegye örökös és Bars vármegye főispánjának, arany gyapjas vitéznek, és fent tisztelt Ő szent felsége valóságos belső titkos tanácsosának helyébe, ki az előbbi országgyűlés ideje óta országbirói hivatalra emeltetett, Ő császári királyi felsége kegyes elhatározásával a szent korona őrzésére kegyelmesen kirendelni méltóztatott. Az így megválasztottak Ő császári királyi felsége előtt, az ország karai és rendei jelenlétében, az elsőnek képviselőjében ugyan, mint a ki messze földön távol van, különleges fölmentvény alapján, édes testvére galánthai ifjabb gróf Eszterházy Ferencz ur, Moson vármegye főispánja, Ő szent felségének kamarása, nem különben a köz- és kamarai ügyek igazgatóságának udvari tanácsosa, az ország törvényébe beiktatott hivatali esküt letették. A kulcsok átadására nézve pedig ugy a fent nevezett országbiró ur, mint néhai gróf Eszterházy János örökösei, megnyugtattak és föloldoztatnak.

1764/65:IV. tc.

az ország Szent Koronája őreiről

Az ország Szent Koronája mind a két őrének tiszte, az egyik ugyanis a nagyméltóságú és méltóságos gróf Grassalkovich Antal urnak főlovászmesterré lett elöléptetése, a másik pedig nagyméltóságú és méltóságos néhai gróf Eszterházy Miklós urnak közelebb történt elhalálózása következtében üresedésbe jutván: Ő királyi szent felségének kegyes kijelölése alapján az ország karai és rendei nagyméltóságú és méltóságos erdődi gróf Pálffy Lipót urat, a Szent István apostoli király jeles rendjének nagy keresztes vitézét, Pozsony vármegye örökös főispánját, mind a császári, mind az apostoli királyi szent felség kamarását és valóságos belső tanácsosát, tábornagyot, egy magyar gyalog ezred tulajdonosát és a császári királyi hadaknak Magyarországon főparancsnokát, a ki tényleg királyi megbizásból, e hivatalt eddig is viselte, továbbá nagyméltóságú és méltóságos buzini gróf Keglevich József urat, Torna vármegye főispánját, Ő királyi apostoli felségének kamarását, valóságos belső és a királyi helytartótanács

tanácsosát; továbbá a most nevezett Keglevich József gróf az eskü letétele előtt elhalálozván, ennek helyébe, még ezen országgyűlés alatt fent nevezett Ő szent felségének előleges jelölése alapján, a nagyméltóságú és méltóságos keresztszeghi gróf Csáky János urat, Szepes-föld örökös urát, s az ugyanazon nevű vármegye örökös főispánját, ugy a császári, mint az apostoli királyi szent felsége kamarását, valóságos belső és a méltóságos magyar királyi helytartó tanácsnál tanácsosát, valamint a tartományi biztosság igazgatóját, mindkettőjüket maguk és elődeik által a király és az ország iránt érdemeket szerzett férfiakat, a Szent Korona őreivé egyező akarattal és szavazatokkal megválasztották. A kik a felől nagyméltóságú és méltóságos galánthai gróf Eszterházy Ferencz, Fraknó örökös ura, Moson vármegye főispánja, ugy a császári, mint az apostoli királyi szent felség kamarása és valóságos belső tanácsosa, a magyar királyi udvar, valamint a Szent István apostoli király jeles rendjének kancellárja és a mondott rend nagy keresztes vitéze, mint e cselekvényre külön kiküldött királyi biztos, meg az ország fent nevezett karai és rendei előtt, az esküt letették.

1790:II. tc.

a királyi hitlevél, melyet Ő királyi szent felsége szerencsés fölavattatása és megkoronáztatása előtt az ország karainak és rendjeinek adott, az ország köztörvényei közé iktattatik

Nemes Magyarország s a hozzá kapcsolt részek hű karai és rendei Ő királyi felsége által szerencsés megkoronázása végett országgyűlésre összehivatván, igen jól emlékeznek, hogy az 1723:I. tc., II. és III. cikkelyek erejénél fogva a trónöröklés joga Magyarországon s a hozzá kapcsolt részekben királyságokban és tartományokban, a felséges ausztriai ház nőgára szállott át; és hogy minden a törvények rendelkezéséhez képest végrehajtandó fölavatásnak alkalmával, mindenkor a hitlevéli cikkelyek előrebocsátandó elfogadása és az eskü letétele mellett, azt, a kit a megállapított trónutódlási rend szerint az örökösödés illet, törvényes királyuk és uruk gyanánt tekinteni és megkoronázni készeknek nyilvánították magukat.

Midőn azért a császári királyi szent felség, a törvényes és közvetlen trónutódlás utján az ország kormányzását kezébe vette, és az esküt abban a formában, melyben felséges anyja, Mária Terézia apostoli királynő által letétetett, letette, és országgyűlésileg szerencsésen megkoronáztatott, s az ország törvényeit, jogait, szabadságait és régi kiváltságait tiszteletben tartani kegyelmesen megígérte volna: jónak látták a karok és rendek a hitlevéli cikkelyeket, vagyis magát a szent hitlevelet és az esküformát, a törvények közé iktatni és beírni, melynek tartalma ilyenképen következik:

Mi, Második Lipót, Isten kedvező kegyelméből választott örökké felséges római császár, Német-, Magyar-, Cseh-, Dalmát-, Horvát-, Szlavonországon, Halics, Lodoméria, Róma, Szervia, Kun- és Bolgárország apostoli királya; Ausztria főhercege; Burgundia, Lotharingia, Styria, Karinthia, Karniolia hercege; Etruria nagyhercege, Erdély nagyfejedelme, Morvaország őrgrófja, Brabant, Limburg, Luxemburg és Geldern, Würtemberg, Alsó- és Felső-Szilézia, Mailand, Mantua, Parma, Piacenza, Guastala, Auschwitz és Zator, Calabria, Bar, Ferrete és Teschen hercege; Svevia és Charleville fejedelme, Habsburg, Flandria, Tyrol, Hannonia, Kyburg, Görcz és Gradiska grófja; a római szent birodalom, Burgau, Felső- és Alsó-Lausitz, Pont-á-Mousson és Nomenum őrgrófja; Namur, Valdemont és Albimont tartomány, Zütphen, Sarverda, Salm és Falkenstein; a Wend őrgrófság és Mecheln ura stb., mint fönt nevezett Magyarország s a hozzá kapcsolt többi országok apostoli királya, elismerjük és emlékezetben hagyjuk, jelen levelünk által jelentvén mindeneknek, a kiket illet, hogy miután Isten akaratának kifürkészhetetlen végzéséből a néhai felséges és hatalmas fejedelem ur, József, e néven második, választott római császár, s Német-, Magyar-, Csehország stb. királya, Ausztria főhercege, boldog emlékezetű szeretett édes testvérünk, a most folyó évben, Bőjtelő-havában, e

halandó életből és világi uralkodásból a mindenkor tartó halhatatlanságra és az örök dicsőség koronájára elhivatott és elköltözött, és azon okból, mivel maga után tuléló fimagzatot nem hagyott, Mi, mint egyébként valóságos örököse és közvetlen utóda ezen Magyarországon és a hozzá kapcsolt részeken, az ezerhétszázhuszonharmadik évben berekesztett országgyűlésnek a mi törvényes trónutódlásunkat kinyilvánító 1-ső és 2-ik cikkelyei erejénél fogva, utána törvényesen következünk; és az ország törvényének értelmében szerencsés s a mindenható Isten segítségével kedvező óhajtások közt megtartandó fölavattatásunk céljából összes hiveinknek, nemes Magyarországon és a hozzá kapcsolt részek karainak és rendjeinek, Buda szabad királyi városunkba, pünköszt után való vasárnapra, vagyis az alább írott most folyó év Szent Iván-hava hatodik napjára, országgyűlést hívtunk össze és hirdettünk, melyet azután szerencsés megkoronázatásunk végett Pozsonyba tettünk át, és abban Mi is személyesen megjelenvén részt vettünk: hiveink, az egyházi főrend, országzászlós, mágnás és nemes urak, s említett nemes Magyarországon és a hozzá kapcsolt részek karai és rendei, az előbb mondott országgyűlésre teljes és szaporaszámmal megjelenvén, és a főntebb említett országgyűlési törvényekről meg nem feledkezővén, azokhoz képest irántunk, mint törvényes és örökös királyuk és uruk iránt tartozó és köteles hódolatot és hűséget tanusítván, a szerencsés fölavattatásunk végrehajtásának vágyától vezettetvén, alázatosan esedeztek felségünknek és kérték, hogy a főnt idézett törvények rendelkezéséhez képest, mindenesetre még szerencsés megkoronázatásunk előtt, az alább írott cikkelyeket s mindazokat, egyenkint, a mik azokban foglalvák, helybenhagyottaknak, tetszőknek és elfogadottaknak vallván s királyi megegyezésünkkel hozzájuk járulván, kegyesen elfogadni, királyi hatalmunkkal helyeselni és megerősíteni, s úgy Mi magunk kegyesen megtartani, mint mások által, a kiket illet, erősen megtartani méltóztatnánk. A mely cikkelyek tartalma ilyenképen következik:

Először: hogy a régóta behozott királyi trónöröklésen és koronázáson kívül, jövőendőben ezen Magyarországon és a hozzá kapcsolt részeken, Magyarország hajdani dicsőült királyaitól és dicsőséges emlékü elődeinktől eddig engedett és megrősített s ezután engedendő s általunk megerősítendő összes közös szabadságait, mentességeit, kiváltságait, helyhatósági szabályait, közönséges jogait, törvényeit és szokásait (a melyekre a mondott karok és rendek a néhai felséges fejedelem ur, I. Ferdinánd, dicső emlékezetü elődünk végzeményinek elején levő esküformát is kiterjesztik és vonatkoztatják), kizárván és eltávolítván azonban dicsőült II. András király 1222. évi végzeménye cikkelyének azon záradékát, mely így kezdődik: Quodsi vero nos, azon szavakig: in perpetuum facultatem, minden pontjaikban, cikkelyeikben és záradékaikban, úgy a mint azok használata és értelme felől (mindenkor épségben maradván azonban azokra nézve, a mik az 1741:VIII. törvénycikk által kivétettek, ugyanezen törvénynek rendelkezése) a király és a karok közös egyetértéssel országgyűlésileg megegyeztek, erősen és szentül meg fogjuk tartani, és minden mások és egyesek által sértetlenül megtartatni.

Másodszor: az ország szent koronáját a honlakosok régi szokása és a hazai törvények értelmében, a közülök egyértelműleg, valláskülönbség nélkül, e célra megválasztott és megbizott bizonyos világi személyek által az országban fogjuk őriztetni.

Harmadszor: az országnak és a hozzá kapcsolt részeken eddig visszaszerzett és ezentul Isten segítségével visszaszerzendő mindenféle tartományait és részeit, a koronázási eskü értelmében is, főnt nevezett országunkba és a hozzá kapcsolt részeken bekebelezendjük.

Negyedszer: hogy azon esetben, melyet Isten távoztasson el, ha az elsőben is főnt nevezett nagyatyánk, hatodik Károly, azután ennek megvaszakadása után, néhai dicsőült I-ső József, ezeknek is megva szakadván, néhai dicsőült I-ső Lipót császárok és Magyarország királyai ágyékából származó ausztriai főherczegek mindkét ága kihalna, az említett ezerhétszázhuszonharmadik évi országgyűlés főntebb idézett első és második cikkelyeinek rendelése

szerint is: a nevezett karok és rendek királyválasztási s koronázási joga régi érvényébe és állapotába visszatérend, s ezen Magyarország és mondott részei hatalmában és régi szokásában megmaradand.

Ötödször: hogy, a mint előre bebocsáttatott, valahányszor a gyakran nevezett Magyarország területén belül, a következő időkben ilyen királyi fölvatás országgyűlésileg végzendő léssen: örököseink és utódaink, a jövőben megkoronázandó örökös királyok tartoznak a jelen hitlevelet előlegesen elfogadni és azon felül az esküt letenni. Mi tehát Magyarország és a hozzá kapcsolt részek összes karainak s rendeinek említett kérelmét kegyesen teljesítvén, kedvező hajlandóságunk és kegyes jóakaratunkból folyólag, a föntebb beiktatott összes cikkelyeket s mindazt, a mi egyenkint azokban foglaltatik, jóváhagyottaknak, tetszőknek és elfogadottaknak vallván, azokhoz jóakaró beleegyezésünket s egyszersmind jóváhagyásunkat adtuk, s azokat és minden bennök foglaltakat elfogadtuk, jóváhagytuk s megerősítettük, igérvén és biztosítván a karokat és rendeket királyi szavunkkal, hogy mind az előrebocsátottakat Mi magunk megtartani, mind más hű alattvalóink által, bármely állapotban és rendben legyenek, megtartatni fogjuk; a mint jelen hitlevelünk erejénél fogva azokat elfogadjuk, helyeseljük, jóváhagyjuk, megerősítjük és megigérjük. Melynek hitelül és bizonyosságul ezen levelünket saját kezünkkel aláírtuk és királyi pecsétünk ráfüggesztésével megerősítettük. Kelt pozsonyi királyi várunkban, Szent András-hava tizennegyedik napján, az urnak ezerhétszázkilenczvenedik, országlásunknak első esztendejében.

A királyi eskű szövege pedig ez vala:

Mi II. Lipót, Isten kegyelméből választott felséges római császár, Német-, Magyar-, Cseh-, Dalmát-, Horvát-, Szlavonország stb. apostoli királya, Ausztria főhercege stb., mint a föntebb említett Magyarország és a hozzá kapcsolt többi országok és részek királya, esküszünk az élő Istenre, szent anyjára szűz Máriára, és minden szentekre, hogy Isten egyházait, a főpap, országzászlós, mágnás és nemes urakat, a szabad városokat és minden rendű lakosokat mentességeikben és szabadságaikban, jogaikban, törvényeikben, kiváltságaikban s régi jó és helybenhagyott szokásaikban megtartandjuk; mindenkinek igazságot szolgáltatunk; néhai felséges András király törvényeit (kivéve és kizárva mindazonáltal azon törvény 31. cikkelyének záradékát, mely így kezdődik: Quodsi vero nos etc., egészen azon szavakig: in perpetuum facultatem) megtartandjuk; Magyarországunk határait, és a mi hozzá bármely jogon és czímen tartozik, el nem idegenítjük, se meg nem csonkitjuk; sőt, a mennyire lehet, gyarapítjuk és kiterjesztjük, s megteendjük mindazt, a mit minden rendeknek és egész Magyarországunknak közjává, dicsőségére és öregbítésére igazságosan megtehetünk. Isten Minket úgy segítjen s annak minden szentei.

1790:VI. tc.

hogyan az ország Szent Koronája Budán őriztessék

A királyi szent felség kegyesen beleegyezvén, hogy Pozsonyban ünnepélyes szertartással végbement szerencsés megkoronázása után az ország Szent Koronája a hozzá tartozó drágaságokkal együtt Buda szabad királyi fővárosba vitessék át, és azon törvények eltörlésével, melyek annak Pozsonyban való őrzését rendelik, ugyanott tartassék: az ország karai és rendei elhatározták, hogy az említett Szent Korona, mely eddig sok veszélyben forgott és csak az égiek kedvezéséből maradt meg, a hozzá tartozó drágaságokkal együtt, az ország szívében Budán őriztessék, és az országgyűlésileg egybegyűlt karok és rendek beleegyezése nélkül soha máshová ne vitessék vagy el ne vitessék; érintetlenül maradván az 1715:XXXVIII. törvénycikknek váratlan és nyílt veszély esetére, a veszély elmúltáig, a szent koronának ideiglenesen való átszállításáról tett rendelkezése.

1790:VIII. tc.

az ország Szent Koronájának őreiről

Magyarország Szent Koronájának az 1764/5:IV. törvénycikkben kinevezett őrei közül az egyik, ugymint erdődi idősb gróf Pálffy Lipót, stb. elhalván, a másik pedig, tudniillik keresztszeghi idősb gróf Csáky János időközben más hivatalokra lépven elő, Ő szent felségének még koronáztatása előtt tett s ugy a római katolikus, valamint a mindkét hitvallású evangélikus egyének közül kegyelmesen előterjesztett előzetes jelölése alapján, buzini gr. Keglevich Józsefet, sz. István apostoli király jeles rendjének nagykeresztesét, a császári királyi és apostoli szent felség kamarását s Torna vármegye főispánját és gróf Nádasdy Mihályt, Fogaras föld örökös urát, Komárom vármegye örökös főispánját, a császári és apostoli királyi szent felség kamarását s valóságos belső titkos tanácsosát, kik mindketten kegyelmes királyi rendelet folytán mind mostanig a koronaőri tisztet teljesítették, mint a király és ország iránt maguk és elődeik által jól érdemesült személyeket, a karok és rendek is közös szavazataikkal megválasztották és megerősítették. A kik a felől a törvényes esküt is a fönt tisztelt királyi felség s az ország karai és rendei előtt letették.

Az elhalt erdődi idősb gróf Pálffy örökösei és utódai tehát, valamint a ma is élő keresztszeghi idősb gróf Csáky Nep. János a koronához tartozó kulcsok átadására nézve megnyugtattak és föloldoztatnak.

1802:V. tc.

az ország Szent Koronája őreiről

Magyarország Szent Koronájának az 1790/1:VIII. törvénycikkben kinevezett őrei közül az egyik, tudniillik buzini gróf Keglevich József elhunván, gróf Nádasdy Mihály, Fogarasföld örök ura, Komárom vármegye örökös főispánja pedig más méltóságra lépven elő, az ezek helyébe pedig Ő szent felsége által kinevezett széki gróf Teleki József és rádai gróf Ráday Gedeon elhalálozván: Ő szent felségének ugy a római katolikus, mint a mindkét hitvallású evangélikus egyének közül előlegesen tett kegyelmes jelöléséhez képest, mihálydi báró Splényi Józsefet, a cs. kir. sz. f. kamarását s valóságos belső titkos tanácsosát, és zsadányi s törökszentmiklósi ifj. Almássy Pált, Arad vármegye főispánját, a cs. kir. sz. f. valóságos belső titkos tanácsosát s magyarországi tartománybiztossági igazgatót, kik mind a ketten kegyelmes királyi intézkedés folytán a koronaőri tisztet eddig is viselték s maguk s elődeik által a király és az ország iránt érdemeket szereztek, a karok és rendek közös szavazattal megválasztották s megerősítették; a kik királyi megerősítés után az erre nézve törvényben előírt esküt is a fönt nevezett királyi felség s az ország karai és rendei előtt letették.

Minélfogva az elhalálozott buzini Keglevich József, széki Teleki József, rádai Ráday Gedeon grófok örökösei s utódai, valamint a ma is élő gróf Nádasdy Mihály, Fogarasföld örökös ura, a koronához tartozó kulcsoknak átadására nézve megnyugtattak és föloldoztatnak.

1840:I. tc.

az ország Szent Koronája őrijének megválasztásáról

Az Ország Szent Koronájának az 1832/6-dik évi II-dik törvénycikk szerint elválasztott egyik őrije, néhai szilasi és pilisi idősb Szilassy József, sz. István apost. király jeles rendének vitéze, Ő csász. kir. apost. Felső felségének belső titkos tanácsnoka, a hétszemélyes táblának bírása és Torna vármegyének főispánja, elhunván – ennek halála után Ő Felső felsége által koronaőrre kegyelmesen helyettesített gróf Batthyányi Imre Német-Ujvárnak örökös ura, cs. kir. aranykulcsos, belső titkos tanácsnok, a hétszemélyes táblának bírása és Zala vármegyének főispánja pedig időközben királyi főlovász mesteri méltóságra emeltetvén – az ő Felső felsége által előterjesztett mind róm. catholicus, mind evangelica

vallást tartó személyek közül széki gróf Teleki József cs. kir. aranykulcsost, belső titkos és kir. helytartó tanácsi tanácsnokot, a magyar tudós Társaság első elnökét és Szabolcs vármegyének főispányát, ki Ő Felségének kegyelmes gondoskodásából a koronaőri hivatalt ideiglen eddig is viselte, a király és haza iránt szerzett jeles érdemeinek és hű szolgálatainak tekintetéből, az Ország Rendei koronaőrnek közakarattal elválasztották, s megerősítették, – ki is a királyi megerősítés után, a törvényszerinti esküvést Ő Felsége és az Ország Rendei előtt letette.

E szerint fenemlített néhai idősb Szilassy Józsefnek örökösei, valamint gróf Batthyányi Imre is, a koronához tartozó kulcsoknak által lett adásukról ezennel megnyugtattatnak és feloldoztatnak.

1844:I. tc.

az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról

Az ország Szent Koronájának volt őrei, tudniillik: buzini gróf Keglevich Gábor, cs. kir. aranykulcsos, belső titkos és királyi helytartótanácsi tanácsnok, Nógrád megye főispánja, főtárnokmesteri; széki gróf Teleki József, cs. kir. aranykulcsos, belső titkos és kir. helytartótanácsi tanácsnok, a magyar tudós társaság első elnöke és Szabolcs megye főispánja pedig, Erdélyben kormányzói méltóságra emeltetvén; az Ő Felsége által mind a római katholicusok, mind az evangelica vallásúak részéről kijelöltek közül, Király s haza ügyében szerzett jeles érdemeikért és országszerte megismert hazafiui szolgálataikért, az Ország Rendei ürményi Ürményi Ferenczet, Leopold császár jeles rendének commendatorát, cs. kir. aranykulcsost s belső titkos tanácsost, ki Ő Felsége megbízásából a koronaőri hivatalt ideiglenesen eddig is viselte és vajai báró Vay Miklóst, cs. kir. aranykulcsost, a hétszemélyű tábla biráját s Borsod vármegye főispáni helyettesét, választották-el teljes közakarattal s illetőleg erősítették meg korona-örökül, kik egyzersmind a törvényszerű esküt annak rende szerint le is tették.

Fentemlített gróf Keglevich Gábor, és gróf Teleki József a koronához tartozó kulcsoknak megtörtént átadásaik iránt ezennel megnyugtattatván, és e tekintetben a felelet terhe alól feloldoztatván.

1867:VI. tc.

az ország Szent Koronája őreinek megválasztásáról

Az ország Szent Koronájának volt őrei, jelesül néhai Ürményi Ferencz időközben elhalálozván, vajai báró Vay Miklós pedig másnemű hivatalos rendeltetése által gátolva, koronaőri teendőit nem végezhetvén, s ennél fogva e teendőkkel Ő cs. s apost. kir. Felsége ideiglenesen nagy-károlyi gr. Károlyi Györgyöt és tóthprónai és blatniczai báró Prónay Albertet, ennek leköszönése után pedig nyáregyházi báró Nyáry Antalt legkegyelmesebben megbizni méltóztatván, az Ő Felsége által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül a Korona s a haza érdekében szerzett érdemeik s hazafiui szolgálataik figyelembe vételével az ország főrendei és képviselői nagy-károlyi gróf Károlyi György valóságos belső titkos tanácsos s Szathmármegye főispánját, ki Ő Felsége megbízása folytán a koronaőri hivatalt eddig is viselte, és vajai báró Vay Miklós aranykulcsos, valóságos belső titkos tanácsos, és Szent István jeles rendének középkeresztesét választották meg közakarattal koronaőrnek, kik a törvényszerű esküt annak rendje szerint le is tették.

Fenemlített báró Nyáry Antal a koronához tartozó kulcsokat általadván, e tekintetben a felelősség terhe alól fölmentetik.

1873:X. tc.

az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

Az 1867. évi VI. törvénycikk értelmében az ország Szent Koronájának egyik őreül megválasztott nagykárolyi gróf Károlyi György, valóságos belső titkos tanácsos, Ő császári és Apostoli királyi Felsége által magyar királyi főudvarmesterré legkegyelmesebben kineveztetvén, s ez által az egyik koronaőri állomás törvényesen megürülvén, az ezen állomásra Ő Felsége által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül az ország főrendei és képviselői tolnai gróf Festetics György, Ő császári és Apostoli királyi Felsége aranykulcsos hívét, valóságos belső titkos tanácsosát és a szent István jeles rend nagykeresztesét, ki Ő Felsége különös megbízásából a koronaőri hivatalt eddig is viselte, a Korona és a haza érdekében szerzett érdeme és hazafiui szolgálatai figyelembevételével választották meg koronaőrnek, ki a törvényszerű esküt annak rendje szerint le is tette.

Fentemlitett gr. Károlyi György a koronához tartozó kulcsokat általadván, e tekintetben a felelősség terhe alól felmentetik.

1883:XIV. tc.

az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

Az 1873. évi X. tc. értelmében az ország Szent Koronája egyik őreül megválasztott tolnai gróf Festetics György valóságos belső titkos tanácsos és a Szent-István jeles rend nagykeresztese, Ő császári és apostoli királyi Felsége által magyar királyi főudvarmesterré legkegyelmesebben kineveztetvén, s ez által az egyik koronaőri állomás törvényesen megürülvén, az ezen állomásra Ő Felsége által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül az ország főrendei és képviselői okányi Szilágy Józsefet, Ő császári és apostoli királyi Felsége valóságos belső titkos tanácsosát, a Szent-István- és a Lipót-rend nagykeresztesét, a Korona és a haza érdekében szerzett érdeme és hazafiui szolgálatai figyelembe vételével választották meg koronaőrnek, ki a törvényszerű esküt annak rendje szerint le is tette.

Fentemlitett gróf Festetics György a Koronához tartozó kulcsokat általadván, e tekintetben az időközben elhunyt gróf örökösei a felelősség terhe alól felmentetnek.

1895:IX. tc.

az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

Az 1844. évi I. és 1867. évi VI. törvénycikkek értelmében az ország Szent Koronája egyik őreül megválasztott vajai báró Vay Miklós, aranykulcsos, valóságos belső titkos tanácsos, a Szent István jeles rend nagykeresztese elhunyván, s ez által az egyik koronaőri állomás törvényesen megürülvén, az ezen állomásra ő Felsége által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül az ország főrendei és képviselői radványi és sajókazai báró Radvánszky Bélát, aranykulcsost, Zólyom vármegye volt főispánját és főrendiházi tagot, a Korona és a haza érdekében szerzett érdeme és hazafiui szolgálatai figyelembevételével választották meg koronaőrnek, ki a törvényszerű esküt annak rendje szerint le is tette.

Fentemlitett báró Vay Miklós örökösei a Koronához tartozó kulcsokat általadván, e tekintetben a felelősség terhe alól fölmentetnek.

1901:XXIII. tc.

az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

Az 1883. évi XIV. törvénycikk értelmében az ország Szent Koronája egyik őréül megválasztott okányi Szlávy József valóságos belső titkos tanácsos, a Szent-István- és Lipót-rendek nagykeresztese elhunyván, s ez által az egyik korona-állomás törvényesen megürülvén, az ezen állomásra Ő Felsege által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül, az ország főrendei és képviselői sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Bélát, valóságos belső titkos tanácsost, a főrendiház örökös tagját, a Korona és a haza érdekében szerzett érdeme és hazafiui szolgálatai figyelembevételével választották meg koronaőrnek, ki a törvényszerű esküt annak rendje szerint le is tette.

Fentemlített Szlávy József örökösei a Koronához tartozó kulcsokat általadván, e tekintetben a felelősség terhe alól fölmentetnek.

1928:XXV.tc. *a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok gondviseléséről*

I. Fejezet

Az országos koronaőrök hivatala

1. §

A Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak (7. §) gondviselését, hivatali esküjükben fogadott hűséggel és szorgossággal, az ország törvényesen megválasztott és hivatalukba beiktatott koronaőrei végzik.

A magyar királyi minisztérium hatósága és felelőssége a Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak gondviselése tekintetében is fennállván, az ország koronaőrei e hivataluk ellátása körében őket megillető jogait és kötelességeiket a törvényesen kinevezett magyar királyi minisztériummal egyetértésben, a jelen törvény rendelkezései szerint, gyakorolják.

A minisztérium hatóságát a magyar királyi miniszterelnök érvényesíti.

2. §

Ha a miniszterelnök a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságoknak helyes gondviselése és törvényszerű magas-
tos rendeltetésük betöltésének biztosítása érdekében az ország koronaőrei által tett intézkedésen és eljáráson felül még intézkedést vagy eljárást tartana szükségesnek, a koronaőröket a szükséges tennivalókra felhívja, amennyiben pedig a felhívás veszélyes késsedelemmel járna, a halaszthatatlan intézkedéseket maga foganatosítja.

A miniszterelnök közvetlenül tett intézkedései csupán az indokolt szükség tartamára maradnak hatályukban és azokról – megtételükkel egyidőben – a koronaőröket értesíteni kell.

A koronaőrök – amennyiben nem a 3. §-ban írt módon kellene eljárniok – a miniszterelnök felhívásait teljesítik, esetleg közvetlenül tett intézkedéseikhez pedig alkalmazkodnak és azok hatályosságát előmozdítják.

A miniszterelnök a jelen § alapján tett intézkedéseiről az országgyűlésnek haladéktalanul jelentést tesz.

3. §

Ha az ország koronaőreinek a miniszterelnök felhívása vagy intézkedése ellen olyan súlyos aggályaik volnának, hogy a felhívás teljesítését és az intézkedés hatályosulásának előmozdítását lelkiismeretükkel össze nem férőnek vagy korona-állomásokba ütközőnek tartanák, a felhívás vagy intézkedés ellen – aggályaik és javaslataik előterjesztése mellett – felszólalnak.

Amennyiben az ellentétek eloszlatása ezen az úton nem sikerülne, vagy pedig a felszólalás veszélyes halogalással járna, a koronaőrök az országgyűlésnek azonnal jelentést tenni és jelentésük egy példányát – ugyanakkor – a miniszterelnökhöz is eljuttatni kötelesek.

Az országgyűlés határozatáig a vitás kérdésben a végrehajtást függőben kell tartani, kivéven, ha a függőben tartásból magára a Szent Koronára helyrehozhatatlan kár vagy közvetlen veszély származnék.

4. §

A koronaőri állás megüresedése esetében annak betöltése és a megválasztott koronaőr beiktatása iránt, a törvényes vagy törvényesen szokásba vett rendelkezéseknek megfelelően, haladéktalanul kell intézkedni.

5. §

Az ország koronaőrei tennivalóiknak ellátása tekintetében egymás között szabadon állapodnak meg.

6. §

Az országos koronaőr lakóhelyének minden változását, valamint – lakóhelyétől való tartósabb távollét esetében – tartózkodási helyét és annak változását a miniszterelnöknek bejelenti.

Az ország koronaőreinek az 1715:XXXVIII. törvénycikkben említett fenyegető veszély vagy szükség esetében, avagy, ha a miniszterelnök a koronaőröket erre egyéb esetben felhívja, az indokolt időtartam alatt állandóan a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok őrzési helyének (8. §) közigazgatási területén kell tartózkodniuk.

II. Fejezet

A koronaőrök gondviselésének tárgyai

7. §

Az országos koronaőrök különös gondviselésének tárgyai: a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok, vagyis a királyi pálca, az országalma, a koronázási palást és koronázási kard.

Gondját viselik továbbá a koronaőrök a nekik számbaadott és a páncélkamarában (8. § első bek.) elhelyezett többi tárgyaknak, amíg azok ott őriztetnek és kiterjed még gondjuk magára a páncélkamarára, valamint az ahhoz csatlakozó őrszobára, illetőleg azok kellő biztosságot nyújtó állapotára.

A koronaőrök a páncélkamarában elhelyezett többi tárgyak számbavételét az ezekről a tárgyakról készített leltárnak ilyértelmű záradékolásával, keltezésével és aláírásával ismerik el.

A leltározási eljárásnak részletes szabályait az országos koronaőrök meghallgatása után a minisztérium állapítja meg és gondoskodik arról, hogy az eddig feleslegesen koronaőri gondozás alatt álló tárgyak más helyen nyerjenek megfelelő elhelyezést.

III. Fejezet

A Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok őrzésének helye és az őrállás

8. §

A Szent Koronát, a hozzátartozó drágaságokkal együtt, az ország székesfővárosában, a királyi várpalotának ezidőszent is erre a célra rendelt páncélkamarájában a m. kir. koronaőrség állandó őrállása mellett kell tartani és szorgos és hűséges gondviseléssel őrizni.

A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat más helyen és módon tartani és őrizni nem szabad, kivéven az 1715:XXXVIII. törvénycikkben említett fenyegető veszély és szükség eseteit, amidőn az országgyűlés avagy – ha laszthatatlan esetben – a törvényesen kinevezett magyar királyi miniszterelnök intézkedik.

A miniszterelnök a jelen § alkalmazása esetében is a 2. §-ban kötelességévé tett módon teszi meg intézkedéseit.

9. §

Az országgyűlés együtt nem léteben és ha törvényesen kinevezett minisztérium sem működne, az ország koronaőrei esküvel fogadott kötelességük és lelkiismeretük szerint intézkednek és járnak el.

10. §

A m. kir. koronaórség parancsnokának kinevezése előtt az ország koronaőreit meg kell hallgatni.

IV. Fejezet

A Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak kivitele a páncélkamarából

11. §

A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat a 8. § második bekezdésében említett eseteken felül, őrzésük és tartásuk helyéről csupán a miniszterelnök és az ország koronaőreinek tudtával és hozzájárulásával, valamint legalább egyik koronaőr közreműködésével a gondosan mérlegelt törvényes vagy megokolt szükség tartamára szabad kivinni, így:

1. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok rendeltetésének törvényszerű betöltése céljából az országgyűlés által törvényesen kitűzött koronázási szertartáshoz és annak előkészületi cselekményeihez;
2. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok biztonságának, épségének gondviselése, csorbítatlan megtartásuk biztosítása, valamint romlandóságuk megelőzése és meggátlása céljából;
3. a törvényes, törvényesen szokásba vett hivatali és egyéb indokolt szemlék céljából, valamint – amennyiben ehhez az országgyűlés is hozzájárul – az országos szertartásokhoz és ünnepekhez;
4. a tudományos kutatás előmozdítása céljából.

12. §

A páncélkamara felnyitását igénylő minden esetben állami jegyzőkönyvet kell készíteni.

A jegyzőkönyvnek, az általános adatokon felül, tartalmaznia kell a lényegesebb mozzanatok és ténybeli adatok kimerítő és pontos leírását, valamint szemléltető vázlat kíséretében, a koronáládán alkalmazott pecsétek változásának feltüntetését.

A jegyzőkönyvet – amennyiben jelen volt – a miniszterelnök, továbbá az országos koronaőr (koronaőrök) és a miniszterelnök által a jegyzőkönyv készítésére esetenként felhívott államjegyző írják alá. Fontos vagy ünnepélyes esetekben – amennyiben jelen voltak – a jegyzőkönyvet aláírhatják még két közjogi méltóság és az országgyűlés két házának elnöke.

A jegyzőkönyvből két eredeti példány készül, amelyek közül az egyiket az Országos Levéltárban, a másikat a páncélkamarában kell elhelyezni. A páncélkamarában elhelyezett jegyzőkönyveket keletkezésük időbeli rendjében, sorszámmal ellátva kell tartani.

A jegyzőkönyv másolataiból a miniszterelnök egy-egy példányt megküld az országgyűlés két házának, az országos koronaőröknek, egyet pedig a miniszterelnökség irattárában helyez el.

*V. Fejezet**Belépés a koronaőrző helyiségekbe**13. §*

A Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok tartására és őrzésére rendelt páncélkamarába (8. §) csupán az arra feljogosítottak léphetnek be.

Hogy kit kell feljogosítottnak tekinteni, azt a miniszterelnök és az ország koronaőrei egyetértőleg döntenek el.

Mindenesetre a belépésre jogosultaknak kell tekinteni azokat, akiket a 11. §-nak 1–4. pontjaiban felsorolt cselekmények előkészítése vagy elvégzése céljából az országgyűlés, továbbá a minisztérium, illetőleg annak nevében a miniszterelnök kijelöl, meghív, avagy kirendel és erről számukra okmányt állít ki. Ezt az okmányt, melynek a belépés célját és az okmány érvényességének időtartamát tartalmaznia kell, a miniszterelnökön felül legalább is az egyik országos koronaőr láttamozza.

A belépés tilalmának a m. kir. koronaőrség az ország koronaőrei által kiadott szolgálati és őrllási utasítások szerint szerez érvényt.

Az országos koronaőrök utasításai szabályozzák a páncélkamarához csatlakozó őrszobába való belépést.

Az ország koronaőrei az általuk állandó érvénnyel kiadott utasításokat bemutatják a miniszterelnöknek.

*VI. Fejezet**A kulcstartás**14. §*

A Szent Koronát rejtő koronálada zárának kulcsa a miniszterelnököt, e kulcs két másodpéldánya közül egy-egy példány pedig az ország koronaőreit illeti meg.

15. §

A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat rejtő páncélkamara három zárpárjának eredeti (első példányú) kulcsai közül a felső zárpár kulcsai a miniszterelnököt, a középső és alsó zárpár kulcsai pedig az ország törvényesen beiktatott koronaőreit illetik meg oly módon, hogy a hivatalába beiktatott koronaőr a beiktatáskor mindig elődének kulcsait nyeri el.

16. §

A páncélkamara három zárpárjának másodpéldányú kulcsait – a miniszterelnöknek és az ország koronaőreinek pecsétjeivel ellátott páncélládácskába helyezetten – a m. kir. központi állampénztár páncéltermének e célra kijelölt páncélszekrényében kell tartani.

A lepecsételt páncélládácska kulcsa, valamint a páncélládácskát tartalmazó állampénztári páncélszekrény egyik kulcsa – ennek másodpéldányával együtt – a miniszterelnököt, az állampénztári páncélszekrény másik két zárának eredeti és másodpéldányú kulcsai pedig az ország koronaőreit illetik meg.

17. §

A miniszterelnök a koronálada és a 16. §-ban említett páncélládácska kulcsát, továbbá az állampénztári páncélszekrénynek öt megillető (16. §) kulcsát – ennek másodpéldányával együtt – és végül a Szent Koronát tartalmazó páncélkamarának öt megillető (15. §) eredeti kulcsait – saját pecsétjével lepecsételt külön-külön borítékokba he-

lyezetten – a miniszterelnökség házipénztára páncélszekrényének e célra kijelölt páncélfiókjában tartja. Ebben a páncélfiókban más tárgyat elhelyezni vagy tartani nem szabad.

E négy, illetőleg az egyik koronaőr elhalálása (18. §) esetén öt, mindkét koronaőr elhalálása esetén pedig hat borítékot tartalmazó miniszterelnökségi házipénztári páncélfiók kulcsát a m. kir. miniszterelnökség házipénztárának és letéteinek kezelésére érvényes szabályok és gyakorlat szerint kell őrizni.

A miniszterelnök a házipénztár rovancsolása alkalmával a miniszterelnökségi házipénztári páncélfiók borítékleteinek sértetlenségéről meggyőződést szerez és az eredményt közli az ország koronaőreivel.

18. §

Akár a koronaőr életében törvényes ok alapján nyert felmentéssel, akár pedig a koronaőr elhalálásával szűnne meg a koronaőr hivatalviselése, a koronaőr birtokában tartott kulcsokat a m. kir. miniszterelnök gondviselésébe kell adni.

A miniszterelnök a koronaőr hozzájuttatott kulcsait, a miniszterelnök pecsétjével lepecsételt borítékokba helyeztetten, a m. kir. miniszterelnökség házipénztárának említett (17. §) páncélfiókjában az új koronaőr beiktatásáig tartja.

Az elhunyt koronaőr birtokában tartott kulcsokat elsősorban a koronaőr által e részben megbízott családtag vagy más személy – kinek nevét és lakását a koronaőr a miniszterelnöknek bejelenteni köteles – szolgáltatja be a miniszterelnökhöz. Ha ez nem történik meg, a kulcsok beszolgáltatásáról a hatósági közegek gondoskodnak. Ennek részletes szabályait, valamint a koronaőr elhalálásának kötelező bejelentését a m. kir. igazságügyminiszter, illetőleg belügyminiszter rendelettel állapítják meg.

19. §

Ez a törvény kihirdetésének napján lép életbe és végrehajtásáról a m. kir. minisztérium, illetőleg saját ügykörükben az illetékes miniszterek gondoskodnak.

1931:XXXIII. tc.

az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztásáról

Az 1930: VIII. törvénycikk szerint az ország Szent Koronája egyik őrének megválasztott nagykárolyi gróf Károlyi Gyula nagybirtokos magyar királyi külügyminiszterré neveztetvén ki, koronaőri hivataláról lemondott. Ennek folytán az általa betöltött egyik koronaőri állás megüresedett.

Erre az állásra a Magyarország Főméltóságú Kormányzója által valláskülönbség nélkül kijelöltek közül az országgyűlésileg egybegyűlt felsőházi tagok és képviselők sárvárfelsővidéki gróf Széchenyi Emil belső titkos tanácsos, nagybirtokost, a magyar országgyűlés felsőházának tagját választották meg koronaőrnek, aki a törvényszerű esküt annak rendje szerint letette.

Minthogy Károlyi Gyula gróf a Szent Korona kulcsait átadta az erre vonatkozó felelősség alól mentesül.”

Forrás: Parádi Ákos – Parádi József: A Magyar Szent Korona őrzését szabályozó törvények a kezdetektől 1945-ig. Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis), XXI. évf. (2012) 37–38. sz. 264–300. p. HU-ISSN 1785-3257.

XXII. sz. melléklet

A Szent Korona őrzésének válogatott jogi szabályozásai 1945 után.

„2000:I. tv.

Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról

A nemzedék, amelynek megadatott, hogy a történelmet tagoló évezredek egyikéből átléphessen a másikba, egyaránt pillant a múltba, hogy számvetést készítsen a nemzet elmúlt ezer esztendejéről, s a jövőbe, hogy felkészüljön a következő évezredre.

Ezer évvel ezelőtt első királyunk, Szent István megkoronázásával a magyar nép a keresztény hitben egyesült Európa népeivel. Azóta Magyarország a keresztény Európa szerves része. Ez biztosította a magyarság fennmaradását és évszázadokon át betöltött meghatározó szerepét. Magyarország ma is Szent István államalapító művén nyugszik.

István király műve nyomán virágzó állam alakult ki a Kárpát-medencében. A magyar állam az évszázadok során, feltartóztatva a Nyugat elleni támadásokat, hozzájárult a keresztény világ fejlődéséhez. Az eltelt ezer év alatt kialakítottuk a magunk összetéveszthetetlenül egyéni kultúráját, amely egyszersmind elválaszthatatlan része az európai nemzetek sokszínű közösségének.

A magyar állam és a magyar nemzet Szent István látnoki személyisége, isteni gondviselésben bízó küldetés-tudata és vasakarata révén vált alkalmassá arra a történelmi szerepre, amelyet ezer éven keresztül betöltött. A keresztény hit felvétele és a keresztény állam kiépítése tette lehetővé, hogy a magyarság visszaverje a létező töredékes támadásokat, hogy ne csak győzelmeiben, de a hódoltságok, megszállások, feldarabolások és diktátumok idején is megőrizze erkölcsi tartását, és túléljen öröknek hitt, hódító birodalmakat.

A Szent Korona a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyeként él a nemzet tudatában és a magyar közjogi hagyományban.

Az államalapítás ezeréves évfordulója alkalmából Magyarország méltó helyére emeli a Szent Koronát, és a nemzet múzeumából a nemzetet képviselő Országgyűlés oltalma alá helyezi.

Ezért az Országgyűlés – tekintettel Szent István államalapítására és a Szent Korona kiemelkedő történelmi jelentőségére – a következő törvényt alkotja:

1. §

A Szent István-i államalapítás a magyar történelem meghatározó sorsfordulója, ezért emlékét az Országgyűlés e törvényben megörökíti.

2. §

(1) A Szent Koronához tartozó jelvények

- a) a királyi jogar,
- b) a koronázási palást,
- c) az országalma,
- d) a koronázási kard.

(2) A Szent Koronát és a hozzá tartozó jelvényeket – a koronázási palást kivételével – az Országgyűlés épületében őrzik.

(3) A koronázási palást őrzési helye a Magyar Nemzeti Múzeum.

3. §

A Szent Koronát és a hozzá tartozó jelvényeket – az őrzés helyéül szolgáló épületre irányadó látogatási rendnek megfelelően – bárki megtekintheti. A megtekintést a nemzeti ünnepeken ingyenesen kell biztosítani.

4. §

(1) A Szent Koronának és a hozzá tartozó jelvényeknek a védelmére és megóvására, valamint a velük kapcsolatos intézkedések megtételére az Országgyűlés Szent Korona Testületet (a továbbiakban: Testület) hoz létre.

(2) A Testület az (1) bekezdésben említett feladatai körében

- a) dönt a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények őrzési helyéről, ha annak szükségessége felmerül,
- b) kezdeményezi a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények állagának megóvásához, helyreállításához szükséges intézkedéseket az arra jogosult hatóságnál,
- c) ellenőrzi a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények megóvására vonatkozó előírások folyamatos megtartását,
- d) hozzájárulást ad a Szent Koronáról és a hozzá tartozó jelvényekről hiteles másolat készítéséhez,
- e) hozzájárulást ad a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények tudományos vizsgálatához.

(3) A Testület a (2) bekezdésben említett feladatait az érintett tudományágakat képviselő szakértők bevonásával látja el.

5. §

(1) A Testület tagja a köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a Magyar Művészeti Akadémia elnöke. A Testület elnöke a köztársasági elnök. A Testület elnökének akadályoztatása esetén az elnöki feladatokat a Testület korelnöke látja el.

(2) A Testület szükség szerint, de legalább évente egyszer ülésezik. A Testület ülését az elnök hívja össze. Az ülés akkor határozatképes, ha a Testület legalább három tagja jelen van. A Testület a döntéseit egyszerű többséggel hozza.

(3) A Testület – feladatkörében hozott – döntései a Szent Koronával és a hozzá tartozó jelvényekkel kapcsolatos vagyonkezelői feladatokat ellátó szervezetre kötelezőek.

(4) A Testület tagjai díjazásban nem részesülnek.

(5) A Testület a működésének részletes szabályait maga állapítja meg.

(6) A köztársasági elnöknek az e törvényben meghatározott tevékenysége során hozott döntéséhez és intézkedéséhez ellenjegyzés nem szükséges.

6. §

Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.”

118/2010. (XII. 31.) HM. ut.

Honvéd Koronaőrseg létrehozásával

és egyes kijelölt objektumok protokolláris őrzésével kapcsolatos feladatokról

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 52. § (1) bekezdésének f) pontja alapján, figyelemmel a Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról szóló 2000. évi I. törvény rendelkezéseire, a Szent Korona és a hozzá tartozó egyes jelvények, történelmi hagyományokhoz méltó módon történő őrzése érdekében az alábbi utasítást adom ki:

1. §

Az utasítás hatálya a Honvédelmi Minisztériumra (a továbbiakban: HM), a honvédelmi miniszter közvetlen alárendeltségébe tartozó szervezetekre, a honvédelmi miniszter közvetlen és fenntartói irányítása alá tartozó szervezetre, valamint a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) katonai szervezeteire terjed ki.

2. §

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 70. § (1) bekezdés j) pontjában fogalt, a Magyar Honvédség feladatrendszerébe tartozó kötelezettség teljesítése érdekében a Szent Korona és a hozzá tartozó egyes jelvények őrzésének biztosítására létre kell hozni a Honvéd Koronaőrseget. Ennek érdekében a jelen utasítás tartalmazza a létrehozás előkészítésére vonatkozó rendelkezéseket, valamint a Honvéd Koronaőrseggel kapcsolatos keretfeltételeket és követelményeket.

3. §

(1) A Honvéd Koronaőrseget létrehozásának előkészítése érdekében az azzal kapcsolatos koordinációs feladatok elvégzésére munkabizottságot hozok létre.

(2) A munkabizottságot a HM kabinetfőnök és a HM Honvéd Vezérkar főnök helyettese együttesen vezeti.

(3) A munkabizottság titkára a HM Jogi Főosztály vezetője.

(4) A munkabizottság tagjai a

a) HM jogi és igazgatási ügyekért felelős helyettes államtitkára és a HM védelemgazdasági ügyekért felelős helyettes államtitkára személyesen, valamint a

b) HM parlamenti államtitkár,

c) HM Tervezési és Koordinációs Főosztály,

d) HM Humánpolitikai Főosztály,

e) HVK törzs igazgató,

f) HVK Kiképzési Csoportfőnökség,

g) HVK Haderő tervezési Csoportfőnökség,

h) HVK Személyzeti Csoportfőnökség,

i) HVK Logisztikai Csoportfőnökség,

j) HM Társadalmi Kapcsolatok és Hadisírgondozó Hivatal,

k) HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal,

l) HM Fegyverzeti és Hadbiztosági Hivatal,

m) HM Sajtóiroda,

n) MH Támogató Dandár,

o) MK Katonai Biztonsági Hivatal,

p) HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum állásfoglalásra kijelölt képviselője.

(5) A munkabizottság ülésén állandó meghívott a Köztársasági Elnöki Hivatal főhadsegéd, a Magyar Köztársaság Országgyűlése Hivatalának, a Köztársasági Őrezred, valamint a Magyar Koronaőrök Egyesületének képviselője.

(6) A munkabizottság ülését igény esetén a munkabizottság vezetői hívják össze. A munkabizottság működési rendjét maga határozza meg.

(7) A munkabizottság vezetői a feladat végrehajtásába a feladatkörében érintett összes szerv, szervezet vezetőjénél közreműködést kezdeményezhetnek a szolgálati előljáró, illetve hivatali felettes egyidejű tájékoztatása mellett. Az érintett szervek, szervezetek vezetői a munkabizottság vezetőinek megkeresésére a feladatkörük szerint kötelesek együttműködni.

4. §

A munkabizottság általános feladata az MH Honvéd Koronaőrség létrehozásával kapcsolatos feladatok teljeskörű felmérése, valamint a szükséges miniszteri és vezetői döntések előkészítése és előterjesztése.

5. §

A munkabizottság általános feladatai körében döntési javaslatokat készít elő:

- a) a Szent Korona őrzésének a Köztársasági Őrezredtől történő átvételéről;
- b) a Parlament épületében a biztonsági jellegű további együttműködésről szóló megállapodásról;
- c) a Szent Korona őrzésével kapcsolatos (személyi és dologi) költségvetési kiadásokról;
- d) a Honvéd Koronaőrség létrehozásához, valamint a koronaőrök különleges jogállásának biztosításához szükséges jogszabályok tervezetéről;
- e) a Honvéd Koronaőrség Magyar Honvédség szervezetében történő elhelyezkedéséről és belső szervezeti felépítéséről és létszámáról;
- f) a Honvéd Koronaőrség szükséges felszereléséről, valamint egyéb logisztikai jellegű biztosításáról;
- g) a Honvéd Koronaőrség tagjaival kapcsolatos speciális kötelezettség- és követelményrendszeréről;
- h) a koronaőrök kiképzési követelményeiről;
- i) a koronaőrök többlet feladatait és kötelezettségeit elismerő új pótlékokról;
- j) a koronaőrökre vonatkozó különleges vezetési, irányítási, parancs adási jogkörökről;
- k) a koronaőrökre vonatkozó speciális öltözködési és egyenruhaviselési szabályokról;
- l) a Honvéd Koronaőrséggel kapcsolatos infrastrukturális és elhelyezési feltételekről;
- m) a történelmi hagyományokon alapuló koronaőri szabályzatról;
- n) a Sándor Palotával kapcsolatos protokolláris, díszelgési feladatokról;
- o) a Szent Korona őrzésével kapcsolatos különös szabályokról és nemzetbiztonsági feladatokról.

6. §

A Munkabizottság az 5. §-ban foglalt döntési javaslatok kialakítására vonatkozó ütemtervet 2011. január 10-ig dolgozza ki.

7. §

A Honvéd Koronaőrség feladataival, szervezeti elhelyezkedésével, valamint állományával kapcsolatos alapvető elvek:

- a) Honvéd Koronaőr csak hivatásos, vagy szerződéses állományú katona lehet;
- b) a Honvéd Koronaőrség létszáma igazodjon a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények őrzéséhez kapcsolódó történelmi hagyományokhoz és a modern kor biztonsági követelményekhez;
- c) a Koronaőrökkel szembeni követelményeket a történelmi hagyományoknak megfelelően kell kialakítani;

- d) a Koronaőrség tagjai tekintetében – a velük kapcsolatos magasabb követelményrendszer és kiemelt jelentőségű feladataik miatt – magasabb színvonalú illetmény (új pótlék) biztosítása szükséges;
- e) a Honvéd Koronaőrség feladatait a történelmi hagyományokon alapuló szabályzatban foglaltak szerint látja el.

8. §

A munkabizottság a jelen utasításban részletezett feladatok végrehajtására vonatkozó részletes jelentését 2011. február 28-ig előterjeszti a miniszteri értekezlet ülésére.

9. §

Ez az utasítás a közzétételét követő 5. napon lép hatályba.

Dr. Hende Csaba s.k.,
honvédelmi miniszter

Forrás: 118/2010. (XII. 31.) HM. ut. a Honvéd Koronaőrség létrehozásával és egyes kijelölt objektumok protokolláris őrzésével kapcsolatos feladatokról. Honvédelmi Közlöny, CXXXVIII. évf. (2011) 1. sz. 63–64. p. HU-ISSN 1218-0378.

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

A Szent Korona, az államfő és az Országgyűlés, mint a magyar állam legfontosabb szimbóluma, vezetője és testülete, nemzeti történelmünk során kiemelt védelemben részesült. Ennek a formája ugyan korszakonként változott, azonban mindig az adott időszak színvonalát tükrözte. Egyben pedig a magyar nemzet szuverenitásának a helyzete is kifejezésre jutott az őrzés jellegében, az őrző szervezetnek az állam felépítésében betöltött helyében és szerepében. Az Árpád nagyfejedelem által vezetett magyar állam időszakával kezdődően az ország vezető személyisége mindig rendelkezett testőrséggel, amely természetesen az adott korszak körülményeitől függően változó formában jelent meg. Hasonló a helyzet a Szent Koronával is, mivel amióta a létezése ismert azóta az őrzésére is gondot fordítottak őseink. A képviselőházi őrség pedig a polgári magyar állam működése során kialakuló igény nyomán jött létre. Az őrző testületeknek – az őrzési tevékenységen kívül – fontos szerepe volt a díszelgés, a magyar karakter megjelenítése a nemzet tagjai elvárásainak szellemében. A mindenkori magyar testőrség, koronaőrség és képviselőházi őrség tehát tevékenységéből fakadóan a fennálló rend fenntartása érdekében tevékenykedett, bár nem közvetlen formában. Működésének jellegéből következően azonban szoros kapcsolatban állt az ország védelmére hivatott haderővel. A testületek tevékenységét pedig nem a magyar államapparátus rendvédelemre vagy honvédelemre hivatott részei, hanem a legmagasabb közjogi méltóságok felügyelték és irányították.

SZERZŐI BEMUTATKOZÁS

Dr. Hegedűs Ernő PhD mérnök alezredes 1998-ban szerzett diplomát a Magyar Honvédség Szolnoki Repülőtiszi Főiskola Repülőműszaki szakán. 2004-ben lett a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. 2009-ben szerezte meg PhD-fokozatát a ZMNE Katonai Műszaki Doktori Iskolán. 2011-től a HM Fegyverzeti és Hadbiztosi Hivatal, Haditechnikai Intézet Kutatási, Fejlesztési és Tudományos Osztály főmérnök fő-tiszti beosztását látta el. A Haditechnika és a Katonai Logisztika tudományos folyóiratok szerkesztője, majd felelős szerkesztője, később utóbbi folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 2013-tól a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola témakiíró oktatója és témavezetője. 2018. október 1-től a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Haditechnika tanszék oktatója. 2014-től a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja, illetve a Magyar Katonai Logisztikai Egyesület tagja. 2014-től az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztály Logisztikai Osztályközi Állandó Bizottságának állandó meghívott tagja. 2004-től tagja a Magyar Hadtudományi Társaság haditechnika, illetve légierő szakosztályának is, utóbbinak 2018-tól szakosztályelnök-helyettese, 2019-től szakosztály-elnöke. A Tudományos Újságírók Klubjának 2015-től tagja, 2017-től elnökségi tagja. Összesen 130 publikációt, azon belül 5 könyvet jelentetett meg haditechnikai, hadtudományi és hadtörténeti, illetve rendvédelem-történeti területeken.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa

Kiadó:

Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Zsoldos Sándor

Tördelőszerkesztő:

Mikes Vivien

ISBN 978-963-498-162-6 (elektronikus)